

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özgür AYDIN

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK EKSENİNDE BİREYSEL SİLAHLANMA

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özgür AYDIN

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK EKSENİNDE BİREYSEL SİLAHLANMA

Danışman

Doç. Dr. Mehmet Hanifi BAYRAM

Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özgür AYDIN'ın bu çalışması jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Muharrem KILIÇ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Mehmet Hanifi BAYRAM (İmza)

Üye : Doç. Dr. Hayri KESER (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Cem Duran UZUN (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Bilge Bingöl SCHRIJER (İmza)

Tez Başlığı: Özgürlük ve Güvenlik Ekseninde Bireysel Silahlanma

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20/02/2019

Mezuniyet Tarihi : 14/03/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Özgürlük ve Güvenlik Ekseninde Bireysel Silahlanma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Özgür AYDIN

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Özgür AYDIN
Öğrenci Numarası	20145229004
Enstitü Ana Bilim Dalı	Kamu Hukuku
Programı	Doktora
Programın Türü	() Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Mehmet Hanifi BAYRAM
Tez Başlığı	Özgürlük ve Güvenlik Ekseninde Bireysel Silahlanma
Turnitin Ödev Numarası	1091306150

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 180 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 11/03/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 14

alıntılar dahil % 15'tir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Doç. Dr. Mehmet Hanifi BAYRAM

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET VE ŞİDDET ARACI OLARAK SİLAH

1.1. Şiddet Üzerine	6
1.1.1. Şiddetin Belirtileri	12
1.1.2. Şiddetin Araçları	16
1.2. Şiddet Aracı Olarak Silah	19
1.2.1. Silahların Tasnifi	24
1.2.2. Bireysel Silah/lanma	27
1.3. Suç ve Bireysel Silah/lanma	32
1.3.1. Suç ve Suçlulukta Bireysel Silahların Rolü	35
1.3.2. Suç ve Silahlanmayla Mücadele	38

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK DENKLEMİ

2.1. Özgürlüğün Belirsizliği	42
2.1.1. Hukuki Açıdan Özgürlük: Hak	49
2.1.2. Hak ve Özgürlüklerin Sınırı	53
2.2. Güvenlik Kaygısı	56
2.2.1. Bireysel Güvenlik	59
2.2.2. Kamu Güvenliği	61
2.3. Özgürlük ve Güvenlik İlişkisi	64
2.3.1. Özgürlük ve Güvenlik Arasında Denge İlişkisi	67
2.3.2. Özgürlük ve Güvenlik Arasında Birliktelik İlişkisi	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET VE BİREYSEL SİLAHLANMA

3.1.	Devletin Doğuşu, Şiddet Tekeli ve Silahların Kontrolü.....	73
3.1.1.	Devletsiz Toplumda Şiddet ve Silahlanma.....	75
3.1.2.	Devletin Şiddet Tekeli ve Silahların Devri.....	85
3.1.3.	Devletin Şiddet Tekeli ve Bireysel Silahlanma Paradoksu	95
3.2.	Devletlerin Bireysel Silah/lanma Politikaları	98
3.2.1.	Bireysel Silahlanmada Özgürlükçü Politikayı Benimseyen Devletler	103
3.2.2.	Bireysel Silahlanmada Sınırlayıcı Politikayı Benimseyen Devletler	110
3.3.	Devletüstü Aktörlerin Bireysel Silahlanma Politikaları	124
3.3.1.	Küreselleşmeye Yön Veren Aktörlerin Bireysel Silah/lanma Politikaları	126
3.3.2.	İnsan Hakları Savunucularının Bireysel Silah/lanma Yaklaşımları	133
SONUÇ		140
KAYNAKÇA.....		144
ÖZGEÇMİŞ		167

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	60
Şekil 2.2 Özgürlük ve Güvenlik Dengesi	68
Şekil 2.3 Özgürlük ve Güvenlik Eksenini	70
Şekil 3.1 ABD, İngiltere, Kanada ve Avusturalya'da Cinayet Suçlarında Silah Kullanım Oranlarının Diğer Suçlar İçindeki Oranı	106
Şekil 3.2 ABD'de En Çok Can Kaybı Yaşanan Silahlı Saldırıları	107
Şekil 3.3 ABD'de İntihar Eylemlerinde Silah Kullanımı.....	108
Şekil 3.4 Cinayet Suçlarında Silah Kullanımının Bazı Ülkeler Arasında Mukayesesi	113
Şekil 3.5 Türkiye'de Bireysel Silahlarla Yaşanan Şiddet (2015/2018) Artışı.....	123
Şekil 3.6 ABD'de Silah Şirketleri Tarafından Cumhuriyetçilere Bağışlanan Paralar.....	130

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Türkiye’de İşlenen Cinayet Suçlarında Ateşli Silah Kullanımı	36
Tablo 2.1 Genişletilmiş Güvenlik Kavramları	58
Tablo 3.1 Bireysel Silahlanmada Genel Sınırlamaların Bazı Ülkelerdeki Durumu.....	114

KISALTMALAR LİSTESİ

akt.	: Aktaran
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
bk.	: Bakınız
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren/ler
der.	: Derleyen/ler
ed.	: Editör
E.T.	: Erişim Tarihi
İÜEF	: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
s.	: Sayfa
söy.	: Söyleşi
sy.	: Sayı
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
trn.	: Translate
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
vol.	: Volume

ÖZET

İnsan haklarına ve demokratik ilkelere dayalı hukuk devletlerinin temel gayesi olan özgür ve güvende toplum açısından, vatandaşların yasal düzenlemelere dayanarak aldıkları bireysel silahlar, hem özgürlükte hem de güvenlikte bazı sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Bireylerin yasal düzenlemelerden kaynaklanan silahlanma hakları; yaşam hakkını, düşünce ve ifade özgürlüğünü, seyahat özgürlüğünü, bireysel veya kamusal güvenliği tehdit edebilmektedir. Kimilerinin sahip olduğu bireysel silahlar, kimilerinin yaşam hakkı başta olmak üzere birçok hakkını kullanılamaz hale getirdiği zaman, devletin meşruiyeti açısından çözümlenmesi gereken problemler belirlemektedir. Keza; insanlar, başkalarından gelecek şiddetten korunmak için devleti kurmuş ve şiddet kullanma tekeli meşru siyasi iktidarlara teslim etmiştir. Devletin kuruluş gayelerinden ve siyasi iktidarların temel görevlerinden birisi; vatandaşlarına dışarıdan ve içeriden gelecek saldırıları önlemektir. Dolayısıyla siyasi iktidarların, iktidarını kurduğu toplum içinde şiddetin meydana gelmesine engel olması beklenmektedir. Herhangi bir bireyin ya da topluluğun yasal düzenlemelere dayanarak silahlanması ve bu silahların herhangi bir vatandaşın ya da topluluğun özgürlüğünde ihlal oluşturması, devletin ve siyasi iktidarın temel gayesinden uzaklaşmakta olduğu şüphesine neden olmaktadır.

Bu şüpheden yola çıkan üç bölümlü eserde; şiddetin insan hayatındaki yeri, bireysel silahlanma ve şiddet ilişkisi, özgürlük ve güvenlik eksenli, devletlerin ve devletüstü aktörlerin bireysel silahlanma politikaları araştırılmıştır. İlk bölümde şiddet, silah ve suç ilişkisinin üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, insanın şiddet aracı olan silahlanmayı özgürlük ya da güvenlik gerekçesiyle hak edip edemeyeceği tartışılmıştır. Son bölümde; devletsiz toplumda silahlanmanın zorunluluğu, devletin şiddeti kontrol altına alma görevi bağlamında insanların elindeki silahları toplaması, devletlerin bireysel silahlanma düzenlemeleri ve devletüstü aktörlerin bireysel silahlanma politikaları analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuç kısmında; günümüzde bireysel silahlanmanın insanların hayatında meydana getirdiği yıkım ve bu yıkımın önüne geçilmesi için yapılabilecekler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Bireysel Silah, Özgürlük, Güvenlik, Devlet.

SUMMARY

FREEDOM AND INDIVIDUALISTIC ARMAMENT FROM THE POINT OF SECURITY

The basic purpose of the constitutional states, from the point of free and secure community, is to take human rights and democratic principles as a goal. On the grounds of legal arrangements and based on these goals, the citizens of these countries obtain individualistic arms, which cause some problems in regards to both freedom and security. The democratic rights of people to obtain arms that legal arrangements confer right of individual armament upon individuals, may sometimes threaten individual or public security such as; right to live, freedom of thought and expression, freedom of travel. When the arms that some people possess commence to hinder many people from using their rights, there arise some problems that ought to be solved by legitimate state. Human beings have established states to protect themselves from dangers coming from outside. The right to use violence has only been invested in the legitimate political governments. One of the reasons for establishment of the states and the basic duties of the politicians is to protect its citizens from the attacks that come from outside and inside. Accordingly, any political government, which has established its power, is expected to prevent occurrence of violence in the community. Armament of any individual or any group basing on the legal regulations and these arms that cause breach of freedom of any citizen or the community surely creates the notion of doubt as if the government is diverting from its fundamental purposes.

Getting started from this doubt, the place of violence in human life, individual armament and violence relationship, freedom and security axis, the policies of the states and the supra-state actors and their armament policies have been investigated in this study, which consists of three sections. In the first section, violence, arms and crime interrelationship have been emphasized. In the second section, whether human beings are entitled to use weapons, which are a tool for violence, to protect their freedom or for their security. In the last section, compulsivity of armament in the stateless communities, collection of weapons from the people by the state for the reason of controlling violence, individual armament arrangements of the states and the armament of the policies of supra-state actors for individual armament have been analyzed. In the conclusion section, the destructive effects of individual armament on human life and measurements that have to be taken to prevent destruction.

Keywords: Violence, Individual armament, Freedom, Security, State

ÖNSÖZ

Doktora araştırması olarak kaleme alınan bu eserin konu başlığı olarak tespiti ve içendekilerin belirlenmesi sürecinde fikri desteğini esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Nihat BULUT, Prof. Dr. İbrahim DÜLGER, Prof. Dr. İlyas DOĞAN, Prof. Dr. Yasemin IŞIKTAÇ, Prof. Dr. Yüksel METİN, Doç. Dr. Burak GEMALMAZ, Doç. Dr. Sezgin Seymen ÇEBİ ve Dr. Öğr. Üyesi Barış MUTLAY'a teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme komitemde yer alan ve tecrübeleriyle katkı sağlayan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilge Bingöl SCHRİJER'e, tez savunma sınavında görev alan değerli hocalarım Doç. Dr. Hayri KESER, Dr. Öğr. Üyesi Cem Duran UZUN, Doç. Dr. F. Ebru GÜNDÜZ ve Dr. Öğr. Üyesi Furkan KARARMAZ'a şükranlarımı sunarım. Tezin danışmanlık sürecini yürüten, idari kriz anlarında verdiği desteklerle hayatımı kolaylaştıran, araştırmama nitelik katan değerli hocam Doç. Dr. Mehmet Hanifi BAYRAM'a ve akademik hayattaki gelişimime yön veren, lisasüstü eğitim sürecinde desteğini her zaman yanımda hissettiğim, araştırmanın yükünü benimle paylaşan kıymetli hocam Prof. Dr. Muharrem KILIÇ'a minnettarım.

Bir yaşam kurtulur, bir insan gülümser diye...

Özgür AYDIN

Antalya, 2019

GİRİŞ

Nitelikli kabul edilen bilimsel eserlerin büyük çoğunluğu, araştırmacının etrafında olup bitenleri hissetmesi ve hissettiklerinden rahatsızlık duyması neticesinde ortaya çıkmaktadır. Ancak; etrafında olup biten şeyleri hissetmek, bu şeylerden rahatsız olmak ve rahatsız edici şeylere çözüm mahiyetinde öneriler ortaya koymak; genellikle araştırmacının o şeye karşı dikkatini verebilecek bir ilgiye sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Aksi takdirde sosyal bilimler araştırmalarına fikir oluşturabilecek gelişmeleri fark etmek mümkün olmaz ve ilgilenilen konu hakkında araştırmayı yapacak yeterli enerji ortaya konamaz. Yani; bir şeyi hissetmek ya da fark etmek için olup bitenleri dikkatli bir gözle takip etmek, dikkatli gözle takip etmek için ilgi duymak ve ilgi duymak için gelişmeleri yorumlayabilecek kadar değerler bilgisine sahip olmak gerekir.¹ Her ne kadar eğitim sürecinde bir aşamayı tamamlamak amacıyla yoğunlaşılacak eserlerin içinde bulunulan döneme ait yükümlülüğü tamamlamak kaygısıyla ele alındığına kanaat getirilebilirse de; akademik gelişim süreci sebebiyle bir çalışmanın içinde bulunmak, diğer süreçlerle mukayese edildiğinde, çevredeki gelişmelere karşı daha hassas olmayı ve akademik alanın ilgi duyduğu konuları daha uyanık gözlerle takip edebilmeyi sağlamaktadır.

Bilinmeyen bir şeyin araştırmasını yapmak ya da saklanan bir gerçeği ortaya çıkarmak niyetinde olmayan bu araştırma da; akademik bir zorunluluktan ziyade, herkesin gözleri önünde gerçekleşen ve eyleyenin sonuçlarını kolaylıkla öngörebildiği fiziksel şiddetin en somut araçlarından birisi olan bireysel silahlanma konusunda hissedilen rahatsızlığın ürünüdür. Esasında; fiziksel şiddetin ve onun araçlarından birisi olan bireysel silahlanmanın oluşturduğu rahatsızlığı hissetmek için ilgiyi canlı tutacak ve derin sezgiler yaratacak değerler bilgisine ya da akademik araştırmalar yapma iddiasına gerek yoktur. Keza bireysel silahlanma neticesinde ortaya çıkan katliamlar, dünyanın her yerinden hissedilebilecek kadar acı ve her yerde görülebilecek kadar yaygındır. Şu anda okumakta olduğunuz bu cümlelerin başlangıcından yüklemine görüp noktasını koyana kadar geçen sürede, yeryüzünde yeni bir şiddet vakasının meydana gelmiş olma olasılığı, tahmin edebileceğimizden çok daha yüksek seviyede olabilir. Bu şiddet vakasının bir silahla işlenmiş ve geri dönüşü olmayan sonuçlara sebebiyet vermiş olma olasılığı da, en az tedavi edilebilir şiddet vakaları kadardır.

Zamanın kontrolünü eline geçirmişçesine kendisi lehine çalıştıran şiddet, tıpkı bulduğu her şeyi biriktirdiklerine katan kasırga gibi ya da yüksek doruklardan aşağıya yuvarlanan bir

¹ Uygur, Gülriz, **Hukukta Adaletsizliği Görmek**, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 40.

çığ gibi büyüyerek ilerlemekte ve ilerlemesi tüm hücreleri merakla yaşayan bir araştırmacının başlamış olduğu bir cümleyi yüklemine görmeksizin okumaktan vazgeçmesi kadar kolay olmayan kararlılıktadır. Zamanla yaşıt olduğu ve sürekli büyüyerek ilerlediği iddia edilebilecek bir kavramın ve bu kavramın türevi olan bir sorunun peşine düşmek, merakla beslenen bir araştırmacı için elbette heyecan vericidir. Ancak zamanın bilinen her döneminde, kendisi ile ilgilenen birçok araştırmacıya önemli bir eser sahibi olma fırsatı tanıyan şiddetin, zaman ilerledikçe geride kalan eserleri klasikleştirmekle birlikte eksik kalmaya mahkûm ettiği ve yeni türleri ile araştırmacının tüm boyutlarını irdelenmesine imkân tanımadığı görülmektedir. Dolayısıyla son dönemde şiddet üzerine yoğunlaşmış çalışmalar, şiddeti kapsamlı bir araştırma konusu yapmak yerine şiddetin bir türünü ya da bir aracını analiz etmeyi ve büyük bulmacada bir parçayı çözmeyi tercih etmektedir. Bu araştırmanın temel konusu olan bireysel silahlanma da; şiddetin en bilindik türlerinden birisi olarak kabul edilen fiziksel şiddetin bir aracı ve şiddetle ilgilenen araştırmacıların var gücüyle çözmeye çalıştığı büyük bulmacanın kolay yerleştirilen bir parçası olarak değerlendirilebilir.

Parçanın kolay yerleştirilmesi, kimi araştırmacılar tarafından konunun sığ olarak nitelendirilmesine ve pek merak edilmemesine neden olmaktadır. Konuyla ilgili sorunlar ve bu sorunların çözülmesinin getireceği bilimsel ilerleme, şiddetin diğer türlerine nazaran yeterli ilgiyi uyandırmamaktadır. İnsanları sarmalayan ve keşfedilmeyi bekleyen bakir ve gizemli şiddet türleri, araştırmacılar açısından çok daha ilgi çekici bulunmaktadır. Oysa bulmacanın en kolay parçasını doğru yerleştirmek, zor parçaların yanlış yerlere yerleşme ihtimalini azaltır ve tüm bulmacanın daha hızlı çözümlenmesini sağlar. Bu husus, farklı şiddet türlerinin ortak yönlerini bulmaya ve şiddetin geneli hakkında bir fikir edinmeye yarayacaktır. Örneğin fiziksel şiddetin her olayda ortaya çıkan ortak yönlerini tespit etmek, soyut ve görünmez şiddetin anlaşılmasında ipucu olarak kullanılabilecek verileri sunmaktadır. Aynı durum, şiddetin diğer türleri için de geçerlidir. Bilimsel araştırma yöntemlerinin içinde tümevarım olarak değerlendirilen bu uygulama, hukukun uygulanışında da yaygın olarak kullanılmaktadır. Toplumda meydana gelen olaylara uygulanacak yaptırımın hukukun genel normlarına uygun olup olmadığı, tümevarım yöntemiyle belirlenmektedir.² Öte yandan; hukuk bir normatif bilim olarak değerlendirildiğinde, kurallarının özel olaylara uygulanması yönteminde durum biraz farklıdır. Hukukun öngördüğü genel normun tek tek tüm olaylara uygulanarak hayata geçirildiği yöntem, tündengelim yöntemi olarak değerlendirilmektedir.³ Bu araştırmada; şiddet kavramına dair verilerin incelenmesi, şiddet ortamındaki belirtilerin

² Öktem, Niyazi/Türkbağ, Ahmet Ulvi, **Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet**, Der Yayınları, 6. Basım, İstanbul 2014, s. 25.

³ Öktem/Türkbağ, s. 24.

tespiti ve şiddetin araçlarının belirlenmesi sürecinde tümevarım yöntemi, şiddet araçlarından birisi olarak silah kavramının belirlenmesi, silahların tasnifi ve bireysel silahlanmanın tespiti sürecinde tündengelim yöntemi kullanılmaktadır. Ancak; hukuk disiplinine özgülenmiş bu araştırmanın temel soruları, şiddetin ve bireysel silahlanmanın ne olduğunun tespit edilmesi ile çözülmemektedir. Dolayısıyla araştırmanın birinci bölümünde, önce şiddet ve bireysel silahlanma üzerine bir analiz yapılmakta; daha sonra şiddetin tehlikeli bir aracı olabilen bireysel silahların, hukuk sistemlerinin önemli gayelerinden birisi olan suçla mücadele politikası bakımından ne gibi sorunlara yol açtığı irdelenmektedir.

İkinci bölümde, özgürlük ve güvenlik denklemi üzerinde durulmaktadır. Keza bireysel silahlanma konusunda talepçi olanların gerekçelerinde kişisel güvenlik, bireysel özgürlükleri koruma, şiddetli bir saldırıya karşı savunma ya da kültürel ve sportif bir faaliyet kapsamında özgürlük gibi ifadeler başı çekmekteyken; bireysel silahlanmaya karşı olanların gerekçelerinde bireysel silahın bir şiddet aracı olduğu, silahlanmanın özgürlüklere ve güvenliğe zarar verdiği, korku ve panik yaratma potansiyeliyle bireysel silahların kamu güvenliğini tehdit ettiği beyanları yer almaktadır. Dolayısıyla şiddet aracı ve suç aleti olabilen bireysel silahların, herhangi bir özgürlüğe dayandırılıp dayandırılmayacağı ya da güvenliği sağlayabilecek bir eşya olup olamayacağı bu bölümde tartışılmaktadır. Özgürlüğün ne olduğu, hukuk literatüründe özgürlük kavramının nasıl yorumlandığı, hak ve özgürlüklerin sınırı, güvenliğin bireysel ve kamusal anlamı, özgürlük ve güvenlik ilişkisi analiz edilmektedir. Bireysel silahlanmanın hak ya da özgürlük olarak tanınabilirliği, bireysel silahlanmayı özgürlük olarak kabullenmenin muhtemel etkileri üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü bölümde; şiddeti kontrol altına almak, özgürlüğü ve güvenliği korumak düşüncesinden doğduğu varsayımından hareketle, devletin bireysel silahlanma konusundaki tutumu üzerinde durulmaktadır. Normatif düşüncenin⁴ önemli muhataplarından olan devletlerin, bireysel silahlanma konusundaki yaklaşımı irdelenmektedir. Devletin şiddeti kontrol altına alma görevini yerine getirirken yürürlüğe koyduğu normların etkisini tahlil edebilmek için, devletsiz toplumda silahlanma gerekçeleri ve silahlanmanın sonuçları değerlendirilmektedir. Daha sonra; devletin doğuşu, silahların devlete devri, devletin şiddet tekeli ve bu şiddet tekeli ile bireysel silahlanma düzenlemelerinin arasındaki çelişki tartışılmaktadır. Devletin şiddet tekeli ve bireysel silahlanma çelişkisi irdelenirken, modern devlet kuramı üzerinden bir tartışma yürütülmektedir. Bu tartışmanın akabinde, devletlerin günümüzdeki bireysel silahlanma politikaları analiz edilmektedir. Devletlerin bireysel silahlanma politikaları; özgürlükçü yaklaşımlar ile sınırlayıcı yaklaşımlar olmak üzere ikili bir

⁴ Wacks, Raymond, **Hukuk Felsefesine Kısa Bir Giriş**, çev. Engin Arıkan, Tekin Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2015, s. 16.

ayırma tabi tutulmakta ve devletlerin bireysel silahlanma düzenlemelerini belirleyen etkenler değerlendirilmektedir. Bölüm sonunda; bireysel silahlanma konusundaki devletüstü politikalar incelenmektedir. Devletüstü politikalar, küreselleşme sürecine yön veren aktörlerin bireysel silahlanma politikaları, insan hakları savunucularının bireysel silahlanma yaklaşımları temelinde analiz edilmektedir. Araştırmanın sonuç kısmında; bireysel silahların özgürlük ve güvenlik algısında oluşturduğu kanaatler, devletin bireysel silahlanma konusunda üzerine düşen görevler ve bu görevleri yerine getirmemesi durumunda devletin üstlenmesi gereken sorumluluklar ve küreselleşmeye yön veren aktörlerin bireysel silahlanma konusundaki eksik ya da hatalı tutumları ortaya konmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİDDET VE ŞİDDET ARACI OLARAK SİLAH

İnsanı tarif etmek için düşünürler, tarih boyunca farklı betimlemeler ortaya koymuşlardır. Uzun süre kabul gören ve sosyal bilimciler tarafından yaygın olarak kullanılan Aristoteles'in "İnsan düşünen bir hayvandır." (Homo sapiens) betimlemesinin yanı sıra Benjamin Franklin'in "İnsan araç yapan bir hayvandır." (Homo faber) betimlemesi, insanları diğer canlılardan ayırt edebilmek adına dikkat çekicidir.⁵ Bu ifadeden yola çıkarak, insan bütün eylemlerini üretmiş olduğu araçlar vasıtasıyla yerine getirmektedir sonucuna varılamaz. Keza, insanlar doğal olarak sahip olduğu uzuvlarını araç olarak kullanmak suretiyle de birçok eylemi yerine getirebilmektedir. Örneğin; en çok kullandığı uzuvlarından birisi olan elleriyle bir nesneyi ittirebilir, çekebilir ya da fırlatıp atabilir. Eğer o nesne fırlatamayacağı kadar büyükse, bulunduğu yerden kaldırarak başka bir yere götürebilir. Ellerini kullanmaya gerek kalmayacak kadar küçükse, nesneyi nefesiyle üfleterek de hareket ettirebilir. Dolayısıyla; insan araç yapan bir hayvandır önermesi, insan mutlaka araç yapmak zorundadır çıkarsamasından ziyade, diğer canlılar ile insan arasındaki farkı anlamak için kullanılabilir.

İnsanın geçmişinin nereye dayandığını tespit etmek için araştırmacıların takip ettiği izler, insan eliyle yapılmış araçlar üzerinden ilerlemektedir. Bu takip, insanın ilk olarak taşları işlemeye başladığını daha sonra keskin çakıl taşlarından, odunlardan ve sopalardan ucu sivri aletler ürettiğini ortaya çıkarmıştır. Bu aletlerin; insanın yaşamını sürdürebilmek için gerekli olan vurma, oyma, kazma ve kesme gibi işlemlere yardımcı olması maksadıyla kullanıldığı düşünülmektedir.⁶ Sonuç olarak insan; hem kendi uzuvlarıyla, hem de kendi üretmiş olsun veya olmasın birtakım nesnelerle vurma, oyma, kazma ve kesme gibi işlemleri yapabilmektedir. İnsan bu işlemleri; kendisinin veya başka canlıların hayatını kolaylaştırmak için gerçekleştirebileceği gibi, kendisinin veya başka canlıların hayatına zarar vermek için de gerçekleştirebilir. İşte bu noktada, insanın sahip olduğu imkânları nasıl kullandığı ve ürettiği araçlarla neyi amaçladığı önem arz etmektedir. Sahip olduğu imkânları insanların yararına kullananlar ve insanların hayatını kolaylaştırmak için üretim yapanlar bakımından hukuki bir problem yoktur. Ancak; sahip olduğu imkânları insanların zararına kullananlar ve insanların hayatını tehlikeye sokacak üretim yapanlar açısından birtakım hukuki problemler ortaya çıkabilmektedir. Örneğin; bir insan herhangi bir hakka dayanmaksızın şiddet uygular ve salt

⁵ Akt. Şenel, Alaeddin, **İlkel Topluluktan Uygar Topluma**, Bilim ve Sanat Yayınları, 5. Baskı, Ankara 1995, s. 48.

⁶ Zubritski, Mitropolski Kerov, **İlkel Topluluk Köleci Toplum Feodal Toplum**, çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2011, s. 26.

şiddet uygulamak maksadıyla araç üretirse, hukuk düzeni açısından problemli bir durum oluşur. Dolayısıyla hukuk düzeninin sağlıklı işleyebilmesinde rol alan aktörler; problemli durumun oluşmaması için şiddeti, şiddetin belirtilerini, şiddet aracı olarak kullanılabilecek şeyleri, sırf şiddet uygulamak üzere üretilen silahları, silahların türlerini ve bu silahlara ulaşabilenleri takip etmek durumundadır.

1.1. Şiddet Üzerine

Düşünülen ya da üretilen bir şeyin başkalarına izahına kalkışıldığında, ilk yardıma gelen, insanların en önemli araçlarından birisi olan dildir. İnsanların bütün düşünceleri, tasarımları ve birbirleri hakkındaki fikirleri; ifade edebilecekleri bir dilleri olduğu için yayılabilmiş ve iletilebilmiştir.⁷ Konuşma dili ve yazı dili olarak tasnife tutulan dil, kendisinin kullanımından önce gerçekleşen düşüncenin aktarımında en etkili araçtır. Ancak; kelimelerin taşıdığı anlam, matematiğin sembole yüklediği anlam kadar net olamamaktadır. Dilin muğlak ve müphem yapısı, bazen sarf edeni kelimeleri ne anlamda kullanıldığını açıklamaya zorlamaktadır. Kullanılan kelimenin iletilen tarafta uyandırdığı anlam; muhatabının dil bilgisi, kelimenin içinde bulunduğu cümlenin yapısı, kelimenin yüklendiği anlam çeşitliliği ve kelimenin kavramsal derinliği gibi koşullara göre değişebilmektedir.⁸ Kelimeyi kullanan araştırmacının farklı parametrelerden etkileniyor olması ve bu parametrelerin değiştirilmesi durumunda kelimeye yüklenen anlamın etkilenecek olması da işi zorlaştırmaktadır. Bir kelimeyi değerlendirirken, araştırmacının etkisinde kaldığı bağlam, kelimenin anlamını farklılaştırabilmektedir. Aynı zaman dilimi içinde farklı mekânlarda, hatta aynı zaman diliminde ve aynı mekânda dahi sosyal bilimlerin temel kavramlarının nedenselliklerine göre farklı açıklanabildiği gözlenmektedir. Bu farklı açıklamaların, illiyetlerine göre geçerlilik taşıdığı da ifade edilebilir. Örneğin, önemli bağlamlardan birisi olarak değerlendirebilecek toplumsal ihtiyaçlardaki değişim; hukukun temel sorunlarına yüklenilen anlamların doğasında meydana gelebilecek değişimi tetiklemektedir. Elbette bu çıkarsamanın aksini iddia eden ve objektif bir sosyal bilim mecrası oluşturma çabası içine giren düşünürler de olmuştur. Bilimsel çalışmanın nesnelliğini sağlamak adına; sosyal bilimciyi kendi gelişim sürecinde yaşadığı alışkanlıklarından, bilimsel çalışma meselesini içinde bulunduğu alandan ve meselenin etkileşimde bulunduğu diğer çevresel faktörlerden arındırmak sureti ile incelemenin yerinde olacağı kaygısından tutun da sayısız savın ileri sürüldüğü akademik çalışmalar ortaya koymak mümkündür. Aksi halde, sosyal bilimlerin merkezinde yer alan bir problem olarak, her araştırmada gözlemcinin soruşturma konusu ettiği mecraı kendi

⁷ Cornforth, Maurice, **Bilgi Teorisi**, çev. H. SELMAN, Yorum Yayınları, İstanbul 1993, s. 60.

⁸ Sözer, Ali Nazım, **Hukukta Yöntem Bilim**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İzmir 2008, s. 1-2.

kavramsal ve kuramsal çerçevesine uydurmaya yatkın olduğu ve bunu yaparken de eldeki malzemeyi tahrif ettiği kabul edilmelidir.⁹ Ancak genelde sosyal bilimleri, özelde ise hukuk bilimini gelişime açık ve dinamik bir bilim haline getiren şey; insanlığın üzerine düşündüğü kavramların farklı parametreler altında gelişim ya da değişim içinde olmasıdır. Her ne kadar, kelimelerin herkes tarafından aynı şekilde anlaşılabilir olması için kristalize edilerek kullanılması gerektiği konusunda bilimsel bir hassasiyet olsa da; kristalize edilirken o kelimenin bir hapishanenin içinde tutsaklığa mahkûm edilmemesine de dikkat edilmelidir. Özellikle hukukçunun; ekmeğini isabetli kullandığı kelimelerden kazandığını bilmesi, fakat kelimelerin gelişim ve değişim potansiyelini göz önünde bulundurarak, dilin genel yapısına karşı güvensizlik duyması beklenmektedir.¹⁰ Bu sebeple; kelimelere net bir tarif ortaya koymak, hukukçular açısından tehlikeli ve kaçınılması gereken bir yöntem olarak değerlendirilmektedir.¹¹ Şiddet üzerine açıklamalar getirmek isteyen bu başlıkta da; kelimenin geliştirilmeye açık anlamları üzerinde durulacak, tek bir cümleye ya da tek bir anlama indiren yaklaşımlardan mümkün olduğu kadar kaçınılacaktır. Keza şiddet;¹² insanlık tarihi boyunca değişim ve dönüşüm içinde olan kavramlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun değişim ve dönüşümü sadece zamana göre değil, içinde bulunduğu mekâna ve kendini hissettirdiği kişiye göre farklı anlamlar taşıması ile de açıklanmaktadır. Dolayısı ile şiddet kavramı, bilim dünyasının araştırılması en zor ve karmaşık çalışma konularından birisini oluşturmaktadır. Sosyal bilimlerin felsefe, sosyoloji, tarih, hukuk ve psikoloji gibi köklü bilim dalları; şiddetin anlam dünyasını inceleme konusu yaparak hem disiplinler bir merakın giderilmesine çaba sarf etmekte hem de disiplinler arası irdelemelere zenginlik katmaktadır.

Birçok araştırmanın konusu olarak gördüğümüz şiddet kavramının, başta hukuk bilimi olmak üzere, genelde referans alınan tanımını şiddetin en bilindik görünümünü oluşturan

⁹ Roberts, Simon, **Hukuk Antropolojisine Giriş**, çev. A. Erkan KOCA, Birleşik Yayınevi, Ankara 2010, s. 15.

¹⁰ Sözer, s.3.

¹¹ Omnis definitio in iure civili periculosa (Madeni hukukta her tarif tehlikelidir.) sözü bu mahiyetle söylenmiştir. Hegel, Friedrich, **Hukuk Felsefesinin Prensipleri**, çev. Cenap Karakaya, Sosyal Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004, s. 33-34.

¹² Köken olarak Arapça'da peklik, sertlik, sıklık anlamlarını taşıyan "şidda" kelimesinden türeyen "şiddet" kavramı dilimizde; bir hareketin veya gücün derecesi, yeğinlik, sertlik, hız, bir harekettten doğan güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu veya davranışta aşırılık olarak açıklanmaktadır. TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5332f1d2c470e5.0176457 2, erişim tarihi: 11.03.2014; Dilimizdeki şiddet kelimesine karşılık olarak; Latince'de *violentus* ve *violare* kelimeleri, Latince'den etkilendiği belirtilen dillerden İngilizce ve Fransızca'da *violence*, İspanyolca'da *violencia*, İtalyanca'da *violenza* kelimeleri kullanılmaktadır. Şiddet kelimesinin anlamı, aynı kökten türemiş olmalarına rağmen içinde bulunduğu dile göre farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin İngilizce'de şiddet kelimesi, birisinin fiziksel veya ruhsal varlığına karşı kaba güç kullanmak olarak anlaşılırken; Fransızca'da bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel veya psikolojik acı çektirmek olarak anlaşılmaktadır. Almanca'da şiddet kelimesine karşılık olarak kaba kuvvet, güç ve zorlama anlamında *gewalt* kelimesi, Yunanca'da ise kuvvet, güç, zor, iktidar anlamında *bia* kelimesi kullanılmaktadır.

fiziksel şiddet oluşturmaktadır.¹³ Fiziksel şiddet ile ölçülebilir niteliği olan ve insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilecek sert ve acı verici bir hareket kastedilmektedir.¹⁴ Kaba kuvvetin korkutma, sindirme veya cezalandırma amacıyla kullanılması,¹⁵ daha önce huzur içinde yaşayan bir kişinin bedeninin bilerek ya da kısmen bilerek, o kişinin istenci dışında fiziksel olarak ihlal edilmesi¹⁶ şeklindeki açıklamalar şiddetin dar çerçevede fiziksel şiddete karşılık geldiğini ortaya koyan tanımlamalara örnek olarak gösterilebilir. Sosyolojik, psikolojik ve sosyo-psikolojik açıdan davranışsal bir sapma olarak değerlendirilen şiddetin¹⁷ insan üzerinde bıraktığı etkilere göre türlerini dikkate aldığımızda, bir diğer türünü de varlığın algı, anı ve duygular üzerinde oluşturduğu etki dikkate alınarak açıklanan ruhsal yani psikolojik şiddet oluşturmaktadır.¹⁸ Psikoloji, sözlüklerde yer alan

¹³ User, İnci / Kümbetoğlu, Belkıs / Kolankaya, Tolunay, “Şiddete İlişkin Bir Bilinç Yükseltme Çabası”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları Derlemesi**, der. Yasemin Özdek, TODAİE Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2002, s. 159; Bazı hukukçular da şiddeti dar anlamıyla yorumlamayı tercih etmektedir. Özellikle kuralların uygulanacağı hususun belirli bir sınıra sahip olması noktasında şiddeti dar yorumlamak önem arz etmektedir. Bu yaklaşımla şiddet olayları kurallara zıtlaşan, gücünü kuvvetini hukuka aykırı olarak kullanan, toplumsal normlara kafa tutan insan eylemidir. Savaş hukuku kapsamında uygulanan veya kanunların tanıdığı sınırlar çerçevesinde kolluk tarafından uygulanan cebir ve kuvvet şiddet oluşturmaz. Bunun gibi, dikkatsizlikle trafik kurallarını ihlal ederek yaralanmalara ve ölümlere sebebiyet veren kişinin yapmış olduğu eylem de taksirli eylem sayılır, yani şiddet değildir. Bu bakış açısına göre; şiddet, gücün kuvvetin, meşru bir hakka dayanmaksızın, normları ihlal edecek şekilde kullanılmasıdır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Dönmezer, Sulhi, “Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları”, **COGİTO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 215, TCK kapsamında fiziksel şiddet tanımına en yakın düzenleme, bu kanunun 108. maddesinde düzenlenen cebir suçudur. Hatta bazı yazarlara göre maddi anlamda cebir, şiddetle aynı anlama gelmekte ve maddi kuvvet kullanarak zorlama anlamı taşımaktadır. Gülşen, Recep, **Ceza Hukukunda Sorumluluğu Kaldıran Nedenlerden Kaza, Mücbir Sebep, Cebir ve Tehdit**, Seçkin Yayınları, ANKARA 2007, s. 216, TCK’nın 108. maddesinde “...bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı cebir kullanılması halinde...” şeklinde düzenleme yapılmıştır. Burada cebir kavramı ile bir başkasının özgürce irade oluşturmaması ve bu doğrultuda hareket etmesini engellemek amacıyla güç kullanmak veya başkaca fiziki etkiye bulunmak suretiyle bedene yönelik zorlama kastedilmektedir. Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, R. Murat, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, ANKARA 2013, s. 393.

¹⁴ Ünsal, Artun, “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, **COGİTO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 31.

¹⁵ Akın, Merve, “Aile İçi Şiddet”, **Prof. Dr. Füsün SOKULLU-AKINCI’ya Armağan**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, c. LXXI, sy. 1, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 28.

¹⁶ Keane, John, **Şiddetin Uzun Yüzyılı**, çev. Bülent Peker, Dost Kitabevi, Ankara 1998, s. 16.

¹⁷ Kılıç, Muharrem, “Yasal Koruma ve Güvence Sistemi Açısından Şiddetin Hukuksal Çerçevesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, c. 11, sy. 132, İstanbul 2013, s. 4.

¹⁸ Türkçede psikolojik şiddete ilişkin açıklamalar, İngilizce *mobbing* kavramından yola çıkılarak yapılmaktadır. *Mobbing* kavramı, *mob* kökünden gelmekte ve kanun dışı şiddet uygulayan düzensiz kalabalık anlamında kullanılmaktadır. Latince kararsız kalabalık anlamına gelen *mobile vulgus* sözcüklerinden İngilizceye yerleştiği düşünülen *mobbing* kavramı; kuşatma, taciz, rahatsız etme, sıkıntı verme gibi anlamlar da taşımaktadır. Tutar, Hasan, **İş Yerinde Psikolojik Şiddet**, Barış Kitap Basım Yayın Dağıtım, Ankara 2004, s. 9; Psikolojik şiddete ilişkin hukukçuların çalışmaları, 1950’li yıllardan sonra başlamıştır. Bu şiddet türüne ilişkin kanunlaştırma çalışmaları Türk Hukuku açısından da oldukça yenidir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 2012/9-1925 esas, 2013/1407 karar sayılı ve 25.09.2013 tarihli içtihadında psikolojik şiddet (mobbing) değerlendirilmiştir. Bu içtihada göre psikolojik taciz; iş yerinde çalışanlara, diğer çalışanlar veya işverenler tarafından sistematik bir şekilde uygulanan, tekrarlanan her türlü kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama gibi davranışlardır. Karar hakkında ayrıntılı bir inceleme için bkz. **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, c. 11, sy. 41, İstanbul 2014, s. 93 vd.; Danıştay’ın 2008/10606 esas, 2012/1736 karar sayılı ve 16.04.2012 tarihli içtihadında psikolojik şiddet; idarenin hukuka aykırı davranışları neticesinde çalışanın üzüntü, sıkıntı, yılma ve bıkmaya gibi durumlara düşmesi olarak değerlendirilmiştir. Karar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Kazancı İhtihat

tanımlara benzer bir yaklaşımla şiddeti şu şekilde açıklamaktadır: Bir gücün, davranışın veya eylemin insana, canlıya, doğaya ve mala zarar vermeye yönelik aşırı kullanılması şiddet olarak değerlendirilir.¹⁹ Öte yandan psikoloji açısından önemli olan, şiddetin felsefi veya dilbilimsel olarak betimlenmesinden ziyade insan ruhu açısından ne anlam taşıdığının ortaya konmasıdır. Bu merakla sorgulandığında, psikolojik şiddet şu şekilde açıklanmaktadır: Doğal ve toplumsal ortamlardan gelen uyarılar, iletiler, mesajlar ve haberler; bilişsel alanımızda bulunan kavramlarla birleşip zihnimizde tehlike olduğu algısını oluşturabilir. Bu durum; acı, kaygı, korku, kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi duygu durumları ortaya çıkarabilmektedir. İşte bu duygu durumlarını ortaya çıkaran başlangıçtaki uyarı, ileti, haber ve mesaj; psikolojik şiddet girişimi olarak değerlendirilmektedir.²⁰

Fiziksel ve psikolojik şiddetin yanında cinsel şiddet,²¹ ekonomik şiddet²² simgesel şiddet²³ gibi birçok şiddet türü araştırmalara konu olarak kullanılmaktadır. Ancak henüz bu araştırmalar insanlığı şiddete karşı koruma noktasında yetersiz kaldığı gibi, belki de şiddetin kontrol edilmesini çok daha zor aşamalara getiren sürece bir takım katkılar sağlamış olabilirler. Elbette insan eylemine dayalı bilimsel araştırmalar hiçbir zaman büyük yıkımları ve yok oluşları tetiklemek için kaleme alınmamıştır! Fakat gelinen nokta göstermektedir ki; her biri bilimsel verilere dayandırılarak üretilen teknolojik gelişmeler ve savaş stratejileri,

Bankası, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, erişim tarihi: 13.03.2017; Başbakanlık tarafından; psikolojik şiddete ilişkin “İşyerlerinde Psikolojik Tâcizin (Mobbing) Önlenmesi” konulu, 19.03.2011 tarihli ve 2011/2 sayılı genelge yayınlanmıştır. Bu genelgeye göre kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör işyerlerinde gerçekleşen psikolojik taciz, çalışanların itibarını ve onurunu zedelemekte, verimliliğini azaltmakta ve sağlığını kaybetmesine neden olarak çalışma hayatını olumsuz etkilemektedir. Kasıtlı ve sistematik olarak belirli bir süre çalışanın aşağılanması, küçümsenmesi, dışlanması, kişiliğinin ve saygınlığının zedelenmesi, kötü muameleye tabi tutulması, yıldırılması ve benzeri şekillerde ortaya çıkan psikolojik tacizin önlenmesi gerek iş sağlığı ve güvenliği gerekse çalışma barışının geliştirilmesi açısından çok önemlidir. İlgili genelge hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Resmi Gazete, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319.htm>, erişim tarihi: 13.03.2017.

¹⁹ Köknel, Özcan, **Şiddetin Dili**, Remzi Kitapevi, 1. Baki, İstanbul 2013, s. 33.

²⁰ Köknel, s. 35-36.

²¹ Herhangi bir istenmeyen cinsel eylem veya davranış cinsel şiddete örnek olarak değerlendirilebilir. Cinsel bir fayda ya da güç elde etme girişimi, sözle, bakışla ya da herhangi bir cinsel eylemle kişiye yaklaşmak. Cinsel şiddet; trafikte, iş yerinde veya evde cinsel amaçlı karşı tarafa baskı uygulamaktır. Bu baskı evlilik içinde veya dışında olabilir. World Health Organization, Sexual Violence, s. 149. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap6.pdf, erişim tarihi: 14.03.2017.

²² Her türlü mala verilen zarar ekonomik şiddet olarak değerlendirilebilir. Bir ülkede yüksek oranda seyreden enflasyon, işsizlik düzeyinin yüksekliği, yetersiz sosyal güvenlik olanakları, insanca yaşamayı tehdit eden ve yarınından endişe duyuran düşük ücretle çalışma gibi durumların ekonomik şiddet olarak değerlendirildiği görülmektedir. Ünsal, s. 33.

²³ Şiddetin hayatımıza nasıl nüfuz ettiğinin en çarpıcı örneklerinden biri olan “simgesel şiddet”; iktidar olan grupların veya sınıfların düşünme, konuşma, davranma ve benzeri yollarla toplumsal yapıda daha az avantajlı olanlara uyguladığı şiddet türüdür. Bu şiddetin uygulanmasında eğitim, sanat ve medya başta olmak üzere birçok araç kullanılmaktadır. Başka bir deyişle simgesel şiddet iktidar olan sınıfların değerlerinin eğitim, sanat ve medya gibi araçlarla alt sınıflarda olanlara aşılmasını karşılamaktadır. Bu şekilde alt sınıflarda olanlar, iktidar olan sınıfın kendilerine sunduğu modelleri almakta ve iktidar olan sınıfın tahakkümü altında bir döngünün devamına katkıda bulunmaktadır. İrtiş, Vedat, “Çocuk Ceza Adaletini Çifte Şiddet Bağlamında Düşünmek”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi**, sy. 24, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2012, s. 48.

şiddeti kontrol edilemez bir seviyeye taşımıştır. Artık; şiddet uygulayabilme kudretinin en üstündekiler tarafından ele geçirilen tahrip gücü yüksek silahların harekete geçmesi durumunda en kudretlilerin de yok olacağına ümit bağlamak, şiddetin insanlığa karşı tehdit olasılığının düştüğüne dair ender açıklamalardan birisi konumuna gelmiştir.²⁴

Şiddetin kontrol edilmesi zor seviyelere gelerek bütün küreyi tehdit eder durumda olması, bir taraftan insanlığın ona karşı durabilme direncini etkilemekte bir taraftan da şiddete karşı somut tedbirler alma konusunda zarureti ortaya koymaktadır. Bu zaruretle çözüm arayışına girildiğinde, şiddetin zaman içinde gelişimini gösterecek tarihsel süreci irdelemek yerinde olabilir. Keza insanlığın içinde yaşadığı çağda şiddetin hangi seviyeye ulaştığını anlamlandırabilmesi ve şiddet tehditlerine karşı tedbir alabilmesi, tarihte meydana gelen şiddet olaylarını incelemesiyle mümkün görünmektedir.

Tarihçiler şiddete ilişkin bir açıklama getirecekleri zaman genellikle insanın insana karşı şiddeti, devletin insana karşı şiddeti ve devletin devlete karşı şiddeti yani savaş şeklinde bir sınıflama yoluna gitmeyi tercih etmektedirler.²⁵ Ancak hangi boyutuyla ele alınacak olunursa olsun, insanlık tarihi üzerinden şiddet okuması yapıldığında, inanılması güç şiddet sahneleri öne çıkmakta, insanların çıldırmış gibi kan döktüğü dönemler dikkat çekmektedir. Hatta tarihsel süreçte insanların kan banyolarını hiçbir suçluluk yaşamadan, sevinçle, kahkahayla, kahramanlık duygularıyla yapmış olması şaşırtıcıdır. Jean Baptiste Carrier; arkasında binlerce Fransalı ile “Fransa’yı kendi bildiğimiz gibi diriltemezsek bir mezarlık haline getireceğiz. Öldür! Öldür!” sloganlarını attığında, çok kararlı ve yok olmayı göze almış bir kahraman edalarıyla hareket etmektedir.²⁶ Hitlerin milyonlarca Yahudi’yi yok ederken kendisi için acımadan insan yakabilen yardımcılarının destek alması, Stalin’in siyasal düşmanlarını katlederken işkence yapabilen ve insanları rahatlıkla kesebilen yoldaşlara sahip olması, Amerikalıların yüzbinlerce insanın yok edildiği Hiroşima ve Nagazaki olaylarını büyük bir soğukkanlılıkla örgütlü olarak planlaması, tarihin şiddet olaylarından yalnızca bir kaçına örnek olarak ortaya konabilir. Şiddetin dayanılmaz seviyelere ulaşabileceğinin emsalleri olarak değerlendirebileceğimiz bu yaşanmışlıklar; insanlığı, insanın direncini ve istencini kırmak için kanla yazılmış korkunç bir tarihle yüz yüze getirmektedir.²⁷ Bu örnekler, farklı çağlardan gözü dönmüşçesine şiddet eylemlerine başvuran savaş failleri ile arttırabilir.

²⁴ Arendt, Hannah, “Şiddet Üzerine”, **COGITO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s.7.

²⁵ Berktaş, Halil / Toprak, Zafer / Kuyaş, Ahmet, “Tarihçi Gözüyle Şiddetin Tarihi Üzerine Bir Söyleşi”, **COGITO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 197.

²⁶ Akyol, Taha, **Politikada Şiddet**, Truva Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2005, s. 23.

²⁷ Fromm, Erich, **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, çev. Yurdanur Salman / Nalan İçten, Payel Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2008, s. 12-13.

Sanırım bilim adamları şiddete dayalı güç gösterilerini sadece sınırları belirli bir çağın vebası olarak anlatmak ve onun üzerine çözümler üretmek isterdi. Ama maalesef şiddet belirli bir çağın ya da belirli bir coğrafyanın sorunu olmaktan ziyade, insanlığın her dönemde ve her yerde yaşadığı ortak bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.²⁸ Kütüphaneler ve müzeler, tarihte güç gösterisinin ulaştığı seviyeleri anlatmak için derlenmiş bilgi ve belgelerle doludur. Bu tarihi bilgiler; bir kişi veya grubun güçlü olma gayesiyle, diğer kişi veya grupları tamamen yok edebilecek şiddete başvurabileceğini göstermektedir.

Ulusların düşmanlarını ve belki de kendilerini dahi yok edebilecek güçleri tasarlamaları, insanın doğuştan yok etme eğilimi taşıyıp taşımadığı ve şiddet kullanma gereksiniminin insanın doğasından gelip gelmediği sorularını zihinlerde uyandırmaktadır.²⁹ İnsanın şiddet içeren tepkilerinin sebebi doğuştan gelen bir yatkınlık mıdır ya da şiddet insanın içinden gelen bir duygu mudur? İnsanın doğuştan yok etme eğilimi taşıdığına, şiddet ve güç kullanma gereksiniminin insanın doğasından geldiğine inanmak, bazı düşünürler açısından pek tercih edilebilir bir durum olarak görülmemektedir. Keza böyle bir şeyi kabul etmek, gittikçe artan vahşete karşı insanlığın direncini kıracaktır.³⁰ Öte yandan İngiltere’de altı ve sekiz yaşlarında iki erkek çocuğunun işlek bir alışveriş merkezinde kaybolmuş beş yaşlarında bir çocuğu annesine götürecekleri vaadiyle çıkartıp bir tren garına getirerek işkenceyle öldürmesi, zihinlerde hala insan doğası ve şiddet arasında bir bağlantının olup olmadığı sorusunu sıcak tutmaktadır. Üstelik faillerin üç kuşak geçmişine kadar bilim adamlarınca araştırılmasına ve ilgi alanlarında hiçbir şiddet içerikli eğiticiye rastlanmamasına rağmen cinayeti işlemiş olmaları düşündürücüdür.³¹

Şiddet, ister insan doğasının ve psikolojisinin gerekliliği ile açıklansın ister sonradan kazanılan bir takım psikolojik rahatsızlıklar ile ifade edilsin, ortaya çıkardığı sonuçlar itibarı ile toplumsal yaşamı tehdit eden ve kontrol altına alınması gereken bir durum olarak varlığını korumaktadır. İnsan doğadaki diğer canlılardan farklı olarak toplumsal yaşamı sürdürebilmek ve varlığını korumak için kendi türüne zararlı olan her türlü tehlikeye karşı tedbir alma gayreti içindedir. Toplumsal yaşamın devamlılığını amaçlayan kurallar, tehlikeyi meydana getirecek zararlı etkenlere karşı önleme maksatlı tedbirler olabileceği gibi zararı meydana getiren etkenleri cezalandırıcı da olabilir. Ancak tedbirler alabilmek için, topluma karşı tehdit potansiyeli olan şiddet ortamındaki ortak belirtileri tespit etmek önemlidir.

²⁸ Scognamillo, Giovanni, “Şiddet, Toplum, Birey ve Kan”, **COGİTO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 357.

²⁹ **Fromm**, Sevginin ve Şiddetin Kaynağı, s. 14.

³⁰ **Fromm**, Sevginin ve Şiddetin Kaynağı, s. 14.

³¹ Solok, Özlem, “Şiddet”, **COGİTO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 6.

1.1.1. Şiddetin Belirtileri

İnsan bir durumda şiddetin var olup olmadığını anlayabilmek için nelere dikkat etmelidir? Bu soruya cevap vermek için bize lazım olan şey; neyin şiddet olup olmadığı ayrımını yapmamızı sağlayacak ve bize şiddetin en doğrudan, en alışılmış imajını gösterecek olan akıldır.³² Eğer insan şiddetin ne olduğu konusunda ayırım yapabilecek bir akla sahip değilse, sürekli değişim ve dönüşüm içinde olan şiddetin etkisi altında olup olmadığını anlayamaz ya da anlayabilmesi uzun zaman alır. İnsan aklının her durumda ortaya çıkabilecek olan şiddeti anlayabilmesi, şiddetin tespit edilebilmiş her türü ve sınıfı için geçerli olan ortak noktalarının belirlenmesi ile mümkündür. İster dar anlamda tanımıyla fiziksel şiddet dikkate alınmış, ister daha geniş yorumlama ile şiddetin soyut türlerini de kapsayan bir yaklaşım benimsenmeye çalışılsın, şiddet olaylarının görüldüğü ortamda şiddeti uygulayan ve şiddet uygulanan olmak üzere iki taraf aranmalıdır. Ancak taraf ile yalnızca insanın insana karşı uyguladığı şiddet değil insanın hayvana ve insanın eşyaya karşı uyguladığı şiddet ya da hayvanın ve doğanın insana uyguladığı şiddet de dikkate alınmalıdır.³³ Fiziksel şiddetin somut ve ölçülebilir niteliğinden dolayı uygulayan ve uygulanan tarafını tespit edebilmek psikolojik, ekonomik ve simgesel şiddet gibi türlerine nazaran daha kolay olabilir. Ancak bu soyut şiddet türleri açısından iki taraflı bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmez. Bir şiddet olayında taraflar içinde bulunduğu durumun farkında olamayabileceği gibi; şiddetin uygulayan ve uygulananı, somut varlığı ile elle tutulan, gözle görünen şeyler de olmayabilir. Örneğin sınıflı toplumun oluşmasını sağlayan simgesel sermayenin³⁴ aktörleri arasındaki ilişkilerde gözlemlenebilen simgesel şiddet durumunda, taraflar sınırları belirlenmiş bir alanda şiddet uygulayan ve uygulanan ilişkisi ile karşılaşmayabilirler. Ancak taraflardan birisi, diğerinin sahip olduğu imkânların sembolik değerinde anlam bulan güçten dolayı baskılanmış ve bazı özgürlükleri kullanma noktasında ihlale uğramış olabilir.

Şiddetin taraflarını tespit ederken muğlak ve geçişli bir durumun var olabileceğini göstermek adına “mahalle baskısı” ifadesine de değinilebilir. Mahalle baskısı kavramının henüz bilimsel olarak bir zemine kavuşmadığı, kapsamlı araştırmalara konu yapılarak irdelenebileceği, bizzat kavramı ortaya atan düşünür tarafından vurgulanmıştır. Öte yandan,

³² Raynaud, Philippe / Rials, Stephane, **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, çev. İsmail Yerguz, / Necmettin Kamil Sevil / Emel Ergun / Hüsnü Dilli, İletişim Yayınları, İstanbul 2011, s. 847.

³³ Karabağ, İmran, **Dil ve Şiddet**, İkaros Yayınları, İstanbul 2010, S. 19.

³⁴ Para ve mülkten oluşan iktisadi sermaye, eğitim de dâhil olmak üzere kültürel mallar ve hizmetlerden edinilen kültürel sermaye, toplumdaki tanınmışlık ve ilişki ağlarından elde edilen sosyal sermaye gibi sermaye türlerinin kümülatif karşılığı olarak tahakküm kurma gücü veren sermaye türü simgesel sermaye açıklanmaktadır.. Yunanca bilen birisinin, sahip olduğu özelliği kullanabileceği bir alanda olduğu sürece değerli ya da güçlü olacağı örneğinde ifade edildiği gibi simgesel sermayeyi oluşturan her bir dinamik, içinde bulunduğu alana göre güçlü olma durumunu arttırabilir. Bourdieu, Pierre / Wacquant, Loic, **Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, çev. Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2012, s. 82.

düşünür belirli hatları ile mahalle baskısı ifadesi ile neyi kastettiğini şu şekilde açıklamaktadır: İçinde yaşanan toplumunda genel olarak kabul görmüş dini, siyasi veya ahlaki birtakım düşünceler ve davranışlar; siyasi iktidardan tutun da toplumun en küçük bireyine kadar özgürlüklerin kullanımı noktasında ihlallere yol açabilmektedir. Bu tanımlama ile mahalle baskısı ile oluşan şiddetin tarafları da belirlenebilir durumdadır. Bir tarafta yerine göre siyasi iktidarı dahi dövebilecek gücü toplayan “mahalle baskı”, diğer tarafta bu baskılardan etkilenenler ve özgürlükleri ihlale uğrayanlar şeklinde şiddetin tarafları tespit edilebilir.³⁵

Şiddete ilişkin sınıflandırmalarda özel görünüm şekillerinin içine dâhil edilen ve cürümsel olmayan şiddet olarak karşımıza çıkan intihar ve intihar teşebbüsleri,³⁶ şiddet uygulayan ve uygulananın tespiti hususunda zorluklara yol açabilecek bir başka tür olarak değerlendirilebilir. İntihar eyleminin gerekçeleri psikolojik ve sosyolojik olarak irdelenmekle beraber hukuken de önem arz etmektedir. Hukuk düzeni intihar eylemlerini soruşturulması gereken bir eylem olarak görmekte ve bu eylemi etkileyen sebepleri araştırmaktadır.³⁷ Keza canlı türü olarak insanın yaşamını sürdürme konusunda bir içgüdüye sahip olduğu, gerek ruhsal gerekse fiziksel açıdan sağlığını etkileyen herhangi bir faktörün olmadığı varsayılırsa intihara yönelmeyeceği kabul edilir. Bu yaklaşımla intihar eyleminin bir taraftan bireysel sağlık problemi, bir taraftan da toplum sağlığı problemi olduğu belirtilmektedir.³⁸ İnsanı intihara yönlendiren durumu sosyolojik olarak inceleme konusu yapan Emile Durkheim (1858-1917), intihar istatistiklerinin toplumsal değişikliklerden etkilendiğini ortaya koymaktadır.³⁹ Bu istatistiki veriler ışığında, intihar eylemine yönlendiren toplumsal faktörlerin, insan zihninde hayata son verdirebilecek kadar güce sahip olduğu ifade edilebilir. Şiddet olayı olarak değerlendirilen intihar eyleminde, zihinlerde hayata son verdirebilecek

³⁵ Mardin, Şerif / Çakır, Ruşen , “Mahalle Baskısı, Ne Demek İstedim?” <http://www.ruencakir.com/Prof-Serif-Mardin-Mahalle-Baskisi-Ne-Demek-Istedim/2028>, erişim tarihi: 16.03.2016.

³⁶ Ünsal, s. 32.

³⁷ Türk Ceza Kanunu’nun 84. maddesinde “intihara yönlendirme” başlığı ile intihar eylemine sebebiyet veren ve teşvik eden faillerin cezalandırılması pozitif düzenlemeye konu edilmiştir. İlgili düzenleme şu şekildedir: Madde 84- (1) Başkasını intihara azmettiren, teşvik eden, başkasının intihar kararını kuvvetlendiren ya da başkasının intiharına herhangi bir şekilde yardım eden kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) İntiharın gerçekleşmesi durumunda, kişi dört yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) Başkalarını intihara alenen teşvik eden kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (Mülga ikinci cümle: 29/6/2005 – 5377/10 md.) (4) İşlediği fiilin anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan veya ortadan kaldırılan kişileri intihara sevk edenlerle cebir veya tehdit kullanmak suretiyle kişileri intihara mecbur edenler, kasten öldürme suçundan sorumlu tutulurlar. Bk. TCK, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch&Tur=1&Tertip=5&No=5237>, erişim tarihi: 02.01.2019

³⁸ Tatlıoğlu, Kasım, “Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 12, sy. 2, Bolu 2012, sy: 2, s. 134.

³⁹ Emile, Durkheim, *İntihar*, çev. Zühre İlgelen, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013,s. 8.

güce sahip olan faktörler şiddeti uygulayan, hayatına bizzat son veren ise şiddet uygulanan olarak belirlenebilir.

Şiddet eyleminin gerçekleşebilmesi için şiddet uygulayan ve şiddet uygulanan taraflara ihtiyaç duyulduğunun tespit edilmesi, içinde bulunulan durumda şiddetin var olup olmadığını anlayabilmek açısından yeterli bir bilgi olarak değerlendirilmemelidir. Ancak şiddetin oluşabilmesi için tarafların olması gerektiği bilgisi, tarafların taşınması gerektiği özellikleri belirlemek açısından anlam ifade etmektedir. Keza taraflardan birisi etken olarak şiddet eyleminin uygulayanı diğeri ise edilgen olarak şiddet eyleminin uygulananı durumunda karşımıza çıkmaktadır. Dolayısı ile bir şiddet eyleminde şiddet uygulayan açısından bu eylemi gerçekleştirebilecek bir güç, şiddet uygulanan açısından ise eylemin neticesinde meydana gelmiş bir ihlale ihtiyaç bulunmaktadır.

Şu durumda, bir insanın içinde bulunduğu ortamda şiddet eyleminin vuku bulduğunu iddia edebilmesi için öncelikle herhangi bir şeyin ihlal edildiğine kanaat getirmesi gerekmektedir. Şiddet ile bir şekilde bir şeylerin ihlal edildiğini iddia eden düşünürlerin başında Newton Garver (1928-2014) gelmektedir.⁴⁰ Peki, şiddeti açıklamaya yarayacak ihlal ve ihlal edilen şey nedir? İhlal kelimesi birçok sözlükte bozma, ortadan kaldırma, zarar verme ve uymama gibi kelimelerle ifade edilmeye çalışılmaktadır.⁴¹ İhlal edilen şey ise; kimine göre kişilik veya insan hakları iken, kimine göre kurallar, kimine göre ise özgürlükler olarak belirtilmektedir.⁴² Şiddeti ihlal boyutu ile açıklamaya çalışan Garver'e göre, insanlar kişilik haklarının ihlal edilmesinden korkarlar. Çünkü insanların kişilik haklarının ihlal edilmesine karşı hissettikleri korku, güç düşüncesine karşı duydukları korkudan daha baskındır.⁴³ Aslında şiddet eyleminin özgürlük ve haklardan hangisini ne şekilde ihlale uğrattığını tespit etmekten ziyade, bir ihlale sebebiyet verdiğini ortaya koymak bu başlık açısından daha yerindedir. Ancak, sadece ihlal üzerinde durmak şiddeti tespit edebilmek açısından yeterli değildir. İhlal unsurunun tespit edilmesi, içinde bulunulan durumun şiddet içerebileceği şüphesine yol açmalıdır. Keza şiddeti sadece ihlal unsuru ile açıklamaya çalışmak, sınırlarını çizmeyi

⁴⁰ Dursun, Yücel, "Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir?", <http://www.flsfdergisi.com/sayi12/1-18.pdf>, erişim tarihi: 17.03.2017, s. 8.

⁴¹ TDK ihlal kelimesini bozma, zarar verme, yasa ve düzene uymama anlamında açıklamaktadır. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58cbfe59aff5d6.71385756, erişim tarihi: 17.03. 2017; İhlal kelimesine karşılık İngilizce'de özellikle bir sözleşmeye, kurala ya da prensibe karşı gelmek ve bir şeye veya birine karşı gelmek, zarar vermek anlamında violation kelimesi kullanılmaktadır. Oxford Dictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/violation?q=violation>, erişim tarihi: 17.03.2017.

⁴² Bufacchi, Vittorio, **Violence and Social Justice**, Published By Palgrave Macmillan, New York 2007, s. 22; Çelebi, Aykut, "Bir Parıltı... Sonra Gece", **Şiddetin Eleştirisi Üzerine**, der. Aykut Çelebi, Metis Yayınları, İstanbul 2010, s. 12; Dursun, s. 7.

⁴³ Gaver, Newton, "What Violence is", **In Philosophical Issues: A Contemporary Introduction**, ed. James Rachels / Frank A. Tillman, New York 1972, s. 224.

zorlaştıran geniş bir bakış açısı ortaya koymaktır. Böyle bir yaklaşım her türlü kişisel hatanın şiddet olarak anlaşılmasına yol açar ve neredeyse şiddet olmayan sosyal bir hata kalmaz.⁴⁴

Gerçekte şiddetin belirsizlikle dolu olduğunu ve bunun asla tamamen açıklığa kavuşmayacağını iddia eden Garver'e göre, şiddet olaylarının birçoğunda ihlal unsurun yanında fiziksel güç de görülmektedir. Ancak; insan vücuduna karşı fiziksel güç uygulandığı halde şiddet oluşturmeyen durumlar da vardır. Örneğin, diş tedavisi gibi sağlığımızı korumak için vücudumuza uygulanan tedaviler bunlardan birisidir.⁴⁵ Dolayısı ile şiddet, tek başına ihlal unsuru ile anlaşılamayacağı gibi tek başına güç unsuru ile de tespit edilmesi mümkün olmayan bir durum olarak ifade edilebilir.

Şiddet ortamındaki belirtilerden biri olan güç⁴⁶ kavramının da soyut bir kavram oluşu ve sürekli biçim değiştirmesi, anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.⁴⁷ Kimi düşünürler tarafından fiziksel, ekonomik, kültürel temellere dayandırılarak açıklanan güç kavramı; dayandığı temele bakılmaksızın bir aktörün sosyal ilişki içinde, karşısında bir direnme bulsa bile istediğini yapabilme konumunda olması şeklinde de ifade edilebilir.⁴⁸ Ancak yukarıda da ifade edildiği üzere güç unsurunun tespiti de tek başına şiddeti açıklamak için yeterli değildir. Keza güç kullanmadığımız zaman, dünyada ayak basacak yer bile bulamayacağımızı iddia eden John Dewey (1866-1940); onun sayesinde tüneller açabildiğimizi, üretim yapabildiğimizi, büyük binalar inşa edebildiğimizi ifade etmektedir.⁴⁹ Gücün iyiye (pozitif güç) ya da kötüye (negatif güç) kullanılabileceği iddiasında bulunan Dewey'e göre; bir dinamitin tüneller açmak için ya da binalar yapmak için kullanılması pozitif güç iken aynı dinamitin insanları havaya uçurmak için kullanılması negatif güçtür.⁵⁰ Buradan Dewey'in güç ve şiddeti aynı anlamda kullanmadığı, gücün kötüye kullanılması durumunda şiddetin ortaya çıkabileceğini vurguladığı görülmektedir. Şiddet eyleminin gerçekleşebilmesi için gücün kötüye kullanılmasının yanında kasti bir niyetin de bulunması gerektiğini ifade eden Dewey; taksirli

⁴⁴ Bufacchi, Vittorio, "Two Concept of Violence", <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbmxmaWxvc29maWFkZWxhdmlvbGVuY2lhfGd4OjEwYjk2MjdlN2MxNzdlNzk>, erişim tarihi: 17.03.2017.

⁴⁵ Garver, s. 223.

⁴⁶ TDK güç kavramını fizik, düşünce ve ahlak yönünden etki yapabilme ya da bir etkiye direnebilme yeteneği, kuvvet, efor şeklinde açıklamıştır. TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.533301564e0202.06_594044, erişim tarihi: 16.03.2017; Aynı durum güç kelimesinin İngilizce karşılığı olan *force* için de geçerlidir. İngiliz dilinde de güç kavramı Türkçeye benzer şekilde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre güç; fiziksel bir hareketin katkısıyla oluşan enerji, zihinsel veya ahlaki zorlama, cebir anlamına gelmektedir. Oxford Dictionaries, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/force?q=force>, erişim tarihi: 16.03.2017.

⁴⁷ Yücel, Ebru, *Güç İlişkileri Açısından Delikanlılık Kavramsallaştırılması*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006, s. 74.

⁴⁸ Weber, Max, *Bürokrasi ve Otorite*, çev. H Bahadır Akın, Adres Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2013, s. 40.

⁴⁹ Dewey, John, *The Middle Works 1899-1924*, vol. 10, ed. Ann Boydston, Southern Illinois Universty Press, USA 1980, s. 246.

⁵⁰ Dewey, s. 246; Bufacchi, Vittorio, *Violence and Social Justice*, Published By Palgrave Macmillan, New York 2007, s. 19.

eylemler neticesinde ortaya çıkan durumları şiddet eylemi olarak değerlendirmemektedir.⁵¹ Şu halde içinde bulunulan durumun şiddet eylemi içerip içermediğini anlayabilmemizi sağlayacak önemli belirtilerden birisi de kasıtlı olarak kötüye kullanılmış (negatif) bir gücün varlığı olarak ifade edilebilir.

Şiddet uygulayabilmek için güç sahibi olmak gerekir önermesini ispatlamak adına ortaya birçok örnek konabilir. En büyük katliamların sahnelenmesine şahit olduğumuz önemli örneklerden birisi uluslararası ilişkilerde karşımıza çıkmaktadır.⁵² Hem devletlerin birbirleri ile ilişkisinin değerlendirilmesinde hem de insan doğasının ve insanın güç karşısındaki durumunun değerlendirilmesinde dikkate alınan devlet gücü düşüncesi; uluslararası ilişkilerde güç kavramını temel bir unsur haline getirmektedir.⁵³ Şiddet eylemlerinin en kanlı türü olarak değerlendirebileceğimiz savaş alanlarında devletlerin güç gösterisi yapabilmeleri, savaşa hazırlık dönemlerinde geliştirdikleri şiddet araçları sayesinde ortaya çıkmaktadır. Arendt, savaşa hazırlık sürecinde geliştirilen teknolojik ve nükleer şiddet araçlarını, şiddet uygulayabilme potansiyelinin yanında caydırıcılık unsuru ile de değerlendirmektedir.⁵⁴ Dolayısıyla devletlerin sahip olduğu güç, sadece fiziksel şiddet açısından değil, psikolojik şiddet açısından da önemli bir etken olarak belirlemektedir. Bu doğrultuda hem psikolojik hem de fiziksel şiddeti uygulayabilmenin yolu güce sahip olmaktan, güce sahip olmanın yolu ise şiddet araçlarını geliştirmekten geçmektedir.

1.1.2. Şiddetin Araçları

Şiddeti tanımlarken ve şiddet ortamındaki belirtileri tespit etmeye çalışırken birçok şiddet türünün olduğuna fakat genellikle fiziksel şiddet ekseninde yaklaşımların ortaya konduğuna kanaat getirilmişti. Benzer şekilde, şiddet eylemlerinde kullanılan araçlar üzerine incelemelere başlandığında, sanırım ilk akla gelen fiziksel şiddetin uygulanmasında kullanılan araçlar olmaktadır. Ancak, fiziksel şiddetin somut araçlarına değinmeden önce, düşünce üretmek ve ürettiğimiz düşünceleri ifade etmek için yararlandığımız dilin hakaret ve tehdit gibi sözlü saldırı silahı olarak şiddet aracına dönüşme ihtimali üzerine durulabilir.⁵⁵ Her ne kadar fiziksel şiddete ilişkin somut şiddet olayları çarpıcı örnekler olarak ön plana çıksa da, günlük hayatta fiziksel şiddet saldırılarına maruz kalma ihtimali, psikolojik şiddet saldırılarına maruz kalma ihtimalinden daha düşüktür.

⁵¹ Dewey, s. 246.

⁵² Tanrısever, F. Oktay, "Güç", *Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar Derlemesi*, der. Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 7. Bası, İstanbul 2012, s. 53.

⁵³ Tanrısever, s. 55.

⁵⁴ Arendt, s. 10.

⁵⁵ Karabağ, s. 9.

Çağımızda dergi, gazete, kitap, radyo, televizyon, sinema gibi iletişim araçları ile insanlara bilgi aktarılır ve insanlarda bu bilgilerle etkiler oluşturulur.⁵⁶ Bu iletişim araçlarında, doğal olarak insan bedenine doğrudan zarar içeren fiziksel şiddet olayları ve bu olaylarda kullanılan şiddet araçları öncelikle konu edilmektedir. Ancak fiziksel şiddeti haber haline getiren iletişim araçlarının kullanım biçimi; yazılı saldırı, incitme, iftira atma, alay etme, küçük düşürme, hor görme, onur kırma, gülünç duruma düşürme gibi birçok psikolojik şiddet girişimine örnek olarak değerlendirilebilir. Hatta taciz edici, küçük düşürücü, hakaret edici ifadelerin sözlü yöntemlerle ifade edilmesinden, yazılı ve görsel basın araçları ile ortaya konması daha etkili olabilmektedir. İster haber kanalları ile olsun ister gündelik hayatta iletişim kurduğumuz başka mecralarda olsun, bilinçli olarak kullanılan sözcüklerin ve deyimlerin, hedef aldığı taraf üzerinde en hafif etkisi ile strese sokucu bir mesaj olması, şiddetin ihlal unsuru bakımından yeterli kabul edilebilir. Bu kapsamda, söz yolu ile stres ve baskı oluşturmaya en uygun örneklerden birisi zanlının sorgusunda gözlemlenmektedir.⁵⁷ Ancak sorgu esnasında yetkili kolluk kuvvetinin dayandığı gücü tespit etmedeki kolaylık, dilin diğer şiddet içerikli söylemlerinde görülmeyebilir. Dilin günlük hayatta uyguladığı şiddet hangi güç unsuruna dayanmaktadır?⁵⁸

Soyut şiddet araçlarının dayandığı gücü açıklamak için kültürel sermaye kavramı kullanılabilir. Toplumsal ve bireysel inanışların, zevklerin ve beğenilerin, tarihsel süreçte edinilen bilinçli veya bilinç dışı zihinsel alışkanlıkların sembolere yüklediği anlam kültürel sermayemizin temellerini oluşturmaktadır.⁵⁹ Kültürel alan da tıpkı iktisadi alan gibi içinde bulunan duruma göre değişik değerler taşıyan metalar içermektedir. Kültürel sermayede yer alan metalara yüklenen anlamın gücü, dil aracılığı ile şiddete dönüşebilmektedir. Bu hali ile dil; psikolojik şiddet ve simgesel şiddet gibi soyut şiddet türleri açısından önemli bir araç olarak ifade edilebilir. Buradaki dil vurgusu, sembolik anlamda iletişim alanındaki bir araç olarak değerlendirilmelidir. Keza ifade biçimlerinin tamamı ile şiddet eyleminin aracı olarak

⁵⁶ Köknel, s. 152.

⁵⁷ Cover, Robert, “Şiddet ve Söz”, *Şiddetin Eleştirisi Üzerine Derlemesi*, der: Aykut Çelebi, Metis Yayınları, İstanbul 2010, s. 177.

⁵⁸ Karabağ, s. 20.

⁵⁹ Sermayeye farklı bakış açıları getiren Pierre Bourdieu, tıpkı iktisadi sermaye gibi kültürel sermayenin de güç sahibi olmak açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. Kültürel sermaye ve iktisadi sermaye arasındaki farkı bir öğretmen ve işletme patronu örneği ile açıklamaya çalışan Bourdieu; bir işletme sahibinin iktisadi sermayeye bakımından büyük bir birikime sahipken, kültürel sermayeye bakımından yeterli birikime sahip olamayabileceğini belirtmektedir. Aynı şekilde, kültürel sermaye bakımından zengin birikime sahip bir öğretmenin, iktisadi sermayeye bakımından yeterli birikime sahip olamayabileceğini de ifade etmektedir. Toplumsal ilişkide kültürel veya iktisadi sermayenin içinde bulunan alana göre farklı değerler taşıdığını vurgulayan Bourdieu; her iki sermayenin de toplumsal sınıflaşmada etkili olduğunu ve güç olabilme niteliğini ortaya koymaktadır. Bourdieu, Pierre / Wacquant, Loic, *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, çev. Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2012, s. 83.

karşılaşmak mümkündür. Şiddet uygulamak amacı ile el, göz, baş ve benzeri uzuvların hepsi kültürlerle göre taşıdıkları anlam bakımından şiddet türlerine bir araç olarak kullanılabilir.

İnsanın şiddet uygularken kullandığı en eski ve doğal araçları uzuvlarıdır. Yapay olarak geliştirilmiş şiddet araçlarının olmadığı bir dünyada, şiddeti açıklamak sanırım şu andaki durumdan çok daha zor ve fakat hayat çok daha yaşanılabilir olurdu. Büyük patlamalara ve yıkımlara sebep olan türlü teknolojilerle geliştirilmiş bombaların, nükleer ve kimyasal silahların, tabanca ve tüfeklerin, kılıç ve bıçakların olmadığı bir dünyada şiddeti kavramsal olarak analiz etmek için insan uzuvlarının marifeti üzerine düşünmek gerekirdi. Ancak insan kavramsal olarak düşünmenin sonucunda, çevre hakkında sorular sorarak deneyler yaptı. İlk iş aletlerini, yumruk biçimli taş baltayı üretti ve ateşi keşfetti. İnsan bu araçların gücünü sadece olumlu gelişmeler için kullanmadı. Pekin insanının yaşadığı yerdeki buluntulara göre ateşin kullanıldığına ilişkin ilk izlerin yanında küçük parçalara bölünmüş ve açıkça kızartılmış insan kemikleri bulunmaktaydı, yani insan ilk buluşlarını derhal kardeşini öldürmek ve kızartmak için kullanmıştı.⁶⁰ İlk buluşlardan bu tarafa modernlik ve şiddet, amansız bir yarışa tutuştu. İnsan; hayatını kolaylaştıracağını düşündüğü yumruk biçimli taş baltadan yola çıkarak, türlü meyvelerden aromalar barındıran kimyasal silahlara ve koca bir şehri yok edebilecek nükleer silahlara kadar ilerlemiş durumdadır. Şiddet araçlarındaki bu sınırsız gelişimin son basamağı nereye kadar uzanır kestirebilmek kolay değildir. Uygar olma iddiası ve şiddet araçlarını geliştirme gayreti, hala amansız yarışını sürdürmeye devam etmektedir. Keza; şiddetin araçlara ihtiyacı olduğu kadar, iktidarın da bir araç olarak şiddete ihtiyaç duyduğu aşikârdır. Şiddetin ve şiddet araçlarının inanılmaz biçimlere bürünmesi, kimi şiddet türlerinin ve şiddet araçlarının meşruluk zemininde kendine yer edinmesi; iktidar mücadelesi verilen alanlarda şiddete bir araç olarak ihtiyaç duyulmasının kısır çekişmesi ile açıklanabilir. Kılıç ile tabancanın mukayesesinde tabanca kılıcı yener önermesi; şiddetin sadece insani bir arzunun sonucu olmadığını, kılıç ve tabancanın üretilmesinde bazı ön kabullerin geçerli olduğunu, üstünlük kurma mücadelesinde bu aletlerin üretilmesi gerektiğini, yani zaferin silah üretimine ve üretimin de genel olarak ekonomik üretime dayandığını beyan etmektir.⁶¹

Şiddetin taraflı ilişkiler içinde ekonomik ve siyasi iktidar mücadelesi ile ya da güç ve ihlal belirtileri ile tartışılması; devlet, iktidar, hukuk, yasa gibi kavramların da tartışmaya açılmasını tetiklemektedir.⁶² Ancak şiddeti devlet, iktidar, hukuk, yasa denkleminde tartışmaya açmak; şiddet kavramı analizi ve eleştirisinden daha çok devlet, iktidar, hukuk ve

⁶⁰ Lorenz, Konrad, "Ecce Homo (İşte İnsan)", **COGITO**, sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 66.

⁶¹ Engels, Friedrich, **Tarihte Zorun Rolü**, çev. Seyhan Erdoğan, Sol Yayınları, Ankara 1974, s. 35.

⁶² Benjamin, Walter, **Şiddetin Eleştirisi Üzerine**, çev. Ece Göztepe, haz. Aykut Çelebi, Metis Yayınları, 1 Baskı, İstanbul 2010, s. 41-42.

yasa kavramlarının analizi ve eleştirisi anlamı taşımaktadır. Devlet, iktidar, hukuk ve yasa ekseninde bir eleştiriye ayrıntılı girmeden ziyade şiddet, devlet, iktidar, hukuk ve yasa kavramlarının ortaklaşa çağrıştırdığı illiyet kavramdan faydalanılabilir. İnsan; devlet, iktidar, hukuk, yasa ve şiddete ilişkin temelde hep bir illiyet arayışı içinde “Neden?” sorusunun peşinden gitmektedir. Şiddet eylemini gerçekleştirenler bu soruya ilişkin; malını, canını, inancını, sevdiğini veya onurunu korumak için şiddete başvurduğunu ifade edebilir. Ya da kinini dindirecek bir öcün ve nefsinin karşılığı olarak egemen olma duygusunu tatmin etmenin peşinden gittiğini gerekçe gösterebilir. Bütün açıklamalarda amaç bir şekilde şiddeti haklı sebebe dayandırma arayışıdır. İnsan, şiddet eylemlerini hep bir meşru zemine oturtmak arzusu ve haklı sebebe dayandırma ihtiyacı hisseder. Keza saldırgan savaşların galip gelenlerinde dahi bir savunma kılıfına bürünme çabası, haklı sebep gösterme ihtiyacı ile açıklanabilir.⁶³ Şiddeti haklı sebebe dayandıran argümanlar ortaya konamasa idi, fen bilimlerinin neredeyse bütün dallarında, güçlü silahlar üretme niyetiyle oluşturulmuş laboratuvarlar hangi bilim adamları tarafından kullanılırdı? Şiddet bir şekilde haklı sebep ile açıklanamasa idi, dev yatırımlarla girilen silah üretme yarışı, bütün insanlığın çıldırmış olması ile açıklanabilirdi. İster saldırı korkusu ve savunma gerekçesine dayansın, ister iktidar olma gerekçesine dayansın, insanlık haklı sebeple şiddet uygulanabileceğine inanmış ve silah üretimi yarışına başlamıştır.

1.2. Şiddet Aracı Olarak Silah

Bir nesnenin herhangi bir şiddet eyleminde kullanılması, onun silah olarak nitelendirilmesi açısından yeterli midir? Silah,⁶⁴ günlük konuşmada genellikle saldırı veya savunma amacı ile üretilmiş nesneleri, hatta sadece saldırıda kullanılan ateşli silahları kastetmek için kullanılan bir kelimedir. Ancak insanlar silah kavramını ilk düşündüğünde, henüz üretilmemiş olan ateşli silahları aklına getirmiş olamayacağı gibi bugün de silah kavramı sadece ateşli silahları kastetmek için kullanılamaz. İlk düşünüldüğünde belirli maddelerden üretilmiş birkaç nesne ile karşılık bulan silah kavramı, artık insan zihninde ateşli veya ateşsiz sayısız nesneyi canlandırmaktadır. Hukuk biliminin temel kaynakları olarak kabul edilen yargı içtihatları ve teorik eserler bakımından da, silah kavramı, ateşli silahı da

⁶³ Fromm, Sevginin ve Şiddetin Kaynağı, s. 19.

⁶⁴ TDK silah kavramını, savunmak veya saldırmak amacıyla kullanılan nesne, etken araç ve bir konuda etkili her şey olarak açıklamıştır. TDK, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58d6533882a704.86174078, erişim tarihi: 25.03.2017; 2735 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmeliğin 2/b hükmü gereğince silah kavramı, uzaktan veya yakından canlıları öldürebilen, yaralayan, etkisiz bırakan, canlı organizmaları hasta eden, cansızları parçalayan veya yok eden, ruhsata tabi araç ve aletlerin tümünü açıklamak için kullanılmaktadır. İlgili bilgi için bkz. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.911779&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ate%C5%9Fli%20silahlar>, erişim tarihi: 04.04.2017.

içine alacak şekilde geniş kapsamlı değerlendirilmektedir.⁶⁵ Eğer hızla gelişen silah sanayi insanların sonu olmazsa, gelecekte de durum bugün olduğundan çok farklı boyutları ile tartışılıyor olabilir. Keza silahın kapsamına her geçen gün yeni cisimler eklenmekte ve işaret ettiği nesneler kümesi, insanlığın üzerine doğru hızla ilerleyen bir kartopu gibi büyümektedir.

İnsanın ilk şiddet eylemine ne zaman, neden ve ne şekilde şahit olduğu konusunda ortak kanaat getirilen bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak inanışların çoğuna göre ilk cinayet, iki kardeş arasında yaşanan bir çekişme neticesinde gerçekleşmiştir. Çekişmenin nedeni ve cinayetin işleniş şekli konusunda inanışlar farklı açıklamalar ortaya koysa da, genel olarak kıskançlığın gerekçe gösterildiği ve taşın şiddet aracı olarak kullanıldığı kabul edilebilir. Hatta insanın başlangıçta kardeşini nasıl öldüreceğini bilemediği ve İblis'in bir kuşun başını taşla ezmek suretiyle ona yol gösterdiği ifade edilir.⁶⁶ Paleolitik çağda taş ve kemik gibi maddelerden üretilen ilk aletlerin kullanılmış olması göz önüne alındığında, ilk cinayet eyleminde taşın kullanılmış olma ihtimali hayli yüksektir. Keza tarihte insanların ürettiği ilk aletler olarak; delmek ve kesmek gibi eylemlerde kullanılan, bir tarafı ya da iki tarafı yontulmuş çakıl taşları gösterilmektedir.⁶⁷

İnsan, ilk işlediği cinayette, kendi uzuvlarından daha kullanışlı olan keskin bir taşı ya da başka bir aracı tercih etmiş olabilir. Hangi nesneyi kullandığı pek de önemli değildir. Ancak şiddet aracı olarak herhangi bir şeyin kullanılabilirliğinin ve öldürme yeteneğinin keşfedilmesiyle, daha öncesinden süre gelen mevcut denge artık bozulmuştur. En yaygın kabulle yumruk biçimli ve keskin uçlu taş, öldürme eylemini öyle hızlı hale getirmiştir ki, insanın kardeşini dahi öldürürken tedirginlik yaşamasına ve düşünmesine çok fazla fırsat

⁶⁵ Değirmenci, Olgun, “Askeri Ceza Kanunu Uygulamasında Silah Kavramı”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/398493>, erişim tarihi: 12.07.2018, s. 5.

⁶⁶ İlk cinayetin işlendiği olay olarak genellikle Habil ve Kabil hikâyesi anlatılır. Kabil'in Habil'i nerede ve ne şekilde öldürdüğüne dair kesin bir bilgi yoktur. Anlatı hakkında bilgi için bkz. Kandehari, Habibullah, “Habil ve Kabil”, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c14/c140240.pdf>, erişim tarihi: 25.03.2017; Tevrat'a göre Kabil Hz. Adem ile Havva'nın ilk, Habil ise ikinci oğludur. Habil koyun çobanı, Kabil ise çiftçi olmuştur. Bir müddet sonra Kabil toprağın mahsulünden, Habil de sürünün ilk doğanlarından ve yağlarından Rab'be takdim sunmuş, fakat Rab Habil'in takdimini kabul etmiş, Kabil'inkine bakmamıştır. Buna çok öfkelenen Kabil, Rabbin ikazına rağmen kardeşi Habil'i öldürmüştür. Hançerlioğlu, Orhan, **Düşünce Tarihi**, Remzi Kitapevi, 11. Baskı, İstanbul 2005, s. 114; Habil-Kabil hadisesi isim verilmeden Kur'an-ı Kerim'in Maide Suresi 27-28-29-30'da şu şekilde nakledilir: "Onlara Adem'in iki oğlu hakkındaki haberi gerçek olarak anlat: Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. -Kurbanı kabul edilmeyen diğerine-, “Andolsun ki seni öldüreceğim!” dedi. O da dedi ki: “Allah sadece takva sahibi olanlardan kabul eder. Andolsun ki sen beni öldürmek için bana el uzatsan bile ben öldürmek için sana elimi kaldıracak değilim! Zira ben âlemlerin rabbi olan Allah'tan korkarım. Ben diliyorum ki sen hem benim günahımı hem de kendi günahını yüklenesin, cehennemliklerden olasan! Zalimlerin cezası işte budur. Sonunda içindeki duygular onu kardeşini öldürmeye itti; onu öldürdü ve böylece hüsrana uğrayanlardan oldu.” Karaman, Hayrettin / Çağrı, Mustafa / Dönmez, İbrahim Kafi / Gümüş, Sadrettin, **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2007, II. c., s. 251.

⁶⁷ Yalçınkaya, Işın, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eski Anadolu Uygarlıkları Paleolitik Çağ (Eski Taş Çağı / Yontma Taş Çağı)”, [http://www.kulturportali.gov.tr/contents/files/Paleolitik%20%C3%87a%C4%9F%20\(Eski%20Ta%C5%9F%20%C3%87a%C4%9F%C4%B1Yontma%20Ta%C5%9F%20%C3%87a%C4%9F%C4%B1\).pdf](http://www.kulturportali.gov.tr/contents/files/Paleolitik%20%C3%87a%C4%9F%20(Eski%20Ta%C5%9F%20%C3%87a%C4%9F%C4%B1Yontma%20Ta%C5%9F%20%C3%87a%C4%9F%C4%B1).pdf), erişim tarihi: 27.03.2017, s.3.

bırakmamıştır. İnsanın öldürme esnasında kurbanının çığlıklarını, dokunuşunu ve yalvarışlarını herhangi bir uzvunda hissetmemesi, cinayet işini kolaylaştırmıştır. Aynı kolaylık ve hız, keskin uçlu taşla mukayese dahi edilemeyecek ölçüde, uzaktan etkili modern silahlar için de geçerlidir. İşaret parmağının atışı sağlayan hareketi, kurbanın bağırsaklarında ya da kalbinde büyük yırtılmalara yol açsa da, katil tarafından duyumsanmadığı için sorun oluşturmamaktadır. Eğer katiller bütün cinayetleri elleri ve dişleri ile işlemek durumunda olsaydı, sanırım bir tavşanı bile öldürmekten vazgeçebilirlerdi.⁶⁸

Kin, hırs, kıskançlık, öfke gibi sebeplere dayanarak cinayet işlenebileceğini, hatta bu cinayeti işlerken işini kolaylaştıran cisimlerin olduğunu kavrayan insan, belirli parametrelerde işi daha da kolaylaştıracak türlü silahların üretimi konusunda arayışa geçmiştir. Taş, odun, kemik gibi cisimlerin delici ve kesici özellikleri ile işlenebilen cinayetleri daha hızlı, daha etkili ve daha uzaktan yapabilecek araçlar üretmek, düşmana fırsat vermemek adına önemlidir. Uzun mesafeden düşmanına zarar verebilmek için kendi gücünün nispetinde taş ve sopa gibi cisimleri fırlatan insan, 50-60 metreden 739 metre menzille kadar ok atabilen yayları geliştirmiştir.⁶⁹ İnsanın saldırı amaçlı geliştirdiği her silaha karşılık, savunma amaçlı silahlar da gelişimini sürdürmüştür. Oktan korunmak için zırhı üreten insan, zırhı delmek için demiri kullanmıştır. Kale duvarı ören insana karşı, duvarları aşmak için mancınık geliştirilmiştir.⁷⁰ Odun ve taştan, keskin ve dayanıklı olması için bakırdan sonra demiri kullanan insan, zararın etkisini arttırmak için çelik kılıçları üretmiştir.⁷¹ Silahların hem etkisi, hem de mesafesi konusunda sürekli gelişimi devam etmiştir. Geliştirilen her savunma silahına yeni bir saldırı silahı eklenmiştir. Hatta şiddetin boyutunu sadece fiziksel etkiyle bırakmamış, ürettiği mancınıklara öldürdüğü düşmanlarının kafasını koyarak fırlatmış ve sağ kalan düşmanlarına korku salmak istemiştir.

⁶⁸ Lorenz, s. 67.

⁶⁹ Ok sözcüğü Yunanca'da "tokson" olarak kullanılmaktadır. Bugün zehir anlamında kullanılan toksin buradan gelmektedir. Önceleri; ucuna zehir sürülmüş oklar, içi boşaltılmış ağaç dallarından yapılmış boruların içinden atılarak düşmana saldırmada kullanılmaktadır. Bk. Tez, Zeki, **Patlayıcı, Silah ve Savaş Tekniğinin Kültürel Tarihi**, Doruk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 105; Okları daha uzağa atmak için kullanılan yayların icadı ise daha sonralara olmuştur. Bugün Türk müzelerinde hayranlıkla izlenen yayların menzili konusunda çeşitli verilerden faydalanmak mümkündür. Ancak sınırları Fatih Sultan Mehmed tarafından belirlenen Ok Meydanı'nda sicil defterine kaydedilebilmek için 528 metreden ok atabilmek gerekmiştir. Kayıtlara göre; hayatı bağışlanan Sinan Subaşı, oku 739 metre mesafeye atabilmiştir. Akt. Eralp, T. Nejat, **Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1993, s. 83-84.

⁷⁰ Eski çağların etkili mancınığı (burmalı top), kadın saçlarından ya da hayvan sinirlerinden örülü kalın iplerin burulma kuvvetine dayanmaktaydı. Bu mancınıklar, M.Ö. 4. yüzyılda Siracusa tiranı II. Dionysios'un Kartaca ile savaşında kullanılmak üzere üretilmiştir. Tez, s. 105-106.

⁷¹ Delici ve kesici aletlerin en etkililerinden birisi olarak bilinen çelik kılıçlar; kabza(elle tutulan yer), balçak(el siperi), namlu(kılıcın kesici görevi yerine getiren kısmı) ve kın(kılıcın kullanılmadığı zamanda muhafaza edildiği zarf) dördlüsünden oluşmaktadır. Eralp, s. 58.

İnsanlığın taş, kemik, odun, bakır, demir, çelik gibi maddeleri hızla analiz ederek ürettiği silahlar, dönemine göre ilginç gelen bir keşif karşısında yavaşlamak zorunda kalmıştır. Tam olarak ilk kez nasıl kullanıldığı bilinmese de, keşif tarihi 8. yüzyıla kadar geriletebilen barutun günümüzde kullanılabilecek yakın formüllerine, 1044 yılında kaleme alınan Wu Jing Zong Yao adında bir kitapta rastlanmıştır. Barut, ilk yıllarında silahın geliştirilmesi amacı ile keşfedilmemiş ve uçan bir kuş tasviri ile “uçan ateş” olarak kayıtlara geçmiştir.⁷² Uçan ateşi ya da barutu ilk kez silah olarak kullanma girişimini gösteren Moğollar’dır. Moğollar’ın, 1230’lu yıllarda Jinn Hanedanlığına ve 1268-1273 yılları arasında Song Hanedanlığına karşı kalkıştığı savaşta barutu bomba mahiyetinde kullandığı ifade edilir.⁷³

Barut bir şekilde ateş aldıktan sonra, dünya yeni bir denge değişikliğine şahit olmuştur. Doğu’dan Batı’ya barutun taşınması, 14. yüzyılın başlarında Araplar aracılığı ile gerçekleşmiş ve artık insanın insanla savaşı büyük değişim yaşamıştır. Mancınıkların yerine kale duvarlarını yıkabilecek daha etkili silahlar geliştirme gayretlerine girişilmiştir. Önceleri mancınıklarla barutlar atılmış, daha sonra topçuluk geliştirilmiş⁷⁴ ve nihayet kaba ve ağır da olsa tüfek icat edilmiştir. Ancak askeri anlamda piyadenin mızrak yerine süngülü çakmaklı bir tüfeği rahatlıkla kullanabilir hale gelmesi, Avrupa’nın barutla tanışmasından itibaren nerdeyse 300 yıl sürmüş ve 18. yüzyılın başlarında tüfekli donanmalar savaş meydanlarında yerlerini almıştır.⁷⁵

Dönemi açısından değerlendirildiğinde, barutun bulunması ve baruttan silahların geliştirilmesi çok ürkütücü olmuştur. Ancak, insanlık için sıradan bir tüfeğin ya da topun öldürme kabiliyeti de yeterli gelmemiştir. Evet, insan düşmanını artık hiç görmeden yüzlerce hatta binlerce metreden öldürebilmektedir. Kısa mesafede bir insanı öldürürken duyduğu seslere de katlanmak zorunda değildir. Öldürmek giderek kolaylaşmakta ve gözün görmediğine, kulağın duymadığına gönül çok daha rahat katlanabilmektedir. Ancak daha fazla insanı, daha uzak mesafeden, daha ergonomik silahlarla öldürebilmenin yolları araştırılmalıdır! Bunun neticesinde önce tüfekler daha hafif ve etkili hale getirilmiştir. Savaş meydanlarında artık top ve tüfeklerin yanında tabancalar⁷⁶ da yerini almıştır. Daha sonra toplar, tüfekler ve tabancalar geliştirilerek otomatikleştirilmiş ve daha etkili hale getirilmiştir.

⁷² Andrade, Toimo, **The Gun Pover Age China, Military Innovation, and Rise of the West in World History**, Princeton Universty Press, New Jersey 2016, s. 16-17.

⁷³ **Andrade**, s. 47-48.

⁷⁴ Topun üretilmesinde Yunanlıların etkisi büyük olmuştur. M.Ö. 2. yüzyılda, Bizans İmparatorluğu döneminde topçu mühendisi olarak çalışanların varlığı ve bu mühendislerin 2 kg taş kütleleri 300 metre mesafeye fırlatan topları ürettiği bilinmektedir. **Tez**, s. 106.

⁷⁵ **Engels**, s. 36.

⁷⁶ Tabancalar ilk kez 16. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ortaya çıktığı günden bu yana; kolayca saklanabilecek, hafifçe taşınabilecek ve tek elle kullanılabilecek olmasına dikkat edilmiştir. Menziline, ateşleme sistemine ya da başkaca özelliklerine göre birçok tabanca çeşidi bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Metcalf, Jonathan, **Silah Tabanca ve Tüfeklerin 800 Yıllık Tarihi**, çev. Cenk Pamay, Kaktüs Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 8.

Barutun etkisiyle büyük yıkımlara yol açabilen bombalar; gemilerde⁷⁷, uçaklarda⁷⁸ ve tanklarda⁷⁹ görevlerini yerine getirmek üzere her gün yeni bir görünüm kazanmıştır. Daha uzun mesafeden, daha çok düşmanı yok edebilme arayışı hızla meyvelerini vermiştir. İnsanlık son olarak kitleleri imha edebilecek silahların peşine düşmüştür. Binlerce insanı katledebilecek kimyasal silahlar, bir ırkı tamamen yok edebilecek biyolojik silahlar ve en nihayetinde dünyayı yerle bir edebilecek nükleer silahlar geliştirilmiştir.⁸⁰

Kitle imha silahları, günümüzün de en gelişmiş şiddet araçları olarak tehdit niteliğini korumaktadır. Şiddet ve silah üzerine yürütülen çalışmalar, nükleer silahların varlığı karşısında insanlığın acizliğini dile getirirken noktalanamamaktadır. Ancak barut ve türevlerini kullanarak ortaya konulan silah üretme performansı, henüz kitle imha silahları açısından gerçekleşmemiştir. Çünkü kitle imha silahları sadece düşmana karşı değil, silahı üreten ve kullanmak isteyen insana karşı da tehdit potansiyeli taşımaktadır. Hedef gözetilerek kullanılan ateşli silahlarda ortaya çıkacak zarar önceden kestirilebilecekken, kitle imha silahlarında zararın sınırları konusunda bir öngöründe bulunmak mümkün değildir. Bu sebeple nükleer silahları üreten ülke⁸¹ ve üretilmiş kitle imha silahlarını savaş meydanlarında kullanan katil⁸² sayısı henüz sınırlıdır. Ancak sınırlı sayıda kullanılmış olsa bile, insanlık tarihinin en etkileyici şiddet olaylarına örnekler olarak literatüre geçmişlerdir. Kitle imha silahları her kullanıldığında dehşet verici sahneler ortaya çıkardığı için, silahlarının kontrol edilmesi gerektiğine dair kaygılar da daha ciddi şekilde dile getirilmeye başlamıştır.⁸³ Önceleri silahın

⁷⁷ Ateşli silahların ve küçük topların gemilerde ilk görülmesi, 1300 yılların sonuna dayanmaktadır. Chase, Kenneth, **Ateşli Silahlar Tarihi**, çev. Füsun Tayanç / Tunç Tayanç, İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 88.

⁷⁸ Uçak bir savaş aracı olarak, tarihte ilk defa 1911 yılında İtalyanlar tarafından Libya'da Türk Kuvvetlerine karşı kullanılmıştır. Bk. Doğanay, Rahim, "Büyük Taarruz'da Türk Havacılığı", <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt13/say11/375-388.pdf>, s.2, erişim tarihi: 12.07.2018.

⁷⁹ Tankların tarihi ilk defa İngilizler tarafından 1916 yılında kullanılmaya başlandığı ve I. Dünya Savaşı'nda yaygın olarak kullanılmaya başlandığı kabul edilmektedir. Bk. Börtecin, Ege, "Altay Ana Muharebe Tankı", http://bortecin.com/altay_ana_muharebe_tanki.pdf, s.1, erişim tarihi: 12.07.2018.

⁸⁰ Biyolojik silahların tarihi M.Ö. 600'lü, kimyasal silahların tarihi M.S. 1700'lü yıllara ve nükleer silahların tarihi de 1900'lü yıllara dayandırılmaktadır. Tez, s. 196 vd.

⁸¹ 1968 yılında imzalan "Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması" gereğince nükleer silaha sahip olan devletler, ABD, SSCB (Rusya), Çin, İngiltere ve Fransa'dır. İlgili anlaşma gereğince BM daimi üyesi de olan bu beş ülke 1968'de imzalanmış ve 1970'te yürürlüğe girmiştir. Kibaroglu, Mustafa, "Kitle İmha Silahları İle Terör: Kıyametin Yeni Eşiği mi?" <http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/Kibaroglu-AvrasyaDosyasi-WMD-Terror-2007.pdf>, s. 130, erişim tarihi: 31.03.2017.

⁸² Almanya ve Fransa arasındaki savaşta karşılıklı(1915); Britanya tarafından, Filistin ve Bağdat'ta (1920); İspanya tarafından, Fas'ta(1923-1927); İtalya tarafından, Libya(1930) ve Etiyopya'da (1935-1940); Mısır tarafından, Yemen'de(1962-1967); Irak tarafından, İran (1980-1988) savaşında olmak üzere birkaç örnekte kimyasal silah kullanımında dikkati çekmektedir. Terör saldırısında kimyasal silah kullanımına yakın tarihten bir örnek olarak Japonya'da(1995) Tokyo Metrosu'nda gerçekleştirilen saldırı bilinmektedir. Kibaroglu, s. 131.

⁸³ Uluslararası alanda silahsızlanma çalışmaları 1899 ve 1907 yılında yapılan birinci ve ikinci La Haye Barış Konferanslarına kadar dayandırılabilir. Ancak, silahsızlanma konusunda ağırlıklı çalışmalar, kitle imha silahlarının farkına varılmasından sonraya yani ikinci Dünya Savaşı'ndan sonraya rastlar. Japonya'nın Hiroşima kentine atılan ilk atom bombası, silahların kontrol altına alınmasına ilişkin arayışlar açısından ciddi bir dönüm noktası olmuştur. Silahların bütün insanlığı tehdit eder hale gelmesi, silahsızlanmanın açık bir sorun olduğu

kullanılması durumunda zarar göreceklere yaşı, cinsiyeti ve engel durumu gibi koşullar dikkate alınabiliyorken; artık hastaneler, okullar, ibadethaneler, sivil yerleşim yerleri ve burada yaşayan hastalar, yaşlılar, engelliler, kadınlar, çocuklar hatta ağaçlar, hayvanlar, sular, çiçekler dahi tek bir silahla yok edilebilmektedir. Bu şekilde bir şiddet girişimi, hiçbir haklı gerekçeyle dayandırılmayacak katliamlara sebebiyet verebilmektedir. Savaşın da bir ahlaka ve kurallara dayanması gerektiği yönünde yıllardır kabul edilmiş teamüller bu katliam silahları tarafından yıkılmaktadır.

Küçük bir taştan ya da sopadan, dev gibi füzelere kadar her nesne silah olabilme özelliğine sahiptir. Kullanıldığı olay ve kullanım amacı, nesnelerin silah olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda yargı içtihatlarına konu olmaktadır.⁸⁴ Silahların tarihsel süreçte sürekli gelişmesi ve geniş yelpazede farklı türlerinin ortaya çıkması, onların tasnif edilerek incelenmesi gereksinime yol açmıştır. Keza silahların çeşitliliğine dair teknolojik ilerlemeler yaşandıkça, silahlı şiddet olaylarının sosyolojik ve hukuki boyutu da farklı inceleme alanlarına zemin hazırlamaktadır. Silahlanma ve silahsızlanmaya ilişkin gelişmeler, uluslararası mecrada hukuki bir zemine ihtiyaç duyduğu gibi ulusal hukuk düzeni açısından da düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Bu gelişmeler doğrultusunda bütün silah türlerini tek bir düzenlemeye ya da incelemeye konu edebilmek imkânsız hale gelmiştir.

1.2.1. Silahların Tasnifi

Üretilmeye başlandığı dönemden bu tarafa bütün silahları dikkate aldığımızda sanırım ilk tasnif, saldırı ve savunma silahları şeklinde yapılabilir. Keza eski çağlardan bu tarafa, insanlık bir taraftan kendisinin başına gelebilecek kötülöklere karşı savunma amacıyla üretimler yapmış; bir taraftan da beslenmek, barınmak, üstünlüğünü kurmak gibi arzularını yerine getirmek sebebiyle saldırı amaçlı üretimler yapmıştır. Savunma amaçlı üretilen silahların zarar vermekten ziyade, meydana gelebilecek bir zararı def etme işlevi gördüğü belirtilebilir. Elbette savunma gerekçesi ile tedarik edilen silahların saldırıda kullanıldığı ya da saldırı gerekçesi ile tedarik edilmiş silahların savunma amacıyla kullanıldığı birçok durum

inancının yayılmasına neden olmuş ve nükleer silahlar, silahsızlanma görüşmelerinin en temel konusu haline getirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk silahsızlanma çalışmaları, Birleşmiş Milletler örgütü içinde başlamıştır. Burgaz, Sami, "Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü için Etkin Doğrulma ve Uyum Önlemleri Gerçekleştirme", http://www.academia.edu/17605295/Silahsızlanma_ve_Silahların_Kontrolü_için_Etkin_Dogrulma_ve_Uyum_Onlemleri_Gercekleştirme, s. 12-13, erişim tarihi: 31.03.2017.

⁸⁴ Bazen ulusal medyada, yargı organları tarafından kimi nesnelerin silah olarak değerlendirilmesine dair alaycı haberler yapıldığı görülür. Örneğin yaygın olarak tartışmaya ve haberlere konu olan nesnelerden birisi, şefkat sembolü olarak değerlendirebileceğimiz annelerin ayağındaki terliktir. Denizli'de bir annenin oğluna fırlattığı terlik, iddia makamı tarafından silah olarak değerlendirilebileceği gerekçesi ile iddianameye konu edilmiş ve medya organları uzun süre bu durumu haber yapmıştır. Haber için bkz. "Anne terliği silah sayıldı", https://www.ntv.com.tr/turkiye/anne-terligi-silah-sayildi,MBSyJZ5bzE2Iey5E1bLZ4g?_ref=infinite, erişim tarihi: 04.08. 2018.

da görülmüştür. Keza doğadaki herhangi bir cismin saldırı ya da savunma amacıyla kullanılma ihtimali olduğu gibi, saldırı amaçlı üretilmiş silahların da savunma mahiyetiyle kullanılması mümkündür. Ancak savunma silahı vurgusu, üretim esnasında sırf saldırılara karşı korunma gayesi ile tasarlanmış araçlara işaret etmek için kullanılmaktadır. Örneğin; gövde ve ona bağlı kollar ile bacakları korumak için kullanılan elbise şeklindeki zırh, başı ve yüzdeki hassas yerleri korumak için takılan miğfer, düşman silahlarına karşı bütün vücudu korumak maksadıyla kullanılan kalkan, tarihte üretilmiş bazı savunma silahları olarak literatürde yer almaktadır.⁸⁵ Günümüzde kullanılan silahlar açısından ise savunma sistemi çok daha gelişmiş boyutlardadır. Teknolojinin birçok alanında olduğu gibi silah sanayisinde de bilgisayar ve otomasyon sistemleri ile saldırı silahları etkisiz hale getirilebilmektedir. Gündümlü füzelere karşı geliştirilmiş ikaz ve karıştırma sistemleri, radar gündümlü tehditlerden korunma sistemleri, siber saldırılara karşı geliştirilmiş güvenlik sistemleri gibi teknolojik araçlar savunma silahlarının geldiği boyuta örnek olarak verilebilir.⁸⁶ Saldırı silahları ise savunma silahlarının aksine karşı tarafı yaralamak, öldürmek ya da türlü şekillerde etkisiz hale getirmek maksatlı üretilmiş, sırf zarar vermeye odaklı silahları vurgulamaktadır. Mızrak, ok, kılıç, bıçak, tabanca, tüfek, top, tank ve kimyasal, biyolojik ya da nükleer temelli füze sistemleri gibi birçok silah saldırı silahlarına örnek olarak gösterilebilir. Ancak günümüzde silahlar; bir bölgeye yönelmiş saldırıyı def etme işlevini yerine getirdikten sonra, karşı tarafa saldırı işlevini de yerine getirebilmektedir. Özellikle insansız hava araçları; saldırılardan korunmayı sağlayacak haberleşmeyi tesis edebildiği gibi, tehditleri tespit ettiği anda yok edebilme özelliğine de sahip silahlardır. Benzer şekilde, kimi lazer silahları hem hedefin görevini yapamaz hale gelmesini sağlayacak, hem de hedefi vurabilecek teknolojiye sahip olmuş durumdadır.⁸⁷ Bu hali ile silah sanayi, hem savunma silahı hem de saldırı silahı olarak değerlendirilebilecek hibrit örnekler üretmektedir. Dolayısı mevcut gelişmelere paralel olarak, savunma ve saldırı silahları ayrımında üçüncü bir sınıfa, hem saldırı hem savunma amacıyla üretilmiş hibrit silahlar sınıfına da yer açılabilir.

Saldırı ve savunma silahları tasnifinden sonra yaygın olarak kullanılan bir başka tasnif de ateşli silahlar ve ateşsiz silahlar ayrımıdır. Silahların gelişim sürecinde, barutun keşfine kadar geçen sürede üretilmiş silahlar açısından ateşli silahlar ve ateşsiz silahlar ayrımı yapmak mümkün değildir. Bu döneme kadar üretilmiş silahlar, özellikleri dikkate alınarak bir

⁸⁵ Aydüz, Salim, “Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/144806>, s. 3 vd. ET. 03.04.2017.

⁸⁶ Teknolojik savunma silahları hakkında örnekler için bkz. <http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/savunma> Sanayimiz/ssurunleri/savunmaelektronigi/Sayfalar/default.aspx, erişim tarihi: 03.04.2017

⁸⁷ Hibrit silah örneği için bkz. <http://www.dunya.com/gundem/ilk-kez-dunya039da-iste-turkiye039nin-lazer-silahi-haberi-276676>, erişim tarihi: 03.04.2017

tasnife tabi tutulmakta ve kesici, delici, vurucu/ezici ya da atıcı silahlar şeklinde sınıflandırılmaktadır.⁸⁸ Ancak barutun bulunmasından sonra kesici, delici, vurucu/ezici ve atıcı silahları kapsayan ateşsiz silahların yanında, kendi içinde farklı ayrımlara tabi tutulabilecek ateşli silahlar sınıfı ortaya çıkmıştır. Ateşli silahlar ve ateşsiz silahlar arasındaki ayrım, silahın barut ve türevleri vasıtası ile yanıcı özellik taşıyıp taşımadığına bakılarak yapılmaktadır.⁸⁹ Top, tüfek, tabanca, havan ve bazı bombalar ateşli silahlar sınıfına örnek olarak verilebilir.⁹⁰ Ateşli silahlar da tıpkı ateşsiz silahlar gibi kendi içinde bazı özelliklere göre tasnife tabi tutulmaktadır. Silahın etkili olduğu menzil, silahın namlu uzunluğu, silahın ağırlığı, silahın mermi atabilme özelliği ve silahta kullanılan merminin özellikleri ateşli silahları sınıflandırmak için kullanılan bazı ölçütlerdir. Silahların belirli bir metrajdan daha uzun mesafede kullanılabiliyor olması, kısa mesafe ya da uzun mesafe menzilli silah olup olmadığını belirlemede temel koşul olarak saptanmaktadır. Burada genellikle mermi çekirdeklerinin uçabilme mesafesi değil etkili olabilme mesafesi temel alınmaktadır. Aynı şekilde silahların namlu uzunluğu fişek yatağı hariç 30 cm ve altında ise kısa namlulu silah üstünde ise uzun namlulu silah olarak ayrıma tabi tutulmaktadır.⁹¹ Ağır silah, hafif silah ayrımında takip edilen kıstas ise bir kişinin kolaylıkla taşıyıp taşıyamaması ve tahrip gücünün boyutudur. Ağır silahlar ruhsata bağlanmış sivil kullanımdan ziyade, ordu envanterinde bulundurulmuş ve ekseriyetle savaşlarda kullanılan tank, top, uçaksavar gibi silahlar için kullanılan bir nitelemedir.⁹² Ateşli silahlar sınıfının altında incelenebilecek bir başka ayrım da otomatik silah olup olmama durumudur. Otomatik silah vurgusu, tek tetikte çekme ile silahların birden fazla fişek atabilme özelliğine sahip olmasıdır. Otomatik silahlar, hem savaş meydanlarında hem de av silahı ve spor silahı olarak kullanılabilen sivil silahlarda önemli yere sahiptir.⁹³ Fişek ya da mermi atma esnasında taşıdığı bazı özellikler ateşli silahların sınıflandırılmasında kullanılan bir başka yöntemdir. Örneğin, teknik açıdan mermiyi dönerek

⁸⁸ Kılıç, meç, yatağan, pala, kama, bıçak, hançer, teber ve balta gibi türleri kesici silahlara; ok-yay, sapan ve mancınık gibi türleri atıcı silahlara; mızrak, cirit, zıpkın, harbe ve süngü gibi türleri delici silahlara; gürz, bozdoğan, topuz, koçbaşı ve şeşper gibi türleri vurucu/ezici silahlara örnek olarak gösterilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Aydüz**, s. 6 vd.

⁸⁹ 2735 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmeliğin 2/e bedi gereğince ateşli silahlar, mermi çekirdeği veya saçma tabir edilen özel şekil ve nitelikteki maddeleri, barut gazı veya bu neviden patlayıcı ve itici güç ile uzak mesafelere kadar atabilen silahlar olarak tanımlanmaktadır. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.911779&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=ate%C5%9Fli%20silahlar>, erişim tarihi: 04.04.2017.

⁹⁰ Teknolojik gelişmeler; barut ve türevlerinden üretilen yanıcı bombaların dışında, yanıcı olmayan ve kimyasal gaz gibi özellikleri ile zarar verebilen bombaları da üretime sokmuştur.

⁹¹ Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m.2/f, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 12.07.2018.

⁹² İansa, “Silah ve Şiddet: Küresel Kriz” http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937c9e73cbf2.pdf, s. 3, erişim tarihi: 10.07.2018.

⁹³ Otomatik silah, tetik çekili tutulduğunda sürekli atış yapabilen silahlara verilen addır. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m.2/g, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 12.07.2018.

atabilen silahlar yivli silah olarak nitelendirilmektedir. Yine tek saçmalı mermi, çok saçmalı mermi, saçmaları toplu atabilme ve dağınık atabilme gibi koşullar bazı sınıflamalar açısından kullanılmaktadır. Teknik anlamada silahın özelliklerine dikkat çeken birçok sınıflandırma ortaya koymak mümkündür. Ancak silahların sınıflandırılmasında kullanılan yöntemlerden birisi de, silahın kendisinden ziyade silaha sahip olanın özelliklerini ön plana çıkaran sınıflandırmadır. Beylik silahı, bireysel silah, askeri silah, özel güvenlik görevlisinin silahlanması gibi durumlar bu grup altında toplanabilir. Araştırma konumuzun temelini oluşturan bireysel silah da, silahın teknik özelliklerinden ziyade sahip olanların vurgulandığı grup altında değerlendirilmelidir.

1.2.2. Bireysel Silahlanma

Bireysel silahın ve bireysel silahlanmanın ne olduğu sorusu, ülkemizdeki hukuk araştırmacıları tarafından konu edinilmemiştir. Örneğin Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tez merkezinde, içerisinde silah kavramı geçen toplam 491 kayıt olmasına rağmen, bireysel silahlanma konusunda ikisi sosyoloji birisi kamu yönetimi alanında olmak üzere üç yüksek lisans araştırması bulunmaktadır. Hukuk alanında konuya ilişkin herhangi bir tez bulunmadığı gibi, silah ruhsatının alınması için takip edilecek mevzuatın ne olduğuna değinen birkaç kitap ve benzer meselelere özgülenmiş birkaç makale dışında yeterli bilimsel eser de bulunmamaktadır. Bireysel silahlanma konusunda hem bilimsel literatüre hem de medya haberlerine önemli sayılabilecek destek, Umut Vakfı tarafından yapılmaktadır. Bu konuda ortaya koyduğu verilerle araştırmaları daha nitelikli hale getiren umut vakfı, belirli aralıklarla yaptığı sempozyumları yayın haline getirerek toplumsal farkındalığın oluşmasına çabalamaktadır. Bireysel silahlanmanın ne olduğu konusunda merakla arayışa geçenlere, geliştirilmeye açık bir tanım ortaya koyan çalışma da umut vakfı tarafından yayınlanmıştır. Buna göre; *sivil insanların ideolojik olmayan, başkasına karşı güvenlik ve sosyoekonomik gibi güdülerle kendini silahla donatması bireysel silahlanma olarak adlandırılır.*⁹⁴ Bireysel silahlanmayı açıklamak üzere verilen bu tanımda, bireysel silahlanmadan bahsedebilmek için aranan temel koşul, sivil insanların silahlanmasıdır. Ancak, ilgili tanıma göre sivillerin silahlanması tek başına bireysel silahlanmayı açıklamak için yetersizdir. Sivillerin silahlanması; ideolojik sebeplerle olursa bireysel silahlanmanın dışında, güvenlik ve sosyoekonomik gibi güdülerle olursa bireysel silahlanmanın içinde değerlendirilmektedir. Bireysel silahlanmanın tanımlanmasında sivillerin silahlanmasını koşul yapan açıklama

⁹⁴ Kalaycı, İrfan, “Türkiye ve Dünya Bağlamında Bireysel Silahlanma Sorunu ve Psiko-ekonomik Çözümlemesi: Sürdürülebilir Silahsızlanma İçin Bir Manifesto”, <https://www.slideshare.net/UmutVakfi/bireysel-silahlanma-sorunu-ve-psikoeekonomik-zmlemesi>, erişim tarihi: 04.08.2018, s.27

isabetli olsa da, ideolojik sebeplerle silahlanmayı dışarda tutan ve sivillerin güvenlik gibi gerekçelerle silahlanmasını bireysel silahlanma olarak kabul eden bu yaklaşım yerinde değildir. Silahlanmanın hangi sebebe dayandığının tespiti, bireysel silahlanma durumunun tanımlanabilmesi için şart koşulmamalı; herhangi bir sivilin, devlet tarafından tanınan herhangi bir hakka dayanarak silah alması, bireysel silahlanmanın tanımlanabilmesi bakımından yeterli görülmelidir.

Bireysel silahın ya da bireysel silahlanmanın ne olduğu sorusuna cevap arayanların yaygın olarak düştüğü hatalardan birisi de, silahın fiziksel özelliklerine yoğunlaşmaktır. Silahın ateşli, ateşsiz, küçük, büyük, hafif veya ağır olması bireysel silahlanmanın tanımında ayırt edici özellik olarak kullanılmamalıdır. Keza bireysel silahlanma amacıyla yaygın olarak tercih edilen küçük ve hafif silahlar, devletin kolluk güçleri tarafından da yaygın olarak kullanılmaktadır. Büyük ve ağır olanlarından ayırt edilmesinde evrensel bir kıstasın olmadığı belirtilen küçük ve hafif silahlar,⁹⁵ hem bireysel kullanım hem de askeri kullanım için üretilmektedir. Bu durumun tersi için de aynı çıkarsamadan faydalanılabilir. Herhangi bir devletin mevzuatı, herhangi bir sivilin büyük ve ağır silah alabilmesi için açık kapı bırakırsa; o ülkenin vatandaşları bakımından, büyük ve ağır silahlar da bireysel silahlanma kapsamında değerlendirilmelidir. Benzer şekilde, sadece ateşli silahların bireysel silahlanma kapsamına alınabileceğini, bıçak ve kılıç gibi ateşsiz silahların bireysel silahlanma dışında tutulacağını benimsemek de doğru değildir. Kimi ateşsiz silahlar bakımından ruhsat alma zorunluluğunun arandığı dikkate alınır, ruhsata bağlanmış bu ateşsiz silahlar için bireysel silahlanma nitelemesi yapılabilir.⁹⁶ Gerek ulusal gerekse uluslararası yargı kararlarına ve hukuki metinlere yaygın olarak konu olan kesici, delici ve bereleyici cisimlerin silah niteliği taşıyıp taşımadığı tartışmasında yaşanan muğlaklık,⁹⁷ ateşsiz silahların hangisinin bireysel silah kapsamında değerlendirilmesi gerektiği konusuna sirayet etmemelidir. Kullanılması ya da

⁹⁵ Küçük ve hafif silahlar genellikle tek kişinin rahatlıkla taşıyabileceği silahları tarif etmek için kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Small Arms Survey, "Definitions of Small Arms and Light Weapons" <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/definitions.html>, erişim tarihi: 04.08.2018.

⁹⁶ Örneğin; ülkemizin bireysel silahlanma konusundaki temel mevzuatı olarak kabul edilebilecek 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve Yönetmelik, her türlü ateşli silahlarla mermilerinin ve bıçaklarla salt saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletleri kapsamaktadır. İlgili mevzuat gereğince ruhsat alınarak bulundurulabilecek bütün nesneler, bireysel silahlanmanın konusuna girmektedir. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik için bkz. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>. E.T. 09.08.2018.

⁹⁷ Örneğin; Fransız yargı kararlarında ve hukuk literatüründe delici, kesici ya da bereleyici cisimlerin silah olarak değerlendirilmesinde benimsenen bir ayırım dikkat çekicidir. Bu cisimler, mahiyeti bakımından silah olanlar ve suçta kullanılması durumunda silah niteliği taşıyan cisimler olarak ayrılmaktadır. Ateşsiz silahlara dair yargı kararları ışığında tartışmalar için bkz. Gözübüyük, Abdullah Pulat, "Silah ve Silah Sayılan Aletlere Dair Temyiz İçtihatlarının Tahlili", <http://www.ankarabarosus.org.tr/siteler/ankarabarosus/tekmakale/1955-6/4.pdf>, erişim tarihi: 30.08.2018.

bulundurulması ruhsata ya da bildirimle bağlanmış kesici, delici ve bereleyici cisimlerin tamamı bireysel silah kapsamında değerlendirilmelidir.

Bireysel silahlanmanın tanımlanmasında temel nokta; sivillerin devlet tarafından tanınan bir hakka dayanarak silah edinmiş olmasıdır. Sadece kolluk kuvvetlerinin silahları ve kamu görevlilerinin ifa ettiği görevinden dolayı sahip olduğu silahlar, bireysel silahlanmanın dışında tutulmalıdır. Bu silahlar, devletin otoritesini ve şiddet tekeli simgeleyen nesnelerdir. Kamu görevlilerinin görevinden dolayı sahip olduğu silahların ve kolluk kuvvetlerinin silahlarının mevzuatı, genellikle bireysel silahların tabi olduğu mevzuattan farklıdır. Örneğin ülkemizde “görevde olan” Kuvvet Komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin şahsi silahları; 6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanuna göre değil, ilgili komutanlığın şahsi silah envanterine personel adına kaydedilir ve bu kayıt esaslarına göre işlem yapılır.⁹⁸ Öte yandan; polislerin, askerlerin ya da kimi kamu görevlilerinin kendisine zimmetlenen bu silahları görev yerinde bırakmadığı, sivil hayatlarında da taşıyabilme haklarının olduğu bilinmektedir. Hatta bu silahların, kişisel husumetlerden kaynaklanan tartışmalarda kullanıldığına dair örnek vakalar da bulunmaktadır.⁹⁹ Böyle bir durumda; devletin şiddet tekeli kaynaklı güvenlik görevini yerine getirmek üzere yetkilendirdiği kamu görevlilerinin sürekli silah taşıyabilme yetkisini kötüye kullandığı düşünülebilir. Sahip olduğu silah ise bireysel silahlanma kapsamında değerlendirilmemelidir. Kamu görevi sebebi ile sahip olunan silahın temel özelliği, kamusal hayatın sağlıklı bir şekilde işleyişini sağlayacak görevlilere teslim edilmiş olmasında yatmaktadır.

Bu görevliler her ülkenin mevzuatına göre farklı isimlerle anılabilir. Örneğin ülkemizde kamusal hayatın sağlıklı bir şekilde işleyişini sağlamak üzere istihdam edilen personeller denince akla ilk gelenler; polisler, askerler, zabıtarlar ve bekçilerdir. Bununla birlikte, güvenlik korucuları ve özel güvenlik görevlileri de güvenliği sağlamak üzere yetkilendirilmiş ve izin verilmiş personel olarak düşünülebilir. Ancak özel güvenlik görevlilerinin ve güvenlik korucularının sahip olduğu silahların mahiyeti, kamu güvenliğini sağlamak üzere görevlendirilmiş personel olup olmadıklarına göre farklı değerlendirmelere

⁹⁸ DKK, Deniz Kuvvetleri Komutanlığından Emekli / Müstafi Subay, Astsubay ve Uzman Erbaşların Silah / Ruhsat İşlemleri, <https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/352/DzkkSilahRuhsatIslemleri.pdf>, s.1, erişim tarihi: 04.09.2018.

⁹⁹ İstanbul Çekmeköy'de astsubay ile polis arasında çıkan silahlı kavgada bir polis öldü, polisin gardiyan olan eşi ve astsubay ise yaralandı. <https://www.cnnturk.com/turkiye/polis-ve-astsubay-arasinda-silahlı-kavga>, erişim tarihi: 05.09.2018.

tabi tutulmalıdır.¹⁰⁰ Son gelişmeler de dikkate alındığında, güvenlik korucuları bakımından bu değerlendirmeyi yapmak nispeten daha kolaydır. 2016 yılında yapılan bir değişiklikle, o zamana kadar geçici köy korucusu olarak anılan personellerin isimleri güvenlik korucusu olarak değiştirilmiş ve her bir güvenlik korucusu en düşük devlet memurunun maaşından daha az olmamak üzere sabit bir gelire bağlanmıştır.¹⁰¹ Güvenlik korucuları; köy kanununa göre, kamu güvenliğinin sağlanabilmesi için devletin şiddet tekeli kapsamında görevlendirilmiş ve kamu görevi sebebi ile silah verilmiş personel olarak değerlendirilmelidir.¹⁰² Devlet tarafından maaşa bağlanan güvenlik korucularının, kamu güvenliğini sağlamak maksadıyla teslim aldığı silahlar bakımından da diğer kolluk kuvvetlerine teslim edilen silahlarla benzer bir durum olduğu kabul edilmelidir. Ancak; özel güvenlik görevlilerinin kullandığı silahlar bakımından, kimi farklılıkların dikkate alınarak değerlendirmenin yapılması gerekir. Özel güvenlik görevlileri, kamu güvenliğini tamamlayıcı mahiyetteki hizmetlerin yerine getirilmesinde istihdam edilebilecek personellerdir.¹⁰³ Hangi koruma ve güvenlik hizmeti için, ne miktar ve özellikte ateşli silah bulundurulabileceği, mülki idare amirliği nezdinde kurulan güvenlik komisyonu tarafından belirlense de, koruma ve güvenlik hizmetinde kullanılacak silah ve teçhizat, güvenlik görevlisi olacak kişi tarafından temin edilir.¹⁰⁴ Ateşli silah taşıyacak özel güvenlik görevlilerinde, bireysel silahlanmanın temel mevzuatı olan 6136 sayılı kanun ve bu kanunun uygulanmasına ilişkin yönetmelikte belirtilen şartlar aranır. Dolayısıyla özel güvenlik görevlilerinin silahlanması; devletin bilgisi dâhilinde olmasına rağmen, şiddet tekelinin istisnası niteliğindedir. Kimi kamusal alanların güvenliği için desteğinden faydalanılabile de, özel güvenlik görevlilerinin silahları bireysel silah kapsamında değerlendirilmelidir. Bireysel silahın tipik görünümüne nazaran bazen kamu güvenliğinin

¹⁰⁰ Kamu görevi sebebi ile silah ruhsatı verilebileceklerin listesi Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmeliğin 8. maddesinde sayılmıştır. Bk. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 08.09.2018.

¹⁰¹ 29 Ekim 2016 tarihli ve 676 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname m. 8 vd, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-5.htm>, erişim tarihi: 08.09.2018.

¹⁰² Mülki idare amirinin görevlendirdiği güvenlik korucuları, asıl kolluk kuvvetleri ile beraber yağmacılara ve eşkıyalara karşı köy ve köylüyü korurlar. Bk. 442 sayılı Köy Kanunu m. 74, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>, erişim tarihi: 08.09.2018.

¹⁰³ Kişilerin silahlı özel güvenlik personeli tarafından korunması, kurum ve kuruluşlar bünyesinde özel güvenlik birimi kurulması veya güvenlik hizmetinin şirketlere gördürülmesi; vali yardımcısının başkanlığında, il emniyet müdürlüğü, il jandarma komutanlığı, ticaret odası başkanlığı, sanayi odası başkanlığı temsilcisinden oluşan özel güvenlik komisyonunun kararı ve valiliğin iznine bağlıdır. Eğitim ve öğretim kurumlarında, sağlık tesislerinde, talih oyunları işletmelerinde, içkili yerlerde silahlı özel güvenlik görevlisi çalıştırılmasına izin verilmez. Özel güvenlik görevlileri, özel toplantılarda, spor müsabakalarında, sahne gösterileri ve benzeri etkinliklerde silahlı olarak görev yapamazlar. Özel güvenlik şirketleri ateşli silah alamaz ve bulunduramazlar. Sadece özel güvenlik şirketlerine, para ve değerli eşya nakli, geçici süreli koruma ve güvenlik hizmetlerinde kullanılmak üzere, özel güvenlik eğitimi veren kurumlara, silah eğitiminde kullanılmak üzere, komisyonun kararı ve valinin onayı ile silah alma, kullanma ve taşıma izni verilebilir. Bk. 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, m. 3, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5188.pdf>, erişim tarihi: 08.09.2018.

¹⁰⁴ 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, m. 8, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5188.pdf>, erişim tarihi: 08.09.2018.

sağlanmasında kullanılıyor olsa da, doğrudan devlet tarafından görevlendirilmemiş olan özel güvenlik görevlilerinin silahları; bireysel silahlanmanın farklı bir görünümü olarak değerlendirilmelidir. Keza; salt kendisini korumak maksadıyla aldığı silahı, istisnai olarak kamusal güvenliğin sağlanması için kullanan bireyin durumu için de aynı yorum yapılabilir. Bireysel silahın istisnai olarak kamu yararına kullanılabilmesi, onun bireysel silah olma özelliğini kaybettirmez. Benzer şekilde; kamu hizmetinden emekli olanların, görevliken kullandığı silaha ruhsat alması durumu da bireysel silahlanma kapsamında değerlendirilmelidir. Uzun süre devletin şiddet tekelinden kaynaklanan güvenlik vazifesinin yerine getirilmesinde kullanılan bu silahlar, aynı kişi tarafından emekliye ayrıldıktan sonra kullanılmaya devam edilmesi durumunda niteliği değişmiştir. Beylik silahı da denen bu silahların, emekli olmuş kolluk personelinin elindeyken devletin şiddet tekelinden kaynaklanan kamu güvenliğinin sağlanmasında kullanıldığından bahsedilemez. Kaldı ki emekli kolluk kuvvetlerinin, görevindeyken kullandığı silahı kullanmaya devam edebilmesi için, ilgili silahı kendi mevzuatlarının yanında 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve Yönetmelik gereğince ruhsatlandırması gerekmektedir.¹⁰⁵

Bireysel silahlanmanın ne olduğu konusunu, ülkemizdeki örnekler üzerinden irdeledik. Ancak her devletin şiddet tekeli kapsamında görevlendirdiği personeline ilişkin silah mevzuatı ve sivillere tanındığı bireysel silahlanma politikası farklılık göstermektedir. Temel nokta; devletin şiddet tekelinden kaynaklanan yetkisini kullanmak ve kamu güvenliğini sağlamak için görevlendirdiği personele teslim ettiği silahların bireysel silahlanma dışında, devletin bilgisi ve rızası dâhilinde olmak koşuluyla sivillerin silahlanmasını bireysel silahlanmanın içinde değerlendirmektir. Öte yandan, sivillerin silahlanmasını devletin silahlanmasına diyalektik bir özgürlük olarak kabul etmek riskli bir yorum olur. Böyle bir yorum; terör örgütlerinin kullandığı silahlar ve isyancıların ayaklanmada kullandığı silahlar gibi devlet iktidarının açık veya zımni olarak kabul etmediği her silahlanmayı bireysel silahlanma olarak nitelendirmeye yol açar. Oysa bireysel silahlanma, devletin yasayla meşru gördüğü ya da yasaklamadığı silahlanmalar için geçerlidir. İster ruhsata, ister bildirim tabi olsun; devletin bilgisi dâhilinde siviller tarafından kullanılabilen silahlar bireysel silah kapsamında, devletin bilgisi ya da izni olmaksızın devletin kabulüne aykırı olarak kullanılan silahlar ise bu kapsamın dışında değerlendirilmelidir.¹⁰⁶ Şiddeti ve suçu önleme görevini

¹⁰⁵ Örneğin; Deniz Kuvvetleri Komutanlığından emekli / müstafi personelin silahına ait ruhsat, devir, bağış ve kayıp işlemleri 6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun, 91/1779 Karar Sayılı Yönetmelik ve Türk Silahlı Kuvvetleri Şahsi Silah Yönergesinde belirtilen esaslara göre yürütülür. <https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/352/DzkkSilahRuhsatIslemleri.pdf>, s.1, erişim tarihi: 10.09.2018.

¹⁰⁶ Örneğin; Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı'nın "Bireysel Silahlanmaya Dair 2017 Yılı Raporu" başlıklı veri paylaşımında, son on yılda yaşanan silahlı eylemlere ilişkin ruhsatlı silahlar

üstlenen devletin sivillerin silahlanmasına olanak tanınması, bireysel silahlanmanın temelinde yer almaktadır.

1.3. Suç ve Bireysel Silah/lanma

Devletin şiddet tekelinden kaynaklanan kural koyma yetkisi, toplumun her ferdi bu kurallara uyma yükümlülüğünün altına itmektedir. Devletin koyduğu bu kurallara uymamak, en basit tabiri ile suç oluşturmaktadır.¹⁰⁷ Şiddet tekeline aykırı davranış olan suç ve şiddetin aracı olabilen silah arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğunu iddia etmek ve bu iddiayı ispatlayacak örnekleri incelemek zor değildir. Ancak silah ve suç ilişkisine odaklanmadan önce insan ve suç ilişkisi üzerine düşünmek; insan, silah ve suç sürecindeki bağlantıyı daha anlaşılır kılabilir.

İnsan ve suç ilişkisi; insan suçun içine mi doğmuştur, suç insan elinden mi doğmuştur düğümünden başlanarak çözümlenebilir. Bu düğüm, teolojik ve teorik kaynakların önemli konularından birini oluşturmaktadır. Teolojik kaynaklarda açıklanan “ilk günah”, kurallara aykırı olarak eylenen davranış olması nedeniyle ilk suç olarak nitelendirilirse; insanın cennetten kovulmasına yol açan ilk suç Yahudi, Hristiyan ve İslam kaynaklarında ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.¹⁰⁸ Kur’an’da birden çok ayette işlenen konu, tüm Meleklerin Âdem’e secde etmeleri kuralının Allah tarafından konması ve İblis’in büyülenerek bu kurala uymaması şeklinde özetlenebilir.¹⁰⁹ Dolayısıyla; otorite tarafından konmuş kurala aykırı eylem şeklinde açıklanan suç, ilk olarak İblis tarafından işlenmiştir.

Kural tanımazlığını ve sapkınlığını devam ettiren İblis, secde etmediği insanları kandırabileceğini ve insanlar tarafından da suç işlenebileceğini düşünmüştür. Nihayetinde tek bir ağacın meyvesi dışında diledikleri şeyleri yemek özgürlüğü ile Allah tarafından cennete yerleştirilen Âdem ve eşi, İblis’in hileli davranışıyla aldatılmış ve yasaklı ağacın meyvelerini yemiştir.¹¹⁰ Ancak işlediği suçun farkına varan Âdem ve eşi, şeytana uymakta ısrar etmeyip

ve ruhsatsız silahlar ayırımına gidilmiştir. Bu ayırım üzerinden incelendiğinde; ruhsatlı olarak kullanılan silahlar bireysel silahlanma kapsamında, ruhsatsız olarak kullanılan silahlar ise bu kapsamın dışında değerlendirilmelidir. Ruhsatsız silahın bulundurulması veya taşınması, devletin otoritesine karşı bir duruş ve toplumsal yaşama muhalif bir tutum olarak nitelendirilmelidir. <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/Duyurular/Sayfalar/b%c4%b0reysel-s%c4%b0lahlanmaya-da% c4%b0r-2017-yılı-raporu.aspx>, erişim tarihi: 30.08.2018.

¹⁰⁷ Suç kelimesi; devletin düzenlemelerine göre yasadışı olabilecek eylem ya da ihmali davranış ve yasadışı olmamakla birlikte kötülük olarak kabul edilen utanç verici yanlış bir etkinlik olmak üzere temelde iki yaklaşımla açıklanmaktadır. Michalowski, Raymond, “What is Crime? Why is Criminology”, https://www.asc41.com/Annual_Meeting/2013/Presidential%20Papers/ASC_2013_PresidentialPaper_Michalowski,%20Raymond.pdf, s. 5-6, erişim tarihi: 29.11.2018.

¹⁰⁸ Şemtürk, Mustafa, “Kitâb-ı Mukaddes ve Kur’ân-ı Kerîm’e Göre İlk Günah ve Kadın”, <http://www.islami-arastirmalar.com/upload/pdf/bc61a2ca084ba7c.pdf>, s. 4, erişim tarihi: 29.11.2018.

¹⁰⁹ Bakara Suresi 34. Ayet ve tefsiri için bkz. Karaman, Hayrettin / Çağrıci, Mustafa / Dönmez, İbrahim Kafi / Gümüş, Sadrettin, **Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, c. I, 3. Baskı, Ankara 2007, s. 99 vd.

¹¹⁰ A’raf Suresi 19 vd. için bkz. Karaman/Çağrıci/Dönmez/Gümüş, c. II, s. 509 vd.

pişmanlıklarını Allah’a arz etmişler ve Allah da onların tövbelerini kabul etmiştir.¹¹¹ Ancak; İslâm teolojisinin aksine Hristiyan teolojisinde yasak ağacın meyvesini yemek suçu “aslî günah”(original sin) kavramıyla sistemleştirilmiş ve temel inançlardan biri haline gelmiştir. Hristiyan teolojisine göre; Âdem ile Havva’nın işledikleri ilk günah, onların zürriyetlerine de sirâyet eden sonuçlar doğurmuştur. Bu inanca göre bütün insanlar, ataları Âdem’den gelen bu “günah mirası” ile doğmaktadır. Baskıya giren madenî bir paranın ilk örneğindeki hatanın bütün kopyalara yansması gibi, Âdem ve eşinin günahı da bütün insanlığa yansımaktadır.¹¹² Hristiyanlar tüm insanların Âdem ve eşinden gelen günahın cezasını çektiğine inanırken, Müslümanlar suçun şahsiliğine ve kimsenin bir başkasının işlediği suçtan dolayı cezalandırılmayacağına inanmaktadır.¹¹³ Ancak; Müslümanlar da insanlar ve İblis arasındaki düşmanlığın yeryüzünde sürdüğüne, kendilerinin imtihan edilmek üzere yeryüzüne indirildiğine inanmaktadır. Âdem ve Havva’dan olan insanlar, İblis’in vesveselerine uyarak suç işlemleri halinde cehennem cezasını çekecek, suça karışmayarak günahsız kalanlar ise cennet sefasını sürecektir.¹¹⁴ Bu verilerle değerlendirildiğinde, insan ilk suçu işleyen yaratık değildir ancak suç işlemek üzere aldatılabilir. İnsan, ilk suçu işleyen İblis’in tuzağına düşerek kurula aykırı davranmıştır ve davranışının suç olduğunu idrak edince pişmanlık duymuştur. Dolayısıyla insanın suç işlemesini kolaylaştıracak şeylerden uzak durması ve suçun işlenmesini engelleyecek tedbirler alması rasyoneldir.

İnsan neden suç işler ve suç insan doğasının bir parçası mıdır gibi sorular; hukuk, suç sosyolojisi, psikoloji ve kriminoloji gibi bilim dallarının da temel tartışma konularından birini oluşturmaktadır. Ancak; suç nedir sorusunun üzerinde anlaşılmış bir cevapla karşılık bulamaması, suç işlemeye yönelenin davranışlarının birden fazla nedenle açıklanabilmesi ve suç eylemini gerçekleştirenin kendi iradesindeki muhtariyetinin durumu suç üzerine farklı teorilerin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Suç ve suçun nedenleri üzerine yoğunlaşmış birçok teori bulunmasına rağmen, temelde iki teori etrafında açıklamalar getirilmektedir. Bunlardan birisi biyolojik teori, diğeri sosyolojik teoridir. Biyolojik teori; bazı insanların suçlu doğduğu yaklaşımdan hareketle insanların biyokimyasal yapısı, nörofizyolojik yapısı ve genetik kalıtımı gibi durumların suç işlemede etkili olduğunu iddia etmektedir.¹¹⁵ Biyolojik teorinin saygın olarak bilinen düşünürü olan Cesare Lambroso; *Criminal Man* isimli eserinde, suç

¹¹¹ Karaman/Çağrı/Dönmez/Gümüş, c. II, s. 511.

¹¹² Asli günah kavramının yerine, ilk günah/first sin, doğuştan gelen günah/birth sin/innate sin, miras günah/inherited sin ve kalıtsal günah/race sin gibi kavramlarda kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şemtürk, s. 4.

¹¹³ Karaman/Çağrı/Dönmez/Gümüş, c. I, s. 109.

¹¹⁴ Karaman/Çağrı/Dönmez/Gümüş, c. I, s. 109.

¹¹⁵ The Scottish Center For Crime & Justice Research, “Theories and Causes of Crime”, <http://www.sccjr.ac.uk/wp-content/uploads/2016/02/SCCJR-Causes-of-Crime.pdf>, s.1, erişim tarihi: 03.12.2018.

üzerine yaptığı yorumların klinik analizlerden elde edilen ampirik bulgularla desteklendiğini iddia etmektedir.¹¹⁶ Sosyolojik teori ise; bireyin akran grubu, yaşadığı mahallenin yapısı ve ailesinde gördüğü alışkanlıklar gibi dış etkenlerin suç işlemeye yönelik davranışları belirlediğini iddia etmektedir.¹¹⁷ Sosyolojik teori ve biyolojik teori arasındaki temel fark; suçu işleyen bireyi merkeze yerleştirip yerleştirmeme noktasında ortaya çıkmaktadır. Biyolojik teori, suça ilişkin davranışı nedeniyle bireyi merkeze almakta ve suçlu bireyin salt insani özellikleri üzerinden bir açıklama getirme gayreti içerisindedir. Sosyolojik teori ise, bireyi merkeze almaktan ziyade dış etkenleri göz önüne alarak suç ve suçlu davranışını analiz etme çabası içerisindedir. Sosyolojik teoriye göre; suç ve sapmayı bireye indirgeyen determinist yaklaşımların suçu açıklamada yetersiz olduğu ortadadır. İnsan davranışı, hayvanların içgüdüye dayalı davranışından farklılık göstermekte ve içinde yaşadığı toplumun ya da çevrenin etkisi ile şekillenmektedir. Suç ve suçlu incelenirken, içinde yaşanan toplumun kurumları dikkate alınmalıdır.¹¹⁸

Suç konusunda ortaya atılan teoriler, biyolojik teori ve sosyolojik teori ile sınırlı değildir.¹¹⁹ Suçun ne olduğunu ve suçun nedenlerini açıklama çabası; başta kriminologlar olmak üzere, biyologları, sosyologları, psikologları, antropologları ve hukukçuları sürekli meşgul etmiştir.¹²⁰ Bu teorilerin genelinde, insanın suç işleme potansiyeli taşıyan bir varlık olduğu kabul edilir ve bu potansiyelinin nedenleri araştırılır. Ancak hukuk düzenlemeleri, bazen insanın suç işlemesi sonucunda ortaya çıkan zarara da önem verir. Bir topluma hakim olan yasalar düzenine aykırı olan davranışı suç olarak nitelendiren hukuk, insanın iradi olarak tercih ettiği eylemlerin neticesinde oluşan zarara göre ceza tayin eder. Hukuka göre, yasalar düzenine aykırı olmayan ancak toplumsal ahlaka aykırı olan bir davranış suç olarak nitelendirilemez. Ancak; aynı davranış hukuk düzeninin yasakladığı bir eylem kapsamına giriyorsa, müdahale edilmesi gereken bir suç ortaya çıkar. Örneğin; doğru söylemeyi emreden ahlaki ilkeye aykırı bir davranış, başkasının hakkını etkileyen bir sonuç doğurmaz ise suç oluşturmaz. Aynı davranış, iftira gibi bir sonuç doğurduğu zaman suç oluşturur.¹²¹ Dolayısıyla, bir davranışın çevresel sonuçları hukuki yaptırımın boyutunu etkilemektedir. Bu bağlamda, hukukun suç olarak kabul ettiği davranışın kamusal sonuçlarıyla değerlendirilmesi

¹¹⁶ Lambroso, Cesare, **Criminal Man**, trs. Mary Gibson / Nicola Hahn Rafter, Duke University Press, London 2006, s. 7.

¹¹⁷ The Scottish Center For Crime & Justice Research, "Theories and Causes of Crime", <http://www.sccjr.ac.uk/wp-content/uploads/2016/02/SCCJR-Causes-of-Crime.pdf>, s.1, erişim tarihi: 03.12.2018

¹¹⁸ Güçlü, İdris / Akbaş, Halil, **Suç Sosyolojisi**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016, s.33.

¹¹⁹ Suç konusunda ortaya atılan farklı teoriler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömeroğlu, Ömer, **Suç ve Ahlak**, Yetkim Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 107 vd; Güçlü / Akbaş, s. 35 vd.

¹²⁰ Suç ve suçun nedenleri konusunda ortaya atılan teoriler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Artuk, Mehmet Emin / Alşahin, Mehmet Emin, **Kriminoloji**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2017, s. 107 vd.

¹²¹ Özgenç, İzzet, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2016, s. 29.

gerektiği yaklaşımı ve sosyolojik teorinin suç olarak nitelendirilen birey davranışının içinde yaşanan toplumla birlikte değerlendirilmesi gerektiği yaklaşımı paralellik göstermektedir. Yani hem hukuken hem de sosyolojik olarak insanın suça yönelmesi ve suçun nedenleri, çevresel koşullardan etkilenmektedir. Bu sebeple; insanın suç işlemesini tetikleyecek çevresel faktörlerden ve suçun işlenmesini kolaylaştıracak nesnelerden uzak durması, suçun ortaya çıkmasını engelleyecektir.

Hem teolojik hem de teorik kaynaklar; insanın suç işleme ihtimali bulunan bir varlık olduğu, suça meyilli doğası gereği suç işlemeyi kolaylaştıran nesnelerden uzak durması ve kendisini suça sürükleyen çevresel faktörlere karşı dikkatli davranması gerektiği hususunda benzer bilgiler ortaya koymaktadır. Bireysel silahlar; suç işlemeyi kolaylaştıran ve suçun meydana gelme olasılığını arttıran nesne sınıfında değerlendirildiğinde, insanın bireysel silahlardan uzak durması rasyonel olandır. Ancak; bireysel silahın araç olarak kullanıldığı şiddet olayları öylesine sıradanlaşmıştır ki, silahlı saldırı neticesinde hayatını kaybedenin olmadığı herhangi bir gün yaşayabilmek nerdeyse imkânsız hale gelmiştir. Kural tanımazların keyfiyetle kullanabildiği bireysel silahlar türlü hukuksuzluklara neden olmasına rağmen, ülkemizde konuya yeterince ilgi gösterilememiştir. Bu tip olayların yoğun olarak haber yapıldığı üçüncü sayfa haberleri, hem gazete okurları hem de hukukçular tarafından dikkate alınmadan atlanır hale gelmiştir.

1.3.1. Suç ve Suçlulukta Bireysel Silahların Rolü

Bireysel silahların suç aleti olarak kullanıldığı olayları, herhangi bir eserin iki kapağı arasına sığdırabilmek pek mümkün değildir. Keza, her olayın insanın birçok duygusunu harekete geçirebilecek bir anlatısı vardır. Bireysel silahların ya da küçük, hafif ve ateşli diğer silahların suç aleti olarak kullanıldığı olaylardan herhangi birine kabaca göz atıldığında; tüm özgürlükleri kullanabilmenin ön koşulu olan yaşamı elinden alınmış bir mağdurun hareketsizce yatan bedeni, o mağdurun acıya düşmüş geride kalanları ve geri dönüşü olmayan zarar karşısında sessizliğe bürünmüş kamu görevlileri görülür. Yaşanan acının ve çaresizliğin geride kalanlara ders olması beklenirken, yeryüzünde buna benzer olayların her gün yaşandığı herkes tarafından bilinmektedir. İstisna olduğu zannına kapılabilecek bu olayların, günde ortalama 1000'in üzerinde gerçekleştiği ifade edilmektedir.¹²² Eğer günde 1000 kişi küresel bir salgın hastalık veya kuş gribi nedeniyle yaşamını kaybetmekte olsaydı, sanırım tüm dünya dikkatini bu hastalığa yönlendirmiş ve çözüm arayışına geçmiş olurdu. Ancak; ABD'deki bir

¹²² International Action Network on Small Arms (IANSA), "Silah ve Şiddet: Küresel Kriz", http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 1, erişim tarihi: 04.12.2018.

lise katliamı, Finlandiya'daki bir intihar, Brezilya'daki çetelerin silahlı çatışmaları veya Sudan'da silah zoruyla gerçekleştirilen bir tecavüz tüm insanlığı tehdit eden bir salgın gibi değerlendirilmemektedir. Oysa bu vakaların tümündeki ortak payda, olaylarda yer alan bireysel silahların suçu kolaylaştırmasıdır.¹²³

Hal böyle olmakla birlikte; dünyada 875 milyondan fazla kişide küçük ve hafif silah olarak nitelendirilebilecek tabanca, av tüfeği veya hafif tüfek bulunduğu bilinmektedir.¹²⁴ Bu silahların %40'ından fazlasının ABD vatandaşları tarafından kullanıldığı ve birçok ülkede giderek yaygın hale gelmesinin sonucu olarak insanların psikolojisinin bozulduğu ifade edilmektedir.¹²⁵ Türkiye de bireysel silah ya da ateşli silah ile yaygın olarak suç işlenen ülkeler arasında yer almaktadır. Cinayet suçuna ilişkin hukuki süreç başlatılan olaylar içinde, ateşli silahların kullanılması sonucunda meydana gelen olay büyük orana sahiptir. Öldürme ile sonuçlanmış ve hukuki süreç başlatılmış olayları konu edinen, bazı yıllara dair sayılar şu şekildedir:

Tablo 1.1 Türkiye’de İşlenen Cinayet Suçlarında Ateşli Silah Kullanımı¹²⁶

	2006	2010	2014	2015	2016
Ateşli silah	1973	1204	2218	2139	2677
Boğulma	1405	1299	931	866	758
İş kazası	168	134	249	242	282
İlaç zehirlenmesi	295	236	113	116	63
Patlayıcı madde	21	57	50	242	632
Kimyasal madde	125	64	62	59	155
Donma sonucu	87	7	5	35	3

Ateşli silahların kullanılması neticesinde hayatını kaybedenlerin sayısını gösteren tablodaki bu veriler, bireysel silahlanmanın bir sonucu olarak değerlendirilmemelidir. Ruhsatsız silahların ya da kolluk kuvvetlerine zimmetlenmiş küçük ve hafif silahların kullanıldığı saldırılar neticesinde hayatını kaybedenlerin durumu da, ateşli silahlarla işlenmiş suçlar kapsamında kabul edilmektedir. Örneğin; 2016 yılında Ankara’da katıldığı bir sergide düzenlenen silahlı saldırı sonucunda hayatını kaybeden Rus Büyükelçisi Andrey Karlov olayı, bireysel silahlanmanın bir sonucu olarak değerlendirilmemelidir. Türkiye Cumhuriyeti

¹²³ International Action Network on Small Arms (IANSA), “Silah ve Şiddet: Küresel Kriz”, http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 1, erişim tarihi: 04.12.2018.

¹²⁴ International Action Network on Small Arms (IANSA), “Silah ve Şiddet: Küresel Kriz”, http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 1, erişim tarihi: 04.12.2018.

¹²⁵ Özkan, Ruşen, **Ve İnsanoğlu Silahsızlanma Süreci**, İHH Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2000, s. 95.

¹²⁶ “Tablo 1.1. Türkiye’de İşlenen Cinayet Suçlarında Ateşli Silah Kullanımı”, ilgili grafik için bkz. “15 Temmuzdan Sonra Cinayetlerde Rekor Artış”, <https://www.memurlar.net/haber/675503/15-temmuz-dan-sonra-cinayette-rekor-artis.html>, erişim tarihi: 05.12.2018.

yetkilileri tarafından, silahlı saldırıyı düzenleyen Mevlüt Mert Altıntaş'ın Ankara Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'nde görev yaptığı açıklanmıştır.¹²⁷ Saldırıyı düzenleyen polis memuru Mevlüt Mert Altıntaş'ın eylemde kullandığı silah; 9x19 kalibre olan ve şarjör kapasitesi 15+1, 18+1 ve 20+1 olarak değişen NATO standartlarında ve Türkiye'de polise zimmetlenen Canik marka yerli silah türü olduğu adli tıp tarafından tespit edilmiştir.¹²⁸ Dolayısıyla olayda kullanılan silah, devletin şiddet tekeli kapsamında güvenlik sağlamak üzere kolluk kuvvetine zimmetlenmiş bir silah olarak değerlendirilmeli ve bireysel silah olarak nitelendirilmemelidir.

Görevini kötüye kullanan kolluk kuvveti personelinin kendisine zimmetleniş bir ateşli silahı terör eyleminde kullanması, ateşli silahların suç işlemek için kullanıldığı olayların içinde istisnai niteliktedir. Silahlar; halkın gözünde çoğu zaman polis ve askeri kuvvetlerle yakın şekilde bağlantılı olmasına rağmen, yeryüzünde dolaşımda olan 875 milyon silahın %74'ü devlet dışı aktörlerin ve sivillerin elinde bulunmaktadır.¹²⁹ Dolayısıyla ruhsatsız silahların ve bireysel silahların suç aleti olarak kullanılması, görevini kötüye kullanan kolluk kuvvetinin silahını kullanmasından daha yaygındır. Ruhsatsız silahların suç aleti olarak kullanıldığı sayısız vaka incelenebilir. Terör örgütlerinin vahşet saçmak için ellerine geçirdiği küçük ve hafif silahların neredeyse tamamı, ruhsatsız silahlar kapsamındadır. Hem terör eylemlerinde kullanılan hem de sivil vatandaşın basit suçlarda kullanmak üzere yaygın olarak tercih ettiği ruhsatsız silahların kaçak yollarla ülkelere sokulması ya da ülkeden çıkarılması, terör örgütlerinin en önemli finans kaynakları arasında yer almaktadır.¹³⁰ Ruhsatsız silah; terör örgütüne finansman sağlamanın yanında, sokak olayları açısından da bireysel silahlanmadan daha büyük bir problem oluşturmaktadır. Bulundurulması 6136 sayılı yasaya göre suç olarak düzenlenmiş ruhsatsız silahlar, 2017 yılında özel kanunlara göre suç sayılan eylemler içinde 71.975 soruşturma dosyasına konu olarak ikinci sırada yer almıştır.¹³¹ Ülkemizde son 10 yılın suç istatistiklerine bakıldığında; ruhsatlı ateşli silahlarla işlenen suç sayısının 25.547, ruhsatsız ateşli silahla işlenen suç sayısının 159.123, kesici ve delici aletlerle

¹²⁷ Silahlı saldırı olayının haberi için bkz. "Rus Büyükelçisi Ankara'da saldırıya uğradı", <https://www.cnnturk.com/turkiye/rus-buyukelcisi-ankarada-saldiriya-ugradi>, erişim tarihi: 06.12.2018.

¹²⁸ Olayda kullanılan silah hakkında bilgi için bkz. "Katilin kullandığı silahta NATO detayı!", <http://www.internethaber.com/katilin-kullandigi-silahta-nato-detayi-1740337h.htm>, erişim tarihi: 06.12.2018.

¹²⁹ International Action Network on Small Arms (IANSA), "Silah ve Şiddet: Küresel Kriz", http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 2, erişim tarihi: 04.12.2018.

¹³⁰ Akbulut, Oya, "Terörizmin Finansmanına Karşı Alınan Önlemlerin Mülkiyet Hakkı Karşısında Hukuka Uygunluğu", Mehmet Akad'a Armağan, ed. Bihterin Vural Dinçkol / Nihat Bulut / Rukiye Akkaya Kia/ Cevdet Okutan / Mehmet Akif Etgü / Hülya Dinçer, Der Yayınları, İstanbul 2012, s.47.

¹³¹ Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Adli İstatistikler Genel Müdürlüğü, "Adli İstatistikler 2017", http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, s. 20, erişim tarihi: 06.12.2018.

işlenen suçların sayısı ise 201.216 olduğu belirtilmiştir.¹³² Bu verilere göre; hem ruhsatsız silahlar hem de bireysel silahlar, ülkemizde sivillerin canını yakan ciddi bir suç aleti olarak kullanılmaktadır. Silah sahiplerinin büyük bölümünü nasıl siviller oluşturunca, silaha verilen kurbanların çoğunluğu da siviller oluşturmaktadır. Yeryüzünde silahların araç olarak kullanıldığı günlük 1000 ölümün yaklaşık 250 kadarı bir savaşta veya silahlı çatışmada meydana gelirken, geri kalanını cinayetler (%56), intiharlar (%14) ve istenmeden gerçekleşen silah ölümleri (%5) oluşturmaktadır.¹³³

İstatistikler günümüzden yarım asır önce tutulan bazı kayıtlarda da benzer sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin; 1977 yılında tutulan bir istatistikte, ateşli silahlarla 682.000 şiddet içerikli suç işlendiği tespit edilmiştir.¹³⁴ Silahlara ulaşmak zorlaştırılmadıkça, geçmişten geleceğe zaman çizelgesinde artma eğiliminde olan şey silahların ve suçların sayısıdır. Neredeyse yapılan bütün istatistikler, sivillerin silahlara ulaşabilmesi ve geri dönüşü olmayan zararlara yol açan suçların meydana gelmesi arasında gözle görülür bir bağ bulunduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla suçla mücadele etmenin önemli kıstaslarından birisi, sivillerin silahlanması ile mücadele etmektir.

1.3.2. Suç ve Silahlanmayla Mücadele

Toplumsal yaşamın doğal sonucu olarak ortaya çıkabilen çekişmeler, kontrol edilemeyen öfke problemi ile karşılık bulunca, ulaşılabilen tüm şiddet araçları devreye girmektedir. Gözler, dil, yumruk olmuş eller, tekme işlevi gören ayaklar, kafa, vurma ya da delme işlevi gören sair organlar; öfke, hırs, inat gibi duyguların şiddete dönüşmesinde kullanılmaya hazırdır. Ancak bireysel silahlar uzuvların yerini aldığı anda; herhangi bir tartışmanın ölümle sonuçlanması, yoldaki sıradan bir kavganın cinayete dönüşmesi, alkolle koyulaşan sohbetin bir arkadaş cesediyle bitmesi, sadakatsizlik sorunu yaşayan evlilik ilişkilerinin katliamla dağılması, komşu mahalleler arasındaki anlaşmazlığın savaşla karşılık bulması, yani kör edici bir öfke anının yaşam boyu sürececek pişmanlığa dönüşmesi olağan bir durum halini almaktadır.¹³⁵

¹³² Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı, “Bireysel Silahlanmaya Dair 2017 Yılı Raporu” <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/Duyurular/Sayfalar/B%C4%B0REYSEL-S%C4%B0LAHLANMAYA%DA%C4%B0R-2017-YILI-RAPORU.aspx>, erişim tarihi: 06.12.2018.

¹³³ International Action Network on Small Arms (IANSA), “Silah ve Şiddet: Küresel Kriz”, http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 2, erişim tarihi: 04.12.2018

¹³⁴ Cook, Philip J, “The Influence of Gun Availability on Violent Crime Patterns”, <https://www.jstor.org/stable/pdf/1147506.pdf>, s. 2, erişim tarihi: 06.12.2018.

¹³⁵ International Action Network on Small Arms (IANSA), “Silah ve Şiddet: Küresel Kriz”, http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 1, erişim tarihi: 04.12.2018.

Toplumsal hayatta meydana gelebilecek şiddet içerikli olayların en az zararlar sonuçlanması için alınabilecek tedbirin başında hukuksal düzenlemelerin tehdit edici dili gelmektedir. Ancak hukuksal düzenlemelerin ürettiğı çözümle; zamana, kişiye ya da olaya bağılı olarak kısıtlı kalabilmektedir. Öfke, hırs, inat gibi duygu durumlarının kontrolü ve bilinçsiz silahlanma gibi sosyal problemlerin uzun soluklu çözümü, en temelde eğitim yoluyla sağlanabilir.¹³⁶ Öte yandan; bireyler arası ilişkilerde problemin hiç doğmadığı, suç işlemenin sosyal ve psikolojik sebeplerinin tamamen ortadan kaldırıldığı, uzlaştırma yöntemlerinin suçu tamamen önleyebildiğı bir toplum düzeni kurmak mümkün müdür bilinemez. Avrupa’da “Yürürlükten Kaldırma Akımı” olarak nitelendirilen bir grup düşünür; birtakım tedbirlerin alınması durumunda, ceza hukukunun tamamen yürürlükten kalkacağını ve suçla mücadele eden hukuk düşüncesinin tamamen işlevsiz kalacağını ifade etmektedir.¹³⁷ Ancak; teolojik kaynaklar dahi insanın suça karışmadan yaşamını sürdürebileceğı ihtimalini çok gerçekçi bulmamış olmalıdır ki, insanlar arasındaki ilişkileri ceza tehdidi ile düzenleme yöntemini benimsemişlerdir. Sosyolojik verilerin kabaca analiz edilmesi sonucunda, hiçbir eğitim sisteminin suçtan tamamen arınmış toplum düzenini inşa edemediğı kolaylıkla görülecektir. Hukuk düzeninin olmadığı ortamda şiddet ve kargaşı vardır. İnsanlar topluluk halinde yaşamasının sonucu olarak, birbirinin saldırganlığından kendilerini korumak için yasaklar koyan hukuk düzenini oluşturmuştur. Düşmanlık ve zulmün insanların doğasının bir ürünü olduğu varsayımından hareketle, hukuk düzeninin olmadığı ortamda insanlar birbirlerine saldırırlar ve tecavüzlerde bulunurlar. Birbirlerinin saldırılarından insanları kimse koruyamaz. Saldırılara karşı korunmak maksadıyla ürettiğı silahlar ve âletler de insanları koruyamaz, çünkü böyle bir ortamda silâhlar herkeste vardır. Yasaklar koyan hukuk düzeninde iktidarı eline almış olanlar; tüm silahları toplamış ve insanları itaat ettirmiş olduğu için, toplumun hiçbir ferdi diğerlerine tecavüz edemez.¹³⁸ Dolayısıyla; ceza hukukunu tamamen yürürlükten kaldıracak tedbirler pek akılcı gelmemektedir. Nitekim bu tip yaklaşımlar, romantiklikle eleştirilmiştir.¹³⁹

Eğitim politikasının suçu tamamen ortadan kaldırma ihtimali rasyonel olmamakla birlikte, hukuki düzenlemelerin toplumsal bir varlık olan insanın suçtan uzak yaşamasını sağlamak için gerekli tedbirleri almaması da rasyonel değildir. Gerçekten de bir hukuk düzeninden beklenen; suç işleme ihtimaline karşı vatandaşları korumak ve suç işlemeyi

¹³⁶ Özkan, s. 95.

¹³⁷ Akt. Roxin Claus, “Ceza Hukukunun Bir Geleceğı Var Mıdır?”, ev. Yener Ünver, **Suç Politikası**, der. Kayıhan İçel / Yener Ünver, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 56.

¹³⁸ Haldun, İbn, **Mukaddime**, ev. Zakir Kadiri Ugan, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997, s. 103-104.

¹³⁹ Roxin, s. 56.

kolaylaştıran nesnelere ulaşmayı zorlaştırmak, hatta imkânsız hale getirmektir. Suç politikası olarak şiddet içerikli suçları önleme tedbirlerinin herhangi bir suçtan meydana gelebilecek zararı tamamen yok edemese bile, daha aza indirme ihtimali olduğu ortadadır. Amerika’da yapılan bir uygulamada, suçtan meydana gelen zararı en aza indirme politikasının genel hatları şu şekilde açıklanmıştır:¹⁴⁰

- *Yurttaşların en fazla önemseydiği şey şiddet suçlarıdır. Evlerden hırsızlık, uyuşturucu madde ticareti gibi suçlar kesin zarara yol açtığı halde, adam öldürme ırza geçme, etkili eylem gibi şiddet suçlarının yol açtığı zararın daha yaygın olduğu ve zararın en aza indirgenmesinin daha gerekli olduğu açıktır.*
- *Halen var olan bazı önleme programlarının şiddet suçlarının yol açabileceği zararları azaltabildiği kanıtlanmıştır. (...) Bir kişinin suçlu olması engellendiğinde, yurttaşlara herhangi bir zarar gelmemiş olacaktır. Hapis cezası, suçun meydana gelmesinden ve mağdurun önemli bir zarar görmesinden sonra söz konusu olur.*
- *Suç işlenmesinin önüne geçilmesi; telafisi olmayan zararların meydana gelmesini engellediği gibi, suç işlenmesi durumunda ortaya çıkabilecek ekonomik zararı da engellemektedir. Şiddet içerikli suçların önlenmesi için alınan tedbirler, suçun meydana gelmesi durumunda oluşacak zarardan 4-5 kat daha ucuzdur.*¹⁴¹

İlgili araştırmada ortaya konan bu veriler değerlendirildiğinde; suçun önlenmesi için alınabilecek tedbirler, toplumun her bireyi için daha güvenli bir yaşamı ve genel ekonomideki zararın azalmasını sağlamaktadır. Şu halde; hukuki düzenlemeler, suç işlenmesinin önüne geçmek gayesiyle yürürlüğe konmalıdır. Suç işlenmesinin önüne geçmek için alınabilecek tedbirlerin başında, suç aleti olabilecek silahlara ulaşmanın imkânsız hale getirilmesi ya da zorlaştırılması gelmektedir. Keza silah taşıyan bir insan; kendisini vurabilir, yakınına vurabilir, husumetlisini vurabilir ya da elindeki silahla başkalarının birilerini vurmasına yardımcı olabilir.¹⁴² Maalesef otoriteler bu konuda üzerine düşeni yeterince yapmamaktadır. Özellikle birçok suçun aleti olarak karşımıza çıkan ruhsatsız silahlara ulaşmak, zorluktan daha ziyade kolaylıkla nitelenebilir. Avrupa’da karaborsada satılan kaçak silahların büyük bir kısmı, Balkan ülkelerinden yasa dışı yollarla ülkelere sokulmaktadır.¹⁴³ Asya’nın birçok ülkesi silah çöplüğü haline gelmiştir. Coğrafi olarak Asya’dan Avrupa’ya uzanan ülkemiz de,

¹⁴⁰ Rubin, Edward L., “California’da Suç Siyasetinin Hedefi Olarak Zararın En Aza İndirgenmesi” çev. Füsün Sokullu Akıncı, **Suç Politikası**, der. Kayıhan İçel / Yener Ünver, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 38.

¹⁴¹ Rubin, s. 45.

¹⁴² Özkan, s. 96.

¹⁴³ Paris’teki kanlı saldırılarda eski Yugoslavya’da üretilen Zastava M70 tipi iki saldırı tüfeği, 7 Ocak 2015’te mizah dergisi Charlie Hebdo’ya düzenlenen baskında Balkan kökenli silahlar kullanılmıştır. Bunun üzerine Kosova’da bir köye yapılan baskında çok sayıda kaçak silah ele geçirilmiştir. Haberlerin devamı için bkz. “Teröristlerin silah pazarı Balkanlar”, <https://www.dw.com/tr/ter%C3%B6ristlerin-silah-pazar%C4%B1-balkanlar/a-18896674>, erişim tarihi: 12.12.2018

ruhsatsız silahlar konusunda yeterince tedbir alabilmiş bir ülke değildir. Birçok silah türü, internet siteleri aracılığı ile sipariş edilerek kapıda teslim alınabilmektedir. Örneğin Ankara’da meydana gelen bir olayda, lise öğrencisi iki genç, internetten sipariş ettikleri pompalı tüfekle büyük yıkımlar yaşatmıştır. Satın aldıkları ruhsatsız pompalı tüfekten çıkan saçmalardan biri, o sırada parkta bulunan bir kadına isabet etmiş ve kadın hafif yaralanınca gençler korkarak olay yerinden kaçmıştır. Kadının vurulması üzerine aralarında tartışma çıkan gençlerden Kerem İleri, pompalı tüfek ile Ömer Faruk Karakoç’u vurduktan sonra aynı tüfekle intihar etmiş ve iki genç de olay yerinde hayatını kaybetmiştir.¹⁴⁴

Birçok suçun aleti olmuş ve halen suç aleti olmaya müsait bireysel silahlar bakımından da, ruhsatsız silahlar için çizilen tabloya benzer bir durum ortaya konabilir. Ancak; yetkililerin bireysel silahlanma bakımından alabileceği tedbirler, devlet kudretinin bireysel özgürlüklere müdahale ettiği eleştirisi ile karşılık bulabilmektedir. Gerçekten de sosyal bakımdan tehlikeli veya zararlı olduğu şüphesi ile kimi hareketlerin yasaklanması ya da sınırlandırılması, vatandaşların hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğinde olabilmektedir.¹⁴⁵ Ancak; bireysel silahlanmayı bir özgürlük ya da hak olarak kabul etmek ve böylesi bir özgürlüğü diğer bireylerin güvenliğine rağmen tercih etmek düşündürücüdür. Devletin rızası ve bilgisi dâhilinde sivillere tanınan silahlanma imkânı, özgürlüğü ve güvenliği sağlamak üzere doğduğu varsayılan devletin bu görevini yerine getirmekte riskli bir duruma düşmesine yol açabilir. Özgürlük ve güvenlik arasındaki ilişkide, insanlara sağlanan imkânlar ve insanların bu imkânları ne ölçüde kullanabildiği önemlidir. Özgürlük ve güvenlik gibi iki soyut kavramın arasındaki ilişkiyi açıklamak ve bu ilişkinin oluşturduğu denklemi kurmak, insanın sadece barışçıl davranışlar sergilediği varsayımından hareket edilse dahi zordur. Bu denkleme, insanın barışçıl davranma ihtimalinde hiç yeri olmayan bireysel silahları yerleştirmek ise zorluğu daha da arttırmaktadır. Ancak; özgürlük ile güvenlik arasındaki denklemi sağlıklı bir şekilde kurmak ve korumak sorumluluğundan doğduğu varsayılan birçok devlet, bireysel silahlanmaya imkân tanıyan hukuki düzenlemelere yer verebilmektedir. Bu konuda devlet otoritesinin alabileceği tedbirleri, özgürlük ve güvenlik arasındaki ilişkinin analiz edilmesiyle kavramak mümkün görünmektedir.

¹⁴⁴ Haberlerin devamı için bkz. "Pompalı Tüfekle Sanal Oyuna 2 Liseli Kurban... Gençliğim Eyvah!", <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/pompali-tufekle-sanal-oyuna-2-liseli-kurban-gencligim-eyvah-40978253>, erişim tarihi: 12.12. 2018

¹⁴⁵ Kühne, Hans Heiner, **Vatandaş Özgürlüğü ve Suçlu Özgürlüğü - Leviathan ile Bekçi Arasında Devlet**, çev. Hakan Hakeri, **Suç Politikası**, der. Kayıhan İçel / Yener Ünver, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 83.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖZGÜRLÜK VE GÜVENLİK DENKLEMİ

Özgürlük ve güvenlik, hem toplumsal hem de bireysel hayatın çok önemli iki gereksinimi olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu iki gereksinim; hayatın kimi dönemlerinde bir arada bulunabilirken, kimi dönemlerinde birine sahip olmak için diğerinden nispeten feragat etmek gerekebilir. Örneğin kişinin kendisini korumak ve güvenliğini sağlamak amacıyla ruhsatını aldığı bireysel silah; silaha sahip olan kişi bakımından hem özgürlüğün hem de güvenliğin bir aracı niteliğinde iken, silahın doğrultulduğu kişi ya da topluluk bakımından kimi özgürlüklere ve güvenliğe yönelmiş bir tehdit niteliğinde olabilir. Aynı zamanda bireysel silaha sahip olma gereksinimini ortaya çıkaran koşullar, silah alanın bir takım özgürlüklerini keyfiyetle sürdürememesinin sonucu da olabilir. Dolayısıyla bireysel silaha sahip olma durumu; özgürlük ve güvenlik arasında bir denklemin bulunduğunu ve bu denklemin doğru kurulması gerektiğini göstermektedir. Bu denklemde her şeyi yerli yerine yerleştirmek, özgürlük ve güvenlik arasındaki ilişkiyi iyi tespit etmekle mümkündür. Özgürlük ve güvenlik terazinin iki farklı kefesinde, dengede tutulması gereken kavramlar mıdır?”, “İnsan özgürlüğü mü ister, güvenliği mi?”, “İnsanın özgür olma ihtimali var mıdır” ya da “İnsan özgürlükten mi korkar, güvenlikten mi?” soruları etrafında özgürlük ve güvenlik ilişkisi tartışılabilir. Hatta özgürlük ve güvenlik kavramlarının birbirleri ile ilişkilerine dair rölatif yaklaşımları açıklamak için bir çok düşünürün ortaya attığı argüman da kullanılabilir. Keza özgürlük ve güvenlik, insanın hem düşün dünyasında hem de eylemlerinde büyük yer kaplayan ve önem teşkil eden kavramlardır. Ancak bütün bu tartışmaların temelinde “Özgürlük ve güvenlik nedir?” sorusu öne çıkmaktadır. Dolayısıyla özgürlüğün ve güvenliğin ne olduğunu irdelemek, yukarıda sayılan sorulara ilişkin tartışmaların ve bu sorulara verilen rölatif cevapların anlaşılmasını sağlayacaktır.

2.1. Özgürlüğün Belirsizliği

Taşıdığı anlamın doğasından olsa gerek, özgürlük¹⁴⁶ kavramını sınırları belirli bir tanımın içine hapsetmek tarih boyunca hiçbir düşünürün elinden gelmemiştir. Özgürlük nedir

¹⁴⁶ Özgür/lük kavramı için hem Türkçe sözlükler hem de felsefe sözlükleri uzunca açıklamalar yapmıştır. Örneğin Türk Dil Kurumuna göre bir sıfat olan özgür kavramı; herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür, yönetim bakımından başka bir gücün etkisi altında bulunmayan, başka bir yönetime bağlı olmayan, bağımsız, kendi kendine hareket etme, davranma, karar verme gücü olan, muhtar, tutuklu olmayan, başkasının kölesi olmayan, siyasi bir güç tarafından denetlenmeyen, engellenmeyen anlamını taşımaktadır. Özgürlük kavramı ise herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme veya davranma herhangi bir şarta bağlı olmama durumu, serbesti, her türlü dış etkidenden bağımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi

sorusunun cevabı üzerine asırlardır incelemelerde bulunan düşünürler literatüre sayısız eseri armağan etmiş olmalarına rağmen, günümüzde de aynı soruya cevap arayışı devam etmektedir.¹⁴⁷ Montesquieu; “Hürriyet kelimesi kadar çeşitli anlam verilmiş, onun kadar insan kafasını çeşitli şekillerde yormuş başka bir kelime yoktur...”¹⁴⁸ tespitiyle, günümüzden yaklaşık 270 yıl önce de özgürlüğe ilişkin sorulara cevap arayışının çözümsüzlüğünü ifade etmiştir. Hal böyle olmakla birlikte aynı ifadeden, özgürlüğün ne olduğunu tespit etme gayesi güden bir arayışın hem tarihsel hem de düşünsel bir derinliğe ya da çözüm bolluğuna tanıklık edeceği sonucu da çıkarılabilir.¹⁴⁹ Keza, özgürlük kavramına ilişkin arayışlara dair çözüm bolluğunu işaret etmek için düşünür açıklamasını şöyle sürdürmüştür: “Kimi kişiler hürriyeti, önceden kendisine sınırsız bir istibdat yetkisi verilmiş kimseyi düşürmekteki kolaylık anlamına almışlar; başkaları, kendisine boyun eğecekleri kimseyi seçmek yetkisi olarak kabul etmişler; daha başkaları da silahlanmak ve şiddet kullanmak hakkı olarak benimsemişler; bazıları ise kendi milletinden birisi tarafından ya da bizzat yapacakları kanunlar tarafından yönetilmek ayrıcalığı sanmışlar hürriyeti...”¹⁵⁰

Montesquieu bu açıklamalarıyla, özgürlük kavramının ne’liğine ilişkin sorulara cevap arayan birisinin kendisinden çok daha öncelerine bakarak da veriler elde edebileceğine işaret etmektedir. Hakikaten özgürlük sorusuna ışık tutmak amacıyla tarihsel bir yolculuğa geçildiğinde, soruya ilişkin ilk verilerdir diyebileceğimiz bir başlangıç noktasını bulabilmek mümkün değildir. Antropolojik araştırmalar dikkate alınarak, ilk toplumların kaos ve şiddet üzerine kurulu bir dönemin mi, yoksa özgürlük ve eşitlik üzerine kurulu kaygıları dikkate alan bir dönemin mi temsilcisi olduğu tartışması yapılabilir.¹⁵¹ Hatta tarih özgürlük ve otorite arasında yaşanan çekişmelerin ürünüdür yaklaşımından hareketle,¹⁵² tarihin ya da ilk bilinenin başladığı yer nereyse özgürlüğe ilişkin verilerin başladığı yer de orasıdır, denebilir. Bu perspektiflerden bakıldığında insanın, iktidarın ve devletin bulunduğu noktalar takip edilerek, özgürlük tartışmalarına dair verilere ulaşmak mümkün gibi gözükmektedir. İnsanın yaradılışı,

düşüncesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet, anlamına gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akalın, Şükrü Haluk, **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2011, s. 1869; Kavramın felsefe sözlüklerinde de geniş bir şekilde açıklanmaya çalışıldığını gözlemleyebiliriz. Örneğin bir felsefe sözlüğünde özgürlük (Os. Hürriyet, ihtiyar, ihtiyarilik, serbesti, serbesti, kudret, iradei muhtare, iradei cüz’iyye, irade, kuvvei hürriyet, ruhsatı irade, ruhsatı ihtiyar, ruhsatı şer’iyye, ruhsatı mülkiye, ruhsatı fil’akaid, istiklal, azadeki, hür irade, serazatlık. Fr. Liberté, Al. Freiheit, willensfreiheit, İng. Liberty, Free will, İt. Liberta, liberto arbitro.) insanla doğa ve toplum arasındaki ilişkiyi dile getirir, bilimsel açıdan bilincine varılmış ve böylelikle egemen olunmuş zorunluluk olarak tanımlanır, dilimizde erkinlik deyimiyile anlamdaş olarak da kullanılır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hançerlioğlu, Orhan, **Felsefe Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, 21. Baskı, İstanbul 2013, s. 324.

¹⁴⁷ Kapani, Münici, **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2013, s. 3.

¹⁴⁸ Montesquieu, **Kanunların Ruhu Üzerine**, çev. Fehmi Baldaş, Hiperlink Yayınları, İstanbul, s.168.

¹⁴⁹ **Kapani**, s. 3.

¹⁵⁰ **Montesquieu**, s. 168.

¹⁵¹ Uygun, Oktay, **Devlet Teorisi**, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 12 vd.

¹⁵² Öktem, Niyazi, Türkbağ, Ahmet Ulvi, **Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet**, Der Yayınları, İstanbul 2012, s. 75.

üremesi ve birbiri ile buluşması üzerine yapılmış araştırmalar, ilk iktidar örgütlenmeleri, dinlerin ve devletlerin doğuşu gibi meseleler özgürlük nedir sorusuna cevap arayanların temas edebileceği noktalardır.

Özgürlük kavramının tarihsel süreçteki gelişiminin incelenmesinde yazının bulunmasından ve hatta insanın mağaralara çizdiği ilk figürlerin yorumlanmasından başlanabilir. Yazıyı bulan, hukuk kurallarını düzenleyen, gençler ve yaşlılardan oluşan iki ayrı meclisi ile demokrasiyi, dolayısı ile özgürlüğün farklı yönlerini tartışan bir toplum olarak günümüzden yaklaşık 5000 yıl önce yaşayan Sümerler özgürlüğün ne olduğunu araştıran bir çalışmanın konusu olabilir. Yine MÖ. 3000 - MÖ.2000 yılları arasına damgasını vurmuş Mısırlılar, MÖ. 2000 - MÖ. 1000 yılları arasında yaşamış Anadolu Hititleri, MÖ. 1500'lerden itibaren İbraniler, MÖ. 500'lerden itibaren Çinliler, Antik Yunan, Hristiyanlık, İslamiyet, Orta Çağ İmparatorlukları ve ilk çağlardan bu tarafa yaşanmış olan bütün tarihsel gelişmeler tek tek özgürlük araştırmasının birer parçası olarak değerlendirilebilir.¹⁵³ Ancak, böylesi bir irdeleme kavrama ilişkin analiz bolluğunun içinde kaybolmaya sebebiyet verecektir. Keza tarihsel süreçte yer alan her gelişme, insanın farkındalığına katkı sağlayarak özgürlük algısını da derinleştirmiştir. Sanırım ateşi keşfedip kontrol altına alabileceğini kavrayan insan ve bu olanaklarla avladığı hayvanları pişirerek yiyebileceğini kavrayan insan, ateşin sağladığı imkânlardan faydalanabilme özgürlüğünü farklı yorumlayacaktır. Tıpkı çorbayı eliyle içmek zorunda olan insan ve kaşık olanağına sahip olan insanın çorba içme özgürlüğüne sahip olma durumuna yorumları farklı olabileceği gibi. Bu örnekler hemen hemen her alan için düşünülebilir. Yazının bulunmasından gazete, televizyon ve internetin gelişimine kadar iletişim, haberleşme ve ifade özgürlüğü ya da tekerleğin icadından arabanın, trenin, gemilerin ve uçağın gelişimine kadar ulaşım ve seyahat özgürlüğü her gelişimde farklı şekillerde yorumlanmaya ihtiyaç duymuştur. Aynı şekilde beslenme, barınma, mülkiyet ve daha sayısız özgürlük açısından keşfedilen her yenilik insanlığın özgürlük algısını ve ufku hem değiştirmekte hem de derinleştirmektedir.

Tarihsel süreçte keşfedilen ve üretilen her yeni imkân, özgürlük kavramını açıklamak için kullanılan kelimelerin sayısının ve anlamlarının tartışılır hale gelmesine sebep olmuştur. Keza arzu ve istekleri tatmin etmek üzere üretilen şeyler veya doğada var olan kaynaklar, sürekli çoğalan insanların aynı seviyede özgürlüğü yaşayabilmelerine olanak sağlayamamaktadır. Bu kaynak ve ürün kıtlığı; insan doğasının özgürce tüketme arzusunu, başka bir deyişle özgürlüğün sınırsız ruhunu bütün insanlar açısından aynı yeterlilikte karşılayamamaktadır. Dolayısıyla var olan ürünlerin ve kaynakların insanlar arasında nasıl

¹⁵³ Önen, Ergün, "Geçmişten Günümüze Özgürlük", s. 3 vd., <http://iku.edu.tr/userfiles/20120425002911025.pdf>, erişim tarihi: 16.04.2017.

paylaştırılması gerektiğine ilişkin yapılan yorumlar ve yorum farklılıklarından doğan tartışmalar, bir yerde özgürlüğün de yorumlanması ve tartışılması anlamına gelmektedir. Kaynakların adil ve eşit şekilde paylaşılmasına ilişkin yapılan yorumların tamamı, dolaylı olarak insanların özgürlüklerden faydalanabilme olanağı üzerine bir değerlendirme niteliği taşımaktadır. Kıt kaynakların nasıl kullanılması gerektiğine dair değerlendirmeler ise özgürlük kavramını adalet, eşitlik gibi kelimelerin yanında iktisadi yönü ile de açıklama anlamına gelmektedir.

İnsanlığın her yüzyılında, bilinen ve öğrenilen nispetinde derinleşerek, değişik anlamlar taşıyan özgürlük kavramı; adalet, eşitlik ve iktisat gibi kelimelerle ifade edilmeye çalışıldığında, içinde bulunulan yüzyılda dahi göreceli şekilde yorumlanmıştır. Paylaşım konusunda kendine özgü yorumlar getiren Marx'çı yaklaşım açısından özgürlüğün gerçekleşmesi ancak Marx'çı ideolojinin benimsenmesi durumunda mümkün iken, liberal görüş açısından ise sadece liberal toplumlarda özgürlükten bahsedilebilir. Hatta aynı yüzyıl içinde ve aynı siyasi sistemde yaşayan toplumların içinde varlıklı ile yoksulun özgürlük anlayışı farklılık gösterebilmektedir. Varlıkların özgürlükten anladığı, üzerinde herhangi bir baskının ve müdahalede bulunanın olmaması iken; yoksulun özgürlükten anladığı, düşkünlükten kurtaracak bir olanağın ya da gücün yardımıdır.¹⁵⁴ Bu noktadan hareketle, neyin yok olduğu ya da neyin var olduğu da özgürlük kavramını yorumlayan açısından önemlidir. Keza ekonomik açıdan yoksulun özgürleşmek için beklediği destek ile bilgiden yoksul olanın özgürleşmek için beklediği destek farklılık gösterebilir. Nitekim ekonomik yokluğu anlayabilmek, yoksulluğun kendi içindeki sınıflamalar açısından nispeten daha basittir. Dolayısıyla ekonomik yoksula bu durumu kabul ettirmek ve özgürleştirmek gayesi ile yardım etmek de kolaydır. Oysa bilgi yoksulu açısından, içinde bulunduğu durumun yoksulluğun kapsamında bir sınıf olduğunu ve bu yoksulluktan kurtularak özgürleşmek için destek alabileceğini anlatmak zannedildiği kadar kolay olmayabilir. Bilgi yoksulu; ekonomik metalar başta olmak üzere birçok varlığı elinde bulundurduğu halde, kölelere bile özenilecek hayatı sürdürüyor olabilir. Elindeki varlık ile tercihte bulunabileceği olanakların farkında olmayan ya da varlıklarını özgürleşmek için nasıl kullanacağını bilemeyen birinin özgürlük kavramı hakkında ortaya koyacağı yorum, ekonomik açıdan yoksul olan bir filozofun ortaya koyacağından çok daha kısıtlı olabilir.

Varlıklı ile yoksul olanın özgürlük kavramına farklı bakış açıları getirmesi, özgürlük kavramını negatif özgürlük ve pozitif özgürlük şeklinde açıklayan Isaiah Berlin(1909-1997)'in Two Concepts Of Liberty makalesini anımsatmaktadır. Liberal düşüncenin öne çıkan

¹⁵⁴ Akın, İlhan F., **Kamu Hukuk**, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 1993, s. 262.

temsilcilerinden birisi olarak kabul edilen düşünüre göre; hiç kimse tarafından müdahale edilmeme ya da bireyin yapabileceği eylemin başkaları tarafından engellenmemesi durumu negatif özgürlük ile açıklanabilir. Eğer birey yapabileceği bir şeyi yapmaktan başkaları tarafından alıkonuluyorsa, alıkonulduğu nispette özgürlükten mahrumdur.¹⁵⁵ Düşünürün negatif özgürlük ile kastettiği bedensel ya da kişisel yetenek sebebi ile bir şeyi yapamamak değildir. Daha ziyade dışarıdan bir engelleme ile karşılaşılabilme durumuna karşılık, herhangi bir engelleme ile karşılaşmama alanı negatif özgürlük alanı olarak tarif edilmektedir. Berlin'in negatif özgürlük açıklaması, liberal düşüncenin devlet alanında yönetimi ele geçirenleri kısıtlama gayesi ile benzer düşüncenin sonucudur.¹⁵⁶ Pozitif özgürlük ise, bireyin eylemini gerçekleştirirken kendisinin hakimi, başka bir deyişle efendisi olmasıdır. Bireyin hayatı ile ilgili kararlar alırken kendi iradesinin doğrultusunda hareket edebilmesi, pozitif özgürlük olarak açıklanmaktadır.¹⁵⁷ İnsanın kendi kendini gerçekleştirme ve kendi iradesi ile eylemde bulunabilme konusunda özgürlüğü yorumlama, maddi veya ekonomik kaynakların dağıtımına değinmektedir. Pozitif özgürlük tanımının vurguladığı husus, klasik liberal anlayışın özgürlük tanımlamasını aşmak ve sosyal destekler ile devlet müdahalesine olanak tanıyan özgürlük yaklaşımını kabullenmektir.¹⁵⁸ Bu yaklaşımda; devlet alanında yönetimi ele geçirenleri kısıtlamaktan ziyade, yönetimi ele geçirenler tarafından toplumdaki dezavantajlı grupların özgürleştirilmesi ve bu guruplardaki bireylerin kişisel gelişimine katkı sağlaması ön plandadır. Negatif özgürlük yaklaşımı ve pozitif özgürlük yaklaşımı arasındaki farklılık, ideolojik olarak birçok farklılığın temelini oluşturmaktadır. Klasik liberaller ve yeni sağcılar, özgürlüğü varlıklarının sağladığı kabiliyetleri üzerinde zorlama yokluğu olarak negatif özgürlük etrafında kabul ederken; modern liberaller, sosyalistler ve ekolojistler, kişisel ve insani gelişim ya da yoksulun bir şeye erişim özgürlüğü anlamına gelen pozitif özgürlük etrafında bir yaklaşımı kabul ederler.¹⁵⁹ Negatif özgürlük anlayışını kavramsal olarak benimseyenler arasında Hobbes, Bentham, Mill, Montesquieu, Constant, Tocqueville, Jefferson ve Paine gibi düşünürler; pozitif özgürlüğü benimseyenler arasında ise Herder, Rousseau, Kant, Fichte, Hegel ve Marx gibi düşünürler sayılabilir.¹⁶⁰

Özgürlük kavramını negatif özgürlük ve pozitif özgürlük ayrımı ile anlamaya çalışmak, eksik veya hatalı bulunabilir. Keza bir şeyden özgürlük veya bir şeye özgürlük

¹⁵⁵ Berlin, Isaiah, "Two Concepts of Liberty", <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/019924989X.001.0001/acprof-9780199249893-chapter-4?print=pdf>, erişim tarihi: 18.04.2017, s.5.

¹⁵⁶ Heywood, Andrew, *Siyaset Teorisine Giriş*, çev. Murat Köse, Küre Yayınları, 5. Baskı, İstanbul2012, s.317.

¹⁵⁷ Berlin, s. 12.

¹⁵⁸ Heywood, Siyaset Teorisine Giriş, s.320.

¹⁵⁹ Heywood, Andrew, *Siyasi İdeolojiler*, çev. Ahmet Kemal Bayram / Özgür Tüfekçi Liberte Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2013, s. 47.

¹⁶⁰ Pettit, Philip, *Cumhuriyetçilik*, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 1. Bası, İstanbul 1998, s. 38.

denklemleri üzerinde ifade edilmeye çalışılan iki ayrı özgürlük anlayışına, sadece dil bilgisi açısından ortaya konmuş farklılık olduğu eleştirisi yöneltilmektedir. Bu eleştiri bakımından, bir şeyden özgürlük olarak belirtilen negatif özgürlüğü, bir şeye özgürlük olarak belirtilen pozitif özgürlük kalıbı ile ifade etmek de mümkündür. Örneğin, eğitim özgürlüğü pozitif özgürlük olarak bir şeye özgürlük kalıbı ile ifade edilebiliyorken, aynı anlama gelen cehaletten özgürlük bir şeyden özgürlük olarak negatif özgürlük kalıbı ile ifade edilmektedir.¹⁶¹ Negatif özgürlük ve pozitif özgürlük ayrımı bağlamında özgürlük kavramını değerlendirme hususunda bir eleştiri de cumhuriyetçi düşünürlerden gelmektedir. Bu şekilde bir değerlendirme özgürlüğü anlamının ancak iki yolu olduğuna dair yanlış bir felsefi algıyı pekiştirmekten başka bir işe yaramayacaktır.¹⁶² Oysa müdahale yokluğu olarak anlaşılan negatif özgürlüğün ve benliğin hakimiyeti olarak anlaşılan pozitif özgürlüğün dışında tahakkümsüzlük olarak özgürlük anlamında üçüncü bir durum da vardır. Tahakkümsüzlük olarak özgürlük ile kast edilen, doğrudan müdahalenin olmadığı durumda da var olabilen soyut baskılamamanın olmaması durumudur. Keza doğrudan müdahale olmadan da özgürlüğü baskılayacak bir tahakküm oluşturulabileceği gibi tahakküm oluşturmeyen müdahaleler de gerçekleşebilir. Bir köle açısından efendinin varlığı, müdahale gerçekleştirmese bile tahakküme yol açabileceği gibi, mahkûm açısından değerlendirildiğinde bir avukatın müdahalesi tutsağı özgürleştirebilir.¹⁶³ Özgürlük kavramı, varlıklı ve yoksul arasındaki ayrıma göre de tek bir çerçeveden anlaşılamaz. Daha önce vurgulandığı üzere neyin var olduğu veya yok olduğu, özgürlüğü açıklarken farklı yaklaşımların ortaya konmasına etki edebilir. Keza tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler varlık ve yokluk durumunu sürekli değiştirmiştir. Örneğin ekonomik olarak çok varlıklı olan insanların; Rönesans'tan sonra bununla yetinmeyip ünlü olma arzusunun artması ve 16. yüzyıldan sonra takıntı yapmış derecede çalışma isteği duyması, özgürlüğün sadece varlık ve yokluk durumuyla açıklanamayacağını göstermektedir.¹⁶⁴ Özgürlük, sanki ışığı farklı renklere bölen bir prizma gibi, kişinin tutkuları ve ihtiyaçları nispetinde farklı renkleri tasvir etmesine sebep olabilir.¹⁶⁵ Ancak hangi açıdan bakılırsa bakılsın, özgürlüklerin baskı altına alınarak yok edilmesi gerektiğini savunan yaklaşım neredeyse yok gibidir.¹⁶⁶ Her birey kendi durduğu noktadan gördüğü rengin gerçek olduğunu iddia etmek suretiyle, özgürlük prizmasına bakan diğer gözlerin yaklaşımını

¹⁶¹ Heywood, Siyaset Teorisine Giriş, s.311.

¹⁶² Pettit, s. 39.

¹⁶³ Pettit, s. 44-45.

¹⁶⁴ Fromm, Erich, **Özgürlük Korkusu**, çev. Selman Koçak, Doruk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 211, s. 21.

¹⁶⁵ Kapani, s. 3.

¹⁶⁶ Bu konuda faşizmin ve muhafazakarlığın ayrı tutulması gerekebilir. Bilindiği üzere, faşizmde ve muhafazakarlıkta bireyin özgürlükçü tutumu, toplumsal yaşama zarar verecek ve dogma kabul edilen birtakım kuralların uygulanmasını zorlaştıracaktır. Heywood, *Siyasi İdeolojiler*, s. 47.

eleştirse de, gördüğü rengin kabul edilmesi durumunda diğerlerinin de özgürleşeceğini zannetmektedir. Yerine göre bu farklılıklar insanlığın gelişimine katkı sağlayabilmekte, fakat bazen de büyük çatışmaların zeminini hazırlayabilmektedir. İnsanlık büyük dünya savaşlarında, ezilenlerin yani özgürlük isteyenlerin özgürlüğü engelleyenlere karşı mücadele verdiği düşüncesi ile hareket etmekteydi. Kimisi, bu mücadelelerde kendi özgürlüğünün yanında insanlığında son savaşlarını vererek özgürlüğe kavuşacağını tahmin ediyordu. Ancak savaş bittiğinde, zaferi kazananlar artık ezilen sınıftan geldiğini ve özgürlük mücadelesi veren kişilerin arasından çıktığını unutarak ayrıcalıklı sınıfın içinde ve özgürlük düşmanlarının arasında yer alıyorlardı.¹⁶⁷

Özgürlüğün bu göreliliği ve insanlar arası ilişkilerde tehlike oluşturabilecek doğası bazıları için korkulan bir ortamı oluşturmaktadır. Özellikle bir müdahaleye maruz kalmama anlamından ziyade bir şeyi yapabilme gücü olarak anlaşıldığında, özgürlüğünü yaşamak isteyen bireyin neler yapabileceği konusunda bir öngöründe bulunabilmek imkânsızdır. Müdahalesiz bir özgürlük anlayışı ise tüm canlılar bakımından riskli bir alan doğuracaktır. Keza insanın arzu ve isteklerinin doğada nelere yol açabileceğine, şiddet kavramını incelerken tanıklık ettik. Özgürlüğü insanın istediği şeyleri yapabilme gücü ve bu eylemleri yaparken herhangi bir engelle karşılaşmama hali ile kabul ettiğimizde, korkunç boyutlara ulaştığı gözlemlenen şiddet ve onun en bilindik araçlarından biri olan silahlanma da özgürlük kapsamına girmektedir. Müdahale edilmeyen ve istediği her şeyi yapabilen bir özgürlük anlayışında, birilerinin özgürlüğü; işçi için emeğinin, toprağını işleyen çiftçi için hasadının, sanatçı için eserinin hatta insan için canının risk altında olması anlamında birçokları için kaos ve şiddet olarak açıklanabilir.¹⁶⁸ Böyle bir özgürlüğün hüküm sürdüğü ortamda, insan insanın kurdudur (*Homo Homini Lupus*) ve herkesin herkesle savaşında bir diğerinin kurdu olmak özgürlüktür.¹⁶⁹ İnsan doğa halinde, şiddetin kol gezdiği ortamda özgür bir kurt gibi yaşamaktan korkmuş, silahlanmanın özgürlük olduğu iddiasından vazgeçmiş ve sığınacak bir liman aramıştır. İnsanlık için belirsizlikle yoğrulmuş özgürlüğü teslim ederek sığınacak limanı, hukuk düzeni içinde bir özgürlük anlayışı sağlamıştır.

¹⁶⁷ Fromm, *Özgürlük Korkusu*, s. 13.

¹⁶⁸ Hobbes, Thomas, *Leviathan*, çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2013, s. 101; Sancar, Mithat, “Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti”, *Doğu Batı Dergisi*, sy. 13, 2. Baskı, Ankara 2008, s. 27.

¹⁶⁹ Akad, Mehmet / Dinçkol, Bihterin Vural / Bulut, Nihat, *Genel Kamu Hukuku*, Der Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2014, s. 104-105.

2.1.1. Hukuki Açıdan Özgürlük: Hak

Sosyal bilimlerin diğer alanlarında kavramların doğalarına göre taşıdıkları anlamlar araştırılır ve açıklanırken, hukuk biliminde durum biraz farklıdır. Hukuk bilimi; sosyal bilimlerin diğer alanlarında var olanın tespiti gayesi dışında hiçbir kaygı güdülmeden salt gerçekliğin peşine düşülerek incelenen ham kavramları, işleyerek ve evcilleştirerek yani olan ile olması gerekeni dengeleyerek incelemektedir. Ancak bu durumdan, hukukun gerçeklere uymadığı ve ütöpik yaklaşımlar sergilediği anlamı çıkartılmamalıdır. Hukuk; gerçeği görür, gerçekler karşısında gereken tutumu alır, gerçeklerden kaçmaz ancak vakalar karşısında eğilmez ve onları olması gereken normların altına iter.¹⁷⁰ Dolayısı ile kavramın ne olduğu üzerine yoğunlaşmış sosyal bilimlerin diğer disiplinleri ile hukuk bilimi arasında ufuk çizgisi gibi bir sınır dikkati çekmektedir. Hukuk bilimi ufuk çizgisinin alt kısmında yer alan mecrayı, çizginin hem üst kısmında hem de alt kısmında yer alan verilerin damıtılması neticesinde ulaştığı kavramlar ekseninde düzenleme iddiasındadır.¹⁷¹ Özgürlük kavramı da hukuk mecrasına çekildiğinde, tıpkı diğer kavramlar gibi birtakım kaygılarla incelenir. Çünkü özgürlük kavramının yaban ortamlarda hüküm sürdüğü aşırı serbestiyet¹⁷² durumu, hukuk bilimi açısından kabul edilebilir bir açıklama değildir.¹⁷³ Aşırı serbestiyetin kabul edildiği bir ortamda, herkes için geçerli ve sürekli bir özgürlükten bahsetmek mümkün olmaz. Herkes için sınırsız bir serbestiyetin hüküm sürdüğü alanda, güçlü olanın özgürlüğü ve dolaylı olarak kargaşa içinde kaba gücün keyfiyeti söz konusudur. Oysa insanın doğası dikkate alındığında, en güçlüden bile daha güçlü birinin çıkma olasılığı her zaman vardır. Bu durum, özgürlüğün ancak belirli kurallar ekseninde değerlendirilmesi gerekliliğini icbar eder. Çünkü insan için özgürlüğün güç ile doğru orantıda olduğu kabul edilirse, nihayetinde doğa kurallarına boyun eğmek gerekecektir. Keza doğa kurallarına aykırı davranan insan, yer çekimine karşı kendini boşluğa bırakan insan misali, sonuna yönelmekten başka bir eylem gerçekleştirmemiş olur.¹⁷⁴

İnsanın doğa ile mücadelesi, özgürlük anlayışının güç ve kontrol etme temeli ile izah edilmesinin ürünüdür. Doğaya baskın gelerek özgürleşebileceği amacından hareket eden insan, bu gayeye ulaşmak için birlikte hareket etmek zorunda kalmıştır. Özgür iradesi ile

¹⁷⁰ Doebling, s. 12-13.

¹⁷¹ Kant'ın da belirttiği gibi hukukçular henüz herkes tarafından kabul edilmiş bir hukuk tanımı bulamamıştır. Öyle ki hukukun bir bilimsel disiplin özelliği gösterip göstermediği dahi tartışılmaktadır. Ancak, hukuka ilişkin tanım yapma gayretine girişenlerin ortaya koyduğu sonuçlar binlerce sayfalık bir külliyyatın ortaya çıkmasını sağlar. Hukuk disiplini içinde gerçekleştirilen araştırmalar bakımından takip edilen yöntem, genellikle pek çok tanımın içinden birisini seçip kullanmaktır. Hirsch, Ernest, **Hukuk Felsefesi Hukuk Sosyolojisi Dersleri**, Gün. Selçuk Barab, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2001, s.101.

¹⁷² Aşırı serbestiyet özgürlüğün kötüye kullanılması anlamında kullanılmaktadır. Serbestiyet ve aşırı serbestiyet ayrımı için bkz. Heywood, *Siyaset Teorisine Giriş*, s. 312.

¹⁷³ Hukuk bazı sınırların aşılmasına izin vermez. Bingöl, Bilge, "Sanat Özgürlüğü", <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423902107.pdf>, s. 9, erişim tarihi: 20.05.2018.

¹⁷⁴ Aral, Vecdi, **Toplum ve Adaletli Yaşam**, Legal Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2012, s.20.

doğayı ve çevresini değiştirerek kendisinin yapmaya çalışan insanın toplumsallaşması da bu hedefinin sonucudur. Ne var ki doğa kurallarına direnmek ve üstün gelmek maksadı ile toplumsallaşma, özgürlüğün doğasını değiştirir ve toplum içi kurallar ile insanın özgürlüğünü sınırlar.¹⁷⁵ İnsan, toplumsal bir varlık olarak kabul edildiğinden beri özgürlüklerini doğada tek başına ve doğa kuralları nispetinde sınırsızca yaşayan bir canlı olmaktan çıkmıştır. İnsanın zihin ve hayal dünyasında sınırsız şekilde karşılık bulan özgürlükler, başkalarının da var olduğu toplumsal bir ortamda gerçekleştirilmeye gelince, birtakım engellerle karşılaşabilmektedir. Toplumsal yaşamın yükümlülükleri, özgürlükleri sınırsızca yaşamamanın önüne geçmektedir. Dolayısı ile yükümlülüklerin hüküm sürdüğü toplumsal hayatta, mutlak bir özgürlük kavramından söz etmek mümkün değildir.¹⁷⁶ Toplumsal yaşamın yükümlülükleri karşısında, insanın toplum içinde yaşayabileceği özgürlükler ise artık hak olarak değerlendirilmektedir. Birlikte yaşam; bir taraftan insanın üzerine yükümlülükler getirmekte, bir taraftan da bazı özgürlüklerin güven içinde yaşanmasını sağlayacak haklar temin etmektedir.

Özgürlüklerin haklara evrildiğini ya da hakların ve özgürlüklerin birbirlerini hangi anlamda karşıladığını tespit etmek zannedildiği kadar kolay değildir. Çünkü hak ve özgürlük arasındaki ilişki konusunda her kombinasyonun farklı düşünürler tarafından savunulduğu görülür. Bu kombinasyonları; hakkı özgürlükten daha geniş kapsamlı görenler,¹⁷⁷ özgürlüğü daha geniş kapsamlı görüp hakları onun bir sonucu olarak değerlendirenler¹⁷⁸ ve hak ile özgürlüğün aynı anlama geldiğini iddia edenler¹⁷⁹ şeklinde açıklamak mümkündür.¹⁸⁰ Öte yandan iki kavram arasında tarihsel gelişimleri açısından bir öncüllük yorumu yapılacak olursa, özgürlük kavramının daha eskilere dayandığı ifade edilebilir. Keza hak teorilerinin

¹⁷⁵ Çeçen, Anıl, **İnsan Hakları**, Gündoğan Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2000, s. 178-179.

¹⁷⁶ Mumcu, Ahmet / Küzeci, Elif, **İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükleri**, Turhan Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2015, s. 13.

¹⁷⁷ Bu görüşe göre; hak kavramı, özgürlük anlamının yanında yasakları ve yararlanma taleplerini de ifade etmektedir. Dolayısı ile hak kavramı, özgürlükleri de kapsayan daha geniş bir anlama sahiptir. Sencer, Muzaffer, "Hak ve Özgürlük Kavramı", http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/e921287514c26ac_ek.pdf?dergi=İnsan%20Hakları%20Yilligi, s. 1, erişim tarihi: 04.05.2018.

¹⁷⁸ Bu görüşe göre özgürlükler hakların temelinde yer alır. Dolayısı ile özgürlüklerin hakları kapsadığı ifade edilebilir. Bk. Kaboğlu, İbrahim, **Özgürlükler Hukuku**, Alfa Yayınları, 1. Baskı İstanbul 1993, s. 13; Aynı doğrultuda özgürlüklerin hakları kapsayan soyut bir kavram olduğu belirtilmektedir. Haklar ise özgürlükleri sağlamak için hukuk metinleri ile kişiye tanınmış yetkiler olarak açıklanabilir. Bk. Tiryaki, Refik, **Ekonomik Özgürlükler ve Anayasa**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2008, s. 27.

¹⁷⁹ Hukuk alanında genellikle kabul gören görüş ise hakların ve özgürlüklerin birbirini karşıladığı yaklaşımıdır. Bk. Mumcu / Küzeci, s.15; İnsan haklarını ve özgürlüklerinin büyük ölçüde örtüştüğünü ifade eden görüşe göre; hak ve özgürlükler tek bir gerçeğin iki yönünü oluşturmakla beraber biri olmadan diğeri olamaz. Dolayısı ile hak ve özgürlük aynı anlamda kullanılabilirler. Bk. Uygun, Oktay, **1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi**, Kazancı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1992, s.6.

¹⁸⁰ Tiryaki, s. 26-27.

dayandığı temeller bakımından bir topluluk ilişkisi gerektirmektedir.¹⁸¹ Özgürlükler kaynaklarını insanın doğumunda bulurken, az çok gelişmiş bir topluluğun içinde hukukun güven altına alınmış özgürlükler artık bir hak haline gelir.¹⁸² Eğer bir başkasına karşı ileri sürülemiyorsa hak kavramından bahsetmek güçtür.¹⁸³ Oysa özgürlük herhangi birisine karşı ileri sürülmek zorunda değildir. İnsanın kendi doğasında herhangi birine karşı ileri sürme ihtiyacı hissetmeden yaşayabildiği her eylem özgürlüğünün sonucudur. Dolayısıyla doğada tek başına yaşayan insanın eylemleri, hak kavramından ziyade özgürlük kavramı ile izah edilebilir. Ne zaman ki tek başına yaşayan insanın özgürlüklerine başka birisi tarafından müdahale söz konusu olmuştur, o zaman ilgili müdahaleye karşı özgürlüğe dayanan bir hakkın olup olmadığı önem kazanmıştır. Nihayetinde toplumsallaşmadan önce tek başına yaşayan insanın özgürlüklerini hak ve hukukun konusu haline getiren şey, özgürce gerçekleştirilen eylemlerin diğer insanlara sirayet etmesidir.¹⁸⁴

Hukuk çalışmalarında; özgürlük kavramına ilişkin felsefi veya sosyolojik tartışmalara girmeden, genellikle hak bağlamında ve normlar üzerinden değerlendirme esas alınmaktadır.¹⁸⁵ Bu yaklaşım; özgürlük kavramı kafalarda henüz bir fikir ve doktrin halinde belirmeden çok zaman önce, İngiltere’de 13. yüzyılda Magna Charta Libertatum(1215)¹⁸⁶ ile hakların sağlanması yolunda atılan dev adımın mimarı olmuştur.¹⁸⁷ Özgürlüğün ne olduğu üzerine hiçbir yorum getirmeyen ve kuramsal tartışmalara girmeyen belge;¹⁸⁸ günümüz özgürlük belgelerinin öncüsü olarak kabul edilmekte ve içinde bulunan koşullara uygun hukuksal çözümler üretmektedir.¹⁸⁹ Kişi güvenliği, vergi toplama konusunda iktidara getirilen sınırlama, barış ve özgürlüğe zarar veren krala karşı baronların direnme hakkı gibi çok önemli düzenlemelerin bulunduğu Magna Carta Libertatum’u; kişilerin mal ve can güvenliğinden

¹⁸¹ Hak kavramından bahsedebilmek için bir topluluğun gerekli olduğu görüşü doğal haklar yaklaşımının bir sonucudur. Bu yaklaşıma göre haklar ancak örgütlenmesini tamamlamış düzenli toplumlarda ortaya çıkar. Bk. Gemalmaz, Semih, **Devlet, Birey ve Özgürlük**, Legal Yayıncılık, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 510.

¹⁸² **Akın**, s. 264.

¹⁸³ Hak teorilerini; irade teorisi, menfaat teorisi, beyan teorisi, analitik teori ve nihayetinde karma teori şeklinde sıralamak mümkündür. İrade teorisinde bir iradenin başka bir iradeye yönelmiş olması, menfaat teorisinde bir menfaatin hukuk düzeni tarafından başkalarına karşı korunması, analitik teoride birine ait hakkın karşıtlığı olarak başkalarına hukuki ödevin yüklenmesi, beyan teorisinde hakların kanun koyucu tarafından tanınması ve başkalarına ödev yüklemesi, karma teoride ise irade ve menfaatin bir arada değerlendirilmesi esas alınmaktadır. Şu halde hak teorilerinin dayandığı ortak nokta, bir topluluğun bulunmasıdır. Hak teorileri ve bu teorilerin eleştirileri üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. Güriz, Adnan, **Hukuk Felsefesi**, Siyasal Kitabevi, 8. Baskı, Ankara 2009, s.121 vd.

¹⁸⁴ **Mumcu / Küzeci**, s. 13.

¹⁸⁵ **Mumcu / Küzeci**, s. 15-16.

¹⁸⁶ Dürüşken, Çiğdem, **Magna Charta Büyük Sözleşme**, Kabalcı Yayınları, İstanbul 2007.

¹⁸⁷ **Kapani**, s. 41.

¹⁸⁸ Aslında bu durum “İngiliz Deneyi”nin bir sonucudur. İngiliz deneyi, bazı özgürlüklerin herhangi bir bildiriye ya da kuramsal tartışmaya gerek kalmaksızın siyasi olarak yerleşmesidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Akıllıoğlu, Tekin, “Temel Haklar Gelişmesi Üzerine Bazı Düşünceler”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/38288>, s. 7 vd., erişim tarihi: 23.12.2018.

¹⁸⁹ **Akad / Dinçkol / Bulut**, s.225.

yoksun bırakılamayacağını düzenleyen Petition of Rights(1628), keyfi ve uzun süreli tutukluluk yasağı gibi tutukluluk ile ilgili normlar düzenleyen Habeas Corpus Act(1679) yasama dokunulmazlığı ve parlamentonun üstünlüğü ile ilgili düzenlemeler içeren Bill of Rights(1689) ve parlamentonun kral karşısında yetkilerini arttıran Act of Settlement(1701) gibi belgeler takip etmiştir.¹⁹⁰ Kralın sınırlandırılması ve bir takım hakların kurtarılması gayesi ile birbirini tamamlayan İngiliz Hak ve Özgürlükler belgelerinin temel özelliği; günümüz hukukçularının da yaygın halde kullandıkları yöntem olan, soyut özgürlük tartışması yerine günün şartlarına uygun somut hükümler içermesidir. Bu belgelerin özgürlüğü hukuki mecraya çeken ve hak olarak bir takım özgürlükleri düzenleyen belgeler olduğu belirtilebilir. Ardı sıra gelen Virginia Haklar Bildirisi (1776) hak ve özgürlük ilişkisini irdeleme bakımından İngiliz Hak ve Özgürlükler belgelerini bir kademe daha ileriye taşımıştır. Virginia Haklar Bildirisi, birinci maddesinde bazı hakların insanın doğuşu ile birlikte kazanıldığı ve bu haklardan insanların yoksun bırakılamayacağını belirtmektedir. Bu açıklama hak teorileri bakımından doğal hukuk yaklaşımı ile temellendirilebilir. Dolayısıyla Virginia Haklar Bildirisi kaleme alınırken, hakların ne olduğu ve özgürlükle ilişkisi üzerine bir kaygının varlık bulduğu iddia edilebilir.¹⁹¹ Ancak doğal haklar perspektifinden özgürlük ve hak ilişkisine dair çıkarsamalar yapılabilecek betimlemeleri ile günümüze kadar etkileri devam eden ve özgürlük kavramına ilişkin tanımlama çabasına da giren daha önemli görülebilecek bir başka düzenleme Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi(1789)'dir.¹⁹² Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi özgürlük kavramına ilişkin klasik liberal anlayışın da temel aldığı özgürlük tanımına, düzenlemenin dördüncü maddesinde yer vermiştir. İlgili düzenlemeye göre özgürlük; başkasına zarar vermeyen her şeyi yapabilmektir.¹⁹³ Bu tanımı ile hak ve negatif özgürlük kavramını aynı noktadan değerlendirdiği görülen düzenleme; bir yandan özgürlüğün bütün insanlık için bir karine teşkil ettiğine, öte taraftan özgürlüğün başkaları için tehdit oluşturduğu noktada sınırlandırıldığına da işaret etmektedir. Ancak çok geçmeden özgürlüğü salt

¹⁹⁰ Belgelerin değerlendirmesi ve yorumlanması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akad / Dinçkol / Bulut**, s.225 vd.

¹⁹¹ Virginia Haklar Bildirisi Madde 1; *Tüm insanlar doğuştan eşit derecede özgür ve bağımsızdırlar. Doğar doğmaz edindikleri belli bazı hakları vardır; siyasi bir topluluk kurdukları zaman, hiçbir antlaşmayla gelecek nesilleri bu haklardan yoksun bırakamaz, onları bu haklardan vazgeçmeleri için zorlayamazlar; yaşama ve özgürlük haklarıyla, mülk edinme ve sahip olma, mutluluk ve güvenlik arama ve kazanma olanağı da bunların arasındadır.* Virginia Haklar Bildirisinin tercümesine birçok kaynaktan ulaşılabilir. Ancak orijinal metin için **bkz: www.archives.gov/founding-docs/virginia-declaration-of-rights**, erişim tarihi: 08.05.2017.

¹⁹² On yedi maddeden oluşan Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, doğal haklar ve liberal özgürlük anlayışına dair aynı perspektiften bakan Virginia Haklar Bildirisi'ne nazaran daha fazla etki bırakmıştır. Buna gerekçe olarak düzenlemenin dilinin daha anlaşılabilirliği, Fransızca'nın içinde bulunulan dönemde daha yaygın kullanılması, açıkça bir özgürlük tanımı getirmesi ve en önemlisi evrensel bir hitapla tüm coğrafyayı kapsamı gösterilmektedir. **Kapani**, s.46-47.

¹⁹³ 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi m.1: *İnsanlar haklar bakımından özgür ve eşit doğarlar ve yaşarlar. Toplumsal farklılıklar sadece genel yarara dayandırılabilir.* Bildirinin Türkçe çevirisine birçok kaynaktan ulaşmak mümkündür. İlgili metnin çevirisine örnek için bkz: **Gemalmaz**, Devlet, Birey ve Özgürlük, s. 172.

negatif boyutu ile değerlendiren bildiri eleştirilere maruz kalmıştır. Ardı sıra gelişen düzenlemelerin, hak ve özgürlük kavramını benzeştirirken işin içine pozitif özgürlük algısını da katmayı ihmal etmemiştir. Örneğin bildirinden sonraki gelişmelere paralel olarak, Fransız Anayasasında (1848) özgürlük düşüncesinin içine bir takım sosyal ve ekonomik hakların da dâhil edildiği görülür.¹⁹⁴

Özgürlükleri norm diliyle açıklayan ve bir hak olarak tanımlayan hukuki düzenlemeler, günümüze yaklaştıkça gelişimini sürdürmüştür. Hem negatif özgürlük hem de pozitif özgürlük yaklaşımlarını kapsayacak şekilde gelişim gösteren hukuki düzenlemeler; temelde özgürlüğü karine alan yaklaşımdan hareket etmekte, fakat kamusal ya da kişisel özgürlükleri tehlikeye sokan tutumlara sınırlamalar getirmektedir. Bireysel silahlanmanın hukuken korunan bir özgürlük olup olamayacağına ilişkin farklılıklar, bu noktada yoğunlaşmaktadır. Özgürlüklerin aşırı serbestiyet olarak kabul edildiği ortamda, silahlanmanın bir özgürlük olduğu kabul edilebilir. Acaba özgürlükleri hak boyutuna taşıyan hukuki düzenlemeler bakımından silahlanma bireylere bir hak olarak tanınmalı mıdır? Hak ve özgürlüklerin sınırlanma nedenleri, silahlanmanın bireysel bir hak olup olamayacağı konusunda bazı fikirler verebilir.

2.1.2. Hak ve Özgürlüklerin Sınırı

Hukuken demokratik kabul edilen ulusal ve uluslararası düzenlemeler, insanların doğuştan gelen bir takım haklarının olduğunu ve bunların herhangi bir keyfiyete dayanarak sınırlanamayacağını benimsemektedir.¹⁹⁵ Bu haklar; bir devletin yasasında, anayasasında ya da uluslararası herhangi bir belgede tanınmış olmaya bağlı değildir. Ulus, ırk, dinsel inanç, toplumsal köken, zenginlik, yoksulluk, cins ayrımı gözetmeksizin tüm insanlar bu haklara sahiptir. Herhangi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaksızın varlığı kabul edilen hak ve özgürlükler, hukukçular tarafından yaygın olarak benimsenen özgürlük karinesinin de temelini oluşturmaktadır. Özgürlük karinesi; özgürlük ve sınırlama ilişkisinde özgürlüğü esas almayı, özgürlüklere sınırlama getirecek durumları istisna olarak kabul etmeyi, yani özgürlüklerden yana yorum yapmayı ifade etmektedir.¹⁹⁶ Öte yandan; aynı özgürlük ve haklar toplumu oluşturan tüm insanlar açısından geçerli olduğu için, hakların kapsamı konusunda kendiliğinden beliren bir sınır ortaya çıkmaktadır¹⁹⁷ Hakların doğal olarak ortaya çıkan bu

¹⁹⁴ Bulut, Nihat, **Sanayi Devriminden Küreselleşmeye Sosyal Haklar**, XII Levha Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul 2009, s. 51.

¹⁹⁵ Timuroğlu, Vecihi, **İnsan Hakları Sözlüğü**, Özkan Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara 2007, s. 326.

¹⁹⁶ Erdoğan, Mustafa, **İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku**, Orion Kitapevi, 3. Baskı, Ankara 2012, s. 154.

¹⁹⁷ Zabunoğlu, Hamdi Gökçe, **Türk Anayasal Düzeninde Siyasal Haklar ve Özgürlüklerin Kapsamı ve Sınırları**, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s. 173.

sınırı, hakkın kendinde mündemiç sınırlar teorisine(içkin sınırlar teorisi) karşılık gelmektedir. İçkin sınırlar teorisine göre; her temel hakkın kendi varlığında (niteliğinde, mahiyetinde) belirli sınırlar varsayılmıştır. Başka bir deyişle içkin sınırlar, temel hakkın koruduğu alana dışarıdan getirilmiş yeni sınırlar değildir, hakkın kendinde hali hazırda mevcut olan sınırlardır.¹⁹⁸ Herhangi bir yasaya ya da sözleşmeye gerek duyulmaksızın varlığı kabul edilen hak ve özgürlükler, herhangi bir yasa ya da sözleşme aranmaksızın sınırlanmaktadır. Bu durum; hak ve yükümlülüklerin toplumdaki herkese yayılmasının, yani hak eşitliği ilkesinin bir sonucudur.¹⁹⁹ Hiçbir zaman, hiçbir toplumda sınırsız özgürlük ve hakların olamayacağı, sınırsız hak ve özgürlük anlayışının toplumsal yaşama zarar vererek hakları tamamen ortadan kaldıracığı²⁰⁰ düşüncesine dayanan hakların eşitliği ilkesi ile; belirli bir temel hakka dayanıldığında toplumun varlığı için zorunlu olan hukukî değerler tehlikeye düşecekse, bu hakka cevaz verilmemesinin o hakkın kendinde mündemiç olduğunu ifade eden içkin sınırlar teorisi,²⁰¹ birbirinin tamamlayanıdır. Her iki durumda da korunmak istenen temel değer, toplumsal yaşamın sürdürülebilirliğidir.

Hak ve özgürlüklerin sınırlandırılabilmesine dair yaklaşımlar, herkese düşünce ve hareket özgürlüğünü tanıma prensibine dayanan özgürlükçü demokratik düzen açısından bir ikilem ortaya çıkarmaktadır. Hak ve özgürlüklerin yaşanabilmesi adına, özgürlükleri yok etme özgürlüğü tanınmalı mıdır, tanınmamalı mıdır? Radikal liberaller; kendileriyle çelişkiye düşmemek için, özgürlüğü yok etme özgürlüğünün dahi tanınabileceğini açıklamak üzere örnekler ortaya koymaktadır. Düşünce özgürlüğünü konu edinen bir örnekte; yayılmak istenen düşünce veya fikrin tüm insanlar için zararlı ve tehlikeli olması durumunda dahi sınırlandırılmaması gerektiği belirtilmiştir. Onlara göre; eğer zararlı olduğuna kanaat getirilen düşüncelere sınırlama getirilir ve yer altına itilirse, bu düşüncelere panzehir bulmak imkânsızlaşır.²⁰² Ancak; bu yaklaşım, tüm liberaller tarafından paylaşılmamaktadır. Özgürlükçü demokrasi idealine bağlı birtakım düşünür, bu soruya olumsuz cevap vermektedir. Bu düşünürlere göre; özgürlük düşmanlarına özgürlükleri ortadan kaldıracak düşünce ve hareket hakkını tanımak, özgürlüklerin bir gün ortadan kaldırılabilmesine dair riskleri göze almak demektir. Özgürlüklere inanmayanlar, özgürlükleri ortadan kaldırmak ve

¹⁹⁸ Sağlam, Fazıl, **Temel Hakların Sınırlanması ve Özü**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1982, s. 32-33.

¹⁹⁹ Timuroğlu, s. 194.

²⁰⁰ Kapani, s. 217.

²⁰¹ Sağlam, s. 34.

²⁰² Kapani, s. 218.

diktatörlük kurmak için haklarını kötüye kullanabilirler. Özgürlük düşmanlarına, özgürlükleri yok etme hakkı tanınmamalıdır.²⁰³

Bireyin herhangi bir hareketiyle ortaya çıkabilen şiddet türlerinin, düşüncelerin ifade edilmesi ile meydana gelen nefret söylemlerinin veya görevi olan bir edimi yerine getirmeyerek sebep olunan zararların özgürlük kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine dair görüşlerin temeline bu ikilem oturtulabilir. Kişisel hırs, ihtiras, güvenlik kaygısı, kin, düşmanlık, ideolojik düşünceler, hastalıklı davranışlar ve yatırım aracı gibi sebeplere dayandırılarak alınan bireysel silahların²⁰⁴ durumu da bu ikilem içinde tartışılabilir. Bu ikilemde, hak ve özgürlüklere yönelmiş tehditleri bir hak olarak benimseyen yaklaşıma katılmak rasyonel gelmemektedir. Hukuk düzenini kabul etmiş bir toplum bakımından, özgürlüklere yönelmiş hareket ve düşünceleri hak olarak kabul eden bir norma yer vermek imkânsızdır. Her hak kötüye kullanmaya müsait olmayabilir,²⁰⁵ ancak hangi hakkın dürüstlük ilkesine uygun kullanılmaması veya amacına uygun kullanılmaması durumunda zararın meydana geleceğini kestirmek zordur. Soyut düşünce özgürlüğüne dair sınırsız bir serbestiyet kabul edilebilse dahi, hareket özgürlüğünün sınırsız serbestiyet olarak düzenlenebilmesi mümkün değildir. Birey sahip olduğu hak ve özgürlükleri başkalarının hak ve özgürlüğüne zarar vermeksizin, yani kendisinin dışındaki varlıklara saygı duyarak kullanabilmelidir.²⁰⁶ Aksi halde, toplumsal yaşam sürdürülemez. Hak ve özgürlüklerin başkalarına zarar verebilecek şekilde sınırsızca kullanılabilmesi, onların kötüye kullanılmasından başka bir şey değildir. Her ne kadar hakkın kötüye kullanılması ifadesi, demokratik rejimlerin kendine yönelmiş saldırılara karşı kendini koruması düşüncesinden doğmuş olsa da; bireyin bir hakka dayandığı iddiasıyla başka birinin hakkını ihlal etmesi gibi hallerden de hakkın kötüye kullanılması anlaşılmalıdır.²⁰⁷ Hak ve özgürlüklerin yapısı ve onların kötüye kullanılabilme ihtimali; hukuk düzeninin mevzuatını oluşturan uluslararası belgelerde ve ulusal düzenlemelerde, hak ve özgürlüklerin gerektiğinde sınırlandırılacağı düşüncesini yerleştirmiştir.²⁰⁸ Bireysel silahlanmaya dair sınırlayıcı yöntemi benimseyen mevzuatlar, meşruiyetini bu kabulden almaktadır. Hak ve özgürlüklerin sınırlandırılabilmesine dair genel kabul, hem bireyin hem de toplumun güvenliğini sağlamak içindir.

²⁰³ Kapani, s. 219.

²⁰⁴ Özkan, s. 94.

²⁰⁵ Zabunoğlu, s. 180.

²⁰⁶ Zabunoğlu, s. 173.

²⁰⁷ Hakkın kötüye kullanılması yasağı, demokratik rejimlerin kendi kendini koruyacak kurumlarının olmaması sebebiyle II. Dünya Savaşı öncesinde totaliter rejimlerin kurulmasına duyulan tepkiden doğmuştur. Doğan, İlyas, **İnsan Hakları Hukuku**, Astana Yayınları, 2 Baskı, Ankara 2015, s. 707-708.

²⁰⁸ Bulut, s. 87.

2.2. Güvenlik Kaygısı

Güvenlik kavramı, zihnin felsefî ve psikolojik durumunu ifade eden anlamında ilk olarak Cicero ve Lucretius tarafından ortaya konulmuş ve birinci yüzyıldan itibaren temel bir siyasi kavram olarak kullanılmaya başlamıştır.²⁰⁹ Hak ve özgürlüklerin güvenliği, toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi ve bireylerin bu yasal düzen içinde korkusuzca yaşamlarını sürdürebilmeleri durumunda mümkündür.²¹⁰ Hukuk düzeni, genellikle grupların ve bireylerin sahip olduğu güçleri ya da imkânları tehlike yaratma ihtimaline karşı sınırlandırmakta ve güven içinde bir toplumsal yaşamı sağlama çabası içindedir.²¹¹ Güçlü grupların üstünlüğü ve bireylerin kontrolsüzce eyleyebilecekleri davranışları, hukuk düzeni sayesinde denkleştirilmekte ve önceden kestirilebilir hale getirilmektedir. Ancak; herkes için güvenli toplumun ve kendini güvende hisseden bireyin ne olduğuna ilişkin soruya, herkesi topyekûn ya da her bireyi ayrı ayrı ikna edebilen bir cevap verebilmek mümkün olmamıştır. Bunun gerekçesine birden fazla etken yerleştirilebilir. Örneğin insanın kendini güvende hissetme içgüdüğü, insan doğasına dair çözümlemeler üreten düşünürlerin her biri tarafından farklı yorumlanmıştır. Dolayısıyla güvenilir bir ortamda sürdürülebilir toplumsal yaşamın ne olduğuna ilişkin soruya verilen farklı cevaplar ve bu yaşamın bir aksaklığa uğramadan yürütülebilmesini sağlayacak yasal düzenlemeler, güvenlik kavramına farklı yorumlar getiren teorileri ortaya çıkarmıştır.

Devlet ve siyaset felsefesi üzerine geliştirilen farklı kuramların ortak parametrelerinden biri olan güvenlik olgusu, geliştirilen her kuramın kendi kabullerinden etkilenerik izah edilmiştir. Örneğin; liberal düşüncenin fikir öncülü kabul edilen John Locke ve realist düşüncenin fikir öncülü sayılan Thomas Hobbes'un insan doğasındaki ontolojik güvenlik sorunsalına ilişkin farklı çözümlemeleri, siyaset felsefesine getirdikleri yorumlarda da rahatlıkla görülebilmektedir.²¹² Liberal düşünceyi temel alan yaklaşımların benimsedikleri birtakım değerler, bu görüşün güvenlik kavramına yüklediği anlama da sirayet etmiştir. Kendi içinde çatışma ve karşıtlıklar barındırmasına rağmen bireycilik, doğal hukuk, doğal düzen, sınırlandırılmış devlet, rasyonellik ve ilerleme gibi kavramları ortak noktaya yerleştiren liberalizmin güvenlik anlayışı; devlet müdahalesine karşı bireysel özgürlüklerin korunması

²⁰⁹ Kızılyel, Serkan, **Temel Hak ve Özgürlüklerin Kısıtlanmasında Kamu Güvenliği Ölçütü**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 64.

²¹⁰ Altınkök, Serhat, **Özgürlük ve Güvenlik Hakkı**, Orion Kitapevi, Ankara 2015, s. 48.

²¹¹ Aral, s. 18.

²¹² Emeklier, Bilgehan, "Thomas Hobbes ve John Locke'un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/84518>, s. 3. E.T. 23.10.2018.

ekseninde şekillenmektedir.²¹³ Thomas Hobbes ile temellendirilen realist/neorealist görüşün güvenlik kavramına bakış açısı ise, insan insanın kurdudur yaklaşımının doğurduğu güçlü ve merkezi devlet etrafından biçimlenmektedir.

Realist/neorealist yaklaşımın güvenlik açıklamasında devlet temel aktör olarak yerini almakta ve güvenli bir yaşamın merkezinde yer alan devletin temel amacı kendi bekâsının sağlanması, çıkarının yerine getirilmesi şeklindedir.²¹⁴ İnsanların korkudan uzak güven içinde yaşamalarını sağlamak, devletin kendi güvenliğini ve varlığını koruması durumunda mümkündür. Şu hali ile realist güvenlik kuramı, bireyden ziyade vatandaşlık vurgusu yapmakta ve insanın güvenliğini güçlü bir devletin vatandaşı olmakla ilişkilendirmektedir.²¹⁵

Bireysel silahlanmanın güvenliği tehdit edip etmediği hususunda yapılacak yorum, güvenliğe hangi açıdan baktığınıza göre değişebilmektedir. Eğer liberal düşüncenin kabul ettiği noktadan güvenlik olgusu yorumlanırsa, silahlı devlet güçlerine karşı bireysel husumet oluşur ve bireyin de silahlanma hakkına sahip olması insanların kendini güvende hissedebilmesi için zorunluluk halini alır. Liberal bakış açısına göre; meşruiyetini adaletin ve güvenliğin sağlanması amacıyla alan devlet, ulusal ya da uluslararası düzeyde bir güvenliği oluştururken dahi bireysel özgürlüklerin ihlal edilmesi noktasında ikileme düşerse, bireysel özgürlükleri birincil konuma yerleştirmek durumundadır.²¹⁶ Realist yaklaşımla konu yorumlandığında ise, devletin güvenliğini tehlikeye sokabilecek hiç bir özgürlük kabul edilemez. Güçlü bir devlet lehine özgürlüklerinin çoğundan feragat eden bireyin silahlanması, hem yersiz hem de tehlikeli olabilir. Öte yandan; güvenlik kavramına getirilen açıklamalar, Liberal ve Realist kuramın yaklaşımlarından ibaret değildir. Liberal ve Realist akımın yaklaşımlarının dışında, Sosyal İnşacılık, Feminizm, Post/yapısalcılık, Yeşil Teori, Marksizm, Yeni Gerçekçilik gibi birçok kuram güvenlik üzerine açıklamalar getirmiştir. Ayrıca güvenlik üzerine yaklaşım sergileyen kuramların genel çatısının altında yer edinmiş düşünürler arasında da yorum farklılıkları bulunmaktadır. Örneğin yukarıda açıklanan klasik realizmin güvenlik konusundaki yaklaşımı; Sun TZU'dan Machiavelli'ye, Farabiden Nizamülmülk'e, İbn Haldun'dan Thomas Hobbes'a kadar birçok düşünürün görüşlerinden izler taşımaktadır.²¹⁷

²¹³ Durakçay, Fulya Akgül, "Uluslararası İlişkilerde Liberal Yaklaşımlar ve Güvenlik Anlayışı", **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen, Tarcan Matbaası, İstanbul 2014, s. 7.

²¹⁴ Küçüksolak, Övgü Kalkan, "Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması", <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423931508.pdf>, s. 2, erişim tarihi: 30.10.2018.

²¹⁵ Şahin, Güngör, **Küresel Güvenlik ve NATO**, Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 49.

²¹⁶ Durakçay, s. 7-8.

²¹⁷ Şen, Osman, "Klasik Realizmin Güvenliğe Bakışı ve Kökenleri", **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen, Tarcan Matbaası, İstanbul 2014, s. 23-32.

Kuramların ve düşünürlerin konuya farklı anlamlar kazandırabilmesi, güvenlik olgusunun kapsamının günden güne genişlemesinden ve derinleşmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin; insan güvenliği, birey güvenliği, toplum güvenliği, devlet güvenliği, ulusal güvenlik, uluslararası güvenlik, psikolojik güvenlik, çevre güvenliği, kişisel verilerin güvenliği, ekonomik güvenlik, cinsiyet güvenliği ve bilgi güvenliği gibi sorunlar güvenlik üst başlığının kapsamında değerlendirilmektedir.²¹⁸ Güvenlik sorununun bu kadar geniş kapsamda tartışılabilmesi, kavram hakkında interdisipliner yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Psikoloji, sosyoloji, coğrafya ve uluslararası ilişkiler başta olmak üzere birçok akademik disiplin güvenlik tartışmaları yürütmektedir.²¹⁹ Her bir disiplin, güvenlik sorununa farklı özneler ve farklı tehditler açısından yaklaşmaktadır. Güvenlik üzerine araştırma yapılırken, araştırma yapan disiplinin yoğunlaştığı konu ve konunun öznesinin kim ya da ne olduğu, yorumları farklılaştırabilmektedir. Araştırma konusunun öznesi birey ya da toplum olabileceği gibi devlet, kıta ya da dünya da olabilir. Eğer güvenlik üzerine araştırma yapılırken yoğunlaşılan özne toplum ise verilen cevap farklı, birey ise verilen cevap farklı olabilir. Aynı şekilde, neyden ya da kimden güvenlik sorusunun cevabı da araştırmacının yorumunu değiştirebilmektedir. Bireyin, devletten ya da toplumdan güvenliği konusunda verilen cevap, toplumun bireyden ya da devletten güvenliği konusunda verilen cevaptan farklı olabilir. Dolayısıyla; “Güvenlik nedir?” sorusuna verilen cevap, “Ne/Kim için güvenlik?” ve “Neyden/Kimden güvenlik?” gibi sorularının cevabına göre değişebilmektedir.²²⁰ Güvenlik kavramına ilişkin türleri gösteren bir tablo şu şekildedir:

Tablo 2.1 Genişletilmiş Güvenlik Kavramları²²¹

Güvenlik Kavramları	Gösterilen (Kimin Güvenliği?)	Risk Altındaki Değer (Neyin Güvenliği?)	Tehdit Kaynağı/Kaynakları (Kimden/Neden Korunma?)
Ulusal Güvenlik [Siyasi, Askeri Boyut]	Devlet	Egemenlik, Toprak Bütünlüğü	Diğer Devlet, Terörizm (Devlet Dışı Aktörler)
Toplumsal Güvenlik [Boyutu]	Milletler, Toplumsal Gruplar	Ulusal Birlik, Kimlik	(Devletler) Milletler, Göçmenler, Yabancı Kültürler
İnsan Güvenliği	Bireyler, İnsanlık	Beka, Hayat Kalitesi	Devlet, Küreselleşme, Küresel Çevre Sorunları (GEC), Doğa, Terörizm
Çevresel Güvenlik [Boyutu]	Ekosistem	Sürdürülebilirlik	İnsanlık
Cinsiyet Güvenliği	Cinsiyet İlişkileri, Yerli Halk, Azınlıklar	Eşitlik, Kimlik, Dayanışma	Ataerkillik, Totaliter/Erktekelci Kurumlar (Hükümetler, Dinler, Elitler, Kültür), Hoşgörüsüzlük

²¹⁸ Çıtak, Emre, **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen, Tarcan Matbaası, İstanbul 2014, s. 1.

²¹⁹ Jarvis, Lee / Holland, Jack, **Security A Critical Introduction**, Palgrave Press, London 2015, s. 5.

²²⁰ Çıtak, Emre, **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen, Tarcan Matbaası, İstanbul 2014, s. 1

²²¹ “Tablo 2.1. Genişletilmiş Güvenlik Kavramları”, Akt. Sandıklı, Atilla / Emeklier, Bilgehan, “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm”, http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-2014040746sandikli_emeklier.pdf, erişim tarihi: 16.12.2018, s. 27.

Herhangi bir durumun güvenliği tehdit edip etmediğine dair sorun, bütün değişkenler dikkate alındıktan sonra güvenlik kavramına yüklenen anlama göre biçimlenecektir. Güvenlik kavramının muğlak ve esnek yapısı, biri için güvenlik olabilen durumun diğeri için tehdit niteliği taşıması, yani her öznenin algısına göre değişen güvenlik kavramının sübjektifliği²²² bireysel silahlanma konusunda da farklı yorumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sübjektifliğin ortaya konan kanaati değiştirebileceği tespitini kabul ederek, bireysel silahlanmanın güvenliği tehdit edip etmediği sorununa “Bireysel/toplumsal güvenlik nedir?” ve “Bireyden/toplumdan güvenlik nedir?” soruları ekseninde cevap aramak yerinde olabilir. Keza bireysel silahlanma, o silaha sahip olan ya da silahın doğrultulduğu bireyin güvenlik kaygısı ve içinde silahlı bireyler barındıran toplumun güvenlik kaygısı ikileminde yer almaktadır.

2.2.1. Bireysel Güvenlik

İnsanın içgüdüsel olarak korunma ve kendini güvende hissetme duygusuyla varlık bulunduğunu ortaya koyan ifade, birçok örnekle desteklenebilir. Küçük bir bebeğin dışarıdan gelebilecek herhangi bir cisimden korunmak için göz kapağını kırpmasından, yaşlı bir alzheimer hastasının felçli eline müdahale dilmek istendiğinde diğer eliyle tepki göstermesine kadar, insan hayatının her anı bedenini koruma refleksleri ile doludur. Kendisinin düşünsel olarak farkında olmayan insanın bedenini korumak için hissettiği içgüdüsel duygu, bilinçli bir insanda daha gelişmiş ve kapsamlı olarak karşılık bulmaktadır. Çevresinin ve varlığının farkında olan insan, kendi varlığı etrafında sevgi başta olmak üzere çeşitli duygularla anlam bulmuş tüm nesneleri korumak, değer taşıyan her şeyin güvenliğini temin etmek ister. Bu hali ile bireysel güvenlik; bireylerin günlük yaşamlarını sürdürürken evlerinde, iş yerlerinde, ulaşım araçlarında ya da günlük yaşamlarının her evresinde ihtiyaç duydukları bir güven durumudur.²²³ İnsanın güvenlik isteği, insan varlığının başlangıcından bu tarafa temel ihtiyaçlar içinde yer almaktadır. Bir psikolog olan Maslow; insanın ihtiyaçlarını analiz ettiği bir araştırma neticesinde, ihtiyaçlar piramidi teorisini literatüre kazandırmış ve bu teorisinde beslenme, barınma gibi fizyolojik ihtiyaçlardan sonraki basamak olarak güvenlik ihtiyacını belirlemiştir. Bireylerin güvenlik ihtiyacı giderilmeden bir üst basamağa geçilemeyeceğini iddia eden düşünürre göre; aidiyet, sevgi, kendine saygı ve kendini gerçekleştirme gibi ihtiyaçların güvenlikten sonra yer aldığı ve güvenlik olmadan bu gibi ihtiyaçları karşılamak

²²² Özdoğan, Mücahit, **Küreselleşmenin İstihbarat, Güvenlik ve Terör Boyutu**, Adalet Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016, s.136.

²²³ Kızılyel, s. 64.

adına bir girişimde bulunmanın mümkün olmadığı bilinmelidir.²²⁴ Düşünün; alttaki ihtiyaçların karşılamadan, bir üsttekine geçmenin mümkün olmadığını iddia ettiği piramit şu şekildedir:

Şekil 2.1 Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi²²⁵

İnsanın önemli ihtiyaçları içinde yer alan güvenlik, sadece yiyecek ve su gibi temel fiziksel ihtiyaçlar karşısında riske atılabilmektedir. Prestij ve ilişki kurma gibi ihtiyaçlar, güvenliğin olmadığı bir düzende değerlendirmeye tabi tutulamamaktadır. Bu sebeple; insanın fiziksel ihtiyaçlarını giderdikten sonra fiziksel ihtiyacını giderememiş insanların ya da sair varlıkların olası saldırısına karşı kendini korumak için silahlanmak başta olmak üzere birtakım tedbirler alması doğaldır.

Doğa halinde, güvenlik ihtiyacı bireysel imkânlar nispetinde sağlanabilmiş ve insanlar silahlanma gibi tedbirleri elden bırakmak istememiş olabilir. Ancak; insanları her türlü saldırıdan koruyacağı, hak ve özgürlüklere keyfi müdahale edilemeyeceği fikrine dayanan devletlerin varlık bulduğu dönemde de bireysel güvenlik ön planda tutulmaya çalışılmaktadır. Özellikle küreselleşmenin; tarihsel süreçte eşine az rastlanır şekilde bireyi ekonomik, siyasi ve sosyal hayatta daha güçlü, daha etkin, daha değerli, daha özgür ve daha güvende hissettirme gayesi gözler önündedir.²²⁶ Buna göre küresel sistem sadece devleti değil, bireyden sivil toplum kuruluşlarına, medyadan uluslararası şirketlere kadar birçok aktörü katılımcı kılan bir çözümler ağı gerektirmekte yani küresel sistemin karmaşık doğası, başta

²²⁴ Kula, Sedat / Çakar, Bekir, "Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki", <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1449663814.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2018, s. 193-194.

²²⁵ "Tablo 2.2. Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi", Akt. Kula / Çakar, 195.

²²⁶ Erdoğan, İbrahim, "Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı", <http://www.gaziakademikbakis.com/dosyalar/5010cb6f-4bd6-4bbf-95b1-ac0fada7ad17.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2018, s. 5.

güvenlik olmak üzere uluslararası ilişkilere dair temel olguların çok boyutlu bir bakış açısıyla yeniden üretilmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle Pluralist ve transnasyonalist kuramların, aktör ve konu çeşitliliğine yaptıkları vurguyla klasik güvenlik paradigmasını yeniden şekillendirme arayışında olduğu ifade edilebilir.²²⁷ Doğa halinde zaruret olan bireysel güvenlik, günümüzde küreselleşmenin modern devletlere bir dayatması olarak karşımıza çıkmaktadır. Güvenliğin devlet boyutunda tanımlandığı kamusal yönünün aksine, küresel dinamikler bireyin risk altında bulunduğu kaygısıyla koruma iddiasındadır. Bu durum; liberal demokrasi olgusunun Soğuk Savaş sonrası dönemde tüm dünyaya yayılması ve birey, bireysellik, sivil toplum olgularının yerleşmeye başlamasıyla doğru orantılı ilerlemiştir.²²⁸

Güvenliğin bireysel yönünü önemli bulan toplumsal kabul; bireysel tedbirlerin tekrar gündeme gelmesini, yani özel güvenlik anlayışının toplumda yerleşmesini sağlamaktadır. Hastalık ya da kaza gibi talihsizliklere karşı bazılarının önceden gerekli tedbirlerini şahsen almaları, ekonomik ya da sosyal güvenlik bakımından olumlu bir durum şeklinde değerlendirilebilir.²²⁹ Ancak; fiziksel saldırılara karşı kamusal güvenliği yetersiz bulan ve kamusal güvenlik araçlarının kendisine karşı tehdit olma potansiyeli taşıdığına kanaat getiren birey, şiddetli saldırılara karşı baskın gelebilmek için kendi şiddet araçlarını edinmek zarureti üzerinde hissedecektir. Bu hali değerlendirildiğinde, güvenlik ihtiyacı da tıpkı beslenme ve barınma ihtiyaçları gibi piyasada pazarlanan bir ürün niteliği taşımaktadır. Özgürlüklerini ve haklarını yaşamak isteyen bireyler, kendilerine yönelmiş tehditleri def edebilmek için piyasaya sürülen en iyi güvenlik hizmetini²³⁰ ya da en etkili şiddet aracını satın almak zorunda kalır. Böylece; devlet olma özelliğini sağlayan günümüz toplumlarının içinde bireysel güvenlik ve silahlanma yarışının yeniden başlaması, şiddet tekeli elinde bulunduran kamu otoritesinin sivil vatandaşa karşı tehdit olma ihtimalinin yanına, kendilerini silahla donatmış bireyleri de eklemiştir. Oysa; istisnai durumlar dışında fiziksel şiddet tehditinden doğan riskler bakımından ücretsiz olması beklenen güvenlik, devlet tarafından şiddetin kontrol edilmesinin sonucunda sağlanan bir hizmettir.

2.2.2. Kamu Güvenliği

Kamu güvenliği; uluslararası ilişkilerin sosyal, politik ve ekonomik durumuyla bağlantılı dış güvenlik problemlerinden etkilenmesine rağmen, genellikle devletlerin iç

²²⁷ Sandıklı / Emeklier, s. 18.

²²⁸ Erdoğan, s. 5.

²²⁹ Hayek, Friedrich Von, **Kölelik Yolu**, çev. Turhan Feyizoğlu / Yıldırım Arslan / Atilla Yayla, Liberte Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2014, s. 169.

²³⁰ Piyasaya sürülmüş bir ürün olarak güvenlik hizmeti için bkz. **Jarvis / Holland**, s. 200 vd.

güvenliği ile ilgili problemleriyle açıklanmaktadır.²³¹ Kamu güvenliğinin dış güvenlikten etkilendiği tespitinden yola çıkılırsa; geleneksel devlet merkezli bakış açısına göre, dışarıdan yönelmiş bir tehdit ya da içeride varlık taşıyan bir azınlığın güçlenmesi devleti istikrarsızlaştırabileceği için²³² kamu güvenliğini bozabilir. Kamu güvenliğinin doğrudan ilintilendirilebildiği iç güvenlik ise; sınırları çizilmiş bir ülkenin egemenliği altındaki bölgelerde suç işlenmesinin önüne geçilmesi, eğer bir suç işlenmiş ise faillerinin başka masumlara zarar vermeden yakalanması ve yargıya teslim edilmesi, bireylere ve bir bütün olarak toplumun tamamına yönelmiş tehditlerin ortadan kaldırılması ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla çeşitli tedbirlerin alınması şeklinde açıklanabilir. Bu açıklamadaki kamu güvenliği fikri ile kesişen iç güvenlik tedbirlerinin amacı; ülke içindeki fertlerin ve toplumun, sağlıklı bir ortamda güven içinde yaşamlarını sürdürebilmesidir.²³³ Dolayısıyla kamu güvenliği, bir devletin kolluk görevi kapsamında halka sağladığı can ve mal güvenliği boyutuyla betimlenmektedir.²³⁴

Kamu güvenliğini de kapsayan kamu düzeninin sağlanması için gerçekleştirilen kolluk görevi, devletin genel asayişini sağlamak amacıyla ifa ettiği polis ve jandarma görevlileriyle sınırlı değildir.²³⁵ İdare hukukunun özel olarak üzerinde durduğu kolluk faaliyetleri; kamunun yararına olacak şekilde ifa edilen idari işlemleri, kamu düzeninin sağlanması ve korunması için alınan tedbirleri ve güvenlik mahiyetinin yanında dirlik, esenlik, genel sağlık, genel ahlak gibi konularda yapılan çalışmaları kapsamaktadır.²³⁶ Trafik tedbirleri, iş kazalarının önlenmesi, kişi güvenliği, konut dokunulmazlığının sağlanması, yapıların yanma ve yıkılmasına yönelik alınan önlemler, umumi ya da umuma açık yerlerde bireylerin can ve mal güvenliğinin sağlanması, nihayet tehdit veya tehlikenin olmadığı kanısının toplumun geneline hissettirilmesi idarenin kolluk faaliyetleri kapsamında değerlendirilen kamu güvenliği ile

²³¹ Kamu güvenliği yerine; emniyet, emniyet ve asayiş, amme emniyeti ifadesinin de kullanıldığı olmuştur. Bk. Kalabalık, Halil, **İdare Hukuku Dersleri**, Sayram Yayınları, 2. Baskı, Konya 2016, c. II, s. 181.

²³² Kurt, Selim, "Toplumsal Güvenliğin Yükselişi", <https://www.jasstudies.com/Makaleler/45712871132-%C3%96%C4%9Fr.%20G%C3%B6r.%20Selim%20KURT%20ts.pdf>, erişim tarihi: 19.12.2018, s. 10.

²³³ Çapar, Erkan, **Türkiye'de İç Güvenlik Yönetimi ve Terörle Mücadele**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 27.

²³⁴ Kızılyel, s. 65.

²³⁵ Anayasa mahkemesinin bir kararında, kamu düzeni ve onun kapsamına giren milli güvenlik açıklamaktadır. Kamu güvenliğine karşılık milli güvenlik ifadesinin tercih edildiği görülen karara göre "kamu düzeni" deyimi; toplumun huzur ve sükununun sağlanmasını, devletin ve devlet teşkilâtının korunmasını ifade etmektedir. Dış ve iç tehlikelere karşı devlet varlığının muhafazası demek olan "milli güvenlik" de kamu düzeni kavramının kapsamı içindedir. Anayasa mahkemesinin 1975/200 Esas, 1976/9 Karar sayılı ve 10.02.1976 tarihli kararı için bkz. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/66e0eb38-06f3-4675be24883aea5abdfa?excludeGer ekce=False&wordsOnly=False>, erişim tarihi: 19.12.2018. Kimi yazarlar tarafından; anayasa mahkemesinin ilgili kararda kamu düzeni kapsamında kabul ettiği milli güvenlik kavramının, dış güvenlik boyutuyla kamu düzeni ifadesinin kapsamını aşabileceği belirtilmektedir. Kalabalık, s. 181.

²³⁶ Akylmaz, Bahtiyar / Sezginer, Murat / Kaya, Cemil, **Türk İdare Hukuku**, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2018, s. 563 vd;

açıklanmaktadır.²³⁷ Ancak; kolluk görevlileri tarafından sağlanan güvenlik olduğu betimlemesi, kamu güvenliğini tanımlamak için ayırt edici bir unsur olarak kabul edilmemelidir. Hangi yöntem ile tesis edildiğine bakılmaksızın devleti oluşturan toplumdaki fertlerin genelinin kendini güvende hissetmesi, kamu güvenliğinin temel unsurudur.

Kamu güvenliğinin açıklanmasında esas alınması gereken bir diğer husus da, güvenlik kavramına kamu nitelemesinin yapılması ile genellik ilkesini içinde barındırır hale gelmesidir.²³⁸ Öte yandan; kamu güvenliği ile bireysel güvenlik, genellik ilkesinin bir sonucu olarak hukuk literatüründe farklı güvenlik türleri olarak kabul edilmesine rağmen,²³⁹ birbirlerine diyalektik olarak ortaya çıkmış güvenlik türleri değildir. Bir toplumun devlet ve millet olarak iç ve dış tehlikelere karşı korunması, topluluk ya da birey olarak olağan güvenliğin sağlanması ve herkesin düzen içinde yaşama ihtiyacının giderilmesi birbirleriyle bağlantılı durumlardır. Millet olarak güvenlik ihtiyacı ile topluluk ve birey olarak düzen içinde güvenlik ihtiyacı birbirini tamamlayan durumlardır.²⁴⁰ Keza; bireyin kendini güvende hissetmediği bir bölgede kamu güvenliğinden ya da kamusal alanların güven içinde olmadığı bir bölgede bireysel güvenlikten bahsetmek olanaksızdır. Dolayısıyla devlet olabilmiş topluluklar bakımından, bireysel güvenlik ve kamu güvenliği arasında diyalektik bir ilişki gözetmek yersizdir. Ancak; bireysel güvenlik ve kamu güvenliği arasında, birinin keyfiyete dayandırılarak aşırılaştırılması durumunda diğerinin zarar göreceği ilişkisi kurulabilir. Bir toplumu oluşturan bireylerin arasındaki ilişkiler, gelişigüzel yani herkesin her istediğini yapabilmesi durumunda sürdürülemez. Kişi bir birey olduğu kadar, aynı zamanda bir devletin vatandaşı, bir ailenin, bir topluluğun (dernek vb.) ve bir toplumun üyesidir. Herhangi bir toplumun üyeliği, insanın hayatını şekillendirmek için yeterlidir.²⁴¹ Çeşitli faktörlerin etkileri altında, önceden doğmuş ve kendilerini bireylere kabul ettiren kurallar ya da davranış kalıpları içerisinde topluluk hali sürdürülebilir. Toplumu oluşturan bireyler; davranış kalıpları ve kurallar sayesinde huzur, barış, barınma, beslenme ve güvenlik gibi haklarının korunmasını sağlayabilirler.²⁴² Aksine bir durumda, kamu güvenliği üzerinde insan eyleminden doğan

²³⁷ Kalabalık, s. 181.

²³⁸ Kızılyel, s. 65.

²³⁹ Bazı yazarlar tarafından kamu güvenliğinin unsurları arasında açıklanan genellik ilkesi; bir bireye yönelmiş tehditin kamu düzeni ve güvenliğine yönelmiş bir tehlike olarak kabul edilemeyeceği, toplumun tümüne ya da sayısal olarak önemli bir bölümüne yönelmiş olması durumunda kamu güvenliğini tehdit edeceği şeklinde yorumlanmaktadır. Kızılyel, s. 69.

²⁴⁰ Yayla, Yıldızhan, *İdare Hukuku*, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2009, s. 36.

²⁴¹ Donnelly, Jack, *Teoride ve Uygulamada İnsan Hakları*, çev. Mustafa Erdoğan/ Levent Korkut, Yetkin Yayınları, Ankara 1995, s. 100.

²⁴² Erdinç, Tahsin, *İnsan Odaklı Devlet ve Özgürlük Öncelikli Anayasa*, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010, s. 23.

tehdit ve tehlikeler meydana gelir. Bireylerin, bireylere ait hayvanların²⁴³ ve eşyaların maliklerinin veya zilyetlerinin, ihmali veya kastı sonucu başkaları için tehlike ve zarar oluşmamalıdır. Bu gibi tehdit ve tehlikeler, maddi bakımdan engellenmeye çalışılır ve önüne geçilemez ise caydırıcı cezalar ile ortadan kaldırılmaya çalışılır.²⁴⁴

Bireysel silahlar da, bireyin güvenliği ve kamunun güvenliği arasında çatışmanın meydana gelmesine yol açabilecek eşyalar arasında kabul edilebilir. Bireyin güvenliğini sağlamak maksadıyla üretildiği varsayılan silahlar; kontrol edilemez seviyelere ulaşırsa, toplumun ve bireyin kendini güvende hissetmesi imkansızlaşır. Kamusal alanların güvenliği kaybolunca, silah sahibi olan birey açısından güvenli bir hayatın olduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla; bireysel silahlanmanın önüne geçilmesi, kamusal güvenlik bakımından alınması gereken önemli bir tedbirdir. Nihayetinde kamu güvenliği, bireylerin güvenliğini de koruyan ortak iyi etrafından toplanılması şeklinde açıklanabilir. Her birey; malını ve canını, herkesi ortak güçle savunan bir topluma adamıştır. Artık tüm bireyler için koşullar aynı olmuştur ve herhangi bir bireyin ihtiyaçlarını başkalarının aleyhine olacak şekilde karşılamasının kimseye bir faydası yoktur. Eğer bireyler salt kendi ihtiyaçlarını düşünerek hareket ederse, kimseyi yargılayacak bir üst merci kalmaz ve toplum kaçınılmaz olarak zorbalaşır ya da değersizleşir.²⁴⁵ Ortak iyi nispetinde kurallara uymak, hem birey hem de toplum için adaletli ve güvenli olanıdır.²⁴⁶ Ancak; ortak iyiye ulaşmak için alınan güvenlik tedbirleri, toplumun ve bireyin özgürlüklerini yok etmemelidir. Bu noktada, özgürlükler ve güvenlik arasındaki ilişkinin gözetilmesi gerekir.

2.3. Özgürlük ve Güvenlik İlişkisi

Kamu güvenliği ve bireysel güvenlik ya da güvenlik ve özgürlük birbiriyle çatışır mı? Güvenlik ve özgürlük, aynı sonuca yönelmiş durumlar mıdır? Özgürlük ve güvenlik

²⁴³ Bireysel güvenlik ve kamu güvenliği arasındaki ilişkiyi birbiriyle çarpıştıran önemli bir örnek olarak hayvan sahibinin durumu incelenebilir. Özel alanları korumak için barındırılan köpekler, çeşitli gerekçelerle kamusal alanlara çıkartıldığında, başta çocuklar ve yaşlılar olmak üzere, herkes için ciddi tehlikeler oluşturabilmektedir. Örneğin okuluna gitmek için evinden çıkan bir öğrenci, yolda ilerlerken bir köpek tarafından saldırıya uğramış ve boyun arka kısmından ısırılmıştır. Annesi öğrenciyi köpekten kurtarmak için dakikalarca mücadele vermesine rağmen başarılı olamamış ve kendisi de köpeğin saldırısına maruz kalmıştır. İlgili köpeğin annenin ve çocuğun yaşam hakkına kast etmesi, hem bireysel güvenlik hem de kamu güvenliği açısından tehdit ve tehlike olarak yorumlanabilir. Haber için bkz. “Kırşehir Valiliği'nden 'tehlikeli köpekler' uyarısı”, <https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/10/24/kirsehir-valiliginden-tehlikeli-kopekler-uyarisi>; Ülkemizde benzer tehlikeleri önlemek amacıyla; pitbull terrier, japanese, tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek ve sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak, takas etmek, sergilemek ve hediye etmek yasaklanmıştır. Hayvan Haklarını Koruma Kanunu 14/1, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5199-20100611.pdf>, erişim tarihi: 20.12.2018.

²⁴⁴ **Yayla**, s. 36.

²⁴⁵ Rousseau, Jean-Jacques, **Toplum Sözleşmesi**, çev. Vedat Günyol, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2017, s. 13-14.

²⁴⁶ Öztürk, Armağan, **Cumhuriyetçilik ve Liberalizm**, Doruk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s. 216.

denkleminin çözümü için izlenmesi gereken yol ne olmalıdır? Tarih öncesi dönemleri inceleyen araştırmacılar; ilk dönemlerde insanların temel güvenlik ihtiyacını karşılamak için mağaralarda yaşadıklarını, fakat yemek ve su gibi ihtiyaçlarını karşılamak ve farklı değerlere ulaşmak için hayatlarını riske atarken dikkatli davranarak güvenlik yönetimi yaptıklarını belirtmektedir.²⁴⁷ O dönemden bu tarafa, hem özgürlüğün hem de güvenliğin tanımı farklılaşmıştır. Özgürlüğün ve güvenliğin kontrol edilebilmesi ya da yönetilmesi, günden güne değişiklik göstermektedir. Özgürlük ve güvenlik kavramlarının kişiye, zamana ve mekana göre değişen soyut anlamlar taşıması, farklı tür ve sınıflarla araştırmalara konu yapılabilmesi; özgürlük ve güvenlik denkleminin tek bir çözümle sonuçlanmasının önüne geçmektedir. Özgürlük ya da güvenlik kavramlarının muğlaklığı, o kavramlara ölçülemez, tartılamaz ve sorgulanamaz olma özelliği katmaktadır. Dolayısıyla, güvenlik ve özgürlük konusunda belirleyici olanların politikaları da sorgulanamaz hale getirmektedir.²⁴⁸ Ancak, sorgulanamaz duruma ilişkin çözüm önerileri farklılaşsa da, özgürlük ve güvenliğe ilişkin sorunların evrensel olma gibi bir özelliği vardır. Toplumun kontrol etme iddiasında olanların güvenlik tehditiyle özgürlükleri yasaklama, devlet otoritesini ve meşruiyetini yıkmak isteyenlerin özgürlük vurgusuyla güvenlik tedbirlerini ortadan kaldırma yöntemleri, özgürlük ve güvenliğe dair sorunları evrensel kılmaktadır.

İnsan ister devletsiz ortamdaki yaşamı ile incelensin, ister herhangi bir modern devletin vatandaşı olarak araştırılsın, özgürlük ve güvenlik ihtiyacının giderilmesi için çabalayan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir devletin en üst yasası olarak kabul edilen anayasalar:²⁴⁹ insanların sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri tespit etmek, bu hakların korunması ve sınırlandırılması gibi çeşitli güvence sistemlerini oluşturmak üzere yürürlüğe konmuştur.²⁵⁰ Tüm yargılama mercileri, yeryüzündeki güvenlik ve özgürlük ihlallerinden doğan sorunları çözme gayretindedir.²⁵¹ Meşruiyetini kamu güvenliğinin

²⁴⁷ Beren, Fatih, **Demokrasi ve Özgürlüğün Teminatı Olarak İçgüvenlik İstihbaratı**, Alfa Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011, s. 20-21.

²⁴⁸ Beren, s. 16.

²⁴⁹ Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 12. maddesi temel hak ve özgürlükleri tanımlar. Buna göre; herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder. Anayasanın 13. maddesi temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasını düzenlemektedir. Buna göre; temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlandırılabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz. Bk. <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>, erişim tarihi: 22.12.2018.

²⁵⁰ Gözler, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Ekin Yayınevi, c.1, Bursa 2011, s. 128.

²⁵¹ Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, temel hak ve özgürlükler kullanılması ile temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ihlaller içeren birçok karara hükmetmiştir. Mahkeme 2013/35 Esas, 2013/75 Karar ve 06.06.2013 tarihli bir kararında temel hak ve özgürlüklere dair şu yorumu yapmıştır: Çağdaş demokrasiler, temel hak ve özgürlüklerin en geniş ölçüde sağlanıp güvence altına alındığı rejimlerdir. Temel hak ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlayan ve kullanılamaz hâle getiren sınırlamalar hakkın özüne dokunur. Temel

sağlanmasından alan devletler, bireylerin davranışlarını denetleyebilmekte ve faaliyetlerini sınırlayabilmektedir. Hak ve özgürlükleri keyfi denetlemeler ve kısıtlamalar sonucunda ihlale uğrayan bireyler, keyfi uygulama yapan kamu otoritesine yargı mercileri vasıtasıyla hesap sorabilmektedir. Hukuk devletinde; bireysel özgürlüklerin başkalarına zarar verebilecek şekilde aşırı serbestiyet olarak kullanılması kabul edilemeyeceği gibi, bireysel özgürlüklere kısıtlama getirecek kamu güvenliği tedbirlerinin keyfiliği de kabul edilemez. Kamu güvenliğinin sağlanması ve bireysel özgürlüklerin korunması noktasında, hassas ilişkilerin dikkatle korunması beklenmektedir.²⁵² Sadece bireysel ve özel amaçlara hizmet eden özgürlükleri öncelemek, yurttaşlık erdeminin ve demokratik katılımın gelişimini engeller. Benzer şekilde, özgürlük ortamında meydana gelebilecek şiddetin kontrol altına alınabilmesi için uygulanan tedbirler, insanın doğal hayatını katlanılamaz hale getirebilir. Güvenlik amaçlı tedbirler alınırken, özgürlüklerin kullanılamaz hale gelmemesi için ölçülü ve hukuka uygun davranılmalıdır.²⁵³ Bireysel özgürlükler hukuka uygun olarak kullanılıyor ve kamu güvenliğini tehdit etmiyor olmasına rağmen yasaklanıyorsa, bu yasaklama demokratik toplumun gereklerine uygun olmayacak şekilde hakkın özüne dokunuyor ve güvenlik tedbirinden beklenen mahiyeti aşıyor demektir.²⁵⁴ Bireysel silahlanma; normun meşru gördüğü bir imkân olduğu sürece, hukuka uygun olarak kullanılan bir hak olarak değerlendirilmelidir. Şu halde; bireyin normatif olarak düzenlenmiş bir hakka dayanan silahlanması, sadece yasayla düzenlenmiş sınırlandırmalara tabidir. Bireysel silahlanma konusunda tartışılması gereken husus, bireyin silahlanmasına olanak tanıyan yasal düzenlemelerdir. Özgürlüğün ve güvenliğin korunması kaygısını güden yasama mercileri; bireylerin silahlanmasına olanak tanıyan düzenlemeleri, özgürlük ve güvenlik denkleminde hassasiyetle değerlendirmelidir. Bireysel silahlanma konusunun da içine dâhil edilebileceği özgürlük ve güvenlik denkleminin hassasiyetine ilişkin, iki önerme bulunmaktadır. Özgürlük ve güvenlik denkleminde, denge ilişkisinin olduğunu ifade eden önermeler²⁵⁵ ve özgürlük ve güvenlik arasında birliktelik ilişkisinin bulunduğunu ifade eden önermeler.

hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların yalnız ölçüsü değil, koşulları, nedeni, yöntemi, kısıtlamaya karşı öngörülen kanun yolları gibi güvenceler demokratik toplum düzeni kavramı içinde değerlendirilmelidir. Bu nedenle, temel hak ve özgürlükler, istisnaî olarak ve özüne dokunmamak koşuluyla demokratik toplum düzeninin gerekleri için zorunlu olduğu ölçüde ve ancak kanunla sınırlandırılabilirler. Demokratik bir toplumda temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın, bu sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olması düşünülemez. Demokratik hukuk devletinde güdülen amaç ne olursa olsun, kısıtlamaların, bu rejimlere özgü olmayan yöntemlerle yapılmaması ve belli bir özgürlüğün kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştıracak ya da ortadan kaldıracak düzeye vardırılmaması gerekir. Karara ulaşmak için bkz. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ec8993-072c-4188-8181-d7ab164bba29?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>, erişim tarihi: 22.12.2018.

²⁵² Akylmaz / Sezginer / Kaya, s. 584.

²⁵³ Yayla, s. 36.

²⁵⁴ Kalabalık, s. 181.

²⁵⁵ Yayla, s. 36.

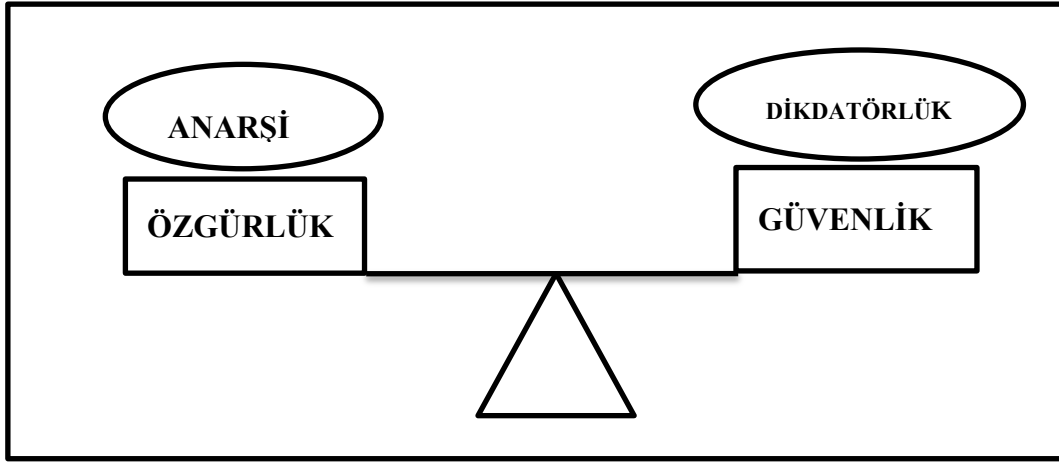
2.3.1. Özgürlük ve Güvenlik Arasında Denge İlişkisi

Özgürlük ve güvenlik arasında denge ilişkisinin bulunduğunu ifade eden yaklaşımlara göre; bireylerin güvenlik ihtiyacı ve özgürlük ihtiyacı, terazinin iki farklı kefesinde duran olgulardır. Bu yaklaşımın temelinde, özgürlük ve güvenlik olgularının bağdaşmadığı varsayımı yer almaktadır.²⁵⁶ Devlet ve bireyler açısından güvenliğin sağlanabilmesi için özgürlüklerin kısıtlanması gerektiği ya da özgürlüklerin serbestçe yaşanabilmesi için güvenlikten taviz verilmesi gerektiği görüşü ortaya atılmaktadır. Diğer bir ifadeyle; devlet ve birey arasında çekişen bir ilişkinin varlığını sürmesini isteyenler, insanları “özgür mü olmak istersiniz, güvende mi olmak istersiniz” sorusunu bir tercih yaparak cevap vermeye zorlamaktadır.²⁵⁷ Özgürlük ve güvenlik kavramlarının muğlaklığı üzerine iktidar kuranlar, iki olgu arasındaki denge ilişkisi üzerinden iktidarın sürekliliğini sağlamaktadır. Öte yandan; özgür mü olmak istersiniz, güvende mi kalmak istersiniz sorusuna bireylerin keyfiyetle tercih yapabilmesi de kolay değildir. Tercih yapmak zorlamasıyla ikilemde bırakılan bireylerin özgürlük ya da güvenlik üzerine bir şeyler yazmasının ve konuşmasının ciddi riskler barındırdığı söylemi yayılmaktadır. Bu kavramlar hakkındaki görüşler ve herhangi birine diğerinden daha fazla yer veren ifadeler, acımasız bir eleştiriye maruz kalabilir. Öyle ki; bireylerin konu hakkında ne yazdıklarının ya da söylediklerinin pek önemi yoktur. Salt güvenlik üzerine yazılması ya da konuşulması, faşist seferberliğine fırsat penceresi açan bir eylemci,²⁵⁸ özgürlük üzerine yoğunlaşılması devlet otoritesini sorgulayan bir anarşist olarak değerlendirilmek için yeterlidir. Özgürlük ve güvenlik arasında hassas bir dengenin olduğu vurgusu, hassas denge üzerine düşünüp ifadede bulunurken dahi çekingen davranmaya neden olmaktadır. Bireysel özgürlükler ve güvenlik arasında denge ilişkisinin varlığını benimseyen yaklaşıma göre, özgürlük ve güvenlik arasındaki hassas denge ilişkisi şu şekildedir:

²⁵⁶ Turhan, Faruk / Aksu, Muharrem, “11 Eylül Sonrası ABD’de Özgürlük ve Güvenlik Dengesi Açısından Terörü Önleme Amaçlı Tedbirler / Özellikle Patriot Kanunu İle Getirilen Kısıtlamalar”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/213656>, erişim tarihi: 23.12.2018, s. 6.

²⁵⁷ Beren, s. 2.

²⁵⁸ Huysmans, Jef, “Defining Social Constructivism in Security Studies: The Normative Dilemma of Writing Security”, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/03043754020270S104>, s. 3, erişim tarihi: 20.12.2018.

Şekil 2.2 Özgürlük ve Güvenlik Dengesi²⁵⁹

Tablo 2.3'te, özgürlük ve güvenlik arasında uzak iki olgunun birbirini dengelediği görülmektedir. Özgürlük arttıkça, güvenlik azalır ve anarşiye doğru ilerlenir; güvenlik arttıkça, özgürlük azalır ve diktatörlüğe doğru ilerlenir.²⁶⁰ Anarşist görüşe göre, özgürlük hiçbir zaman sınırlandırılmayacak bir prensiptir. Özgürlük ve güvenlik arasındaki dengeyi, güvenliğini ön plana çıkararak yorumlayan görüş, sürekli tehlike olduğunu iddia eden yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre; güvenlik, ortak iyiliktir ve ilk özgürlüktür. Çünkü diğer özgürlükler, hayatımız sürüyorsa ve tehditlere karşı canlılığımız varsa yaşanabilir.²⁶¹

Devlet ve birey arasında çatışma olduğu ya da birini diğerine feda etmek gerektiği düşüncelerinin popülerliğini muhafaza etmek isteyenlerin baskıları; özgürlük ve güvenlik üzerine birleştirici düşünmeyi, konuşmayı ve yazmayı zorlaştırmaktadır. Keza; özgürlük ve güvenlik arasında denge ilişkisinin olduğuna dair toplumsal kabuller, siyasi alanda iktidarı ele geçirenlerin menfaatine olabilecek tedbirleri kolaylaştırmaktadır. Hem özgürlüğünü, hem de güvenliğini muhafaza etmek isteyen toplum; ihmal edilen güvenlik tedbirlerinin özgürlükleri korumak gayesinden kaynaklandığına, baskıcı düzenlemelerin güvenliği korumak maksadıyla yürürlüğe koyulduğuna ikna olmaktadır. Dolayısıyla; bölgesel ya da küresel iktidarı hedefleyen politik aktörler tarafından birçok kapıyı açabilmek için kullanılabilen özgürlük ve güvenlik kavramları tek eksenle kesiştirildiği zaman, iktidarı kurmak ve korumak için kullanılacak imkânlar kısıtlanmış olacaktır.

²⁵⁹ “Tablo 2.3. Özgürlük ve Güvenlik Dengesi”, Golden, Roger Dean, “What Price Security? The USA Patriot Act and America’s Balance Between Freedom and Security”, **The Homeland Security Papers: Stemming the Tide of Terror**, ed. Michael W. Ritz / Ralph G. Hensley / James C. Whitmire, Alabama 2004, s. 7.

²⁶⁰ Golden, s.7.

²⁶¹ Bulut, Nihat, Sahte Bir Karşıtlığın Çözümü Hukuk Devletinde Özgürlük Güvenlik İlişkisi, **Prof. Dr. Mehmet AKAD’a Armağan**, ed. Bihterin Vural Dinçkol / Nihat Bulut / Rukiye Akkaya Kia / Cevat Okutan / Mehmet Akif Etgü / Hülya Dinçer, Der Yayınları, İstanbul 2012, s. 299-300.

Özgürlük ve güvenlik arasında denge ilişkisinin olduğunu ifade eden düşünürlerin temeline, güvenlik için özgürlüklerden feragat etmek teorisini ortaya atan Thomas Hobbes ve her ne olursa olsun devletin doğa halindeki özgürlüklere müdahale edemeyeceğini iddia eden John Locke yerleştirilmektedir.²⁶² Hobbes, pasifize edilmiş doğal özgürlükler ve her türlü güvenlik tedbirlerini almaya muktedir devleti tasarlarken; Locke, doğal özgürlüklerle donatılmış bireyi ve bu bireyin özgürlüklerini korumakla yükümlü sınırlı devleti tasarlamaktadır.²⁶³ Hobbes ve Locke; özgürlük ve güvenlik arasında denge ilişkisinden daha çok özgürlük ya da güvenlik lehine yontulmuş bir dengesizlik portresi çizmektedir. Bir başka deyişle; özgürlük için güvenlikten, güvenlik için özgürlükten vazgeçmeyi koşul olarak belirleyen yaklaşımı benimsemektedirler. Trade-off teziyle açıklanan bu yaklaşım, terör eylemleri neticesinde kaybedilen kamu güvenliğinin yeniden tesis edilmesinde yaygın olarak kullanılan yöntemdir.²⁶⁴ Korku ve kaosu tüm insanlığa hissettiren terör saldırıları, toplumların ve yöneticilerin güvenlik için özgürlüklerden vazgeçebileceğine dair önemli örnekler olarak kabul edilmektedir. Özellikle güvenlik çalışmalarının değinmeden geçemediği, ABD'nin New York şehrinde 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleştirilen terör saldırıları; büyük ticari öneme sahip ikiz kulelerin yıkılmasına, çok sayıda insanın hayatını kaybetmesine ve özgürlükçü liberal yaklaşımın güvenlik tedbirleri üzerine yeniden düşünmesine neden olmuştur. ABD'den başlayan özgürlük ve güvenlik dengesinde güvenlik lehine tedbirler alma dalgası, Avrupa ülkelerine de yayılmıştır. Terörizmin insanlar arasında oluşturduğu korku, hükümet yetkililerinin maliyeti yüksek güvenlik tedbirleri almasına rıza göstermesini sağlamıştır.²⁶⁵ Terör ve korku; insanları sadece toplumsal değil bireysel güvenlik tedbirleri almaya da yönlendirir. Bireysel güvenlik tedbirlerinin başında, bireysel silahlanma gelmektedir. Özgür, mutlu ve huzurlu bir hayat için devleti kuran insanın doğa halinden kalma kargaşa ve kaosu geri gelmemesi için baskıcı güvenlik tedbirlerine rıza göstermesi olağandır. Oysa hem özgürlüğün hem de güvenliğin aynı ekseninde kesiştiğine dair kabul, güvenlik tedbirlerinin baskıcı olmasını ve özgürlüklerde aşırı serbestiyetin meydana gelmesini önler.

2.3.2. Özgürlük ve Güvenlik Arasında Birliktelik İlişkisi

Özgürlük ve güvenlik kavramları, birbirini tehdit eden yani birini açıklamak için diğerini diyalektik kabul eden kavramlar olarak değerlendirilmemelidir. Güvende olmayan bir

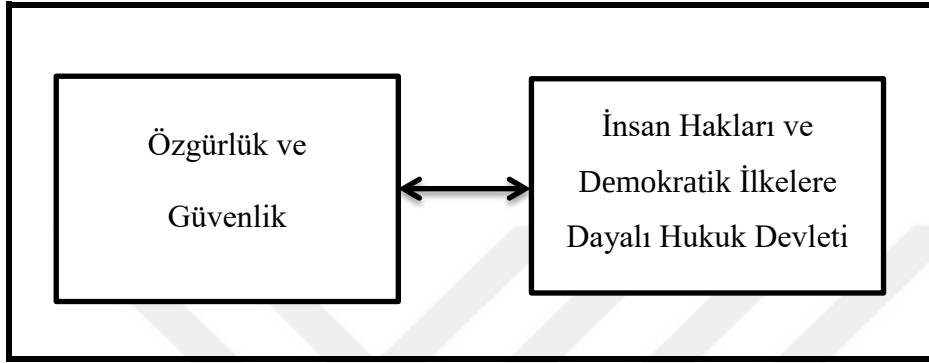
²⁶² Bulut, 299 vd.

²⁶³ Coşkun, Vahap, *Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu*, Liberte Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2009, s. 86.

²⁶⁴ Turhan / Aksu, s. 14.

²⁶⁵ Erdoğan, Mustafa, *Özgürlük Perspektifinden Hukuk ve Demokrasi*, Kesit Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 17.

insanın kendini özgür hissetmesi, özgür olmayan bir insanın da kendini güvende hissetmesi mümkün değildir.²⁶⁶ Dolayısıyla; özgürlük ve güvenlik arasında denge ilişkisi üzerine oluşturulan bir denklem, en azından dil bilgisi bakımından hatalı kurulmuştur. Özgürlük ve güvenlik arasında; denge ilişkisinden ziyade, eksen (pozitif hedefe yönelmiş sonsuz doğru) ilişkisi bulunmaktadır. Bu doğrusal birliktelik ilişkisinin hedefi, insan haklarına ve demokratik topluma dayanan hukuk devletinin sürekliliğidir.

Şekil 2.3 Özgürlük ve Güvenlik Eksen

Özgürlük ve güvenliğin doğrusal hedefi olarak gösterilen hukuk devleti ile kurduğu ilişki, tek taraflı değildir. İnsan haklarına ve demokratik ilkelere dayalı hukuk devletinin hedefi de, hem bireysel hem de toplumsal özgürlük ve güvenliğin sağlanmasıdır. Bu doğrusal ilişkide, değerlerden birisi diğerine tercih edilebilir değildir. Özgürlük ve güvenlik arasındaki dengeye bağlı değiş tokuş ilişkisini kabul etmiş bir toplum, insan haklarına ve demokratik ilkelere bağlı hukuk devleti hedefine yönelemez. Dolayısıyla; hukuk devleti ideali güden bir toplum için, özgürlük ve güvenlik arasında denge ilişkisi değil,²⁶⁷ birliktelik ilişkisi düşünülmelidir. İnsanları özgürlük ya da güvenlik ihtiyaçlarından birini diğerine önceleyerek tercih etmek zorunda bırakan dönemler, hukuk devletinin nispeten askıya alındığı olağanüstü dönemler olarak kabul edilmelidir. Olağanüstü dönemler; denge düşüncesinde özgürlüğü önceleyen aşırı serbestiyetten ya da güvenliği önceleyen baskıcı tedbirlerden kaynaklanabilen toplumsal kaos, şiddet ve kargaşa ortamının yaygınlaştığı dönemlerdir. ABD örneği üzerinden incelendiğinde, 11 Eylül saldırılarının akabinde, aşırı serbestiyet olarak yorumlanabilecek özgürlükleri ile bilinen ülke açısından olağanüstü bir değişimle güvenlik tedbirlerini arttıran gelişmeler meydana gelmiştir. Saldırı sonrası baskıcı tedbirleri uygulamaya koyan ABD; terör faaliyetlerine karıştığından kuşkulanan kimselerin süresiz alıkoyması ve bu kişilerin askeri komisyonlar tarafından yargılanması gibi olağanüstü düzenlemeler hayata geçirmiştir. Bu

²⁶⁶ Beren, s. 2.

²⁶⁷ Erdoğan, s. 22.

dönemde özgürlüğü arka plana ittiren ve güvenliği önceleyen ABD'nin vatandaşları, denge politikasının sancılı sonuçlarını uzun süre yaşamıştır. Denge politikasını takip eden ABD bakımından; 11 Eylül öncesi dönemde aşırı serbestiyete varan özgürlükçü yaklaşım, 11 Eylül sonrasında “güvenlik fetişizmi”ne dönüşmüş ve işkenceye varan uygulamalar görülmüştür.²⁶⁸ Tedbirlerin nitelikleri, hukuk devletinin askıya alındığını ve bir nevi “istisna hali” döneminin yaşandığını göstermektedir.²⁶⁹

Esasında; terör ve şiddet, demokrasilerde istikrasızlık yaratan etkenler olarak her zaman varlık bulmuştur.²⁷⁰ İnsan haklarına dayalı demokratik hukuk devletlerinde, olağanüstü hali öngören yasalar tarafından istikrasızlığın atlatılması için tedbirler alınmıştır. Herhangi bir olağanüstü hal durumunda alınacak tedbirlerin ne kadar süreceği, yasalarda ve toplumsal mutabakatın yansıması olan anayasalarda belirtilmiştir.²⁷¹ İnsanların özgürlüklerini ve güvenliğini sınırlayan tedbir, hem süre bakımından hem de konu bakımında anayasalarda belirtilenlerin aksine yürürlüğe konan uygulamalar değildir. Dolayısıyla, insan haklarına dayalı demokratik hukuk devleti bakımından, olağanüstü dönemlerde alınan tedbirler özgürlük güvenlik dengesinde bir değiş tokuş ilişkisi olarak yorumlanmamalıdır. Toplumun barışını ve huzurunu bozan ihlallerle karşılaşıldığı zaman; bireysel güvenlik, kamusal güvenlik ve özgürlükler tehdit altındadır. Hem özgürlüğü hem de güvenliği tehdit eden olağanüstü gelişmelere karşı alınan tedbirler, özgürlük ve güvenlik için toplumsal ve bireysel sorumluluk alma olarak değerlendirilmelidir. Güvenlik bahanesiyle anayasalarda belirlenen tedbirleri aşan yetkililer ve özgürlük iddiasıyla yasal olarak alınmış tedbirleri ihlal eden bireyler; hukuk devletinin temeli olan özgürlük ve güvenlik birlikteliğini, bireysel ve toplumsal huzurun sağlanması için sorumluluk alanların iradesini engellemek niyetindedir.

Bireylerin hukuki güvenlik içinde yaşadığı, devletin eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu bir sistemi ifade etmek için kullanılan hukuk devleti; hukuk düzeni içinde insanların özgürlük ve güvenlik ihtiyacını karşılamayı hedeflemektedir.²⁷² Ancak; en otoriter olanları da dâhil olmak üzere, dünya üzerinde kendisinin özgürlüklere ve güvenliğe

²⁶⁸ Bulut, 297-298.

²⁶⁹ Agamben, Giorgio, **İstisna Hali**, çev. Kemal ATAKAY, Otonom Yayıncılık, 1 Baskı, İstanbul 2006, s. 11 vd.

²⁷⁰ Bulut, 297.

²⁷¹ Örneğin; ülkemizde olağanüstü hallerde uygulanabilecek tedbirler, T.C. Anayasa'sının birçok maddesinde düzenlenmiştir. Bunlardan birisi; olağanüstü halin ne olduğunu ve ne kadar süre için, kim tarafından ilan edilebileceğini düzenleyen 119. maddedir. İlgili maddeye göre; Cumhurbaşkanı; savaş, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, seferberlik, ayaklanma, vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması, anayasal düzeni veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ortaya çıkması, şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması, tabii afet veya tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalımın ortaya çıkması hallerinde yurdun tamamında veya bir bölgesinde, süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir. Bk. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>, erişim tarihi: 28.12.2018.

²⁷² Bulut, 307.

hizmet etmediğini iddia eden bir devlet bulmak imkânsızdır. Devlet gücünü kontrol edenler, özgürlükleri istedikleri gibi sınırlandırmayı ve sınırlandırmanın herhangi bir denetime tabi olmamasını isterler.²⁷³ Bu sebeple, devlet gücünü ele geçiren yetkililerin özgürlük ve güvenlik gerekçeleri ile yürürlüğe koyduğu yasaların belirli koşullara sahip olması beklenmektedir. Hukukun genel prensibi olan özgürlük karinesinden hareketle, alınan tedbirlerin demokratik toplum düzeni bakımından zorunlu olması²⁷⁴ ve alınan tedbirlerin ölçülü olması²⁷⁵ gibi ilkeler özgürlük ile güvenliğin birlikte korunduğu hukuk devletinin temel koşullarındandır.²⁷⁶

Özgürlük ve güvenliğin birlikte değerlendirilmesi gerektiğine dair kabul, bireysel silahlanmanın birey ve toplum bakımından yerini tespit etmeyi kolaylaştırmaktadır. Öyle ki; özgürlük ve güvenliğin birlikte kabul edildiği toplumsal düzende, bireylerin elinde silahlarla toplumsal düzene olumlu katkı sağlayacağı iddiası daha da zorlaşmaktadır. Özgür ve güvende bir toplum için, silahların insanlardan uzak tutulması ve toplumsal hayatın dışına çıkartılması beklenir. Hem insan haklarına ve demokratik ilkelere dayanan çağdaş hukuk devletinden, hem de henüz çağdaş hukuk düzenlemelerinin temel özelliklerini taşımayan herhangi bir devletten beklenen; şiddete götüren tüm araçları kontrol altına almak ve özgürlük ile güvenlik ihtiyaçlarını sağlamaktır. Devletsiz toplumdan devletli düzene geçişin temelinde, şiddetin kontrol altına alınması, insanların özgürlük ve güvenlik gibi ihtiyaçlarının giderilmesi ve toplumsal düzenin sağlanması gibi etkenler yer almaktadır.

²⁷³ Bielefeldt, Heiner, “Demokratik Hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik”, çev. Yüksel Metin, **Hukuk Devleti Hukuki Bir İlke Siyasi Bir İdeal**, Ed. Ali Rıza Çoban / Bilal Canatan / Adnan Küçük, Adres Yayınları, Ankara 2008, s. 273.

²⁷⁴ Arslan, Zühtü, “Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması: Anayasanın 13. Maddesi Üzerine Bazı Düşünceler”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/arslan.pdf, erişim tarihi: 28.12.2018, s. 9.

²⁷⁵ Ölçülülük ilkesi, sınırlama amacına ulaşmak için gereken ölçünün aşılmamasını sağlayarak, özgürlüklerin keyfi olarak sınırlanmasını engelleyen ve sınırlamayla güdülen amaca erişmek için hak ve özgürlüklerin ne ölçüde sınırlanmasının yeterli olacağını belirleyen bir ilkedir. Metin, Yüksel, “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke midir?”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/388309>, erişim tarihi: 28.12.2018, s. 4 vd.

²⁷⁶ Bulut, 311.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET VE BİREYSEL SİLAHLANMA

İlgilileri tarafından kötüye kullanılması durumunda toplumsal kaosu gerektirecek özgürlük, güvenlik, şiddet ve silah kavramlarının insan hayatındaki etkisinin analiz edilmesi; zihinlerde bu kavramlar arasında sağlıklı ilişkinin nasıl korunabileceği sorusunu canlandırmaktadır. Öyle ki; şiddet aracı olarak değerlendirilen silahın bireyin tasarrufuna kalmış bir hak olup olamayacağı, böyle bir hakkın başta güvenlik olmak üzere diğer hak ve özgürlüklere zarar verip vermeyeceği sorusuna bir çırpıda cevap verebilmek ya da verilen cevabın nihai cevap olduğunu iddia etmek kolay değildir. Ancak; bu sorulara cevap ararken ortaya çıkan ve şiddet, silah, özgürlük, güvenlik ilişkisinin toplumsal yaşam içinde nasıl düzenlenmesi gerektiğine dair en net portreyi çizebileceğine kanaat getirilen otorite devlettir. Çünkü güvenlik ve özgürlük ekseninde tutulması gereken hakların hukuk terazisinde dengede durmasını sağlayacak meşru sınırları, devlet çatısı altında belirlenmektedir. Öte yandan devlet alanının sınırlarını tespit etmek ve bu alanda ortaya çıkan sorunlara çözüm amacıyla bir kural getirmek de en az güvenlik ve özgürlük eksenini bulmak kadar zordur. Özgürlük, güvenlik, şiddet ve bireysel silah üzerine tespitlerde bulunduktan sonra; bu kavramların ilişkisi üzerinde oyun kurucu olarak devleti belirleyen araştırmanın son bölümünün ilk kısmında devletsiz toplum, devletin doğuşu, devletin şiddet tekeli ve devletin silahları kontrol görevi analiz edilecektir. İkinci kısmında devletlerin bireysel silahlama politikaları tartışılacak ve bu bölümün son kısmında, devletüstü politikaların bireysel silahlanmaya etkisi incelenecektir.

3.1. Devletin Doğuşu, Şiddet Tekeli ve Silahların Kontrolü

Şiddeti ve silahı kontrol altına almak suretiyle ama bireyin elinden silahını hiç almadan, herkesi hem özgür hem de güvende hissettirecek, hukukun gayesi olan adil bir yaşama yönelmiş toplumsal düzeni korumaya çalışan²⁷⁷ devlet modeli mümkün müdür? Eğer böyle bir şey mümkün değilse, devleti ortadan kaldırmak ya da hiç kurmamak suretiyle, bireyin ellerinde silahları tutarak, herkes için güvenli ve özgürlükler içinde adil bir ortam var olabilir mi? Bu sorularla ulaşılmak istenen cevap, hukuk düzenini gaye edinmiş en makul devleti işaret eden bir betimleme bulmak değildir. Bu arayışla sancı çeken bir araştırmacının bütün gayesi; denklemin bir tarafında özgürlüğü ve güvenliği bulmak üzere, silah ve birey sembollerini, devleti yutan ya da eklemleyen bir hesaplama işareti yaparak doğru yerlere yerleştirmektir. Sembolleri doğru yere yerleştirebilmek için, problem alanında kullanılan

²⁷⁷ Işıktaç, Yasemin / Metin, Sevtap, **Hukuk Metodolojisi**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2013, s. 43.

işaretin ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini; yani silahların, bireyin özgürce ve güven içinde yaşamasına yönelmiş isteklerine devletin kontrolü altındayken ve devletsiz alanda ne gibi bir etki ortaya çıkardığını tespit etmek gerekir. Dolayısıyla soruyu öncelikle şu iki şekle çevirerek sormak yerinde olacaktır: Devletsiz toplumda silahlanma, insanların güvenliğine ve özgürlüğüne nasıl etki etmektedir? Devlet insanların silahlarına müdahale ettikten sonra, insanların güvenliği ve özgürlüğü nasıl etkilenmiştir?

Bu sorular, sorgulayanı temelde iki yanıtla yüzleştirebilir: Birincisi, devletsiz toplumda silahlanma hem özgürlüğün hem de güvenliğin teminatıdır. Devlet; insanların silahlanma alanına müdahale ederek, aslında insanların özgürlüğüne ve güvenliğine müdahale etmiştir. Bu müdahale insanların özgürlüğüne ve güvenliğine zarar vermiştir. Dolayısıyla; devletler insanların özgürlüğüne ve güvenliğine zarar vermemek için bireysel silahlanmayı bir hak ve özgürlük olarak görmeli, bu alandaki müdahalelerden ve kısıtlamalardan vazgeçmelidir. İkincisi, devletsiz toplumda silahlanma hem özgürlüğe hem güvenliğe zarar vermektedir. Devlet, silahlanma alanına müdahale etmiş ve silahlanmaya kısıtlamalar getirerek kontrol altına almıştır. Dolayısıyla, devlet bireyin hem özgürlüğünü hem de güvenliğini korumak için şiddet araçlarını kontrol etmek yükümlülüğü altındadır. Devletin silahlanma alanındaki müdahale ve kısıtlamaları toplumun özgürlüğüne ve güvenliğine katkı sağladığı için, silahlanmaya kısıtlama getiren hukuki düzenlemelerde istikrar ve tutarlılık sağlanmalıdır.

Elbette, devletin bireysel silahlanma konusuna müdahalesinin özgürlük ve güvenlik bağlamında katkı sağladığına dair ya da zarar verdiğine dair iki temel yanıtın dışında ihtimaller de vardır. Örneğin devletin bireysel silahlanma konusunda müdahalesinin olumlu ama yetersiz olduğu, devletin müdahalesinin herhangi bir etki doğurmadığı ya da devlet ekseninde bir değerlendirmenin doğru yanıtlara ulaştırmayacağı sonuçları ortaya çıkabilir. Bireysel silahlanma konusunun devlet üstü bir mesele olduğu, silahlanma konusunun insanın salt kendi doğasının bir meselesi olduğu ya da küresel aktörlerin bireysel silahlanma konusunda asıl etken olduğu sonuçları da ihtimaller arasındadır. Ancak bütün bu ihtimaller ve daha fazlası, her yerde varlığını hissettiren devlet aktörünün etkisinin dışında değerlendirilemez. Dolayısıyla; temelde esas alınması gereken ayırım, insanların silahlanması hususunun özgürlük ve güvenlik ihtiyacı karşısındaki etkisinin devlet müdahalesinden önceki durumu ve devlet müdahalesi sonrasındaki durumu şeklinde olmalıdır. Diğer ihtimallerin tamamı, bu temel ayırımın üzerine inşa edilebilir.

3.1.1. Devletsiz Toplumda Şiddet ve Silahlanma²⁷⁸

Yapılan birçok araştırma; başlangıçta insanların ilkel ve göçebe bir yaşam sürdürdüğünü, en temel manada dahi toplum olma özelliklerini taşımadıklarını, insanlar arasında daima mücadelenin mevcut olduğu karmaşık bir ortamın varlığını ve doğa hali denilen bir yaşama tarzının bulunduğunu göstermektedir.²⁷⁹ Ancak; insanlar arasında mücadele ve anarşinin hüküm sürdüğü bu doğa hali, insanlık tarihinin en uzun dönemini oluşturmaktadır. İnsanlık tarihinin ilkel toplum, uygarlığa geçiş aşaması ve uygar toplum olarak sınıflandırıldığı; bu sınıflandırmada günümüzden on bin yıl öncesine kadar geçen milyonlarca yılın ilkel toplum dönemi olduğu, kalan on bin yılın ise beş bin yılının uygar topluma geçiş aşaması olarak nitelendirildiği ve geriye kalan son beş bin yılın ancak uygar toplum dönemi şeklinde değerlendirildiği görülmektedir.²⁸⁰ Bu üç aşamalı sürecin ayrıştırılmasında araştırmacılar bazı özellikleri dikkate almaktadır. İlkel toplum olarak değerlendirilen süreçte, insanın biyolojik gelişim evresinden geçtiği, dolayısı ile herhangi bir mülkiyet kaygısı güdülmeksizin temel bazı ihtiyaçlar ekseninde üretim yapılarak yaşamın sürdürüldüğü; uygarlığa geçiş aşamasında üretim fazlasının yanında iletişimin yoğun olduğu ve bunun sonucunda birlikte yaşama duygusuyla kültürel evrimin gerçekleştiği; uygarlık aşamasında ise kentsel devrimin yaşandığı ve örgütlenmenin toprak esasına göre yapılması gibi birtakım kuralların ön plana çıktığı gözlemlenmektedir.²⁸¹ Ancak; ilkel toplum, uygarlığa geçiş aşaması ve uygar toplum şeklinde bir sınıflandırma, hem pek çok detayı atladığı gerekçesi ile hem de sınıfların belirlenmesinde ortaya konulan niteliklerin azlığı ile eleştirilebilir bir yaklaşımdır. Hatta bazı antropologlar kesin bir geçerliliğe dayanmadığı ve tutarlılık göstermediği gerekçesi ile toplumları sınıflara ayıran bu tür tasniflere eleştiri yöneltmekte ve karşı çıkmaktadır.²⁸² Buna rağmen kimi sosyologlar, tarihçiler ve hukukçular; insanlık tarihinde toplumun gelişim çizgisini kronolojik olarak takip eden ya da kendi araştırma konuları ekseninde işlevsel buldukları başka kıstaslar dikkate alan birçok sınıflandırma ortaya atmıştır. Örneğin, yaygın olarak kullanılan ve devlet teorisi tarafından işlevsel bulunan bir başka sınıflandırma da şu şekildedir: Takım, kabile, aşiret şeklinde örgütlenmiş ilkel toplumlar; birçok aşiretten meydana gelen, özel mülkiyetin ve köleliğin

²⁷⁸ Devletsiz toplumda silahlanma hususu değerlendirilirken, bireysel silahlanma kavramının kullanılması doğru değildir. Keza bireysel silahlanma kavramı; sivil vatandaşın, herhangi bir yetkiye dayanmayan fakat devlet tarafından tanınan herhangi bir hak ile alabildiği silahları ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Devletsiz toplumda, devlet tarafından tanınan herhangi bir hakka dayanan silahlanma mümkün değildir. Bu sebeple devletsiz toplum için bireysel silahlanma yerine sadece silahlanma kavramını tercih etmek daha yerinde olur.

²⁷⁹ Okandan, Recai Galip, **Umumi Amme Hukuku Dersleri**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1952, s. 5.

²⁸⁰ Şenel, s. 15-16.

²⁸¹ Özcan, Mehmet Tevfik, **İlkel Toplumlarda Toplumsal Kontrol**, XII Levha Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 3-4.

²⁸² Uygun, s.3-4.

gözlendiği kent toplumları; Avrupa'daki gelişmeleri de dikkate almak suretiyle tasnife dâhil edilen feodal toplumlar ve günümüzde geçerliliği büyük oranda kabul edilen ulus olarak örgütlenmiş toplumlar.²⁸³ İki sınıflamanın kronolojik gelişim çizgisi dikkate alındığında uygar toplum, ulusları ve kısmen feodal toplumu karşılarken; uygarlığa geçiş aşaması, kent toplumunu ve kısmen feodal toplumu karşılamaktadır. İlkel toplum ise her iki sınıflamanın ortak noktasında yer almaktadır.

Bu sınıflamaların genelinde ilkel toplum, genellikle devletsiz toplum ile karşılık bulurken, ilkel toplumdan sonraki aşamalarda gelen bütün sınıflar devletin doğuşundan sonra incelenen toplumlara denk düşmektedir. Devletsiz toplum ve devletli toplum ekseninde bir sınıflandırmanın, devletin toplumsal bir konuda olumlu veya olumsuz etkisini tespit etmeye yarayacağı ifade edilebilir. Genelde hukuk bilimi özelde ise kamu hukuku açısından, devlet kudretinin sınırları, hak ve özgürlüklerin meşruiyeti gibi konular analiz edilirken devletsiz toplum ile devletin doğuşu sürecindeki gelişmeler incelenmektedir.²⁸⁴ Ancak, devletli toplum ve devletsiz toplum ayrımının salt kronolojik anlamda toplumun gelişim çizgisini takip ettiğini iddia etmek yerinde olmaz. Keza devlet teorisi çalışmalarında, devletin doğuşuna binaen ortaya atılan hiçbir kuramın mutlak geçerlilik taşımadığı, hatta bütün kuramların temelde ihtimale dayandığı iddia edilmektedir. Şu halde devletin doğuşuna ilişkin birçok kuram vardır fakat; toplumun gelişimini ve devletin gelişimini kronolojik olarak benzer noktalarıyla değerlendirmek gerekirse, temelde iki ihtimale dayandırarak incelemek gerekir: Birincisi, devlet teorisi çalışmalarında yaygın olarak kabul edilen, kronolojik bakımdan devletin bazı toplumsal gelişmelerden sonra ortaya çıktığını iddia eden ve devletin kökenini üretim fazlası, kolektif ihtiyaçlar, insanlar arası mücadele ya da uzlaşma gibi çeşitli gerekçelerle cereyan eden toplumsal hareketin yapay bir ürünü olarak betimleyen yaklaşım; ikincisi ailenin genişlemesi sonucunda ya da biyolojik kanunlara göre devletin tabi olarak yani kendiliğinden meydana geldiğini benimseyen yaklaşımdır.²⁸⁵ Şimdilik toplumsal hareketin neticesinde devletin ortaya çıktığını iddia eden birinci teori bakımından toplumun gelişim çizgisi ile devletin ortaya çıkışı arasında benzerlik olduğu düşünülebilir. Ancak, devletin kendiliğinden ortaya çıktığını iddia eden ve insanın devlet oluşumu içine doğduğunu ifade eden biyolojik teori ya da aile teorisine göre devlet neredeyse insanlık ile yaşıt hale gelir ve toplumun gelişim çizgisi ile devletin gelişimi arasında benzeşme ihtimali küçülmüş olur. Öte yandan uygar toplum dönemi olarak kabul edilen son beş bin yıl içinde, hatta ulus

²⁸³ Uygun, s.3-4.

²⁸⁴ Zabunoğlu, Yahya Kazım, **Kamu Hukukuna Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara 1973, s. 48; **Okandan**, s. 37.

²⁸⁵ Devletin doğuşuna ilişkin kuramların kesin olmadığına ilişkin görüş ve iddia edilen kuramlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 37 vd.

toplumun geçerliliğini sürdürdüğü günümüzde dahi sayıları her geçen gün azalan 100'ün üzerinde kabilenin, dünyanın geri kalanı ile iletişime geçmeden ve klasik anlamda devlet örgütlenmesinden haberdar olmadan varlıklarını sürdürdüğü bilinmektedir. Amazon ormanlarının derinliklerinde ve Avustralya çöllerinin yalıtılmış bölgelerinde, devlet otoritesinden ve modern toplumun araçlarından haberdar olmadan ilkel toplumun geleneksel yaşam biçimini sürdüren toplulukların olduğu belirtilmektedir.²⁸⁶ Bu topluluklar, insanlık tarihinin herkes açısından aynı kronolojik gelişim çizgisinde ilerlediğini iddia eden yaklaşımları çürütmekle birlikte, insanlığın genel gelişim çizgisinin birer istisnası oldukları gerçeğini değiştirmemektedir. Dolayısıyla gerek kronolojik gelişim çizgisi takip edilsin, gerek araştırmanın temellendirilmesinde yardımcı olabilecek başka bir tasnif usulü kullanılsın; sosyal bilimlerde toplumları sınıflara ayıran akademik çalışmalar sürdürülmeye devam edilecektir. Bu çalışmada, araştırmanın ilerlemesine katkı sağladığına inanılan, genel olarak kronolojik gelişmelerle uyumlu olduğu gözlemlenen, toplumun tasnif edilmesi konusunda tutarlılığı şüphe taşımayan, devletli / devletsiz toplum sınıflandırması esas alınmış ve şiddet aracı olarak silahın devletsiz toplumda ne amaçlarla kullanıldığı tespit edilmeye çalışılmıştır.²⁸⁷

İnsanlar toplum olma özelliğini sağlayacak dayanışmayı sürekli hale getirmeden önce, uzun bir dönem küçük topluluklar halinde yaşamışlardır.²⁸⁸ Ancak, toplu halde yaşayan kalabalıkların, toplum olabilme niteliğini taşıyacak dayanışmayı ne zaman gerçekleştirdiğini ve devletin nasıl ortaya çıktığını net şekilde cevaplayan bir araştırma bulunmamaktadır.²⁸⁹ Sosyal bilimlerin birçok alanında devletin doğuşu ve kaynağı üzerinde durulurken ya da devletin doğuşundan önceki toplulukların hayatı üzerine araştırmalar yapılırken farklı sistem ve metotların takip edildiği görülür. Bu çeşitliliğe gerekçe olarak; içinde bulunulan araştırma disiplinin yöneldiği bilginin farklı olması, araştırmacıların farklı mahiyetlerle devlet kavramına anlam yüklemeye çalışması, kimi araştırmacıların bilimsel araştırmaya ya da delile dayanmaksızın varsayım üzerinden devleti tanımlama çabasına girmesi gibi hususlar

²⁸⁶ Uygun, s. 10-11.

²⁸⁷ Devletli toplum, devletsiz toplum sınıflandırmasında, Pierre Clastres'in iddia ettiği gibi bir topluluğun henüz devlete sahip olmadığı, yani devletten yoksun olduğu vurgulanmak istenmemektedir. Bilakis devlet örgütlenmesinin olmadığı toplumlarda, özgürlük ve güvenlik bağlamında silahlanmanın etkisi ile devlet örgütlenmesinin olduğu toplumlarda silahlanmanın etkisi analiz edilmek istenmiştir. Clastres'in devletsiz toplum niteliğine yönelttiği eleştiriler için bkz. Clastres, Pierre, **Devlete Karşı Toplum**, Ayrıntı Yayınları, 4. Basım, İstanbul 2016, s. 173.

²⁸⁸ Toplum kavramı; bağdaşık biçimde örgütlenmiş, bir veya birkaç üretim biçimi kökenine dayanan genel ve geniş insan topluluklarını içermektedir. Basitçe yan yana gelmiş kalabalıklar topluluk olarak değerlendirilebilir. Aileler, topluluklar ya da küçük gruplar toplumun öğelerini oluşturmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Timuroğlu**, s. 401.

²⁸⁹ Uygun, *Devlet Teorisi*, s. 4-5.

gösterilebilir.²⁹⁰ Kamu hukuku alanındaki devlet kuramı açısından, devletsiz toplumun nasıl bir yaşam sürdürdüğünü belirleyebilmek için iki yöntem takip edilebilir. Bunlardan birincisi; devletin doğuşuna ilişkin kuramları ve bu kuramların dayandığı gelişmeleri analiz ederek toplulukların ya da toplumun devletsiz ortamda nasıl bir yaşam sürdürdüğüne dair tahminlerde bulunmaktır. İkincisi ise hukuk düzeni açısından devlet olarak nitelendirilebilecek bir organizasyonun temel unsurlarını taşımayan toplumların ya da toplulukların yaşantılarını analiz ederek devletsiz toplumun nasıl bir yaşam sürdürdüğüne dair tespitleri ortaya koymaktır.

İlk yöntem üzerinden bir analiz gerçekleştirilmek istendiğinde; yalnız insanın, küçük de olsa bir topluluk haline gelişi genellikle akrabalık ilişkisi ile açıklanmaktadır. Soy temeline dayanan bir akrabalık organizasyonunun üyesi, farklı soy grupları arasından bir üye ile dış evlilik yapmakta ve evlilik değiş-tokuşu gerçekleştirmektedir.²⁹¹ Evlilik neticesinde genellikle kadın erkeğin evine yerleşmekte ve erkeğin soyuna katılmaktadır.²⁹² Bununla birlikte bütün topluluklar açısından aynı sürecin işlediğini iddia etmek doğru değildir. Örneğin soy temeline dayalı akrabalık organizasyonlarının kimileri açısından, aile yapısının anaerki olduğu iddia edilmiştir.²⁹³ Bu bakımdan değerlendirildiğinde, evlilik ilişkisi neticesinde erkeğin soyuna katılma değil, kadının soyuna katılma söz konusudur. Burada evlilik neticesinde soylardan birine eklenen bir artı nüfus değil, iki soyun birbiri ile tanışması neticesinde oluşan büyük bir topluluk önemlidir. Keza evlilik gayesi ile tanışarak yaşamını sürdüren soyları, birbirinden kopmuş topluluklar olarak değerlendirmemek gerekir. İster kadın ekseninde kurulmuş aileden türemiş soy bir topluluk oluştursun, ister erkek ekseninde kurulmuş aileden türemiş soy bir topluluk oluştursun, farklı topluluklar arasında evlilik kurmak üzere bir değiş-tokuşun yaşanması, toplulukların birbiri ile iletişim kurmasını zorunlu hale getirmiştir. Neticede, toplu yaşamda vazgeçilmez olarak alışveriş süreci meydana gelmiş ve topluluklar arasında kimi farklılıklara rağmen iletişim sürekliliği sağlanmıştır. Bu sürekli iletişim ve alışveriş ilişkisi toplumsal yaşamın doğuşunu etkilemiştir.²⁹⁴ Evlilik ilişkisinin toplumsal yaşamı tetiklediğine dair iddialar, devletin doğuşuna ilişkin teorilerin başında gelen aile teorisi ile tutarlılık taşımaktadır. Bu teoriye göre; başlangıçta tek bir evlilikten büyüyen patriarkal aile, daha sonra başka sosyal birliklerle birleşmiştir. Bu genişleme neticesinde tek bir şefin ekseninde örgütlenmiş “Gens” oluşmuş ve Gens’ler bir araya gelerek “Tribu” örgütünü oluşturmuştur.

²⁹⁰ Kapani, Münici, **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2013, s. 40.

²⁹¹ Kuper, Adam, **İlkel Toplumun İcadı Bir İllüzyonun Dönüşümleri**, çev. İsmail Türkmen, İnsan Yayınları, İstanbul 1995, s. 15.

²⁹² Malinowski, Bronislaw, **İlkel Toplum**, çev. Hüseyin Portakal, Öteki Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 1999, s. 30.

²⁹³ Zubritski / Mitropolski / Kerov, s. 14.

²⁹⁴ Özcan, Mehmet Tevfik, **İlkel Toplumlarda Toplumsal Kontrol**, XII Levha Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012, s. 81-82.

Tribu toplumunu “Devlet” örgütlenmesine zorlayan gelişmeler ise, göçebe hayattan yerleşik hayata geçilmesi neticesinde meydana gelmiştir.²⁹⁵

Aile teorisini esas alarak devletsiz toplumun nasıl bir hayat sürdürdüğüne dair değerlendirmeler yapabilmemizi sağlayacak deliller, aşamalarla incelenmesi gereken bir sürece işaret etmektedir. Bir aileden başlamak suretiyle gelişen devlet fikrinde, uzunca süre doğada yalnız yaşayan insanın ya da küçük insan topluluğunun varlığı kabul edilmelidir. Bu kabule dayanarak, iki kişiden ya da iki kişi ile birlikte onun çocuklarından meydana gelen bir ailenin devlet oluncaya kadar geçen sürede büyük aciziyet ve korku yaşayacağını tahmin etmek zor değildir. Böyle bir ortamda sürekli tehdit potansiyeli taşıyan başka canlılara karşı korunmanın yanında, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlar için mücadele etme gereksinimi akla gelmektedir. Doğada yaşamını sürdürme çabasında olan birey bakımından, aile teorisi dikkate alındığında kurumsal bir devlet örgütlenmesi oluşuncaya kadar belirsizlikler içinde kaygılı bir yaşamın hüküm sürdüğü, özgürlüklerin saldırılara maruz kaldığı ve güvenli bir hayatın olmadığı iddia edilebilir. Bu iddia mucibince saldırılara karşı korunmak ve gerektiğinde saldırabilmek için silahlanmak insanın en temel ihtiyaçlarından birisidir. Dolayısıyla; devletsiz toplumun ferdi olan insanın beslenmek, barınmak, korunmak gibi ihtiyaçlara ulaşmasını engelleyecek şeylere karşı savaşmak için silahlanması zorunludur.

İnsan topluluklarını, aile kuramının dışında, evlilik ilişkisine dayanmaksızın bir araya gelen topluluklar olarak değerlendirdiğimizde, ortaya çıkan kalabalığı aralarında hiç iletişim kurmayan varlıklardan meydana gelen bir grup olarak düşünemeyiz. Elbette doğadaki her canlı gibi insanlar da bir araya geldiğinde birbirine refakat etmiş, birlikte yemek yapmış, avcılık organize etmiş, belki de şarkı söylemiş olabilir.²⁹⁶ Tam aksine, devletsiz bir ortamda varlığını sürdüren insan topluluklarından genç ve dinç olanları karşılaştığında birbirine kafa tutan, sürtüşen davranışlar da sergilemiş olabilir.²⁹⁷ Her iki durumda da insan topluluğu açısından iş bölümünün, amaç birlikteliğinin ya da düşmanlığın sağladığı bir dayanışmanın başlamış olduğu ifade edilebilir. Bu dayanışma ve iş bölümü bir iletişim sürecini doğurmuş, bazı bağılıkları ortaya çıkarmıştır. İnsanın psikolojik olarak topluluk ile uyumu gelişmiş ve örgütlü toplum re’sen oluşmuştur. Toplulukların re’sen örgütlü hale geldiğine dair bir iddia, devletin yaşayan bir organizma gibi kendiliğinden meydana geldiğini iddia eden biyolojik

²⁹⁵ Devletin doğuşuna ilişkin teorilerden aile teorisine göre, toplumun gelişim süreci aile, gens, tribu ve devlet aşamaları ile gerçekleşmiştir. Bu teorinin savunucuları arasında Kong-tse, Aristoteles, Cicero, Marsilius Patavinus, Jean Bodin gibi düşünürler yer almaktadır. Devletin doğuşuna ilişkin aile teorisi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 40 vd.; Akbay, Muvaffak, **Umumi Amme Hukuku Dersleri**, Ankara AR Basımevi, 1. Cilt, Ankara 1948, s. 18 vd.; Gözler, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 1. Cilt, 1. Baskı, Bursa 2011, s. 385-386; **Zabunoğlu**, *Kamu Hukukuna Giriş*, s. 48 vd.

²⁹⁶ Bulter, Eamonn, **Özgür Toplumun Temelleri**, çev. Hakan Şahin, Liberte Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 49-50; **Akbay**, s. 45.

²⁹⁷ **Bulter**, s. 49-50; **Akbay**, s. 45.

teoriyi anımsatmaktadır. Devletin doğuşuna ilişkin teorilerden biyolojik teoriye göre, devlet insanların kendiliğinden birleşmesi neticesinde tabii olarak ortaya çıkmıştır. Biyolojik teorinin temelinde, insan organizması ve devlet organizması arasında kurulan benzeşme bulunmaktadır. İnsan nasıl birden çok organın işlemesi neticesinde yaşamını sürdürmekteyse, devlet de tıpkı bu organlar gibi işleyen fonksiyonların sayesinde varlığını sürdürmektedir. İnsanı oluşturan organların biyolojik bağı, devleti oluşturan insanların psikolojik bağı ile benzeşmektedir. Eğer bu fonksiyonlar işlemez ve aradaki bağ bozulursa, tıpkı insan hayatı gibi devletin de sonu gelmiş olur.²⁹⁸ Öte yandan; biyolojik teorinin temelini oluşturan insan ve devlet benzeşmesinde en çok eleştiri yöneltilen noktalardan birisi, insanın hücreleri arasındaki bağ ile devletin hücreleri olarak kabul edilen insanların arasındaki bağın benzeşme göstermediği hususudur. Keza insanların hücreleri arasındaki bağ organik dayanışmanın sonucunda mükemmel bir uyum sergilerken, devletin hücreleri olarak kabul edilen insanlar arasındaki bağ psikolojik olmasına binaen genellikle değişkendir.²⁹⁹

Kolaylıkla takdir edilecektir ki, psikolojik bağ bir vücutta toplanmış organlar gibi kabul edilen devlet görüntüsü verecek organizasyon aşamasına gelinceye kadar çeşitli aşamalar atlatmak zorundadır. Kimi zaman sevgi çerçevesinde uyum içinde cereyan eden psikolojik ilişkiler, kimi zaman şiddet çerçevesinde çatışma ile sonuçlanmaktadır. Böylesi bir ortamda devletin hücreleri arasında sürekli güvene ve sevgiye bağlı bir yaşamın sürdüğü düşünülemez. Genel olarak çatışmanın vuku bulduğu, en azından bir topluluğun diğer topluluklarla ya da doğa ile mücadele içinde olduğu tahmin edilebilir. Mücadele ve çatışmanın küçük bir olasılık taşıdığı kabul edilse dahi, bu olasılığın gerçekleştiği durumda insanın ihtiyaç duyacağı ilk şey, mücadeleden zaferle çıkmasını sağlayacak şiddeti uygulayabilmek için gerekli olan silahlardır. Böyle bir ortamda, insanın silahlanması doğaldır. Hatta silah sahibi olmak, tüm özgürlüklerin temeli olan yaşamı sürdürebilmek için zorunluluktur.

İnsanın doğa ve diğer topluluklar karşısında mücadele ederek yaşamını sürdürebileceği düşüncesi, devletin doğuşuna ilişkin kuvvet ve mücadele teorisini akla getirmektedir.³⁰⁰ Bu teoriye göre devletin doğuşuna yol açan gelişmeler, insanlar arasında meydana gelen mücadelede ve kuvvetlinin zayıfa otoritesini kabul ettirmesinde

²⁹⁸ Bu teorinin savunucuları arasında Platon, Jean-Gaspard Bluntschil, Herbert Spencer, Alfred Espinas ve Rene Worms gibi düşünürler yer almaktadır. Devletin doğuşuna ilişkin biyolojik teori hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 69 vd; **Akbay**, s. 45 vd; **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 387-388.

²⁹⁹ **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 387-388.

³⁰⁰ Kuvvet ve mücadele teorisinin savunucuları arasında Heraklitos, Sofistler, Polybos, Seneka, İbn-i Haldun, Léon Duguit ve Franz Oppenheimer bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 51 vd; **Akbay**, s. 40 vd.; **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 388-389; **Zabunoğlu**, *Kamu Hukukuna Giriş*, s. 57 vd.

yatmaktadır.³⁰¹ Yağma, fetih, savaş ve kavga neticesinde aciz düşen zayıfların; gücü elinde bulunduranlar tarafından belirlenen kurallara boyun eğmesi neticesinde devlet otoritesi meydana gelmiştir. Bu teori bağlamında devletsiz toplumun, sorunlar içinde geçen bir hayat yaşadığı, çatışma halindeki insanların sürekli kaygı ve korku duygularına büründüğü ortadadır. Kuvvet ve mücadele teorisi de, devletsiz toplumun temel eşyalarından birisi olarak silaha işaret etmektedir. Keza silah, mücadelede kullanılacak şiddetin en önemli aracıdır.

Devletsiz ortamda insanları mücadeleye zorlayan ve bazen de bir araya getiren önemli sebeplerden birisi üretimdir. İnsanlık; doğanın kontrolünde olan ürünleri kendi istediği şekle sokabilmek için, doğaya karşı mücadele vermek zorunda kalmıştır. Ancak insanın tek başına doğa güçlerine kafa tutması imkânsızdır. Böyle bir mücadelede yalnız başına olan insanın, orantısız güçle karşılaşması ve eriyip gitmesi kaçınılmazdır. Yaşamını sürdürmek için her zaman artan miktarda maddi mallar üretmesi gereken insanın, yırtıcı hayvanlarla mücadele etmesi ve durmaksızın emek sarf etmesi; hemcinsleri ile dayanışması ve mücadele aletleri geliştirmesi ile sağlanabilmiştir. Üretimin ilerlemesi, toplumsal yaşamın gerçekleşmesini zorlamıştır. Ancak bu üretim; durmadan gelişmek ve sürekli çoğalan insan nüfusunun bitmek bilmeyen isteklerini karşılamak için artmak zorunda kalmıştır.³⁰² Toplumun genişlemesi ve üretimin artması, tüketiciler arasında bir dağıtım adaletini de gerekli kılmıştır. Öte yandan; insan kendi ihtiyaçları başta gelmek üzere, bazı ekonomik sebeplerin etkisi ile hareket etmiş ve üretilen ürünler üzerinde hâkimiyet kurma isteği doğmuştur. Böylelikle ekonomik sebepler, siyasi egemenliğin alt yapısını oluşturmuştur.³⁰³ Üretilen ürünler üzerinde hâkimiyet kurma isteği, devletin doğuşunu ekonomik sebeplere dayandıran teorinin temel olarak ortaya koyduğu siyasi olayları meydana getirmiştir. Devletin doğuşuna ilişkin teorilerden ekonomik teoriye göre, devlet üretim araçları üzerinde mülkiyet kurmak isteyen egemen veya sömüren sınıf ile, sömürülen sınıfın mücadelesinin sonucunda ortaya çıkmıştır.³⁰⁴ Savaş, çatışma ve mücadele; devletsiz topluma dair ortaya atılan bütün kuramlarda olduğu gibi ekonomik teoride de vazgeçilmez olarak yerini almıştır. Ekonomik teorinin temelinde, sınıflı toplumda yaşamını sürdürmeye çalışanların birbirlerine karşı girdiği mücadele yer almaktadır. Mücadele ve savaşın temel aracı silahtır. Dolayısıyla; ekonomik teori bakımından da, devletsiz toplumda silahlanmadan kaçınılamaz. Silahlanma zorunluluktur.

³⁰¹ Zabunoğlu, *Kamu Hukukuna Giriş*, s. 57 vd.

³⁰² Zubritski / Mitropolski / Kerov, s. 21-22.

³⁰³ Earle, Timoty, *Devlete Doğru Şeflikler: İktidar, İktisat, İdeoloji*, çev. Cahide SARI, Ütopya Yayınları, Ankara 2001, s. 9.

³⁰⁴ Bu teorinin savunucuları arasında Sencera, Harrington, Harold Lasky, Karl Marx ve Frederich Engels gibi düşünürler yer almaktadır. Devletin doğuşuna ilişkin ekonomik teori hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 86 vd.; **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 389 vd.

Devletin doğuşuna ilişkin teorilerden birisi de, devleti insan aklı ile açıklamaya çalışan toplum sözleşmesi teorileridir. Toplum sözleşmesi teorileri; diğerlerinden farklı olarak tamamen varsayıma dayanan (hipotetik), asıl amacı devletin kaynağını açıklamaktan çok mahiyetine işaret etmek olan teorilerdir.³⁰⁵ Bu sebeple, toplum sözleşmesi teorisyenleri, devletin hangi mahiyetle kurulduğunu açıklamak için devletsiz toplumun nasıl bir hayat sürdürdüğüne dair varsayımlarını “doğa(tabiat) hali” başlığı altında ortaya koymaktadır. Doğa haline ilişkin kendi varsayımını ortaya koyduktan sonra, insanların bu halden vazgeçecek nedenlerinin olduğunu iddia eden birçok toplum sözleşmesi teorisyeni bulunmaktadır.³⁰⁶ Ancak klasik kamu hukuku kitaplarında devletin temelini toplum sözleşmesi teorisi ile açıklayan düşünürler olarak Thomas Hobbes (1588-1679), John Locke (1632-1704) ve Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) üzerinde durulmaktadır.³⁰⁷

Thomas Hobbes, doğa halinde insanlar arasında sürekli kargaşanın, kavganın ve çekişmenin hüküm sürdüğünü, böyle bir ortamda herkesin herkesle savaş halinde olduğunu iddia etmiştir.³⁰⁸ Ona göre devletsiz toplum yani doğa hali; sürekli ölüm korkusunun, yalnızlığın ve yoksulluğun hüküm sürdüğü bir haldir.³⁰⁹ Devletsiz toplumda insan insanın kurdudur (*Homo Homini Lupus*) ve bu, insanın ayakta kalması için tek yoldur. Doğa halindeki insanın, yaşamını güvence altında tutabilmesi için bir diğerinin kurdu olmaktan başka şansı yoktur. Dolayısı ile insan için doğa halinde, bir diğerinin kurdu olmak haktır.³¹⁰ Bir başka deyişle, doğa halinde diğeri ile mücadele edecek silahlanma haktır.

Toplum sözleşmesi teorisyenlerinden John Locke, doğa halinde insanların genellikle barış ve huzur içinde yaşadıkları varsayımından hareket etmektedir. Devletsiz toplumda sürekli çatışmanın ve kanunsuzluğun hüküm sürdüğünü iddia etmek doğru değildir. Bilakis doğa halinde toplumsal yaşamın kuralları vardır. Devletsiz toplum olarak nitelendirebileceğimiz bu dönemde, eşitliği ve özgürlüğü esas alan tabii kurallar hüküm sürmektedir. Ancak bu özgürlük durumu, başıbozukluk olarak anlaşılmamalıdır. Doğa halinde insanların özgürlüğü, bir diğerinin özgürlüğünün başladığı yere kadardır.³¹¹ Bununla birlikte toplumun özgürlüğünü ve eşitliğini esas alan tabii kurallara uymayan suçlular da

³⁰⁵ **Kapani**, s. 40.

³⁰⁶ Toplum sözleşmesi teorisi ve bu teorinin savunucusu olan Epiküros, Francisco Suarez, Hugo Grotius, Brauch Spinoza, Samuel Pufendorff ve David Hume gibi düşünürler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 96 vd.

³⁰⁷ **Kapani**, s. 40-41; **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 393.

³⁰⁸ **Gemalmaz**, Devlet, Birey ve Özgürlük, s. 94.

³⁰⁹ Hobbes, Thomas, **Leviathan**, çev. Semih LİM, Yapı Kredi Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2013, s. 101; **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 394; Akın, İlhan F., **Devlet Doktrinleri**, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 91 vd.

³¹⁰ **Akad / Dinçkol / Bulut**, s. 104-105.

³¹¹ Locke, John, **Yönetim Üzerine İkinci İnceleme**, çev. Fahri Bakırcı, Ebabil Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2012, s. 9 vd.; **Okandan**, s. 112-113; **Akın**, s. 110-111.

bulunmaktadır. Bu dönemde suç işleyeni cezalandıracak bir teşkilat bulunmamaktadır ve suç işleyeni cezalandırmak için herkes yetkilidir.³¹² Ancak suçluları cezalandıracak, adaletli yaşamı sürdürecekt ve insanlar arasındaki uyuşmazlıkları çözümleyecek bir otoritenin yokluğu; barış ve huzur ortamının sürekliliğini tehdit etmekteydi.³¹³

Devletsiz topluma dair değerlendirmelerinden yararlanılabilecek bir başka düşünür de, toplum sözleşmesi teorisyenlerinden Jean-Jacques Rousseau'dur. İnsanlar hür doğar ancak her yerde zincire vurulmuştur ifadesiyle toplum sözleşmesine dair eserine başlayan Rousseau,³¹⁴ doğa haline ilişkin varsayımında iki aşamalı bir duruma işaret etmektedir. İlk aşamada eşitlik, barış ve mutluluğun hüküm sürdüğü doğa halinde, artan ihtiyaçları karşılama zorunluluğu ve özel mülkiyetin ortaya çıkması; insanlar arasındaki mutluluğu ve barışı bozarak ikinci aşama olan kavgaya ve çekişmenin meydana gelmesine neden olmuştur.³¹⁵ Toprağı daha iyi eken ekinin iyisini biçince, nimetler eşit olarak paylaşılmayınca, zenginin gözü komşusunun malına ve yoksulun gözü varlıklarının ambarına dikilince; ister istemez doğa halindeki mutluluk ve barış, çatışma ve kavgaya dönüşmüştür.³¹⁶

Devletsiz topluma dair toplum sözleşmesi teorisyenlerinin varsayımları üzerinden bir değerlendirme yapıldığında, bazen yaygın bazen istisna olarak insanlar arasında ilişkilerin bir noktada çekişmeye yol açtığı görülmektedir. Bu çekişmelerde adaleti sağlamak için yerine ve dönemine göre bazı iktidardan yardım alınabilse de, toplumun tümünü kapsayan meşru bir otorite bulunmamaktadır. İnsanlar kendi haklarını ve ihtiyaçlarını, güçleri nispetinde sağlamak zorunda kalmaktadır. Dolayısı ile devletsiz toplumda huzurun ve barışın olduğunu varsaymak, güçlünün güçsüze yutturmaya çalıştığı masaldan başka bir şey değildir. İnsan suçunun sürgününü yaşadığı ya da suç işleyebilme ihtimalinin sınındığı dünyada, devletsiz toplumda çatışma ve mücadele arasında yaşamıştır. Dolayısıyla; devletsiz toplumda silahlanmak, yaşamak için zorunluluktur.

Devletsiz toplumu inceleyebilmek için takip edilebilecek diğer yöntem de, hukuk düzeni açısından devlet olabilme unsurlarını taşımayan toplulukların ya da toplumların durumuna yoğunlaşmaktır. Aslında bu yöntem üzerinden gidildiğinde; devletin silahlanma ya da şiddetin kontrol edilebilmesi konusunda olumlu/olumsuz etkisi ve özgürlük ile güvenlik ekseninde bireysel silahlanmayı doğru yere yerleştirerek sürdürülebilir bir yaşam için devletin nasıl bir pozisyon alması gerektiği hususunun araştırılması daha gözle görülür veriler üzerinden yürütülebilir. Keza; tarihsel süreçte devletin kökenini araştırmak sureti ile devletsiz

³¹² **Gemalmaz**, Devlet, Birey ve Özgürlük, s. 96.

³¹³ **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 394.

³¹⁴ **Rousseau**, s. 4.

³¹⁵ **Gözler**, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi*, s. 395.

³¹⁶ **Akın**, s. 137.

toplumun nasıl bir yaşam sürdüğü üzerine yoğunlaşmış ihtimali veriler, hâlihazırda devlet örgütlenmesini oluşturamamış toplumlara ait verilere nazaran daha zayıftır. Günümüzde, devleti tanımlamak ve devlet olmayan topluluklar ile devleti ayırt etmek üzerine araştırmalar yapanların kabul ettikleri üç temel unsur bulunmaktadır. Georg Jellinek'in "Devlet; insan, toprak ve egemenlik unsurlarının bir araya gelmesiyle oluşmuş bir varlıktır."³¹⁷ değerlendirmesinden yola çıkılarak kabul edilen üç unsur kuramına göre; devleti tanımlayabilmek için millet, ülke ve egemenlik unsurlarının birlikte bulunması gerekir.³¹⁸ Hukuk bilimi açısından üç unsur kuramının benimsemesinin nedeni; unsurlarda herhangi bir amacın değil, gerçeğe ve olana uygun bir tasvirinin ön plana çıkmasıdır.³¹⁹ Kimi düşünürler bu unsurlardan bazılarının evleviyetle bulunması gerektiğini, bazılarının ise tamamlayıcı olduğunu iddia etmektedir. Örneğin bir görüş, toprak ve millet unsurunun zaruretine işaret etmekte, egemenlik unsurunu ise tamamlayıcı unsurlardan birisi olarak değerlendirmektedir.³²⁰ Ancak üç unsur kuramına göre; devletin oluşumu unsurlardan herhangi birine indirgenemeyeceği gibi, üç unsurdan herhangi birinin yokluğu devlet oluşumunun ortadan kalkması için yeterlidir.³²¹ Dolayısıyla kendine ait ülkesi olmayan ya da bir toprak parçası üzerinde örgütlenmiş olsa dahi içeride ve dışarıda egemenliğini sağlayamayan toplumlara, devletsiz toplumlardır diyebiliriz.

Bu bilgiler ışığında ülke unsurunun veya egemenlik unsurunun olmadığı toplumları devletsiz toplum olarak nitelendirdik. Ancak, günümüzde herhangi bir devletin egemenliği altında bulunmayan toprak parçasından bahsetmek de neredeyse imkânsızdır. Küre üzerinde her bölge, başta uydular olmak üzere teknolojinin tüm imkânları ile gözlemlenmekte ve gözlemlenebilen her yer bir devletin egemenlik kurmak üzere müdahalesine maruz kalmaktadır. Bununla birlikte; daha önce örneklendirdiğimiz üzere Amazon ormanlarının derinlikleri, Avustralya çöllerinin yalıtılmış bölgeleri gibi bazı devletlerin egemenliği altında bulunan kimi bölgelerde, kendileri üzerinde egemenlik iddiasında bulunan iktidarlardan haberdar olmayan toplulukların yaşadığı görülmektedir. Brezilya sınırları içerisindeki Porto Velho şehrine 400 km uzaklıkta yaşayan Pirahã Kabilesi'nin; kendisi üzerinde egemenlik iddiasında bulunan herhangi bir iktidardan, hatta zamandan, iki nesilden daha öte tarihten, sayılardan ve renklerden bile haberi olmadan yaşayan bir kabile olduğu bilinmektedir.³²²

³¹⁷ Akt. Gözler, Kemal, **Devletin Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayım Dağıtım, 3. Baskı, Bursa 2011, s. 4.

³¹⁸ Üç unsur kuramı ve unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Okandan**, s. 739 vd.; **Akbay**, s. 221 vd.; **Gözler**, *Devletin Genel Teorisi*, s. 4 vd.; **Doehring**, s. 24 vd.; **Zabunoğlu**, *Kamu Hukukuna Giriş*, s. 73 vd.

³¹⁹ **Doehring**, s. 24.

³²⁰ **Akbay**, s. 221.

³²¹ **Gözler**, s. 5.

³²² Everett, Daniel L., "Cultural Constraints on Grammar and Cognition in Piraha", <https://www1.icsi.berkeley.edu/~kay/Everett.CA.Piraha.pdf>, erişim tarihi: 26.01.2018.

Geçimlerini hala avcılık ve toplayıcılık ile sürdüren bu toplumdaki üyeler açısından bilinen ender şeylerden birisi, avlanma ve korunmak için bir silaha sahip olmaktır.

Devletsiz bir geçmişe sahip olmasalar bile, sahip oldukları devlet önemli ölçüde yıkıma uğramış ve artık devleti oluşturacak unsurlardan mahrum toplumlar bakımından da devletsiz yaşamın sürdüğü iddia edilebilir. Örneğin iktidar savaşlarının yaşandığı Irak ve Suriye gibi bölgelerde, insanlar açısından özgürlüğü ve güvenliği teminat altında tutan bir devletin varlığından bahsedilemez. Burada yaşamaya çalışan insanlar bakımından devlet örgütlenmesinin egemenlik unsurunu sağlayan bir otorite bulunmamaktadır. En az avcılık ve toplayıcılıkla on binlerce yıldır yaşamlarını sürdürmek gayesinde olan Amazon ormanlarındaki yerliler³²³ kadar, hatta daha fazlasıyla Suriye ve Irak'ta yaşamını sürdürmeye çalışan topluluklar bakımından şiddet kontrol altına alınamamış, tehdit olma potansiyelini hissettirmektedir. Bu topluluklarda yaşamaya çalışan bireyin; başta yaşam hakkı olmak üzere beslenebilme, seyahat edebilme gibi birçok hak ve özgürlüğün temelinde silahlanma yer almaktadır. İnsanların herhangi bir egemen tarafından korunamamasından ötürü, herkesin silahlanma mecburiyeti bulunmaktadır.

Devletin doğuşuna ilişkin teoriler bakımından incelendiğinde ortaya çıkan devletsiz toplumdaki şiddet ve kaos ortamı, devlet olma unsurlarını sağlayamamış ya da bu unsurları zaman içinde kaybetmiş topluluklar bakımından da varlığını hissettirmiştir. İnsanlık bir arada yaşayabilecekleri bir ülke bulur bulmaz; kendilerini şiddetten, silahtan ve korkudan kurtaracak bir egemene ihtiyaç duymaktadır. Şiddeti kontrol altına alacak, kendilerini saldırılardan ve tehditlerden koruyacak bu egemene ellerindeki bütün silahları devretmeyi, hatta birtakım haklarından ve özgürlüklerinden dahi vazgeçmeyi kabul etmektedir. Devletsiz toplumda şiddet ve silah, özgürlükleri ve güvenliği tehdit etmektedir. Özgürlük ve güvenlik için, devletin şiddeti ve silahları kontrol etmesi beklenmektedir.

3.1.2. Devletin Şiddet Tekeli ve Silahların Devri

Şiddetin, çatışmanın, silahlanmanın yaygın olarak yaşandığı ve dolayısıyla korkunun kol gezdiği devletsiz toplumdan günümüzün modern devlet yapılanmasına geçiş, tarihsel süreçte çok kolay olmamıştır. Toplumun tamamını kapsayacak bir siyasi iktidarın, devlet egemenliğini insan aklına dayanan yasalarla kullanacak tek otorite olması gerektiğini iddia eden teorilerden önce; egemenliğin farklı iktidar odakları tarafından paylaşıldığı, kimi devletler bakımından sınırları belli bir ülke bilincinin olmadığı, toplumun bir kısmının vatandaş olarak dikkate alındığı bir kısmının ise insan dahi sayılmadığı devlet biçimleri

³²³ Uygun, s. 11.

bulunmaktadır. Esasında birden fazla iktidar odağının etrafında örgütlenmiş topluluklar ve bu toplulukların birlikte meydana getirdiği toplum temeline dayanan, henüz ülke ve egemenlik bilincinin oturmadığı devlet de; gerek üretimlerinin ve mallarının korunması, gerek canlarının ve özgürlüklerinin korunması bağlamında şiddetin nispeten kontrol altına alınması düşüncesine dayanmaktadır. Örneğin ilk devlet örgütlenmesine dair nedenler sıralanırken en çok alıntılanan ve temelde şiddetin kontrol altına alınması gayesini güden anlatılardan birisi, çobanlar ve çiftçiler arasında geçen savaşlardır. Anlatıya göre; göçebe ve özgür ruhlu çobanlar yaban ortamlarda aç kaldığında, yerleşik ve dingin ruhlu çiftçilerin emek vererek elde ettikleri ürünleri yağmalamak için saldırıya geçmektedir. Farklı çoban gruplarının saldırılarına karşı kendini korumak zorunda olan çiftçi, türlü savunma yöntemlerine başvurursa da herhangi bir bölgeyi savunmak zorunda olmayan ve vur kaç yöntemi ile amacına ulaşabilen çobanlara karşı genellikle kaybeden taraf olmaktadır. Keza çiftçiye saldıran ve onu mağlup eden çoban grubu, çiftçinin üretim araçlarına sahip olmak ve onun üretim yöntemlerini ele geçirmek niyetinde değildir. Çünkü çobanlar, zahmetli çiftçilik işine katlanmak istememektedir. Böyle bir savaşta, mağlup olma ihtimali yüksek olan çiftçi tarafından çoban grubuna teklif edilebilecek en makul anlaşma, çobanın ihtiyacı olan üretimi kendisinin yapması ve bunun karşılığında çobanların çiftçileri korumasıdır. Çoban açısından yerleşik hayatın angarya işlerinin olmadığı, en iyi yaptığı savaşma yeteneğini kullandığı bu teklif kabul edilebilir niteliktedir. Bu anlaşma neticesinde askeri ve ekonomik iş bölümü gerçekleşmiş, temelde şiddetin kontrol altına alınması düşüncesine dayanan devlet dayanışması ortaya çıkmıştır.³²⁴

Etrafı genellikle çitlerle çevrili yerleşim yerlerinde, çiftçilikle uğraşanların ve can ile mal güvenliğini sağlamak üzere görev yapanların teşkilatlandığı bu devlet biçimi kabile devlet olarak nitelendirilmektedir. Kimi düşünürler tarafından ilk devlet teşkilatlanması olarak kabul edilen kent(site) devletleri; akraba köyler ile komşu köylerde çiftçilik yapanların birleşmesi ve dışarıdan saldıran çobanların katılması neticesinde ortaya çıkan kabile devletleridir.³²⁵ Devlet teorisi üzerine yoğunlaşan araştırmalarda devletin tarihsel sürecine ilişkin bilgiler verilirken; ilk olarak Mezopotamya çevresinde, daha sonra Yunan yarımadası ve Anadolu'nun batı kıyılarında örgütlenen askeri, iktisadi, siyasi ve kültürel sınıfların gözlemlendiği kent devletleri ile başlanmaktadır.³²⁶ Çoban ile çiftçinin savaşı üzerine yapılan anlaşmadan doğduğu varsayılan ve kabile esasına dayanan kent devletleri; zamanla aynı dili konuşan, aynı dini paylaşan ve aynı ortak bilince sahip kabilelerin birleşmesi ile kavim esasına dayanan kent

³²⁴ Anlatı için bkz. Şenel, s. 185.

³²⁵ Bıçak, Ayhan, **Devlet Felsefesi Eleştiriler ve Öngörüler**, Dergah Yayınları, İstanbul 2016, s. 49-50.

³²⁶ Akad/Dinçkol/Bulut, s. 8-9; Uygun, s. 61-62.

devletlerine dönüşmüştür.³²⁷ Küçük bir kabileye nazaran daha fazla nüfusa sahip kavim esaslı kent devletlerinde, şiddetin kontrol altına alınması ve farklı iktidar gruplarının tek bir düzen ekseninde varlığını sürdürmesi zorlaşmıştır. Kent devletinin mevcut potansiyeli, hızla değişen dünyanın gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmış ve toplum için bunalımlı süreçler başlamıştır. Sokrates, Platon, Aristoteles gibi düşünürler; kent devletlerinin içine düştüğü bu bunalımlara çözüm arayışı ile ünlenmiş filozoflardır. Nihayetinde, önce Makedonyalılar daha sonra da Romalılar tarafından imparatorlukların kurulmasıyla sorun uzun süre atlatılmıştır.³²⁸

Neredeyse Ortaçağ boyunca ayakta kalan örnekleri olmasına rağmen, imparatorluklar devlet teorisi bakımından yeterince analiz edilmiş bir siyasi örgütlenme olarak kabul edilmektedir. Buna gerekçe olarak; imparatorlukların devlet teşkilatlanmasında aranan egemenlik unsuru bakımından yeterince anlaşılamamış görüntüde olması, ülke unsuru bakımından sınırları belirlemede zorluklara neden olacak dağınık yapıya sahip olması ve millet unsuru bakımından kabile, kavim ya da ulus kadar birbirine bağlı olmayan bir toplum yapısı ile açıklanmak zorunda olması gösterilebilir.³²⁹ Ancak şüphe taşımayan bir gerçek var ki, devlet imparatorluk niteliği ile açıklanıyor ise, etnik ya da kültürel aidiyete dayanan bir toplum değil ekonomik, askeri ya da siyasi cazibe ve güç etrafında örgütlenmiş bir toplum vurgulanmak isteniyordur. İmparatorluklar, merkezde güçlü bir orduyla yayılmayı hedefleyen siyasi otorite ve merkeze vergi, resim, harç gibi ödemelerle bağlı özerk bölgeler ya da yarı bağımsız şehirler şeklinde yönetilmektedir.³³⁰ Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu gibi teşkilatlanmaların; uzak bölgeleri haraç ve vergi gibi ödemelere bağlamasının temel dayanağı, şiddetin en acımasızını uygulayabilecek güce sahip olmasıdır. Hem siyasi hem ekonomik cazibe olabilmenin tek koşulu, tehdit potansiyeli taşıyan tüm bölgeleri şiddet ile korkutmaktır. İmparator; ordusunun kılıcını sallayarak ele geçirdiği yeni bölgelerde, ekonomik ve sosyal hayatı düzenleyen fermanlar yayınlamaktadır. Bu fermanlar; o bölgede yaşayan kişileri bir taraftan imparatora karşı yükümlülükler altına sokmakta, bir taraftan da başka tehditlere karşı yasal güvenliğini sağlamaktadır. İmparatorlukların yayıldıkları alanda uzun süre hüküm sürmesini sağlayan şey, toplulukların imparatorluktan başka şiddet odaklarına boyun eğmemesini sağlayan yasal güvenliktir.³³¹ Nitekim Yunan yarımadasında, Anadolu'nun batı kıyılarında ve Avrupa'da konuşlanmış kent devletlerinin sonunu getiren şey; şiddetin kontrol altına alınmasını sağlayacak yasal güvencenin olmamasıdır. Kent devletlerinin korku ve kaygılarını gideren gücü toplayan Roma İmparatorluğu da, özerk

³²⁷ Bıçak, s. 52.

³²⁸ Eroğlu, Cem, **Devlet Nedir**, Yordam Kitap Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014, s. 23.

³²⁹ Uygun, s. 144-145.

³³⁰ Bıçak, s. 53-54.

³³¹ Bıçak, s. 53.

bölgelerde şiddeti kontrol altına alacak yasal güvenceyi sağlayamadığı için ortaya çıkan ayaklanmalar ve bu boşluktan faydalanan feodal yapılar tarafından bölünerek dağılmıştır.³³²

Feodal devlet yapılanması; insan doğasında şiddetin ne derece tehlikelere yol açabileceğini, kontrol altına alınmayan şiddetin toplumlarda nasıl köleliklere ve bunalımlara neden olabileceğini ve güçlünün zayıfı ezmek için nasıl fırsat kolladığını gözler önüne seren bir yapılanmadır.³³³ Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak bölünmesinde önemli paya sahip olan derebeyleri, Avrupa genelinde merkezi bir siyasi otoritenin olmamasını fırsata çevirmek için feodal düzeni oluşturmuşlardır. Feodal düzen; büyük topraklara ve şatolara sahip derebeyleri, imparator gibi davranan papa ve eyalet valisi gibi hareket eden piskoposlardan oluşan din adamları, derebeylerinin bu topraklarda çalıştırdığı ve bir tür köle niteliği taşıyan serfler (çiftçiler) ile özgür köylülerden oluşan bir kast sistemidir.³³⁴ Bu düzende toprak ve şato sahibi olan derebeyi; güvenlik sorunu yaşayan yalnız insan için sığınılacak önemli otoritelerden biridir. Saldırı ve yağma korkusu ile yaşamını sürdürmeye çalışan topluluklar için sığınılacak liman olan derebeyleri; feodal devletin yasama, yürütme ve yargı yetkisini kullanan iktidarındır. Ancak koca bir imparatorluğun bıraktığı güvensiz ortamdaki otorite boşluğu; ne güçsüz krallar, ne din adamları ne de derebeyleri tarafından doldurabilmektedir. Avrupa'da imparatorluğun merkezi otoritesi kaybolunca; yüzlerce yıl cinayet, yağma, saldırı ve tehdit boy göstermiş, insanlar için kargaşa ve kaygı hüküm sürmüştür.³³⁵

Batı ekseninde cereyan eden olaylara bakarak devletin gelişimi analiz edildiğinde, Ortaçağ karanlık bir dönemi ifade etmektedir. Bu dönemin karanlık olarak nitelendirilmesinin sebebi; sınırları sürekli değişen toprak esasına dayalı devlete hükmetme iddiasındaki feodal beylerin otoritesi, Hristiyanlığın yayılması ile hem dünyaya hem de ahirete dair belirleyici güç olma iddiasındaki kilisenin otoritesi ve kilise ile feodal düzenden çok daha eskiye dayanan kralın otoritesi arasında yaşanan mücadeledir.³³⁶ Mücadele ekonomik, siyasi, askeri ve sosyal alanın tamamında kendini göstermekte, iktidarlar arasında çıkan çatışmalar nedeni ile güvensiz ve kaygı verici olan hayat giderek katlanılmaz hala gelmektedir. Öte yandan yaşanan bu iktidar mücadelesini, yönetsel gücün diğerleri tarafından kullanılabilir şekilde gevşek tutulması ya da bazı yönetim alanlarının devredilmesi şeklinde yorumlayanlar da vardır. Bu

³³² Akad/Dinçkol/Bulut, s. 39.

³³³ Feodal toplum ve feodal devlet hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bloch, March, **Feodal Toplum**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğubay Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2015, s. 690 vd; Ağaoğulları, Mehmet Ali / Köker, Levent, **İmparatorluktan Tanrı Devletine**, İmge Yayınevi, 7. Baskı, Ankara 2011, s.180 vd.; Akad/Dinçkol/Bulut, s. 44 vd.; Uygun, s. 146 vd; Karakul, Selman, **Yönetsel Devlet**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016, s. 69 vd.

³³⁴ Uygun, s. 146-147.

³³⁵ Uygun, s. 146-147.

³³⁶ Karakul, s. 71.

yorumu göre; Ortaçağ devleti her zaman otoriter taleplerin peşinde olmamış, sıklıkla daha üstün bir makam tarafından bahsedilen, bazen ondan zorla alınan hakların varlığına sahne olmuştur.³³⁷ Ancak toplum için yokluğu hissedilen ve aranan şey; kullanılamayacak hakların birileri tarafından bahsedilmesi değil, merkezi otoritenin kaybolması ile yaşanılmaz hale gelen hayattan insanlığı kurtaracak ve barış içinde bir hayat için asgari düzeni sağlayacak iktidardır.³³⁸ Toplum böyle bir iktidarın oluşması durumunda, bağışlanan ya da zorla alınan birçok hakkından vazgeçecek ve kendisini korumak için kullanmak zorunda olduğu şiddet araçlarını devredecektir.

Toplumun ihtiyacı olan devlet modeli için zaman Ortaçağ'da da önemli veriler biriktirmeye devam etmiştir. Nitekim Ortaçağ'ın karanlık olarak anılmasına neden olan kargaşanın ve iktidar mücadelesinin çözümü olacak otoritenin tespiti için birçok düşünür arayışa girmiştir. Bu dönemde ortaya atılan düşüncelerin temelinde; feodal beylerden ziyade, Papa ve Kral arasında yaşanan iktidar çekişmesinin yorumlanması yer almaktadır. Roma İmparatorluğu'nun yıkıldığı ve kilisenin dünyevi iktidarı ele geçirmek istediği ilk dönemlerde, düşünürlerin skolastik bakış açısı ile iktidarın Papa lehine yorumlanması gerektiği fikrine yatkın olduğu görülmektedir. Örneğin bu dönemin öne çıkan düşünürlerinden Aziz Augustinus (354-430), devlete ilişkin çözümlemesinde Tanrı Devleti ve Yeryüzü Devleti olmak üzere ikili bir ayrıma gitmektedir. Tanrı Devleti'nin yeryüzündeki temsilcisi olarak kiliseyi gösteren Aziz Augustinus'a göre; Yeryüzü Devleti'nin kaderi, dolayısıyla dünyevi iktidarı elinde bulunduran krallığın kaderi, Tanrı Devleti karşısında yok olup gitmektir. Nihayetinde yeryüzüne hâkim olmaya çalışan Roma İmparatorluğunun parçalanması, Tanrı Devleti'nin meşruiyetini göstermektedir. Tanrı Devleti'nde geçerli olan sorgulanamaz, değiştirilemez ve ölümsüz kurallar yeryüzünün tamamına yayılınca, insanlık için iyi ve adil olan gerçekleşecek ve güvenli ortamda yaşam başlayacaktır.³³⁹

Kilisenin baskısı altında çözümlemeler üreten skolastik düşünceden nispeten kurtulma belirtisi olarak değerlendirilebilecek ilk çıkış Aquino'lu Thomas(1224-1274) tarafından gerçekleştirilmiştir. Devletin ortaya çıkışını ve varlık nedenini, örgütlü toplumun ortak yararını sağlamak olarak açıklayan Aquino'lu Thomas'a göre; bütün iktidarlar Tanrı tarafından ama halk aracılığı ile göreve getirilmektedir. Bu betimlemeye göre; dünyevi alan ile dini alan arasında bir sınırın olduğu ve her otoritenin kendi alanında iktidar olduğu kabul

³³⁷ Ryan, Magnus, "Özgürlük, Hukuk ve Ortaçağ Devleti", çev. Gökhan, Aksay, **Devletler ve Yurttaşlar Derlemesi**, der: Quentin Skinner / Bo Strah, İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011, s. 61.

³³⁸ **Karakul**, s. 71.

³³⁹ Ortaçağ boyunca kilisenin üstünlüğünü iddia eden düşüncelerin temelinde Aziz Augustinus'un çözümlemesi yer almaktadır. Aziz Augustinus'un çözümlemeleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Uygun**, s. 152-153; **Akad/Dinçkol/Bulut**, s. 50-51; **Akın**, s. 40 vd.

edilmektedir. Ancak dünyevi alanda siyasi iktidarı elinde bulunduranlar; toplumun ortak iyiliğini hedefleyen adil bir anayasayı hazırlarken, Tanrı buyruklarına uygun davranmalıdır. Eğer yönetim ölümsüz yasalara uygun olmayan bir yolu izler ve tiranlığa dönüşürse, halkın yönetime karşı direnme hakkı doğar. Direnme hakkının kullanılabileceğini ve iktidarın meşruiyetini yitirdiğini tespit etme yetkisi kiliseye aittir.³⁴⁰

Aquino’lu Thomas’ın kilise ile kralı birbirinden ayrı değerlendirme gayesi güden temel açıklamalarını dayanak alarak geliştiren Dante Alighieri (1265-1321); barış, adalet ve özgürlük için imparatorun Tanrı tarafından yetkilendirildiğini ve bu amaç için hareket ettiği sürece, Papa’ya karşı saygıdan başka yükümlülüğünün olmadığını ifade etmiştir. Ortaçağ’ın güvensiz dünyasını, fırtınaya tutulmuş kaptansız bir gemiye benzeten Dante Alighieri; şiddetin kontrol altına alınması, özgürlüğün ve güvenliğin adaletli olarak sağlanması amacıyla teşkilatlanmış evrensel monarşi düşüncesi ile devletten beklenen temel görevlere işaret etmektedir. Yeryüzünü tek bir imparatorun yönetmesi gerektiği gayesi ile ortaya attığı bu düşüncesinde; şiddetin küresel olarak kontrol altına alınmasına işaret ettiği ifade edilebilir. Romalıların imparatorluk kurma konusunda Tanrı tarafından yetkilendirildiğini belirten Dante Alighieri; evrensel monarşinin yöneticisi olması gereken kişinin Romalılar içinden çıkması gerektiğini iddia etmektedir. Evrensel Kralı belirleme hususunda yetkinin doğrudan Tanrı tarafından verildiğini ve kilisenin bu konuda herhangi bir belirleyici yetkiye sahip olmadığını ifade eden düşünür; dünyevi otoriteyi ruhani gerekçelere dayandırmaktan da geri kalmamıştır.³⁴¹

Ortaçağ’ın 3. ve 4. yüzyıllarında kilise otoritesinin hem dünyaya hem de ahirete hâkim olduğunu iddia eden görüşler, 13. ve 14. yüzyıla doğru giderek monarşinin ve kralın otoritesinin dünyaya hâkim olduğunu iddia eden görüşlere dönüşmüştür. Önce Aquino’lu Thomas gibi düşünürler kilise ve krallık arasında iktidarı paylaştıran görüşler ortaya atmış, daha sonra Dante Alighieri ve Ocham’lı William gibi düşünürler krallığın da en az papalık kadar ruhani gerekçelerle açıklanabileceğini ispat etmeye çalışmışlardır. 13. yüzyılın sonlarından ve 14. yüzyılın ortalarına kadar olduğu tahmin edilmekle birlikte yaşadığı döneme dair net veriler bulunmayan Ocham’lı William; papa ve kral arasında yürütülen işler bakımından iki ayrı otoritenin olduğunu, bu otoritenin birbirlerine karşı herhangi bir üstünlüğünün olmadığını belirtmiştir. Eğer bir meselenin çözümü konusunda farklılık ortaya

³⁴⁰ Aquino’lu Thomas; modern anlamdaki karşılığı tam olarak bu olmasa bile, Ortaçağ’da direnme hakkı, demokrasi ve seküler düşünce hakkında önemli açıklamalar yapmıştır. Ortaçağ karanlığının kırılma noktası olarak kabul edilen yüzyılın önemli düşünürlerinden olan Aquino’lu Thomas hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Kılıç, Muharrem, **Özellik ile Olgusalılık Arasında Hukuk Kavramı**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2011, s.147 vd.; **Uygun**, s. 154-155; **Akad/Dinçkol/Bulut**, s. 56-57. **Akın**, s. 46 vd.

³⁴¹ Dante Alighieri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akad/Dinçkol/Bulut**, s. 59 vd.; **Akın**, s. 55 vd.

çıkarsa, yeryüzü sitesinin iktidarı olan kral son kararı verecek otoritedir düşüncesini ortaya koyan Ocham'lı William; bu beyanıyla kimi düşünürler tarafından Thomas Hobbes'un öncüsü olarak kabul edilmektedir.³⁴² Kralın herhangi bir ihtilafta kiliseden üstün olduğunu ifade eden düşünce; modern devletin temeli olarak kabul edilen, kralın her şeyden üstün olduğunu ve tüm şiddet araçlarını kontrol edecek egemenin kral olduğunu iddia eden düşüncenin temelini oluşturabilir. Ancak bu ifade modern devletin açıklanmasında en önemli yapı taşı olarak kabul edilen egemenliğin ne olduğunu ve egemenin herhangi bir ruhani temele dayanmaksızın şiddet araçlarını kontrol etme vazifesini üstlendiği açıklamasını ortaya koymamaktadır. Batı'nın genel sorunu olan iktidar öznesini belirleme konusunda ortaya konan düşünceler, modern devletin mahiyeti konusunda ortaya konan düşüncelerle karıştırılmamalıdır.³⁴³ Ocham'lı Wiliam, iktidarı kime teslim etmemiz gerektiğine dair seçeneklerden birisini, belki de doğru olanını göstermekle modern devletin oluşumunda birkaç değerli tohumu toprağa saçmış olabilir.

Ocham'lı William ile aynı dönemde yaşadığı düşünülebilecek Padovalı Marsilius (1275-1342) toplumun açıklamasında dinsel dogmaların değil insanın kendisinin belirleyici olduğunu belirtmiş ve kilisenin dünya üzerindeki iktidar iddiasına tamamen karşı çıkmıştır.³⁴⁴ Siyasi iktidarın Tanrı'ya değil halka dayandığını ifade eden Padovalı Marsilius, dünyada geçerli olan pozitif yasaların tamamen akıllı ve yetenekli insanlar tarafından hazırlanması gerektiğini iddia etmiştir. Düşünüre göre; tövbe ederek Tanrı'nın yasalarına aykırı davranmanın cezasından kurtulabilme hakkı olan insanların, bu dünyada Tanrı yasalarına uymaya zorlanamaz. Bu dünyada, ortak yararı gözetken pozitif yasalar dikkate alınmalı ve devlet yönetimi barışın, mutluluğun ve güvenliğin sağlanması amacı ile konmuş pozitif yasaları gözetmelidir.³⁴⁵ Modern devlete doğru yönelmiş gelişmeler açısından etrafa saçılan tohumlar olarak değerlendirdiğimiz kralın otoritesinin kilisenin otoritesinden üstün olduğu tespitine, can suyu niteliğinde katkı sağlayan düşünür Padovalı Marsilius'tur. Keza, modern devletin egemenlik anlayışında aranan baskın özelliklerden birisi, siyasi iktidarın her ne sebeple olursa olsun uhrevi gerekçelere dayandırılarak meşrulaştırılamayacağı ve meşruiyetin bizzat siyasi iktidarın kendinden kaynaklandığını kabul etmektir.³⁴⁶ Başka bir deyişle, modern devletin siyasi iktidar anlayışında temel alınan din dışı meşruluk ölçütünü ortaya atan düşünür olarak Padovalı Marsilius; modern devlet felsefesinin kök salıp, filizlenmesini sağlayan

³⁴² Ocham'lı William hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akın**, s. 62 vd.

³⁴³ Mariet, Gérard, "Padovalı Marsilius'dan Louis XIV'e Laik Devletin Doğuşu", çev. Cemal Bali Akal, **Devlet Kuramı Derlemesi**, der. Cemal Bali AKAL, Dost Yayınevi Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2011, s. 216.

³⁴⁴ Padovalı Marsilius hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Akad/Dinçkol/Bulut**, s. 59 vd.; **Akın**, s. 53; **Uygun**, s. 157 vd; **Mariet**, s. 220 vd.

³⁴⁵ **Uygun**, s. 158-159.

³⁴⁶ **Mariet**, s. 219.

Nicola Machiavelli, Jean Bodin, Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacque Rousseau gibi düşünürlerin besleneceği suyu vermiştir.³⁴⁷

Roma imparatorluğunun parçalanmasından sonra yaşanan Ortaçağ'ın ilk 1000 yıllık sürecinde; şiddeti kimin kontrol altına alacağı, insanların ellerindeki silahı kime teslim edeceği ve bu otoritenin meşruiyetini nerden aldığı konusunda yaşanan çatışmalar, belki de devletsiz toplumun yaşadığı çatışmalardan çok da az değildi. Bu istatistiki verinin hiçbir zaman elimize ulaşmayacağını düşünüyorum. Nihayet Ortaçağ'ın sonlarına doğru; devletin barışı, özgürlüğü, adaleti ve güvenliği temin etme görevini insan aklına dayanan pozitif yasalarla yerine getirmesine kanaat getirilmiş gibidir. Padova'lı Marsilius'un ifadelerinden edinilen bu kanaati pekiştirecek önemli adımlardan birisi, İtalya'nın parçalanmış yapısına çözüm arayışında olan ve bu çözümü tüm gücü elinde toplayacak bir otoritede bulan Nicola Machiavelli (1496-1527) tarafından atılmıştır.³⁴⁸ Meşruiyetini bizzat kendisinden alan siyasi iktidarın, ülkesindeki kontrolü sağlamak ve otoritesini kurmak için tüm araçları kullanabileceğini ifade eden düşünür; siyasi iktidarı kuşatan metafizik içerikli tüm iddiaları bertaraf etmiştir.³⁴⁹ Batı'da laik devlet ve meşru şiddet kullanımı gibi düşüncelerin yerleşmesinde büyük öneme sahip olduğu kabul edilen Nicola Machiavelli;³⁵⁰ egemenliğin tanımını vermek dışında nerdeyse tüm niteliklerini ortaya koymaktadır.³⁵¹

Modern egemenlik düşüncesinin farkında olduğunu gösteren Nicola Machiavelli'nin nitelendirmelerini, kavrama dönüştürerek tanımlayan düşünür olarak Jean Bodin (1530-1596) kabul edilmektedir.³⁵² Mutlak, sürekli, devredilmez ve bölünmez güç olarak nitelendirdiği egemenlik kavramının³⁵³ analizini, "Devlet; ailelerin ve onların ortak varlıklarının, egemen güç tarafından adaletle yönetilmesidir."³⁵⁴ betimlemesine dayandırarak yapan Jean Bodin'in; devlete dair üç temel noktaya daha önem verdiği görülmektedir. Bunlar; egemen gücün dahi karışamayacağı babanın kontrolünde olan özel mülkiyete sahip aile, toplumun yaşamını sürdürdüğü park gibi yerleri ifade den kamusal alan ve egemeni her şeye saldıran çeteden ayıran temel özellik anlamında adalettir.³⁵⁵ Jean Bodin; bir taraftan toplumun tümü üzerinde

³⁴⁷ Mariet, s. 220.

³⁴⁸ Nicola Machiavelli hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akad/Dinçkol/Bulut, s. 92 vd.; Akın, s. 67 vd; Uygun, s. 189 vd.

³⁴⁹ Uygun, s. 192.

³⁵⁰ Koçak, Mustafa, **Batı'da ve Türkiye'de Egemenlik Anlayışının Değişimi Devlet ve Egemenlik**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2006, s. 73.

³⁵¹ Mariet, s. 233.

³⁵² Jean Bodin hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Koçak, s. 80; Uygun, s. 196; Akad/Dinçkol/Bulut, s. 98; Akın, s. 80 vd.; Hakyemez, Yusuf Şevki, **Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2004, s. 29 vd.

³⁵³ Egemenliği nitelikleri hakkında ayrıntı bilgi için bkz. Koçak, s. 81; Uygun, s. 200 vd.; Hakyemez, s. 29 vd.

³⁵⁴ Uygun, s. 198-203.

³⁵⁵ Uygun, s. 198-203.

meşruiyeti kendinden alan mutlak ve sürekli otorite olarak egemen güce işaret etmekte, bir taraftan da özel hayata ve kamu hayatına dair adaletli bir yönetime dikkat çekmektedir.³⁵⁶ Asırlardır şiddet ve kaos içinde savrulan insanlığın; barış, güvenlik ve özgürlükler için elinde tuttuğu silahı kime devredeceği büyük oranda netleşmiştir. Ancak modern devlete zihinlerde üç boyutlu bir portre ile açıklık getiren ve silahların devri konusunda hiç şüphe bırakmayan düşünür Thomas Hobbes (1588-1679) olmuştur.

Eğer tarihsel süreçte şiddet, korku ve kaos gibi kavramlar üzerine zihinsel faaliyette bulunup, bunları kontrol altına alacak ve güvenliği sağlayacak bir egemene doğru yönelmişseniz; takip ettiğiniz çizgide mutlaka Thomas Hobbes karşınıza çıkar.³⁵⁷ Çünkü güçlülerin güçsüzlere korku saldığı, çatışmanın sürekli hüküm sürdüğü ve şiddetin kol gezdiği bir halden kurtuluşun simgesi niteliğindeki modern devletin ve ona karşılık gelen *Leviathan*'ın düşünsel mimarı Thomas Hobbes olarak kabul edilmektedir.³⁵⁸ Hobbes'un devleti ve egemeni tasvir etmek için tasarladığı *Leviathan*; tek başlı fakat gövdesi birçok yaratığın birleşmesinden meydana gelen, her şeyden kudretli, kendinden üstün hiçbir şeyi tanımayan bir varlıktır.³⁵⁹ Toplum; çatışma ortamından ve güçlünün güçsüze karşı giriştiği hak ihlallerinden kurtulmak için gövdesinde birçok gücü barındıran *Leviathan*'ı onaylamıştır. Güvenliği, barışı ve özgürlüğü koruyacak güçlü bir egemen için, insanların doğa halinde silahlarını *Leviathan*'a devretmesi gerekir. Aksi halde doğa halindeki yalnız, yoksul, berbat, kaba ve kısa hayat, kaçınılmaz olarak insanı bulacaktır.³⁶⁰

Hobbes'a göre, insanlar barış ve düzenin sağlanması için bu sözleşmeye rıza göstermişlerdir. Güven içinde ve mutlu olarak yaşam için başka yol yoktur. İnsanlar kendi aralarındaki sözleşmeyle büyük gücü, yani devleti meydana getirmişlerdir. Bundan sonra bu güce itaat etmek zorunludur. Devletin en önemli görevi, güven içinde yaşamının sağlanmasıdır.³⁶¹ Ancak, devlet insanların arasındaki bu sözleşmede üçüncü kişi konumundadır. Dolayısıyla, bu sözleşmeden dolayı kimseye hesap vermek zorunda değildir.³⁶² Bununla birlikte devletin, barış ve mutluluk içinde yaşamı sağlama görevini yerine

³⁵⁶ Uygun, s. 200-203.

³⁵⁷ Thomas Hobbes'un egemenlik ve egemenin görevleri üzerine düşünceleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Hobbes**, s. 249 vd.; **Koçak**, s. 92 vd.; **Akad/Dinçkol/Bulut**, s. 103 vd.; **Akın**, s. 89 vd.; **Hakyemez**, 31 vd.; **Uygun**, s. 204 vd.

³⁵⁸ Kutsal kitap *İncil*'de geçtiği belirtilen *Leviathan*, büyük bir su canavarı olarak anlatılmaktadır. Ağaoğulları, Mehmet Ali / Köker, Levent, **Kral-Devlet ya da Ölümlü Tanrı**, İmge Kitapevi, 4. Baskı, Ankara 2009, s. 173-174; *Leviathan* hakkında ayrıntılı bilgiye internet ortamından ve çeşitli yayın evlerinden çıkarılan eserlerden ulaşmak mümkündür. **Gözler**, *Devletin Genel Teorisi*, s. 38.

³⁵⁹ **Akın**, s. 90.

³⁶⁰ Pierson, Christopher, **Modern Devlet**, çev. Neşet Kultuğ / Burcu Erdoğan, CiviYazıları Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2011, s. 26.

³⁶¹ **Hobbes**, s. 133.

³⁶² **Öktem / Türkbağ**, s. 389.

getirip getirmediğini denetleyecek olanlar da sözleşmeyi hazırlayan insanlardır.³⁶³ Neticesinde, insanlar arasında hazırlanan protokolle doğan Leviathan ölümlü bir Tanrı'dır. Onu öldürecek olan şey, güçleri toplama gerekçesini yerine getirmemesi olacaktır. Başka bir deyişle, barış ve mutluluk içinde bir yaşamı sağlayamazsa Leviathan yok olacaktır. Devletin görevi, bireydeki devredilemez hak olan yaşama hakkının mutlu ve güvende geçirilmesini sağlamaktır. Bütün güçleri bu amacı sağlamak üzere elinde toplamıştır. Şiddeti tekeline alan devlete insanların itaat etmesi, devletin bu amaca hizmet etmesine bağlıdır. Bu amaca hizmet etmeyen devlete bağlılık kalmaz, ölümlü Tanrı'nın sonu gelmiş olur. İçte ve dışta egemenliği sağlayamayan bir egemene karşı isyan hakkı doğar. Kimsenin böyle bir egemene bağlılık yükümlülüğü olmaz.³⁶⁴

Thomas Hobbes; insan aklına dayanan devletin şiddeti kontrol altına alması görevi bağlamında, herkesin ellerindeki silahları egemen güce devretmesi gerektiğini tüm çıplaklığı ile ortaya koymaktadır. Modern devlete ilişkin bu betimleme, özellikle Ortaçağ'ın uzun süren karanlığında çekilen büyük sancılarının sonunda doğmuştur. Thomas Hobbes'tan sonra; devletin şiddet tekeli dışında birçok görevi üzerinde durulmuş ve klasik egemenliğe dayanan devlet tanımı sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Örneğin; John Locke (1632-1704) şiddet tekeli haksızları yargılama ve suçluları cezalandırma işlevi ile sınırlandırarak liberal devletin,³⁶⁵ Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) genel irade ve halk egemenliği kuramı ile sosyal ve demokratik devletin temellerini atmıştır.³⁶⁶ Ancak ortaya atılan hiçbir kuram; devletin örgütlendiği alanda şiddet kullanma tekeli ve kendisi dışında hiçbir varlığa şiddet kullanma imkânı tanımayan üstün güç olma niteliğini dışlamamaktadır. Bu unsur, modern devlete dair analizlerin temel bileşenini oluşturmaktadır.

Modern devlete ilişkin analizleri; modern devletin kullandığı örgütsel araca dikkat çekerek yapılan analizler ve modern devletin bileşenlerine dikkat çekerek yapılan analizler olarak ayırma tabi tuttuğumuz vakit, Max Weber (1864-1920) modern devletin kullandığı araçlara dikkat çeken analizler içinde en yetkin olanlardan birisini ortaya koymuştur.³⁶⁷ Ona göre; faaliyetlerinin sonuçlarına ve eylemlerinin amaçlarına dikkat çekerek yapılan devlet değerlendirmeleri, siyasal örgütün el attığı faaliyet alanlarının çokluğu sebebiyle araştırmacıyı yanıltan bir değerlendirme olur. Devlet; gıda temininden tutun da güzel sanatları korumaya kadar her türlü faaliyete el atmaktadır. Kısaca, devlet örgütünün ilgisini çekmeyen hiçbir

³⁶³ Koçak, s. 96-97.

³⁶⁴ Akad/Dinçkol/Bulut, s. 109.

³⁶⁵ John Locke'nin siyasal toplumun başlangıcı ve sözleşme kuramı için bkz. Locke, s. 64 vd.; Uygun, s. 219 vd.; Akad/Dinçkol/Bulut, s. 127 vd.; Akın, s. 107 vd.

³⁶⁶ Jean-Jacques Rousseau'nun sözleşme kuramı ve genel irade yaklaşımı için bkz. Rousseau, s. 4 vd.; Uygun, s. 237 vd.; Akad/Dinçkol/Bulut, s. 144 vd.; Akın, s. 134 vd.; Hakyemez, s. 36; Koçak, s. 101 vd.

³⁶⁷ Pierson, s. 21.

faaliyet alanı söz konusu değildir. Bu sebeple devletin yaptıklarının dikkate alınması ve bunlara göre devlete anlam yüklenmeye çalışılması doğru olmayacaktır.³⁶⁸ Devletin mutlak suretle kendine özgü araçlarla yani fiziksel şiddet tekeli ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Sadece meşru bir fiziksel güç, bütün idareyi yürüten egemenin kontrolünü sağlar.³⁶⁹ Tabii ki devletin bu tanıma uyabilmesi ve varlığından söz ettirebilmesi için; egemen olanların öne sürdüğü otoriteye, toplumun itaat etmesi, yani rıza göstermesi gerekmektedir.³⁷⁰

3.1.3. Devletin Şiddet Tekeli ve Bireysel Silahlanma Paradoksu

Modern devletin şiddet tekeli; devletin egemenlik iddiasını ortaya koyduğu ülke sınırları içinde yaşamını sürdürenlerin, siyasi iktidardan başka bir gücün şiddetine maruz kalmayacağına dair garanti olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, özgürlüklerin ve hakların güvenli bir şekilde yaşanmasına verdiği teminat karşılığında şiddet tekeli alan modern devlet, sınırları içinde şiddete uğrayan her insanın zararından sorumludur. Her ne kadar Thomas Hobbes *Leviathan*'ın sözleşme bakımından üçüncü kişi olduğu yönünde ifadesi ile modern devletin sorumsuzluğuna dair kaçış ya da çıkış kapısı olarak değerlendirilebilecek bir imkân bırakmış gibi gözükse de, devletin bu sorumluluktan kurtulması; varlığının ve meşruiyetinin dayanağı bakımından mümkün değildir.³⁷¹ Eğer modern devletin varlığını sürdürme iddiası devam ediyorsa, egemenliğin sağladığı gücü kullananlar, sorumluluğunun doğmaması için gerekli tedbirleri samimiyetle almalıdır. Şiddeti kontrol altına alabilmek ve insanları güvende hissettirmek için alabileceği tedbirlerin başında, sivillerin elindeki silahları toplamak ve bireysel silahlanmaya olanak tanımamak gelir. Nitekim modern devletin doğuşundan sonra birçok devlet bu amaca yönelmiş ve bazı tedbirler almıştır. Modern devletin ilk örnekleri; iç güvenlik açısından kendisine rakip gördüğü iktidar odaklarını ortadan kaldırmış, bireysel silahlanmayı suç, sevimsiz ve pratikten yoksun olarak kabul etmiştir. Sivil halkın silahsızlandırılması, düelloların yasaklanması, silahlara genel olarak el konulması, silah üretiminin devlet kontrolüne alınması gibi tedbirler; modern devletin, sivillerin elinden silahları toplamak amacıyla icra ettiği bazı temel tedbirlerdir.³⁷²

Modern devletin tarihsel gelişiminde, şiddetin kontrol altına alınması ve sivillerin silahsızlandırılması amacıyla iki yöntem takip edilmiştir. İlki; sınırlara güçlü kaleler kurup

³⁶⁸ Weber, Max, **Bürokrasi ve Otorite**, çev. H. Bahadır Akın, Adres Yayınları, 6. Baskı, Ankara 2013, s. 43.

³⁶⁹ Weber, Max, "Politics as Vocation", ed. Gerth H.H. / Mills C.W, <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/Weber-vocation.pdf>, erişim tarihi: 08.02.2018, s.1-2; Pierson, s. 22.

³⁷⁰ Ekşi, Hülya, "Bugünü Anlamak İçin Max Weber'i Yeniden Okumak", <http://www.ijmeb.org/index.php/zkesbe/article/viewFile/219/168>, erişim tarihi: 08.02.2018, s. 191.

³⁷¹ Akad/Dinçkol/Bulut, s. 109.

³⁷² Tilly, Charles, **Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu**, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, 1. Baskı, Ankara 2001, s. 126-127.

dışarıdan gelebilecek saldırılara ve içeriden otoriteyi yıpratıcı silahlı ayaklanmalara karşı devleti ve orduyu olabildiğince güçlü tutmaktır. İkincisi; içerde rutin asayişini sağlayacak polis gibi görevlilerin örgütlenmesini tamamlamak ve toplumsal yaşamın güvenliğini, gruplar arasında cereyan eden ilişkilerin sakinliğini temin ederek silahları toplamaktır.³⁷³ Örneğin Fransız Kralı 13. Louis; ülkenin sınırlarına güçlü kaleler yaptırıp, ülke içindeki tüm şatoları ve kaleleri yıktırmıştır. Daha sonra ülkesinde bireysel silahlanmayı yasaklayıp, iç isyanlara ve dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı tedbirler almıştır.³⁷⁴ Bu tedbirler, gündelik hayatta karşılaşılan şiddetin oranını ciddi seviyede düşürmüştür. Eğer savaş gibi bir durum meydana gelmemişse, şiddete dayalı ölüm olayları, iki ya da üç yüzyıl öncesi ile mukayese edilemeyecek kadar gerilemiştir. Genel değerlendirmelerde; 13. yüzyılın İngiltere'sinde meydana gelen cinayet suçları, 16. ve 17. yüzyılın İngiltere'sinde meydana gelenlerin neredeyse iki katıdır.³⁷⁵

Günümüzde silahlanmayı kontrol altına almak ve sivillerin elindeki silahları toplamak 17. yüzyıl koşulları ile karşılaştırıldığında çok daha kolaydır. Dünyadan kilometrelerce uzaktaki cisimleri ya da o cisimlerden dünyadaki gelişmeleri bütün ayrıntılarına kadar gözlemleyebilen, suça ilişkin bir şüphe oluştuğunda tüm iletişim araçlarını dinleyebilen, yerin kilometrelerce altındaki metal parçalarını tespit edebilen teknolojik olanaklar; sivil toplumun içinde kimlerin elinde silahın bulunduğunu, yani kimlerin modern devletin fiziksel şiddet tekeli ihlal ettiğini kolaylıkla tespit edebilir. Ayrıca dış destekli olanları şimdilik değerlendirme dışı tutup, sadece iç egemenlik bakımından konuya odaklanıldığında; günümüzde şiddet tekeline kafa tutanların karşısındaki ortalama devlet gücü, hem 17. yüzyıldaki yeni kurulma çabası çeken modern devlet örneklerinden hem de tarihe damga vurmuş imparatorluklardan çok daha fazladır.³⁷⁶ Modern devlet egemenliğini kullananlardan beklenen; meşruiyetinin dayanağı olarak kabul edilen devletin şiddet tekeli konusunda kararlı olması, yani özgürlükleri, güvenliği ve toplumsal huzuru tehdit eden bireysel silahları toplama konusunda iradesini ortaya koymasıdır. Keza devleti modern yapan bu fiziksel şiddet tekeli, sivil ilişkilerden çatışmayı tasfiye etmesi ve toplumsal ilişkilerde şiddet kullanımına imkân tanımaması karşılığında verilmiştir.³⁷⁷ Hakların ve özgürlüklerin güvende olduğu bir yaşamın sürdürülebilmesi, modern devletin varlık nedenini yerine getirmesine bağlıdır.

³⁷³ Tilly, s. 127; Coşkun, s. 282.

³⁷⁴ Tilly, s. 127; Coşkun, s. 281-282.

³⁷⁵ Tilly, s. 125; Coşkun, s. 285.

³⁷⁶ İmparatorluklar, feodal devletler, şehir devletleri gibi geleneksel devletler; şiddet araçları üzerindeki sürekli ve tekeli denetimi gerçekleştirme konusunda, modern devletler kadar güçlü değildir. Coşkun, s. 283.

³⁷⁷ Coşkun, s. 284.

Şiddetin meydana gelmemesi için alınan tüm tedbirlere rağmen bu tedbirlere uymayanlara karşı alınacak tutumun; en az tedbirler kadar önemli olduğunu da belirtmek gerekir. Modern devletin egemenlik gücünü kullananlar, tedbirleri almak konusundaki samimiyetini ispatlamak için, egemenliği altında yaşamını sürdürenlerin herhangi birine yönelmiş şiddet eylemlerinde, en az devlete yöneltilmiş şiddete verdiği tepki kadar acımasız ve kararlı olmalıdır. Birçok anayasada en acımasız ve büyük cezalar, bizzat devletin bütünlüğünü tehdit eden ve konusu vatana ihanet içeren eylemlere karşı düzenlenmektedir. Devlet otoritesini temsil eden resmi kuruluşlara karşı girişilen eylemler, ağır yaptırımlarla karşılık bulmaktadır.³⁷⁸ Bu düzenlemeler, devletin yapısına uygun ve olağandır. Ancak; modern devletin kuruluş gerekçesi, sadece kendisine yönelmiş tehditleri ortadan kaldırmak ve kendisinin otoritesine karşı gelenleri cezalandırmak değildir. Şiddet temelli ve konusu suç oluşturan bir eylemin sonuçları; eylemin doğrudan muhatabının yanında, kamusal güvenlikte de zarara yol açmaktadır. Sivil vatandaşın vücut bütünlüğüne, eşyalarına ya da herhangi bir özgürlüğüne yönelmiş şiddet eylemi ya da bu şiddet eylemini gerçekleştirme amacı güden araçların bulundurulması, modern devletin varlık nedenine yönelmiş bir tehdit olarak değerlendirilmelidir. Günümüzde birçok modern devletin kendisine de yönelmiş tehdit olarak algılayıp re'sen yargıladığı cinayet, yaralama, kadına karşı şiddet, yağma gibi suçların yanında; patlayıcı madde bulundurma, silah bulundurma, silah üretme gibi eylemler de devletin varlığına yöneltilmiş eylem olarak nitelendirilmeli ve en ağır yaptırımlarla karşılık bulmalıdır.

Modern devletin sivil toplumun silahsızlandırılması gibi tedbirler konusunda imtiyazlar tanınması ve doğrudan kendisine yönelmemiş şiddet eylemleri bakımından basit yaptırımlarla konuyu geçiştirmesi; devlet egemenliğinin vermiş olduğu gücü kullananların sivil toplumun özgürlükleri ve haklarının güvenliği konusunda samimi olmadığı, şiddetin sürekliliği ile kendi varlığı arasında meşruiyet ilişkisi kurduğu şüphesine neden olmaktadır. Şüphe, sadece sivil silahsızlanma amacına yönelmiş tedbirlerin ve alınan tedbirleri ihlal eden eylemlerin inandırıcı bir hukuki iradeyle karşılık bulamamasından kaynaklanmamaktadır. Tarihsel süreçte yaşananlara dair ortaya atılan birtakım iddialar da bu şüpheyi arttırmaktadır. Bir iddiaya göre; modern devletin şiddet tekeline kullananlar ile ona destek çıkan sermaye sahipleri, ortaklaşa faaliyet gösterdikleri siyasi, hukuki, ekonomik ve idari güvenlik oyununu kurgulamıştır. Bu kurgunun önemli oyuncularından birisi olan “Şeytan”; pasif oyunculardan oluşan toplumun modern devlete rıza göstermesi için, sürekli tehdit niteliği taşıyan kötülüğün temsilcisi rolünü üstlenmektedir. Şeytan ve ekibi; 15. ve 16. yüzyıldaki gelişmelere gebe

³⁷⁸ Pierson, s. 21.

karanlığın oluşmasında, 17. yüzyılda toplumsal düzene bir tehdit olarak değerlendirilen çok sayıda kadının peşine düşülüp idam edilmesinde(cadı avı), 20. yüzyılda komünistlerin yakalanıp yok edilmesinde ve 21. yüzyılın büyük çatışmalarına gerekçe gösterilen 11 Eylül olaylarında başarıyla rollerini oynamıştır.³⁷⁹ Ortaya atılan bu iddia ile sivillerin silahlanmasına olanak tanıyan düzenlemeler arsında, tutarlı bir illiyet bağı kurmak mümkündür. Çünkü, gerçekten şiddeti kontrol altına aldığını ve kendisinin dışında meşru şiddet tekeline sahip otoritenin olmadığını iddia eden bir egemen; sivillerin silahlanmasını basitleştirici ve sivil silahlanmayı özgürlükler kapsamında değerlendirci bir yaklaşım göstermemelidir. Ancak hukuk bilimi, sadece iddialar ve şüpheler üzerine kesin kararını vermez. Öncelikle şüphe uyandıran delillerin gerçekliğine yoğunlaşır. Eğer ortada sadece şüphe uyandıracak deliller varsa, bu durumdan sanık yararlanır. Öte yandan ortalama bir hukukçu, şüphe uyandıracak delillere ulaştıktan sonra, iddiaları ispatlayabilecek ya da çürütebilecek delillerin peşine düşer. Deliller; suç niteliği taşıyan duruma ve bu suçu işleyen faile dair kesin bilgi verse dahi, hukuka uygunluk sebebinin olup olmadığı araştırılır. Yapılan eylem suç oluşturur, eylemi gerçekleştiren belirlenir, hukuka uygunluk sebebi değerlendirilir ve kesin kanaate varılır. “Modern devletin egemenlik gücünü kullananlar; şiddetin sürekliliği ile varlığının meşruiyeti arasında bağ kurmaktadır.” ve “Egemenlik gücünü kullananlar, bireysel silahlanmaya olanak tanıyarak şeytanla işbirliği yapmaktadır.” iddiasına dair peşine düşülecek en kuvvetli delil; devletlerin güncel bireysel silahlanma yaklaşımlarına ve bu yaklaşımların nedenlerine yoğunlaşmakla elde edilebilir.

3.2. Devletlerin Bireysel Silah/lanma Politikaları

Modern devletin meşru şiddet tekeline sahip olduğuna dair düşünsel bir alt yapı sağlandıktan sonra, bu yetkinin nasıl kullanması gerektiği noktasında farklı yorumlar yapılmıştır. Devlet fiziksel şiddet tekeline kaynaklanan bu egemenliğini, toplumun ve bireylerin hayatına ilişkin her konuda kullanabilecek midir? Bireysel hak ve özgürlüklerin sınırı, üretime ve dağıtımına dayalı ekonomik ilişkiler, sosyal hayata dair güvenlik politikaları gibi sorunlarda devlet nasıl rol alacaktır? Bu sorulara verilen cevaplar, devletin işleyişi konusunda farklılıklara işaret eden devlet sistemlerini ortaya çıkarmıştır. Eşitlik, adalet, özgürlük, paylaşım, üretim, güvenlik gibi kavramların ne anlam taşıdığı hakkında fikirler; modern devletin doğuşundan sonra kervana onu da katmış, devlet sistemine ilişkin teoriler

³⁷⁹ Neocleous, Mark, **Evrensel Hasım**, çev. Beyza Sumer AYDAŞ, NotaBene Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016, s. 140-141.

ortaya atan siyasal ideolojilere dönüşmüştür.³⁸⁰ Devletin ve devlet sistemlerinin yorumlanmasında temel alınan siyasal ideolojilerin bazıları için modern devletin doğuşundan çok öncesine dayanan, bazıları içinse modern devletin doğuşundan çok sonra başlayan tarihsel bir gelişim süreci vardır. Ancak; inceleme konusu bakımından, siyasal ideolojilerin tüm tarihsel gelişimine yoğunlaşmaktan ziyade devletin toplumsal yaşamdaki rolüne, modern devletin şiddet tekeli konusuna hatta doğrudan modern devletin bireysel silahlanma politikasına dair fikirler ortaya atan siyasal ideolojilerin nedenlerine yoğunlaşmak daha yararlı olacaktır. Aksi takdirde; kavramların bilimsel analizini yapıp teori ortaya atan her fikir, devletin faaliyet alanına da yorum yapmış bir ideoloji olarak kabul edilmeli ve niyet okuması yapılmalıdır. Maalesef böyle bir merakı giderecek genel anlamda ideolojiler tarihinin olmadığı kabul edilir.³⁸¹

Devlet sistemleri bakımından, devletin varlığına husumet besleyen ya da devlet müdahalesine şüpheyle bakan ideolojiler ve devletin varlığını her şeyden üstün tutan ya da devletin müdahalesini gözetken ideolojiler olarak bir ayrıma gidilebilir. Bireysel silahlanmanın güvenlik gerekçesi ile kısıtlanması ya da yasaklanmasını devletin varlığı ile uyumlu gören ideolojiler, genellikle ikinci grupta yer almaktadır. Örneğin her şey devletle ve her şey devlet için düşüncesinin temsilcisi Benito Mussolini (1883-1945) tarafından kuramlaştırılan Faşizm; devletin varlığını her şeyden üstün tutan ideolojilerden biridir. Bu ideolojiye göre devletin dışında insani ya da manevi bir varlık değer taşımamaktadır.³⁸² Dolayısıyla bireysel silahlanma özgürlüğü dâhil, özgürlüklerin tamamı başıbozukluktur. Bir eylem özgürlük olduğu için değil, görev olduğu için anlam taşır.³⁸³ Silahlanmak ancak devlet için yerine getirilecek bir görev ise mümkün olabilir. Yine devleti her şeyin üstünde gören, ancak milleti ırk unsuruyla açıklayan ve iktidarı tek kişiye indiren Nasyonal Sosyalizm açısından da durum çok farklı değildir. Nasyonal Sosyalizmin, Faşizm'den temel farkı; devleti, ırkın menfaatlerini sağlayacak bir araç olarak değerlendirmesi ve bu sebeple meşru kabul etmesidir. Irkçı devletin en önemli amacı; ırkın gelişmesi ve temsilcilerinin sürekliliğinin sağlanmasıdır.³⁸⁴ Devleti bu amaçla yönetecek ve temsil edecek tek otorite de Führer'dir. Bütün ırkın karşılığını

³⁸⁰ Fikirlerin(ideo) oluşuna ilişkin teori(loji) anlamına gelen ideoloji kavramı; modern devletin ete kemiğe büründüğü aydınlanma çağında, Destutt de Tracy, Cabinas ve arkadaşları tarafından yaratılmıştır. Althusser, Louis, **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev. Alp Tümerterkin, İthaki Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2016, s. 97.

³⁸¹ Althusser, s.101 vd.

³⁸² Mussolini, Benito, **Faşizm**, çev. Hasan Tuncay / Serhat Toker / Mine Toker, Toker Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2016, s. 10.

³⁸³ Uygun, s. 330-331.

³⁸⁴ Soykırım ve insanlığa karşı suçlar bakımından sabıkalı olanların eserlerini bilimsel araştırmalarda kullanmak, geride kalanların anılarına saygı bakımından eleştirilebilir. Ancak; ilgililerin kendi politik kuramlarını yazdığı eserler, insanlığı yıkan suçların temelindeki fikri oluşturduğu ve bir daha aynı acıların yaşanmaması için bilimsel araştırmada kullanılmıştır. Hitler, Adolf, **Kavgam**, çev. Mehmet Altun, MDS Yayınları, İstanbul 2007, s. 374.

bulduğu mutlak otorite olarak kabul edilen Führer'e itaat eden kişi, aynı zamanda kendine itaat etmiş olur. Alman ari ırkının Führer olarak kabul ettiği kişi de, Adolf Hitler (1889-1945)'dir.³⁸⁵ Dolayısıyla, bütün kuralları belirleyecek tek lider de O'dur. Ari ırkının meşru savunma aracı olan silahları asla devretmemesi gerektiğini savunan Hitler'e göre; tarih, zorunlu olmaksızın silahlarını devreden ulusların uğradığı aşağılanmalarla ve ağır zulümlerle doludur.³⁸⁶ Ancak bireysel silahlanmanın da bu bağlamda değerlendirilmesi doğru değildir. Burada kast edilen, ari ırka karşı başkalarının saldırılarından korunmak için sahip olunan meşru savunma hakkıdır. Keza, Führer'in tanımladığı bireysel bir özgürlük düşünülemez. Totaliter diktatörlüğün bir örneği olarak kabul edilen Nasyonal Sosyalizm, silahlı güçlerin tamamen iktidarın elinde toplanması gerektiğini benimseyen ideolojilerden birisidir.³⁸⁷

Otoriter ve totaliter yönetimlerde devlete sorgusuz sualsiz inanmak ve itaat etmek ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşımlarda; sınırsız özgürlüklerin getirdiği güven bunalımıyla, totaliter bir yönetime ya da tüm gücü elinde toplayan bir lidere sığınma ihtiyacı ortaya konmaktadır.³⁸⁸ Ancak otoriter ve totaliter yönetimlerin dışında, devletin müdahalesini dostça kabul eden ve devletin kimi noktalarda müdahale etmesini gerekli bulan demokratik bir devlet sistemi de vardır. Güncel devlet yaklaşımlarının anayasal düzenlemelerinde yer bulan Sosyal Devlet anlayışı; temel hak ve özgürlüklerinin korunması, sosyal hak ve özgürlüklerinin sağlanması bakımından devlet müdahalesini dostça bulmaktadır.³⁸⁹ Ancak; devlet hak ve özgürlükleri hedef edindiği gerekçesi ile müdahalelerde bulunurken, hukuka bağlılığını da unutmamalıdır. Modern devletin temelinde yer alan fiziksel şiddet tekeli; sosyal devletin, hak ve özgürlüklerin hüküm sürdüğü yaşamı sağlamak ve korumak maksadıyla yürürlüğe koyduğu hukuki düzenlemelerin cebri yönüne karşılık gelmelidir. Totaliter ve otoriter sistemlerin, devlete ya da lidere itaat ve bağlılık anlayışıyla; sosyal devlet sisteminin, hukuka dayanan müdahalelere güven anlayışı tamamen farklıdır.

Sosyal devlet sistemi, bireysel silahlanmanın özgürlük olarak değerlendirilmesi ya da yasaklayıcı eğilimin benimsenmesi noktasında doğrudan bir görüşü ortaya atmamaktadır. Sosyal devlet anlayışı; temel hak ve özgürlüklerin dokunulmazlığını benimsemekle birlikte, toplumun refahını ve huzurunu arttırmak için, ekonomik, sosyal ve kültürel hayata dair devlet müdahalelerini yerinde bulan yaklaşımdır.³⁹⁰ Bu sebeple, sosyal devlet sisteminde, bireysel

³⁸⁵ Göze, Ayferi, **Liberal Marxiste Faşist Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet**, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2010, s. 189-190.

³⁸⁶ **Hitler**, s. 567 vd.

³⁸⁷ **Uygun**, s. 342.

³⁸⁸ **Heywood**, s. 214.

³⁸⁹ **Göze**, s. 207.

³⁹⁰ **Bulut**, Sanayi Devriminden Küreselleşmeye Sosyal Haklar, s. 55 vd.; Doehring, Karl, **Genel Devlet Kuramı (Genel Kamu Hukuku)**, çev. Ahmet Mumcu, İnkılap Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, s. 218 vd.

silahlanmayı yasaklayan ya da kısıtlayan hukuki düzenlemeler, devletin meşru şiddet tekeli bağlamında değerlendirilebilir. Böyle bir kısıtlama ya da yasaklama, bireyin temel özgürlüklerine müdahale kapsamında yorumlanmamaktadır. Bilakis, bireysel silahlanmanın yasaklanması ya da kısıtlanması; temel hak ve özgürlüklerin güvencesi olan devletin dostça bir müdahalesi manasında yer edinebilir.

Devlet sistemleri bakımından; diğer grupta yer alan, devletin varlığına husumet besleyen ve sosyal hayata müdahale yetkisine şüpheyle yaklaşan siyasal ideolojilerin, genelde bireysel silahlanma konusuna özgürlük olarak baktığı ifade edilebilir. Örneğin birçok parametresi bulunan ama temelde devletsiz toplumu özgürlüğün hüküm sürdüğü bir toplum olarak kabul eden ve devlete husumet güden Marksizm; devletin, üretim araçlarının mülkiyetine sahip sömüren sınıfın elinde bir baskı ve zorlama aracı olduğunu iddia etmektedir. Modern mülkiyetin karşılığı olan modern devlet; mülk sahiplerinin vergiler yoluyla yavaş yavaş ele geçirdiği ve neticede tamamen mülk sahiplerinin kredilerine bağımlı hale gelmiş bir teşkilatlanmadır. Devlet; egemen sınıfın bireylerinin kendi ortak çıkarlarını geçerli kıldıkları bir alan olduğundan ve bir çağın seçkin sınıfının tamamını özetleyen biçim olduğundan güvenilir bir kurum değildir. Hukukun iradeye, hatta maddi temellerinden kopmuş olan özgür iradeye dayandığı iddiası tamamen yanılsamadır.³⁹¹ Hukuk, devletin zorlama gücünü kullanan hâkim sınıfın iradesidir. Devletin, sivil halkın silahlanmasına müdahalesi anlamındaki düzenlemeleri de bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Bireysel özgürlükleri her şeyin üstünde tutan ve devletle husumetli ideolojilerden birisi olarak kabul edilen anarşizm açısından da benzer sonuçlar çıkartılabilir. Anarşizm, bireysel özgürlüğün sınırsızlığını, bireyin aklını ve fiziki gücünü istediği gibi kullanabileceğini kabul etmektedir. Bireyin özgürlüklerini zorunluluk ve müeyyide altına alan dini, ahlaki ya da hukuki tüm yasaları reddetmektedir.³⁹² Otorite ve iktidar gibi kabulleri reddeden anarşizme göre, varlığı sorun olan devletin, bireysel silahlanma özgürlüğüne müdahale etmesi düşünülemez.

Devletin varlığını ve hukukun güvenilirliğini kabul etmeyen siyasal ideolojiler bakımından, bireysel silahlanmaya ilişkin düzenlemelerin meşruiyeti yoktur. Marksizm ve anarşizm örnekleri üzerinden değerlendirilen devletin varlığını kabul etmeyen ideolojilerin bireysel silahlanma konusundaki fikirleri, ihtilalci sendikalizm gibi başka örnekleri bakımından da geçerlidir. Ancak devletin varlığına itiraz etmediği halde, müdahalelerine şüpheyle bakan Liberalizm; bireysel silahlanmaya ilişkin güncel devlet politikalarını da

³⁹¹ Marx, Karl/Engels, Friedrich, **Alman İdeolojisi**, çev. Tonguç Ok, Olcay Geridönmez, Evrensel Basım Yayın, 2. Baskı, İstanbul 2013, s. 65-66.

³⁹² Göze, s. 103-104.

doğrudan etkilemesi sebebiyle, farklı bir yerde durmaktadır. Düşünsel temellerini, devletsiz toplumun barış, mutluluk ve özgürlükler içinde yaşadığı varsayımına dayandıran John Locke'un doğa halinde bulan Liberalizm; felsefi ve siyasi başta olmak üzere birçok doktrine dayanak oluşturmakta, fakat bazen de içinde bulunduğu disipline göre farklı yorumlanmaktadır.³⁹³ Devlet teorisi bakımından liberalizm; modern devletin fiziksel şiddet tekeline dair meşruiyetini kabul etmekte, ancak bu yetkinin sadece özgürlüklere ve eşitliğe dayanan doğa halinin kurallarını ihlal eden suçluları cezalandırmada kullanılabileceğini iddia etmektedir.³⁹⁴ Liberal ideolojinin, devletin bireysel silahlanma karşısındaki rolüne ilişkin fikirlerini, Locke'nin şu açıklamalarında bulabiliriz:

“Sıradan doğa durumunda, insan kendi hakkına ilişkin yargılama yapma ve gücünün elverdiği ölçüde hakkını koruma hürriyetine sahip olduğu halde, şimdi mülkiyetine monarkının isteği ve emriyle tecavüz edildiğinde toplumda yaşayanların sahip oldukları bir başvuru merciine sahip olmamakla kalmamakta ama sanki akıllı yaratıkların içinde bulundukları ortak durumdan çıkarılarak alçaltılmış gibi hakkına ilişkin yargılama yapma ya da hakkını savunma özgürlüğünden de yoksun bırakılmaktadır. Ve böylece sınırsız doğa durumunda olmakla birlikte dalkavuklukla yozlaşmış ve güçle silahlanmış bir insandan duyabileceği korkunun verebileceği sefalet ve uygunsuzlukların tümüne maruz kalmaktadır...”³⁹⁵

Liberal devlet; bu açıklamalarla yorumlandığında, bireysel silahlanmanın ve bireyin kendini savunma hakkının doğa haline ait bir özgürlük olduğuna, gerektiğinde silahların yönetime karşı kullanılabileceğine işaret etmektedir. Birey ve devlet arasında az çok hasım ilişkisinin olduğunu değerlendiren Liberalizm;³⁹⁶ devletin, bireylerden aldığı şiddet yetkisini kötüye kullanabileceğinden şüphelenmektedir. Locke; silahsız hale getirilmiş insanların, şiddeti tamamen eline almış mutlak iktidar karşısında savunmasız bir av görünümüne düşeceğini ve böyle bir durumun, kendini bir kişiye karşı savunmak zorunda olan bireyden çok daha vahim senaryolara yol açabileceğini belirtmektedir.³⁹⁷

Modern devletin işleyişine ilişkin fikirler ortaya atan ideolojiler, burada ele alınanlardan ibaret değildir. Ancak düşünürler ve siyasi partiler; ideolojilerin temel yaklaşımlarını esnetmek ve evirmek suretiyle dünyadaki tüm gelişmeleri yorumlamaya kalkışmış, fikirlerin çok geniş bir alana dağılmasına neden olmuştur. Geçerliliğini yitirmek istemeyen ideolojiler bakımından, esnek ve açık fikirli olmak zorunluluk halini almıştır. Aksi takdirde, günümüzün yasaları tarafından tamamen terk edilen Faşizm, Nasyonal Sosyalizm ve

³⁹³ Freeman, Samuel, “İlliberal Liberteryenler Liberteryenizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?”, çev. Atilla Yayla, **Hangi Liberalizm? Derlemesi**, der. Atilla Yayla, Liberte Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013, s. 11.

³⁹⁴ Göze, s. 4.

³⁹⁵ Locke, s. 60.

³⁹⁶ Göze, s. 31.

³⁹⁷ Locke, s. 90-91.

Anarşizm gibi ideolojilerle aynı kaderi paylaşmak kaçınılmazdır. Hoşgörüyü ve açık fikirliliği temel alan liberal devlet ve sosyal devlet gibi yaklaşımlar; çağa ayak uydurduğu sürece uzun dönem yasalara sirayetini sürdürecektir. Devletlerin güncel anayasalarında ve yasalarında; özgürlük ve güvenlik ekseninde değerlendirilen konuların, yaygın olarak liberal devlet ve sosyal devlet yaklaşımıyla ele alındığı görülmektedir. Bireysel silahlanma düzenlemelerinde; hak ve özgürlük eğilimi gösteren devletlerin liberal devlet yaklaşımını benimsedikleri, kısıtlama ya da yasaklama eğilimi gösteren devletlerin ise sosyal devlet yaklaşımını benimsedikleri ifade edilebilir. Ancak, bu değerlendirme mutlaklık taşımamakta ve istisnaları bulunmaktadır. Keza hiçbir ideoloji ya da devlet sistemi; bireysel silahlanmanın herhangi bir düzenlemeye konu edilemeyecek kadar sınırsız bir özgürlük olduğunu ya da herhangi bir istisna getirilemeyecek şekilde yasaklanması gerektiğini vurgulamamaktadır. Dolayısıyla bireysel silahlanmaya ilişkin devletlerin yaklaşımlarında, müsamahakâr (izinli) ve sınırlayıcı (kısıtlayıcı) olmak üzere genellikle iki yöntem kabul edilmektedir. Devletlerin bireysel silahlanmaya ilişkin yaklaşımları hak ve özgürlük eğilimdeyse, müsamahakâr olduğu kabul edilen normlar yürürlükte. Bu ülkeler bakımından, başvurusunun bireysel silah hakkı olduğu var sayılır. Eğer bu hak uyuşturucu kullanmak, reşit olmamak ve tehlikeli suçlara karışmak gibi nedenlerle kısıtlanacaksa; devlet başvurunun reddine dair gerekçeyi ispatlamakla yükümlüdür. Bireysel silahlanmanın hak ve özgürlük olarak değerlendirilmediği, sınırlandırıcı yaklaşımın benimsendiği devletler bakımından ise bu durumun tam tersi geçerlidir. Silah almak için başvuruda bulunan kişi; yürürlükteki düzenlemelere göre iyi niyetli birisi olduğunu ve silah almak için geçerli bir gerekçesinin bulunduğunu ispatlamakla yükümlüdür.³⁹⁸

3.2.1. Bireysel Silahlanmada Özgürlükçü Politikayı Benimseyen Devletler

Bireysel silahlanmayı özgürlükler kapsamında değerlendiren ve başvuruçulara müsamahakâr yaklaşan devletlerin başında, Amerika Birleşik Devletleri(ABD) gelmektedir. Ülkenin bireysel silahlanma konusundaki tüm mevzuat ve işlemleri; anayasasının değişiklikler bölümünün ikinci maddesinde düzenlenen silah taşıma hakkını ihlal etmemek zorundadır. ABD Anayasası'nın değişiklikler bölümünde yer alan silah taşıma hakkına ilişkin düzenleme şu şekildedir:³⁹⁹

³⁹⁸ Newton, George D./ Zimring, Franklin, E., **Firearms & Violence in American Life**, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/769NCJRS.pdf>, erişim tarihi: 15.02.2018, s. 83.

³⁹⁹ ABD Anayasa'sının orijinal metnine ulaşmak için bkz. <https://www.usconstitution.net/const.html>, erişim tarihi: 26.02.2018; <http://constitutionus.com/>, erişim tarihi: 26.02.2018; İlgili metnin Türkçe çevirileri için bkz. Abay, Muvaffak, Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Metinleri, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/245/2199.pdf>, erişim tarihi: 26.02.2018; http://www.adaletbiz.com/images/dosyalarim/abd_anayasasi.pdf, erişim tarihi: 26.02. 2018.

Değişiklikler Madde II. Silâh Taşıma Hakkı:

Hür bir devletin emniyeti için iyi teşkilatlanmış bir milise ihtiyaç bulunduğundan, halkın silâh edinmek ve taşımak hakkına tecaviüz olunamaz.

Bu anayasal düzenlemenin yanında, ABD’de silahların kullanılması ve ticaretine dair federal düzeyde iki temel düzenleme bulunmaktadır: Ulusal Ateşli Silahlar Yasası(1934) ve Silahların Kontrolü Yasası(1968). Al Capone tarafından gerçekleştirilen sevgililer günü katliamından sonra, makineli tüfekler ve bazı özelliklere sahip otomatik silahların elde edilmesini zorlaştırmak üzere Ulusal Ateşli Silahlar Yasası yürürlüğe konmuştur. Ancak yasanın, silahlara ulaşmayı zorlaştırmak için doğrudan yasaklayıcı düzenlemeler içermekten ziyade, vergilendirme yöntemini benimsediği ifade edilebilir. Silahların üretiminin ve dağıtımının tüm yönlerini vergilendiren yasa, üretim ve dağıtım sürecinin nasıl işleyeceğine dair düzenlemeler içermektedir.⁴⁰⁰ Diğer düzenleme ise, 1963 yılında John Fitzgerald Kennedy suikastının gerçekleşmesinden beş yıl sonra yürürlüğe girmiştir. 1968 tarihli Silahların Kontrolü Yasası, ateşli silahlara lisans alınmasını zorlaştıran ve suç işlemiş bazı kişilere silah verilmemesini içeren düzenlemeler içermektedir. Bu yasa; hem uluslararası silah ticaretine ilişkin konulara, hem de ulusal silah lisanslamasına ilişkin konulara temas etmektedir. Ulusal düzenlemeler bakımından eyaletlere yol gösterici nitelikte olan yasanın; bir taraftan şiddeti kontrol altına alma, bir taraftan da bireylerin silah alma hakkını koruma kaygısı taşıdığı ifade edilebilir.⁴⁰¹

Bu düzenlemelerin dışında, silahlara takılan aparatların yasaklanması gibi kimi teknik konuları ve ayrıntıları içeren federal yasalar ile kendi bölgelerinin bireysel silahlanma sistemini düzenleyen eyalet yasaları da bulunmaktadır. Bazı eyaletler ulusal düzeyde benimsenen müsamahakâr yaklaşımı daha da genişletici yorumlamış, bazıları ise fazla müsamahakâr buldukları bu düzenlemeleri sınırlandırılmaya yönelik girişimlerde bulunmuştur. Ancak birçok girişim, halkın silahlanma özgürlüğünü ihlal ettiği gerekçesi ile yüksek mahkeme tarafından ihmal edilmiştir. Bu konuda en bilindik mahkeme içtihatlarından birisini, 2008 yılında Columbia Yüksek Mahkeme’si (Supreme Court) ortaya koymuştur. 1976 yılında Columbia Kent Konseyi; Güney Karolina’nın başkenti Columbia bölgesinde tabanca bulundurulmasını tamamen yasaklayan ve tüfeklerin ise konutlarda tetik sisteminin sökülmüş şekilde tutulmasını kabul eden bir düzenlemeyi hayata geçirmiştir. ABD tarihinin

⁴⁰⁰ Ulusal Ateşli Silahlar Yasası(1934) ve yorumu için bkz. <https://www.atf.gov/rules-and-regulations/national-firearms-act>, erişim tarihi: 26.02.2018; Gunpolicy, www.gunpolicy.org/firearms/citation/quotes/6678, erişim tarihi: 26.02.2018

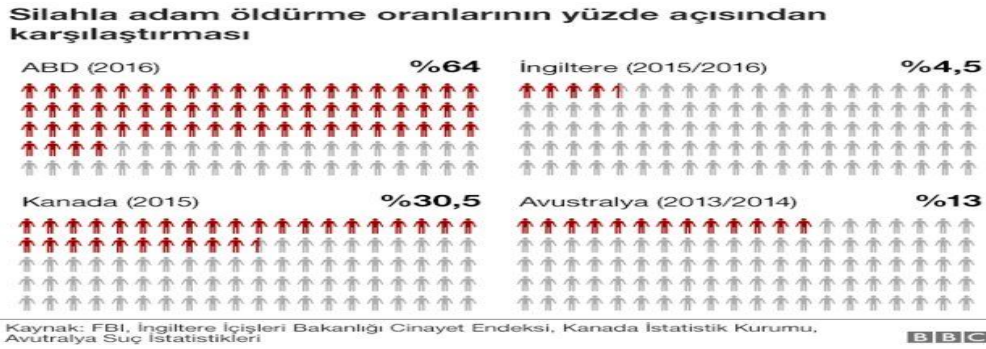
⁴⁰¹ Silahların Kontrolü Yasası(1968) ve yorumu için bkz. <https://www.atf.gov/rules-and-regulations/gun-control-act>, erişim tarihi: 26.02.2018; Gunpolicy, www.gunpolicy.org/firearms/citation/quotes/6678, erişim tarihi: 26.02.2018.

silahların kontrolü amacıyla yürürlüğe konmuş en katı girişimi olarak kabul edilen düzenleme, Columbia bölgesinde uygulanan silah yasağı olarak anılmaktadır. Ancak; Dick Heller ve beraberindeki beş kişi, ilgili düzenlemenin ABD Anayasası'nın değişikliklere ilişkin ikinci maddesine aykırı olduğu gerekçesi ile ihmalini istemiştir. 2003 yılında Columbia Bölge Mahkemesi'nde görülmeye başlanan davada, ilginç bir karar çıkmıştır. Karara göre; ABD Anayasası'nın ilgili düzenlemesi, herhangi bir bireyin silahlanma hakkına değil, organize olmuş milis bir gruba üye bireyin silahlanma hakkına ilişkindir. Dolayısıyla, Heller ve beraberindekilerin istemi Columbia Bölge Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Heller ve beraberindekiler bu karara karşı temyiz incelemesine başvurmuştur. Temyiz mahkemesi; Heller dışındakilerin başvurusunu usul yönünden reddetmiş, Heller yönünden ise silah bulundurma hakkının olduğuna karar vermiştir. Ancak bu karar, evdeki silahların işlevsiz bırakılmasına ilişkin düzenlemeyi tamamen ortadan kaldırmadığı gerekçesi ile Yüksek Mahkeme önüne taşınmıştır. Nihayetinde Columbia Yüksek Mahkeme'si önüne kadar gelen düzenleme hakkında, tüm ülkeyi etkileyen bir içtihat ortaya konmuştur. İlgili içtihadı göre; ABD Anayasası'nın değişikler bölümündeki ikinci maddesi, bireylerin silah taşıma ve bulundurmasına ilişkin özgürlüğünü de kapsamaktadır. Dolayısıyla, bireylerin silahlanma özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte düzenlemelerin, bu maddeye aykırılıklar içermemesi gerekmektedir. Columbia Kent Konseyi'nin silahlanma özgürlüğünü ihlal eden düzenlemesi ihmal edilmiştir.⁴⁰² İlgili karar doğrultusunda günümüze kadar gelişmeler devam etmiş ve bireysel silahlanma hakkını doğrudan kısıtlayan hiçbir düzenleme, mahkeme tarafından meşru bulunmamıştır. Ulusal Ateşli Silahlar Yasası ve Silahların Kontrolü Yasası içindeki kimi kısıtlayıcı düzenlemelerle birlikte, bireysel silahlanma hakkında müsamahakâr yaklaşımı ihlal eden birçok düzenleme Amerikan Yüksek Mahkemesi tarafından ihmal edilmiştir.

ABD; bu müsamahakâr tutumunun bedelini, sivillerin silahla ölümleri istatistiklerinde diğer devletlerin fersah fersah önünde olarak ödemektedir.⁴⁰³ Örneğin; kendisi ile benzer kültürel özelliklere sahip İngiltere, Kanada ve Avusturalya sivil ölümlerinde bireysel silahların rolü bakımından çok daha güvenli ülkeler olarak kabul edilmektedir. Bu ülkelerin ilgili birimlerince birbirine yakın zamanda tutulmuş veriler, BBC tarafından tek bir grafikte şu şekilde karşılaştırılmıştır:

⁴⁰² İlgili karar için bkz. "ABD/Columbia Yüksek Mahkemesi Dick Heller ve Diğerleri Kararı", <https://www.law.cornell.edu/supct/cert/07-290>, erişim tarihi: 26.02.2018; <http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/554/570.html>, erişim tarihi: 26.02.2018; <https://www.law.cornell.edu/supct/cert/07-290>, erişim tarihi: 26.02.2018

⁴⁰³ Tilly, s.126-127.

Şekil 3.1 ABD, İngiltere, Kanada ve Avusturalya’da Cinayet Suçlarında Silah Kullanım Oranlarının Diğer Suçlar İçindeki Oranı⁴⁰⁴

Bu grafik; cinayet suçlarının içinde, silahla işlenen cinayet oranını göstermektedir. Sivillerin sahip olduğu silahlarla gerçekleştirilen saldırılar bakımından, dünyanın bir numarasında ABD olduğu konusunda birçok veri ortaya konabilir. Aslında, yukarıda kendisi ile mukayese edilen devletler de uzun dönem bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşan devletler kategorisinde bulunmuşlardır. Ama bireysel silahlarla gerçekleştirilen eylemler neticesinde yaklaşımlarını değiştirmişler ve bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşan devletler kategorisinden, bireysel silahlanmayı sınırlandıran ya da yasaklayan devletler kategorisine geçmişlerdir. Örneğin; Kanada, Montreal Üniversitesi Mühendislik Okulu'nda 6 Aralık 1989 günü yaşanan kadın ve öğrenci cinayetlerinden sonra, bireysel silahlanmayı kısıtlayıcı düzenlemeler getirmiştir. İngiltere; 1987’de Michael Ryan adlı silah düşkünü bir vatandaşın, Hungerford kasabasında 16 kişiyi öldürmesi olayından sonra, bireysel silahlanmaya ilişkin kısıtlama yolunu benimsemiştir. Avusturalya; 1980’lerin sonunda meydana gelen iki önemli silah saldırısından sonra, şiddeti ve silahlanmayı kontrol altına almak üzere çalışmalar gerçekleştirmiştir. Batı’nın bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşırken, sınırlandırıcı ve yasaklayıcı yaklaşıma dönüşmesine neden olan olaylara örnekleri çok daha fazladır. Almanya, Finlandiya ve Yeni Zelanda; bireysel silahla işlenen cinayetler neticesinde, silahlanmaya ilişkin tutumunu katılaştıran ülkelerden bazılarıdır.⁴⁰⁵

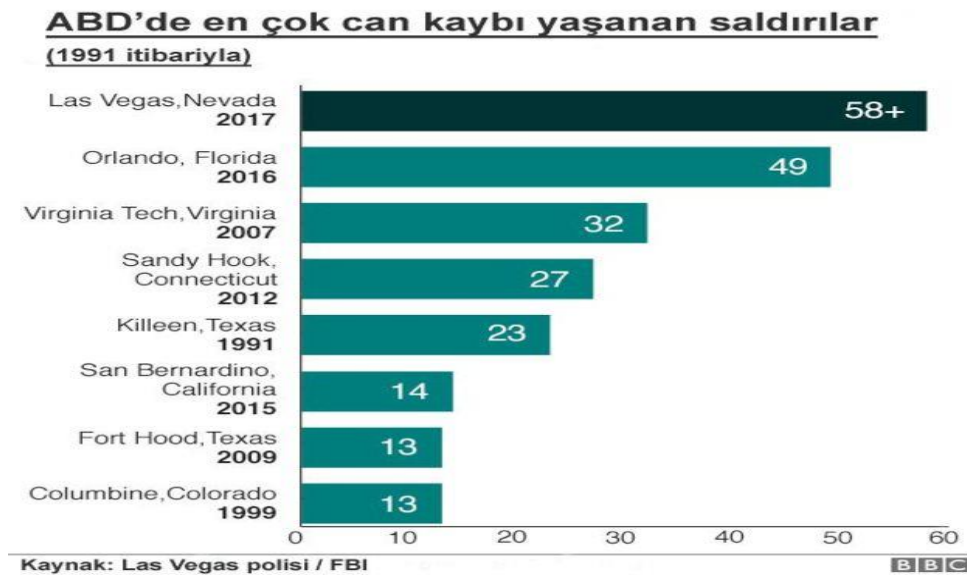
ABD’de rutin olarak hayatına devam eden birçok masum insan, bireysel silahlara sahip olmanın kolaylığı neticesinde canavara dönüşenlerin saldırısına maruz kalmaya devam etmektedir. Masum insanların kolaylıkla öldürülebildiğine dair örnek olarak verilebilecek acı bir olay, ABD’nin Pensilvanya eyaletine bağlı Cleveland şehrinde meydana gelmiştir. Steve

⁴⁰⁴ “ABD, İngiltere, Kanada ve Avusturalya’da Cinayet Suçlarında Silah Kullanım Oranlarının Diğer Suçlar İçindeki Oranı”, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41496572>, erişim tarihi: 16.02.2018.

⁴⁰⁵ Kanada, İngiltere ve Avustralya başta olmak üzere, ilgili ülkelerin bireysel silahlanma yaklaşımlarının değişimine neden olan olaylar ve gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Parker, Sarah, “Small Arms Survey 2011 States of Security”, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/A-Yearbook/2011/en/Small-Arms-Survey-2011-Chapter-09-EN.Pdf>, s. 6, erişim tarihi: 27.02.2018.

Stephens isimli bir ABD vatandaşı; 15 Nisan 2017 tarihinde, Robert Godwin isimli yaşlı adamı sokak ortasında hiç suçu yokken öldürmüştür. Cinayeti sosyal medya hesabından canlı yayınlayan katil, silahın sağlamış olduğu kolaylıktan olsa gerek, işlediği suçu olağan bir durum gibi algılamaktadır. 78 yaşındaki Robert Godwin; ailesi ve çevresi tarafından, hiç kimseye hayatı boyunca zararı dokunmayan, son derece güler yüzlü, narin ve hayata âşık biri olarak tarif edilmektedir. Masum Godwin; hiç beklemediği bir anda ve sebepsiz yere, bir katilin elinde hayatından olmuştur.⁴⁰⁶

ABD’de bireysel silahlarla gerçekleştirilen saldırılar; münferit ölümlerin yanında, katliam olarak nitelendirilebilecek toplu ölümlerin meydana gelmesine de neden olmuştur. Örneğin; 2018 yılında, ABD’nin Florida eyaletine bağlı Broward kentinde, bir liseye düzenlenen silahlı saldırıda en az 17 kişi hayatını kaybetmiş, 50’den fazla kişi de yaralanmıştır. 2017 yılında, ABD’nin Nevada eyaletine bağlı Las Vegas kentinde, bir konser esnasında meydana gelen silahlı saldırıda 58’den fazla kişi hayatını kaybetmiş, 515’ten fazla kişi ise yaralanmıştır. Yaşanan bu olaylarda hayatını kaybedenlerin yanında, maddi ve manevi destekten yoksun kalan yakınları da dikkate alınırsa, her bir katliamın binlerce kişiye sirayet ettiği iddia edilebilir. ABD sınırları içerisinde, 1991 yılından 2017 yılına kadar geçen sürede, bireysel silahlarla gerçekleştirilen saldırılar neticesinde en çok can kaybının yaşandığı eylemler şu grafikte gösterilmektedir:

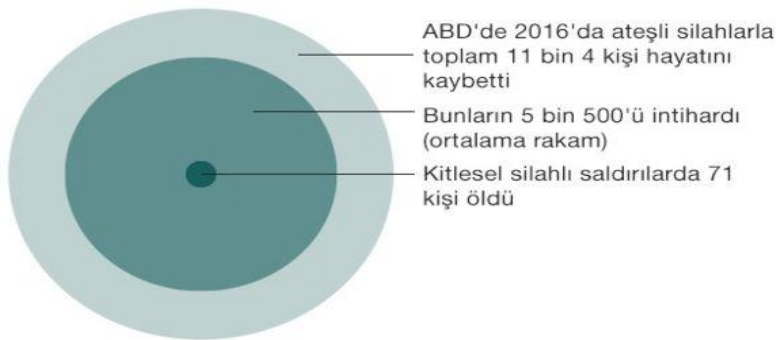
Şekil 3.2 ABD’de En Çok Can Kaybı Yaşanan Silahlı Saldırıları⁴⁰⁷

⁴⁰⁶ İlgili olay hakkında haberler için bkz. <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/steve-step-hens-dead-facebook-killer-cleveland-shooter-dies-suicide-shoots-self-pennsylvania-police-a7689486.html>, erişim tarihi: 27.02 2018; <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4416996/Cops-hunt-man-shot-killed-man-Face-book-Live.html>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴⁰⁷ “Tablo 3.2. ABD’de En Çok Can Kaybı Yaşanan Silahlı Saldırıları”, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41496572>, erişim tarihi: 26.02.2018.

Öte yandan, bireysel silahlarla gerçekleştirilen saldırılar neticesinde hayatını kaybedenlerden çok daha fazlası intihar eylemleri sonucunda hayatını kaybetmektedir. 2015 yılında bireysel silahlarla intihar edenlerin sayısı, silahlı saldırı neticesinde hayatını kaybedenlerin neredeyse iki katı seviyesindedir. 2016 yılında, bireysel silahlarla gerçekleştirilen intihar eylemlerinin, silahların kullanıldığı ölümler içindeki yeri şu şekildedir:

Silahların kullanıldığı ölümlerin yaklaşık yarısı intihar

Kaynak: FBI, Mother Jones, İntiharı Önleme için Amerikan Derneği

BBC

Şekil 3.3 ABD'de İntihar Eylemlerinde Silah Kullanımı⁴⁰⁸

ABD; sivillerin silah bulundurabilmesi ve taşıyabilmesi noktasında takındığı müsamahakâr tutum ile gelişmiş ülkelerin birçoğundan ayrılmakta, Lübnan, Honduras ve Yemen gibi ülkelerle aynı kategoride bulunmaktadır.⁴⁰⁹ Maalesef bu kategoriden de yakın zamanda çıkacak gibi görünmemektedir. Keza; meydana gelen silahlı saldırılardan sonra silahların kontrolüne ilişkin birtakım yeni düzenlemelerin gerekliliği üzerine 2016 yılında konuşma yapan ülkenin en üst yöneticisi durumundaki Barack Obama; silah lobisinin Amerikan Kongre'sini rehin almış olduğunu ifade ederek çaresizliğini ortaya koymuştur.⁴¹⁰ 2018 yılında meydana gelen silahlı saldırılardan sonra konuşma yapan, ülkenin en üst yöneticisi durumundaki Donald Trump ise, okullarda gerçekleşen saldırıları önlemek için öğretmenlere silah verilmesini ve silahsız hiçbir yerin kalmaması gerektiğini çözüm önerisi olarak getirmektedir.⁴¹¹

⁴⁰⁸ “Şekil 3.3. ABD'de İntihar Eylemlerinde Silah Kullanımı”, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41496572>, erişim tarihi: 26.02.2018.

⁴⁰⁹ Tilly, s.126-127.

⁴¹⁰ Barack Obanma'nın konuşması için bkz. <http://time.com/4168056/obama-gun-control-speech-transcript/>, erişim tarihi: 26.02.2018.

⁴¹¹ Donald Trump'ın konuşması için bkz. <https://www.theguardian.com/us-news/video/2018/feb/23/donald-trump-give-teachers-carry-guns-bonus-video>, erişim tarihi: 26.02.2018.

ABD’de bireysel silahlanma anayasal özgürlük olarak kaldığı sürece, yürütme ve yargı erklerinin çaresiz kalmasını normal karşılamak gerekir. Bireysel silahlanmaya ilişkin kontrollerin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi, anayasa değişikliği ile gerçekleştirilebilir. Keza bireysel silahlanmanın anayasal bir özgürlük olarak tanınması, modern devlet kuramı ile uyusmamaktadır. Modern devletlerin birçoğu tarafından, bireysel silahlanmanın anayasal özgürlük olarak tanınması hiç benimsenmemiştir. Bireysel silahlanmanın hak ve özgürlük olarak değerlendirdiği birkaç ülke de, bu tutumundan zamanla vazgeçmiştir. Örneğin 1990’lara kadar bireysel silahlanmaya ilişkin müsamahakâr tutumu benimseyen ve silahlanmayı bireylerin hakkı olarak değerlendiren İsviçre; bireysel silahlanma hakkının kötüye kullanıldığını birçok olayda tecrübe etmiştir. Bu olaylar üzerine, 1 Ocak 1999 tarihinde silah yasası olarak bilinen düzenlemeyi hayata geçirmiş ve müsamahakâr tutumunu değiştirmiştir.⁴¹² Günümüzde, bireysel silahlanmayı anayasal düzeyde hak olarak tanımlayan çok az devlet kalmıştır: Meksika, Guatemala ve ABD.⁴¹³ Ancak; Meksika Anayasası ve Guatemala Anayasası, bireysel silahlanma konusuna ABD Anayasası kadar müsamahakâr ve özgürlükçü yaklaşmamıştır. Meksika Anayasası’nın 10. maddesi; Meksika Birleşik Devletleri halkının silahlanma hakkını, meşru savunmada kullanmak üzere konutta bulundurmakla sınırlandırmıştır. Ayrıca federal yetkililerin, silah taşımaya ilişkin düzenleme yapabileceğini belirtmiştir.⁴¹⁴ Aynı şekilde Guatemala Anayasası’nın 38. maddesi; bireysel silahlanma hakkının yasalarla ve yetkili hâkimler tarafından kısıtlanabileceğini belirtmiştir.⁴¹⁵ Bireysel silahlanmaya ilişkin anayasal hak olarak nitelendirilemese de; ABD, Guatemala ve Meksika’nın dışında Haiti, İran ve İngiltere’de bireysel silahlanmaya dair anayasal düzenlemelere rastlanmaktadır.⁴¹⁶ Haiti Anayasası’nın 261. maddesi,⁴¹⁷ İran Anayasası’nın 151. maddesi⁴¹⁸ ve İngiltere’de 1639 tarihli Bill of Rights’ın 23. maddesi⁴¹⁹ sivillerin silahlanmasına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Ancak Haiti, İran ve İngiltere’nin bireysel silahlanmaya ilişkin bu düzenlemelerle müsamahakâr davrandığını ifade etmek doğru

⁴¹² Palmer, Edith, “Development of Swiss Gun-Control Law”, <https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/switzerland.php>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴¹³ İlgili içerik hakkında bk. <http://www.gunpolicy.org/firearms/citation/news/422>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴¹⁴ Meksika Anayasası için bkz. https://www.constituteproject.org/constitution/Mexico_2015.pdf?lang=en, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴¹⁵ Guatemala Anayasası için bkz. https://www.constituteproject.org/constitution/Guatemala_1993.pdf, erişim tarihi: 27.02.2018

⁴¹⁶ İlgili devletlerin, bireysel silahlanmaya dair anayasal düzenlemelerinin mukayesesi için bkz. https://www.constituteproject.org/search?lang=en&key=arms&status=in_force, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴¹⁷ Haiti Anayasası için bkz. <http://pdba.georgetown.edu/Constitutions/Haiti/haiti1987.html>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴¹⁸ İran Anayasası için bkz. https://www.constituteproject.org/constitution/Iran_1989.pdf?lang=en, erişim tarihi: 27.02.2018

⁴¹⁹ 1698 tarihli Bill of Rights için bkz. https://www.constituteproject.org/constitution/United_Kingdom_2013.pdf?lang=en, erişim tarihi: 27.02.2018.

değildir. Bu devletler; bireysel silahlanmaya ilişkin lisanslama bakımından sınırlayıcı ve yasaklayıcı devletler arasında yer almaktadır. ABD'nin dışında, bireysel silahlanmaya dair düzenlemeleri ile müsamahakâr yaklaşım sergileyenler sınıfında yer alan devletler için Pakistan,⁴²⁰ Arnavutluk,⁴²¹ Honduras⁴²² ve Yemen⁴²³ gibi birkaç ülke sayılabilir. Modern devletlerin bireysel silahlanmaya dair yaklaşımları, genellikle yasaklayıcı ya da sınırlayıcıdır.

3.2.2. Bireysel Silahlanmada Sınırlayıcı Politikayı Benimseyen Devletler

Bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşan birkaç devlet dışında, modern devletlerin neredeyse tamamı sınırlayıcı yaklaşımı benimsemektedir. Dünyanın genel eğilimi, bireysel silahlanmaya ilişkin lisanslamalarda sınırlayıcı düzenlemelerin artırılması ve silahların mümkün olduğu kadar kontrol altına alınması yönündedir. Yukarıda da açıklandığı üzere, bireysel silahlanmaya müsamahakâr tutumları sebebiyle kötü deneyimler ve acılar yaşayan bazı devletler, bu tutumlarını değiştirmekte ve sınırlayıcı düzenlemeler getirmektedir. Kanada, Avustralya, İngiltere ve İsviçre gibi tutumlarını değiştiren devletlerin yanında; Almanya, Rusya, Fransa, Hindistan, Güney Afrika Cumhuriyeti, Japonya ve Türkiye gibi birçok devlet bireysel silahlanmaya sınırlayıcı yaklaşımı öteden beri benimsemiş ve devam ettirmiştir. Bireysel silahlanmaya sınırlayıcı yaklaşımı benimseyen devletlerin tamamında; silahların ve mühimmatların üretilmesi, ticareti, bulundurulması, taşınması gibi hususlar çeşitli düzenlemelerle sınırlandırılmış ve lisansa tabi tutulmuştur. Ancak, bireysel silahlanmanın hiçbir istisna olmaksızın tamamen yasaklandığı modern bir devlet de bulunmamaktadır. Kapalı kutu olarak değerlendirilen Kuzey Kore'nin; 2009 yılında yürürlüğe giren ateşli silahlar yasası ile bireysel silahlanma yolunu büyük oranda kapattığı, birkaç medya haberlerine konu olmuştur. İlgili habere göre; bireysel silahlanmanın tamamen yasaklanmasının sebebi, Kim Jong-un'un erken yaşta iktidara gelmesi durumunda yaşanabilecek kargaşayı rahatlıkla bastırabilmesi için Kim Jong-il tarafından alınan bir tedbir olmasıdır. Ancak, Kuzey Kore'de bile bireysel silahlanma konusunda devletin güvenliği maksadıyla istisnalarının tanındığı belirtilmiştir.⁴²⁴

Bireysel silahlanmaya ilişkin sınırlamaları ve bireysel silahla ölüm oranının düşüklüğü ile sürekli örnek alınan ülkelerin başında Japonya gelmektedir. Aslında Japonya'nın tek örnek alınan yönü bireysel silahlanma değildir. Tüm Avrupa'nın birlikte yaşadığı feodalizmden

⁴²⁰ Gunpolicy, <https://www.gunpolicy.org/firearms/region/pakistan>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴²¹ Gunpolicy, <https://www.gunpolicy.org/firearms/region/albania>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴²² Gunpolicy, <https://www.gunpolicy.org/firearms/region/honduras>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴²³ Gunpolicy, <https://www.gunpolicy.org/firearms/region/yemen>, erişim tarihi: 27.02.2018.

⁴²⁴ N. Korea enacts rules on regulating firearms http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2012/08/120_116732.html, erişim tarihi: 28.02.2018.

modernleşmeye geçiş sürecini, Asya'nın öte ucunda tek başına yaşayan Japonya;⁴²⁵ toplumsal ve bireysel ilişkiler bakımından birçok yönüyle araştırmacıların ilgi odağındadır. Tıpkı örnek alınan diğer yönleri gibi bireysel silahlanmaya ilişkin yaklaşımının neticesinde elde ettiği başarıyı da, sadece normatif düzenlemelerinde aramak doğru değildir. Keza bireysel silahlanmaya ilişkin olanları da dâhil olmak üzere, tüm düzenlemelerin dayanağı olan 1947 Japonya Anayasa'sı; bireysel silahlanmaya ilişkin müsamahakâr yaklaşımla her yıl binlerce vatandaşını kaybeden ABD tarafından hazırlanmıştır. Ancak; 1947 yılından bu tarafa yürürlükte olana Japon Anayasa'sı, hiçbir zaman yazıldığı şekilde fonksiyon icra etmemiştir.⁴²⁶ Temelde aynı ideolojik düşüncenin ürünü olan iki anayasa, farklı toplumsal sonuçlar doğurmuştur. Bunun sebebi olarak; anayasal gelişim süreçlerinin farklılığı, devletin coğrafi yapısı, devletin jeopolitik konumu gibi birçok neden ortaya konabilir. Ancak iki ülke arasında dikkate alınabilecek en büyük farklılık, kültürel yapıdan kaynaklanmaktadır. Örneğin; Amerikalıların yanlış eylemlerinin sonuçlarını suçlulukla anlamlandığı, Japonların yanlış eylemlerinin sonuçlarını utanç duygusuyla anlamlandığı belirtilmektedir. Bireyi ön planda tutmaktansa, toplumu ön planda tutmanın açıklaması olarak ortaya konan utanç teorisi; Japon modernleşme sürecinin ve kültürel yapısının anahtarı olarak kabul edilmektedir. Japon toplumunun siyaset yaşamında, savaş anlayışında ve kişisel ilişkilerinde hep utanç teorisi vardır. Suçluların atom bombası ile bitirebildiği Japonya-ABD savaşında; ABD askerlerinin teslim olmayı, Japon askerlerinin teslim olmaktansa ölmeyi tercih etmesinin nedeni bu duygu ile açıklanmaktadır. Utanç duygusu, ABD askerlerine de işlenmek istenmiş ama başarılı olmamıştır.⁴²⁷

Japonya'nın kültüründeki utanç anlayışı, kendilerinin hazırladığı düzenlemelerde gösterdikleri titizlik ve bu düzenlemelere uymada gösterdikleri sadakat ile karşılık bulmaktadır. Dolayısıyla; toplumsal yaşamın ve özgürlüklerin gerekliliği için titizlikle ortaya koydukları bireysel silahlanmayı kısıtlayıcı düzenlemeler, dünya tarafından örnek alınmaktadır. Silahların kontrolüne dair düzenlemelerinin tarihi 16. yüzyıla kadar uzanan Japonya'da;⁴²⁸ en son uygulanan temel yasa, 1958 tarihli Ateşli Silahların ve Kılıçların Kontrolü Hakkında Kanun'dur. Düzenlemenin amacı; kanunun birinci maddesinde, ateşli silahların ve kılıçların kullanılmasından dolayı oluşabilecek zararın önlenmesi ve güvenliğin sağlanması olarak açıklanmıştır.⁴²⁹ Kanunun ikinci maddesinde, hangi nesnelerin silah olarak kabul edildiği ve bu kanun kapsamındaki lisanslama usulüne tabi olduğu tanımlanarak

⁴²⁵ Roskin, Michael G., **Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya Kültür**, çev. Bahattin Seçilmişoğlu, Adres Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2014, s. 414 vd.

⁴²⁶ Roskin, s. 425-426.

⁴²⁷ Utanç ve suç duygusunun karşılaştırması için bkz. Roskin, s. 448.

⁴²⁸ Umeda, Sayuri, "Japan Firearms-Control Legislation and Policy", <https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/firearms-control.pdf>, s. 117, erişim tarihi: 01.03.2018.

⁴²⁹ Japan 1958 Firearm and Sword Possession Control Law, trs. Mark Alleman, <http://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/807/9PacRimLPolyJ176.pdf>, erişim tarihi: 01.03.2018.

belirtilmiştir. Bu yöntem, bireysel silahlanmaya ilişkin sınırlandırıcı yaklaşımı benimseyen devletlerin çoğu tarafından kullanılmaktadır. Üçüncü maddesinde, kimlerin bireysel silaha ilişkin lisans alabileceği sayılmış ve bu sayılanların dışında hiç kimsenin silah lisansı alamayacağı ayrıntıları ile belirtilmiştir. Ayrıca bireysel silah lisansına sahip olsa bile, bu silahlarla girilemeyecek bölgeler üçüncü maddenin on üçüncü bendinde açıklanmıştır.⁴³⁰ İlgili kanunun ikinci bölümünde, başvuru yapan kişilerin lisans alma süreci düzenlenmiştir. Buna göre; gerekli şartları taşıyan kişi, adresi üzerinde yargı yetkisine sahip olan yerin valiliğinin kamu güvenliği komisyonuna başvuru yapmalıdır. Lisans başvurusu sürecinde takip edilecek yöntem, her silah ve başvuru için farklılık taşımaktadır. Başvuruyu yapacak kişi; adresini, adını, soyadını, doğum tarihini, lisans almak istediği silah türünü, silahı hangi amaçla kullanacağını, bu silahın lisansını almak için gerekli olan özellikleri taşıdığını belirten başbakanlık emrini ve ilgili emirde istenen diğer bilgileri sunmalıdır. Başvurucunun, ilgili silaha göre gerekli yaş koşulunu sağlaması gerekmektedir. Örneğin; bakanlar kurulunun uygun bulduğu bazı uluslararası müsabakalarda kullanılan havalı silahlar için 14 yaş koşulu, av silahları için 20 yaş koşulu aranmaktadır. Bunların dışında birçok silah açısından 18 yaş koşulunun arandığı belirtilebilir. Bunun yanında; zihinsel ve fiziksel yeterlilik, alkol ve uyuşturucu gibi bağımlılıkların olmaması, sabit ikametgâh sahibi olmak, iflas etmemiş ve kısıtlanmamış olmak, silah lisansı iptal edildikten sonra beklenmesi gereken süreyi tamamlamak, hapis cezası aldıktan ve tamamladıktan sonra beklenmesi gereken süreyi tamamlamak, kamu güvenliğini tehlikeye sokacak derecede şiddet eylemlerine meyilli olmamak ve kamu güvenliği komisyonu tarafından belli grupların içinde olduğuna dair kayıtlarının olmaması gibi koşulları sağlamalıdır. Bu koşullar, ilgili kanunun dördüncü maddesi ve devamında ayrıntıları ile sayılmaktadır. Ayrıca lisans sahibi olduğu silaha ilişkin yeterlilik koşulları değişen kişi, bunu yetkili makama bildirmelidir. Yetkili makam ve koşullar, her silahın özelliğine ve silah lisansı verilen kişinin kullanım amacına göre değişmektedir. Bütün koşullar sağlanmış olsa bile, yetkili birimler silah lisansının verileceğini garanti etmemektedir. İlgili yasanın üçüncü bölümünde, silahların üretimi ve ticareti hakkında hükümler, dördüncü bölümünde bir kaza anında ne yapılacağı ve silahın nasıl taşınacağı gibi muhtelif hususlar, beşinci bölümünde kanunun ilgili düzenlemelerinin ihlallerine verilecek cezalar düzenlenmektedir.⁴³¹

Bireysel silahlanmanın sınırlandırılmasında sadece 1958 tarihli Ateşli Silahların ve Kılıçların Kontrolü Kanunu kullanılmamaktadır. Döviz Alım Satımı ve Dış Ticaret Kanunu, Ormancılık Üretim Kanunu, Patlayıcıları Kontrol Kanunu ve Gümrük Kanunu; bireysel silaha ilişkin kimi konuların düzenlendiği kanunlardır. Ancak, tekrar hatırlamak gerekirse,

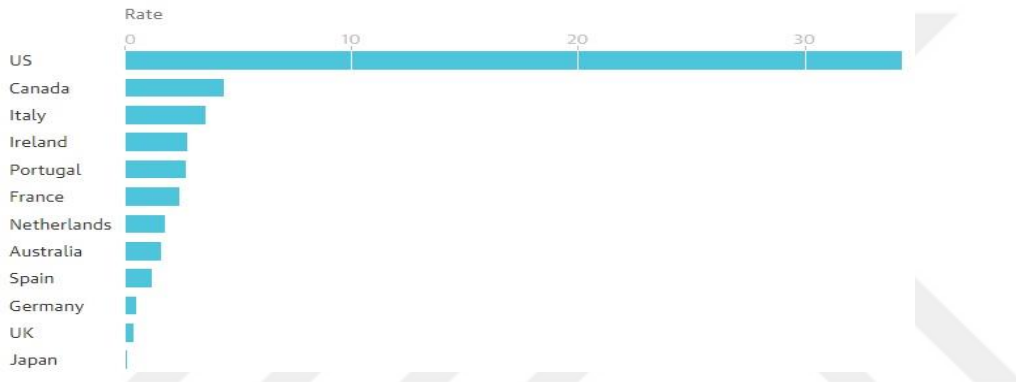
⁴³⁰ Japan 1958 Firearm and Sword Possession Control Law, trs. Mark Alleman, <http://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/807/9PacRimLPolyJ176.pdf>, erişim tarihi: 01.03.2018.

⁴³¹ Japan 1958 Firearm and Sword Possession Control Law, trs. Mark Alleman, <http://digital.law.washington.edu/dspace-law/bitstream/handle/1773.1/807/9PacRimLPolyJ176.pdf>, erişim tarihi: 01.03.2018.

Japonya'nın bireysel silahlanmaya ilişkin güvenli bir devlet olmasının nedenlerini yasalarında aramak doğru değildir. Japonlar bireysel menfaatlerin yerine toplumsal menfaatleri önceleyen, toplumsal güvenlik için bireysel silahlanmanın zararlar doğurabileceğine kanaat getiren bir toplumdur. Japonya'da yaşayan birçok sivil, büyük ihtimalle hayatlarında hiç ateşli silah görmemiştir.⁴³² Böyle bir eşyanın, utandıracak sonuçlar doğurabileceğini ve toplumu için kötü sonuçlara yol açabileceğini çözümsemektedirler. Bu tutumlarının sonuçlarını, bireysel silahla gerçekleşen ölüm sayılarında en alt sırada olarak almaktadırlar. The Guardian gazetesinin, birbirine yakın yıllardaki verilerden derlediği istatistiklere dayanarak, bir yılda işlenen silah cinayetlerinin ortalama olarak karşılaştırıldığı bir grafik şu şekildedir:

Gun homicides compared

Deaths in one year per million people

Şekil 3.4 Cinayet Suçlarında Silah Kullanımının Bazı Ülkeler Arasında Mukayesesi⁴³³

Bireysel silahlanmayı sınırlayan yaklaşımı benimseyen devletlerin, genellikle Japonya benzeri düzenlemelerle kontrolü sağlamaya çalıştığı ifade edilebilir. Hemen hemen her devlet; bireysel silah lisansı almak isteyenlerde yaş, silah almak için geçerli bir sebep, belirli suçlar yönünden sabıkasız olma, sağlık yönünden yeterlilik, eğitim ve test uygulamaları gibi bazı koşullar aramaktadır. Bireysel silah alabilmek için gerekli koşullar açısından, bazı devletlerin durumunu gösteren tablo şu şekildedir:

⁴³² Umeda, Sayuri, "Japan Firearms-Control Legislation and Policy", <https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/firearms-control.pdf>, s. 131, erişim tarihi: 01.03.2018.

⁴³³ "Şekil 3.4. Cinayet Suçlarında Silah Kullanımının Bazı Ülkeler Arasında Mukayesesi", Grafikteki veriler genellikle 2013 yılına aittir. Fransa'da 2011, İrlanda ve İtalya'da 2012, İngiltere, Amerika ve Kanada için 2014 verileri kullanılmıştır. Grafik için bkz. "Four countries with gun control – and what America could learn from them", <https://www.theguardian.com/us-news/2016/mar/15/so-america-this-is-how-you-do-gun-control>, erişim tarihi: 01.03.2018.

Tablo 3.1 Bireysel Silahlanmada Genel Sınırlamaların Bazı Ülkelerdeki Durumu⁴³⁴

Avrupa Birliği (AB üyeleri için asgari koşullardır.)	Yaş	Genel koşul 18 yaşında olmak. Ancak; avcılık ve hedef atışı için; ailesinin rızası, lisanslı yetişkin rehberliği ya da onaylı eğitim merkezi rehberliği var ise 18 yaş altındaki başvurular kabul edilebilir.
	Geçerli Sebep	Bireysel silah lisansı vermek için, Avrupa Birliği üyesi devletler, başvurucudan iyi bir neden istemelidir.
	Sabıka Geçmişi	Başvurucuda; şiddet içerikli suçlardan mahkûmiyetin, kendisi veya toplum için kasıtlı suç eğiliminin olup olmadığı araştırılmalıdır.
	Sağlık Yeterliliği	Başvurucunun kamuya ya da kendine zarar verme potansiyeli olmamalıdır.
	Eğitim/test uygulaması	AB tarafından belirlenmiş genel bir koşul yoktur.
	Diğer	Bazı bireysel silahlar için, başka koşullar aranmaktadır. AB üyesi her devlet, egemenlik alanında başka koşullar belirleyebilmektedir.
Brezilya	Yaş	Asgari 25 yaşında olmak.
	Geçerli Sebep	Ateşli silah ya da mühimmat almak için, kanunda belirtilmiş gerekçelerden birini sunmak.
	Sabıka Geçmişi	Polis araştırması ve arşiv kaydı bakımından bireysel silah almaya uygun bulunmak.
	Sağlık Yeterliliği	Psikolojik olarak bireysel silah almaya uygun olduğuna dair sağlık belgesi sunmak.
	Eğitim/test uygulaması	Teknik açıdan, başvuru yaptığı bireysel silahı kullanmaya yetenekli olmak.
	Diğer	Sabit yerleşim yeri belgesi sunmak.
Rusya Federasyonu	Yaş	Asgari 18 yaşında olmak. Ancak, bazı durumlarda 16 yaş kabul edilmektedir.
	Geçerli Sebep	Meşru savunma, spor, avcılık, miras ya da hediye gibi kanunda belirtilenlerden gerekçelerden birini kanıtlamak.
	Sabıka Geçmişi	Sabıka geçmişi, bireysel silah almaya uygun olmak.
	Sağlık Yeterliliği	Fiziksel ve psikolojik olarak sağlık olmak. Alkol ve uyuşturucu gibi maddelere bağımlı olmamak.
	Eğitim/test uygulaması	Bazı eğitim ve testleri tamamlamak.
	Diğer	Rusya vatandaşı olmak ve sabit yerleşim yeri bulunmak.
İsrail	Yaş	İsrail savunma hizmeti yapanlar bakımından asgari 21 yaşında, diğer vatandaşlar bakımından 27 yaşında olmak.
	Geçerli Sebep	Kullanım yeri(konut, iş yeri vb.), kullanım amacı ve lisans başvurusunun kanuni dayanağını belirtmek.
	Sabıka Geçmişi	Şiddet içerikli (aile içi şiddet dâhil) bir suçtan mahkûmiyet almamış olmak ve lisansın iptaline sebep olacak bir yargılaması bulunmamak.
	Sağlık Yeterliliği	Başvurucuya ilişkin, sağlık çalışanları tarafından hazırlanan psikolojik durum raporu sağlık bakanlığına ve lisans verecek makama sunulur. Bu rapor, başvuru yapılan bireysel silah bakımından uygun olmalıdır.
	Eğitim/test uygulaması	Başvurulan ateşli silaha göre, poligon eğitimini tamamlamak.
	Diğer	Son üç yıl kesintisiz oturulduğunu gösteren sabit yerleşim yeri belgesi sunmak. Güven sağlamak.

⁴³⁴ Tablonun orijinalinde; Kanada, İngiltere, Almanya, Fransa, Singapur, Güney Afrika, Lübnan, Meksika, Yeni Zelanda, Norveç ve Japonya da verilmiştir. Bu ülkeler hakkında bilgi için bkz. Levush, Ruth, "Firearms-Control Legislation and Policy", <https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/firearms-control.pdf>, s. 4-11, erişim tarihi: 01.03.2018.

Çin	Yaş	Ulusal düzenlemelerde belirli bir yaş koşulu aranmasa da, yerel idareler genellikle 18 yaşını tamamlamış olmayı aramaktadır.
	Geçerli Sebep	Ateşli silah alabilmek için kanunda belirtilen bazı spor dalları, vahşi hayatı koruma, hayvan yetiştirme ve araştırma alanlarından birinde çalışmak. Av tüfeği için bireysel avcılık ve çobanlık yapmak.
	Sabıka Geçmişi	Ulusal düzenlemelerde belirli bir koşul bulunmamaktadır. Ancak yerel düzenlemelerde, sabıka kaydı bulunmamak ve ıslah aşamasında olmamak gibi bazı koşullar belirtilmektedir.
	Sağlık Yeterliliği	Ulusal düzenlemelerde belirli bir koşul bulunmamaktadır. Ancak yerel düzenlemelerde, psikolojik yeterlilik gibi koşullar aranabilmektedir.
	Eğitim/test uygulaması	Başvurulan bireysel silahı emniyetli kullanabilmek için özel eğitimleri tamamlamak.
	Diğer	Güven sağlamak.
Avusturalya	Yaş	Asgari 18 yaşında olmak.
	Geçerli Sebep	Spor, avcılık gibi bireysel silah lisansına ihtiyaç duyduğuna inandıracak hakiki bir sebep olmalıdır. Meşru savunma durumu hariç, mühimmat sadece silah lisansı sahibine sağlanmaktadır.
	Sabıka Geçmişi	Son 5 yıl içerisinde şiddet içerikli suçlardan mahkûmiyeti olmamak. Bireysel silah almaya elverişli ve uygun yapıda olmak.
	Sağlık Yeterliliği	Fiziksel ve psikolojik olarak bireysel silah almaya elverişli olmak.
	Eğitim/test uygulaması	Güvenlik kursunu tamamlamak.
	Diğer	Koşulların ve kontrollerin tamamlanması için 28 gün bekleme süresi vardır.
Mısır	Yaş	Asgari 21 yaşında olmak.
	Geçerli Sebep	Belirtilmemiş. X
	Sabıka Geçmişi	Bireysel silah lisansı verilmesi yasaklı kişiler içinde olmamak, şartlı tahliye edilmiş ya da hükümlü olmamak.
	Sağlık Yeterliliği	Psikolojik ve zihinsel olarak yeterli olmak. Fiziksel olarak silah kullanabilecek durumda olmak.
	Eğitim/test uygulaması	Belirtilmemiş. X
	Diğer	Belirtilmemiş. X

Tablo 3.1’de; bireysel silahlanmaya ilişkin sınırlayıcı yaklaşımı benimseyen devletlerin, genel tutumları hakkında fikir edinmek için kullanılmıştır. Tabloda bahsi geçen devletlerin, burada sayılanların dışında bireysel silahlanmaya ilişkin bazı özel durumları düzenleyen mevzuatları bulunabilir.

Kültürel olarak silah kullanmadaki ustalıkları ile bilinen ve silahların sahibi açısından büyük anlam taşıdığı kabul edilen toplumların başında Türk’ler gelmektedir.⁴³⁵ Ancak silahları ve zararlarını tanıyor olmalarından kaynaklansa gerek, yasal düzenlemelerinde bireysel silahlanmaya sınırlayıcı politikayı benimseyen devletlerden birisi de Türkiye’dir. Ülkemizde, bireysel silahlanmaya ilişkin sınırlayıcı yaklaşıma dair genel ve özel düzenlemeler içeren onlarca mevzuat inceleme konusu yapılabilir. Bu mevzuatlardan bazıları şunlardır:

⁴³⁵ Eralp, s. 9-10.

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu
- 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve bu kanunu dayanak alan yönetmelikler
- 2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler, Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun ve bu kanunu dayanak alan yönetmelikler
- 5729 sayılı Ses ve Gaz Fişegi Atabilen Silahlar Hakkında Kanun ve bu kanunu dayanak alan yönetmelikler
- 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve bu kanunu dayanak alan yönetmelikler
- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun bu kanunu dayanak alan yönetmelikler
- 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun ve bu kanunu dayanak alan yönetmelikler
- 4/10/2016 tarihli ve 29847 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Oyuncak Güvenliği Yönetmeliği

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda, bireysel silah hakkına ilişkin doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak; 17. maddesinde düzenlenen “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” başlıklı hüküm ile 34. maddesinde düzenlenen “Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı” başlıklı hükümde, bireysel silahlanmayla ilişkilendirilebilecek iki durum bulunmaktadır.⁴³⁶ Anayasanın 17. maddesinin birinci fıkrası, “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.” şeklindedir. Bu fıkra, yaşama hakkını güvence altına almaktadır. Sivil toplumun herhangi bir bireyine silah hakkı tanındığında, bu hakkın ihlal edilme riski doğrudan yükselecektir. Keza bireysel silahla işlenen cinayetlerin sayısı dikkate alındığında, bu durum daha iyi anlaşılabilir. Öte yandan; yaşam hakkına ilişkin bu korumanın istisnası, yine aynı maddenin devamında düzenlenmektedir. Bu düzenlemeye göre; meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, yaşam hakkını koruyan hükmün dışındadır.

⁴³⁶ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>, erişim tarihi: 03.03.2018.

Dolayısıyla; silah lisansına sahip birey, meşru savunma bağlamında, kendi yaşamına yönelmiş bir saldırıyı def etmek için sahip olduğu silahı kullanabilmektedir. Ayrıntıları üzerinde daha sonra duracağımız üzere, bireysel silahın bir insan hakkı olduğunu iddia edenler; çoğunlukla meşru savunma hali gerekçesine dayanmaktadır.

Bireysel silahlanmaya ilişkin çıkarsamada bulunulabilecek Anayasa'nın bir başka düzenlemesi de 34. maddesidir. Bu maddeye göre; herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir. Özünde ifade ve düşünce özgürlüğünün kullanıma ilişkin olan bu düzenleme, kendi içinde bireysel silahların bu hakkın kullanımında riski arttığını kabul etmektedir. Keza ilgili düzenleme, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanacakların silahsız olması gerektiğini vurgulamıştır. Bireysel silahlar; toplantı ve gösteri yürüyüşü yapmak isteyenlerin bu hakkında ve hakkı kullananların silahlı olması durumunda kamu güvenliğine ilişkin başka haklarda riski arttırmaktadır. Toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılacakların silahsız olması gerektiğine ilişkin anayasal kısıtlama; 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 3, 23, 24 ve 33. maddelerinde ve bu kanunun yönetmeliğinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.⁴³⁷

Bireysel silahın toplumsal yaşamda ve bireylerin hayatında ne gibi problemler açabileceğini öngören düzenlemelerden birisi de 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'dur. İlgili kanun; silah kavramı ile ne anlaşılması gerektiğini, 6. maddesinin 1. fıkrasının f bendinde açıklamaktadır. Bu düzenlemeye göre silah deyiminden; ateşli silahlar, patlayıcı maddeler, saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet, saldırı ve savunma amacıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler, yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler anlaşılmaktadır.⁴³⁸ 2537 sayılı Türk Ceza Kanunu; birçok suçun cezasını, bu maddede tanımladığı silahlarla işlenmesi durumunda arttırmaktadır. Örneğin; kasten öldürme, kasten yaralama, cinsel saldırı, tehdit, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçlarında fail silah kullanılmışsa daha fazla ceza uygulamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2537 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu gibi birçok kanunda düzenlenen hükümler, bireysel silahlanma hakkı ile dolaylı olarak bağlantı kurulabilecek hükümlerdir. Türkiye'de bireysel silah hakkına ve lisanslamasına dair doğrudan hükümler bulunabilecek mevzuatlar; 6136

⁴³⁷ 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2911.pdf>, erişim tarihi: 03.03.2018.

⁴³⁸ 2537 sayılı Türk Ceza Kanunu m.6/1-f; <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2537.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve bu Kanunun yönetmeliği, 5729 sayılı Ses ve Gaz Fişegi Atabilen Silahlar Hakkında Kanun ve bu Kanunun yönetmeliği, 2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun ve bu Kanunun yönetmeliğidir. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun amacı; ateşli silahların, mermilerin, bıçakların, salt saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel olarak yapılmış bulunan diğer aletlerin memlekete sokulması, yapılması, satılması, satın alınması, taşınması veya bulundurulmasını kontrol altına almaktır.⁴³⁹ 5729 sayılı Ses ve Gaz Fişegi Atabilen Silahlar Hakkında Kanun amacı; ses ve gaz fişegi atabilen silahların nitelikleri, imali, ithali, ihracı, satışı, edinilmesi, bulundurulması ve taşınması hakkındaki usul ve esaslar ile bunlarla ilgili izin, kayıt ve tescil işlemlerini düzenlemektir. Bu düzenleme kapsamındaki silahlar, kurusıkı silah olarak da tabir edilen ses ve gaz fişegi atabilen silahlardır.⁴⁴⁰ 2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun'un amacı ise; 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun kapsamı dışında kalan yivsiz av tüfekleri, spor ve nişan tüfek ve tabancaları ve av bıçaklarının yapımı ve satışına ilişkin esasları belirlemek, bunların taşınması ve bulundurulmasını belgeye bağlamak suretiyle denetimini sağlamaktır.⁴⁴¹ Hem 5729 sayılı Kanun, hem de 2521 sayılı Kanun; bireysel silahlanmaya ilişkin bazı lisansları almak bakımından, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'a nazaran daha hafif koşullar aramaktadır.

6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanarak hazırlanan Yönetmelik; Türkiye'nin bireysel silahlanmaya dair yaklaşımının analizinde dikkate alınabilecek en temel düzenlemelerdir. Bireysel silahların lisanslandırılmasında taşıma ve bulundurma ruhsatı şeklinde bir ayrıma giden ilgili kanun; bulundurma ruhsatı bakımından başvuru yapabilecekleri, taşıma ve bulundurma ruhsatına nazaran daha geniş tutmuştur. İlgili kanuna dayanarak çıkartılan Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik; silah ruhsatı alınmasına engel hali bulunmayan ve yirmi bir yaşını doldurmuş her Türk vatandaşının, bulundurmak amacıyla silah satın alabileceğini düzenlemiştir. Buna göre; meskeninde silah bulundurmak amacıyla silah ruhsatı almak isteyenler, kanunen kabul edilen yerleşim yerindeki, işyerinde silah bulundurmak isteyenler

⁴³⁹ 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun/m.1, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf>, erişim tarihi: 03.03.2018.

⁴⁴⁰ 5729 sayılı Ses ve Gaz Fişegi Atabilen Silahlar Hakkında Kanun m.1, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5729.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

⁴⁴¹ 2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun m.1, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2521.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018

ise işyeri adresinin bulunduğu yerdeki ruhsat vermeye yetkili mercilere müracaat ederek bu haktan faydalanabilir.⁴⁴² Bulundurma ve taşıma ruhsatı alabileceklerin kimler olduğu kanunun 7. maddesinde sayılmış ve bu sayılanların dışındakiler bakımından bir kısıtlamaya gidilmiştir.⁴⁴³ Kanunda, bireysel silah taşıma ve bulundurma ruhsatı almaya hak sahibi olanların genellikle riskli bir görevi ifa ediyor olmaları ya da riskli bir görevden emekli olmuş olmaları dikkate alınmıştır. Bunun dışında can güvenliği sebebiyle bireysel silah taşıma ve bulundurma ruhsatı verilebilmektedir. Kamu görevlileri, diğer riskli görevleri ifa edenler, bu görevlerden emekli olanlar ve can güvenliği sebebi ile bireysel silah taşıma ve bulundurma ruhsatına başvurabilecek Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik'te ayrıntılı olarak sayılmıştır.⁴⁴⁴ Bireysel silah ruhsatına başvuru yapabileceklerin kimler olduğunu saymak suretiyle belirten yönetmelik, kimlerin bireysel silah ruhsatına sahip olamayacağını da saymaktadır. Yönetmeliğin 16. maddesine göre, ateşli silah ve mermilerini taşıma ya da bulundurma izni verilmeyecek ve verilmiş ruhsatları iptal edilecek kişilerin bazıları şunlardır:⁴⁴⁵

- Ateşli silahla işlenen suçlardan mahkûm olanlar.
- Ruhsatlı silahıyla suç işleyenlere veya silahın muhafazasındaki ihmali ya da kusuru neticesi başkaları tarafından bir suç işlenmesine veya intihar ya da intihara teşebbüs edilmesine neden olanlar.
- Taksirli suçlar hariç bir yıldan fazla hapis cezasına mahkûm olanlar.
- 5237 sayılı Türk Ceza Kanun'unda düzenlenen; zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, her türlü kaçakçılık, bilişim alanındaki suçlar, ihaleye fesat karıştırma, yağma, kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda silahla ateş etme gibi bazı suçlardan dolayı mahkûm olanlar.
- Devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk, terör eylemlerine katılma veya bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından en az birinden dolayı mahkûm olanlar.
- Ruhsatlı silahını geçici de olsa başkalarına verdikleri için mahkûm olanlar.

⁴⁴² Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m. 4, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

⁴⁴³ 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar İle Diğer Aletler Hakkında Kanun/m.7, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

⁴⁴⁴ Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m. 7-8-9-10-11, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

⁴⁴⁵ Bireysel silah ruhsatı alamayacaklar gurubunda yer alanlar, burada sayılanlardan daha fazladır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m. 16, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

- Ruhsatların verilış nedenleri ortadan kalktığı halde durumu ruhsatı veren makama altı ay içinde bildirmeyen ruhsat sahipleri.
- Kısıtlı olanlar ile kamu hizmetinden yasaklılar.
- Psikolojik, nörolojik ve fiziki rahatsızlıkları olanlar.
- Yirmi bir yaşını bitirmemiş olanlar.

Bireysel silah olarak değerdendirilen birçok nesne, bu düzenlemeler gereğince lisanslanmaktadır. Bu bireysel silahlardan herhangi birini alanlar, takibinin yapılabilmesi için gerekli kayıtları yaptırmalıdır.⁴⁴⁶ Bu düzenlemelerin aksine tutum sergileyenler, çeşitli yaptırımlarla cezalandırılmaktadır. 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'un son maddelerinde, bu kanun kapsamındaki suçlar ve yaptırımları düzenlenmektedir.⁴⁴⁷ Örneğın; ilgili kanunun yaptırıma bağladığı önemli düzenlemelerinden birisi, ruhsatlı olsa bile bireysel silahların bazı yerlere sokulamayacağı hususudur. Bu düzenlemeye göre; duruşmalarda, mahkeme salonlarında, hastanelerin psikiyatri bölümlerinde, akıl hastanelerinde, ceza ve tutukevleri ile her türlü ıslah ve infaz kurumlarında veya bunların eklentilerinde, öğrencilerin toplu olarak oturdukları yurtlarda, eğitim ve öğretim kurumlarında, siyasi partilerin açık hava ve kapalı yer toplantılarında, izinli veya izinsiz yapılan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, sendikalarda, derneklerde veya bunlara yönetim ve yapı olarak doğrudan doğruya bağlantılı olan yerlerde veya bunların toplantı ve kongrelerinde, her türlü spor karşılaşma veya yarışmalarının yapıldığı yerlerde, kanuna uygun veya kanuna aykırı olarak grev ve lokavt yapılmakta olan iş yerlerinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi ana binaları ile Meclis Başkanlığınca belirlenen yerlerde, ateşli silahlar taşınamaz. Buralarda silah taşıyabilecekler, madde metninde tek tek sayılmıştır. Aksine tutum sergileyenler hakkında cezai yaptırımlar öngörülmektedir.⁴⁴⁸ Devletin içinde bireysel silahlarla girişlerin yasaklandığı özel bölgelerin varlığı, şiddetin ve silahların kontrol altına alınmasına iyi bir örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir. Uygulamaları farklı olmakla birlikte bazı özel ve kamusal alanlara silahla girilmesinin yasaklanması neticesinde ortaya çıkan silahsız bölgelere, hemen hemen tüm devletlerde rastlamak mümkündür. Bunun yanında, baskı ve zulümden kaçan mültecilerin yaşam alanlarına silahla girişlerin yasaklandığı ve silahsız bölgelerin oluşturulduğu görülmektedir. Kısa vadede silahsız ve şiddetsiz hayatın küçük küçük uygulamaya geçirildiğı bu özel bölgeler, orta ve uzun vadede

⁴⁴⁶ Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik m. 22, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.911779.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018

⁴⁴⁷ 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun/m.12-13-14-15, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018

⁴⁴⁸ 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun Ek m.1, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6136.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018

şiddetin ve silahın sivil yaşamdan tamamen uzaklaştırılması konusunda devletin tüm alanlarına yayılabileceğine dair ümit aşılamaktadır.⁴⁴⁹

Bireysel silahların lisanslanmasına ilişkin düzenlemeleri ile dünyanın genel eğilimine uygun bir yaklaşım sergileyen Türkiye'nin, bu yaklaşımını değiştirmesi ve bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşan devletleri örnek alması gerektiği yönünde bazı düşünceler ve bireysel silahlanma hakkının herkese tanınan bir özgürlük olması gerektiği yönünde davalar ortaya çıkmıştır. Örneğin; Danıştay 15. Dairesinin incelemesine konu olan 2016/7177 E. 2018/3379 K sayılı dosyada, silah taşıma ve bulundurmanın herkese tanınması gereken bir özgürlük olduğu ve her vatandaşa bu konuda eşit davranılması gerektiği iddia edilmiş ve mahkeme şu karara varmıştır: "...Kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının korunması amacıyla temel hak ve hürriyetlerin, Anayasa'nın sözüne ve ruhuna uygun olarak Kanunla sınırlanabileceği Anayasa kuralıyla benimsenmiş olmakla birlikte; silah taşıma ya da bulundurma ruhsatı almanın herkese tanınmış temel bir hak ve özgürlük olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Belirlenen çerçevede, silah taşıma ve bulundurmaya ilişkin yapılan düzenlemelerde konuya özgü kurallara yer verilebileceği ve dayanağı Kanun hükümlerini aşmamak üzere sınırlamalar yapılabileceğinin kabulü gerekmektedir."⁴⁵⁰

Bireysel silahlanmaya ilişkin sınırlayıcı yaklaşımı benimsemiş olmasına rağmen, silahların karıştığı şiddet olayları konusunda ciddi örneklerle sahip Türkiye; bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşımı benimsemesi durumunda, kontrolü sağlamakta ve şiddet olaylarının önüne geçmekte daha fazla zorlanacaktır. Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı'nın verilerine göre; yıllara ve nüfus artışına bakıldığında, ülkemizde ruhsatlı silah sayılarında azalma meydana gelmektedir. İlgili birim; 2015 yılında polis sorumluluk bölgesinde 100.836 adet silah ruhsatı verildiğini, 2016 yılında bu rakamın 84.268'ye düştüğünü ve Eylül 2017 tarihi itibarıyla da 63.453 adet silah ruhsatı verildiğini duyurmuştur.⁴⁵¹ Öte yandan bir milletvekili; bireysel silahlanmaya ilişkin Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında İçişleri Bakanlığı'na başvuru yaparak "2011 yılı sonu itibarıyla Türkiye genelinde ruhsatlı silah sayısı nedir? İllere ve türlerine göre dağılımı nedir? Ankara'da ruhsatlı silah sayısı nedir? 2016 sonu itibarıyla Türkiye genelinde ruhsatlı silah sayısı nedir? Türlerine göre dağılımı nedir? İllere göre dağılımı nedir? Ankara'da ruhsatlı silah

⁴⁴⁹ Pfiffner, Sabrina/Sutton, Heather, **The Gun -Free Zone- A Tool To Prevent and Reduce Armed Violence**, United Nations Publications, New York 2013, s. 3, <https://unoda-web.s3-accelerate.amazonaws.com/wp-content/uploads/assets/publications/occasionalpapers/en/op25.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

⁴⁵⁰ Danıştay 15. Dairenin 2016/7177 E. ve 2018/3379 K. numaralı incelemesi için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/danistay/15-d-e-2016-7177-k-2018-3379-t-5-4-2018>, erişim tarihi: 31.12.2018.

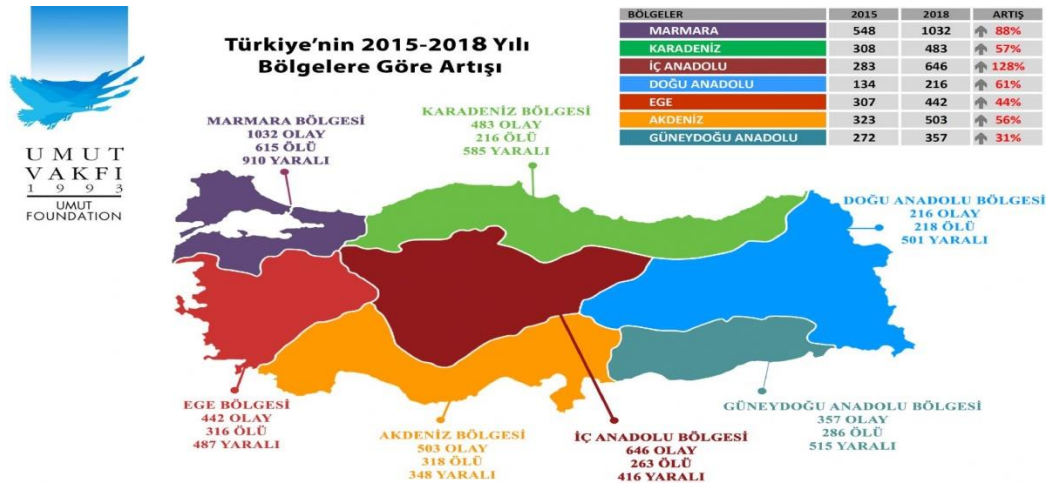
⁴⁵¹ Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı, "Bireysel Silahlanmaya Dair 2017 Yılı Raporu", <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/Duyurular/Sayfalar/B%C4%B0REYSEL-S%C4%B0LAHLANMAYA-DA%C4%B0R-2017-YILI-RAPORU.aspx>, erişim tarihi: 06.12.2018.

sayısı nedir? Mart 2017 itibariyle Türkiye geneli ruhsatlı silah sayısı nedir? İllere göre dağılımı nedir? Türlerine göre dağılımı nedir?” sorularına cevap istediğini basın açıklamasında duyurmuştur. Bu sorulara İçişleri Bakanlığı tarafından verilen cevaba göre; 2011 yılında polis sorumluluk alanında yenilenen, yeni verilen ve devir olan silah ruhsat sayısı 614 bin 440’dır. Bunların 124 bin 565’i kamu görevlisi taşıma, 87 bin 662’si emekli kamu görevlisi taşıma, 24 bin 927’si can güvenliği taşıma, 84 bin 508’i meslek mensubu taşıma, 288 bin 347’i bulundurma, 4 bin 431’i yivli av tüfeğidir. Buna göre; 2012 yılında, 92 bin 768 silah sivil vatandaş tarafından kullanılmıştır. 2016 yılında polis sorumluluk alanında yenilenen, yeni verilen ve devir olan silahlara ait ruhsat sayısı ise 692 bin 921’dir. Kamu görevlisi taşıma 159 bin 343, emekli kamu görevlisi taşıma 116 bin 90, can güvenliği taşıma 27 bin 528, meslek mensubu taşıma 81 bin 664, bulundurma 297 bin 67, yivli av tüfeği 11 bin 229 adettir. Bu tabloya göre, 2016 yılında 308 bin 296 silah sivil vatandaşa aittir.⁴⁵²

Bireysel silahlı saldırı konusunda araştırmalar yapan ve bu araştırmalardan elde ettiği istatistikleri her yıl düzenli olarak paylaşan Umut Vakfı da, son yıllara ilişkin raporlarını ortaya koymuştur. Umut Vakfı’nın raporuna göre; 2017 yılında yaşanan 3.494 bireysel silahlı olayda, 2.187 kişinin öldürüldüğü ve birçoğu ağır 3.529 kişinin yaralandığı tespit edilmiştir. 2018 yılında yaşanan 3.679 bireysel silahlı olayda, 2.279 kişinin öldürüldüğü ve 3 bin 762 kişinin yaralandığı tespit edilmiştir. Hastanede hayatını kaybedenler tespit edilememiştir. Ateşli ve kesici aletlerle işlenen bu cinayetlerin 1.478’inde tüfekler, 1.429’unda tabancalar, 772’sinde ise kesici aletler kullanılmıştır.⁴⁵³ 2015 yılı ile 2018 yılının verilerinin mukayese edilmesi sonucunda ortaya çıkan ve silahlı şiddet olaylarındaki artışın Türkiye’nin bölgelerine göre dağılımını gösteren grafik şu şekildedir:

⁴⁵² İlgili bilgilerin sunulduğu basın açıklaması için bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/icisleri-bakanligindan-na-zliakanin-bireysel-40449482>, erişim tarihi: 04.03.2018; <http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakanligi-ndan-siyaset-2445649/>, erişim tarihi: 04.03.2018.

⁴⁵³ Umut Vakfı’nın raporu için bkz. <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahlı-siddet-haritasi-2018/>, erişim tarihi: 15.01.2019.

Şekil 3.5 Türkiye’de Bireysel Silahlarla Yaşanan Şiddet (2015/2018) Artışı⁴⁵⁴

Hem resmi makamların açıklamış olduğu veriler, hem de özel araştırmalardan elde edilen bulgular incelendiğinde; Türkiye’nin ruhsatlı silahlardan çekmiş olduğu acılardan daha fazlasını, ruhsatsız silahlardan çektiği görülmektedir. Ruhsatsız silahların ortaya çıkardığı sonuçlar, silahlara ruhsat verilmesi konusunda sınırlamanın faydasızlığını tartıştır hale getirmiştir. Keza sonuçlar bireysel silahlanmaya dair sınırlayıcı yaklaşıma rağmen, ruhsatsız silahlarla suç işlenmesinin önüne geçilemediğini göstermektedir. Gerek egemenin meşruiyetine yönelmiş saldırılarda, gerek sivil toplumun güvenliğine yönelmiş saldırılarda kullanılan ruhsatsız silahlara karşı; bireylerin silahlanma hakkına müsamahakâr yaklaşılması gerektiğine dair iddialar ortaya atılmaktadır. Ancak; ruhsatsız silahların kontrol altına alınması, suç örgütlerinin ortadan kaldırılması ve benzer suç örgütlerinin hiç doğmaması için tedbirlerin alınması devletin varlık gerekçesi bakımından daha yerindedir. Ruhsatsız silaha verilen hapis cezasının para cezasına çevrilebilmesi ve bu para cezasının silah ruhsatı için alınan harçlarla mukayese edildiğinde etkisiz kalması, ruhsatsız silahın yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Ruhsatsız silahların yaygınlaşmaması için, bu suçu işleyenlere verilen cezaların caydırıcı olması gerekmektedir. Bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşmanın yaşanan sorunları çözmediği birçok istatistikte görülmektedir. Keza; bireysel silahlanmaya müsamahakâr yaklaşımın benimsenmesi durumunda, devletin varlık nedeni olan şiddetin kontrol altına alınması düşüncesi sarsılacak ve ruhsatsız silahlarla işlenen suçlar da ruhsatlı silahlarla işlenir olacaktır. Devletin görevi; ruhsatsız silahlar başta olmak üzere, sivillerin silahlara ulaşmasını olabildiğince engellemektir.

⁴⁵⁴ “Şekil 3.5. Türkiye’de Bireysel Silahlarla Yaşanan Şiddet (2015/2018) Artışı”, Umut Vakfı’nın raporu için bkz. <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2018/>, erişim tarihi: 15.01.2019.

3.3. Devletüstü Aktörlerin Bireysel Silahlanma Politikaları

Bireysel silahlanmanın özgürlük ve güvenlik ekseninde bir zemine oturtulabilmesi için devletin sorumluluğuna ve görevine önem veren araştırma; en üstün güç olarak kabul edilen egemenliğin, devlet alanında iktidarı elinde bulunduranlar tarafından mutlak olarak kullanıldığı varsayımıyla anlam taşımaktadır. Oysa yüzyıllar boyunca özgürlüğü ve güvenliği koruyacak bir egemenliğin kurulması için çırpınan insanlar, artık sorunlu bir konunun düzeltilebilmesi için devlet egemenliğini elinde bulunduranların iradesinin tek başına yeterli olmadığına tanıklık etmektedir. Egemenliğin klasik tanımında yer alan en üstünlük ve mutlaklık unsuru, meydana gelen birtakım gelişmeler karşısında zayıflamaktadır. Devlete sorumluluklar yükleyen uluslararası sözleşmeler, küreselleşme, insan hakları, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı ve demokrasi gibi gelişmeler; devletin tanımında temel alınan ve süreklilik, mutlaklık, en üstünlük vurgusu ile açıklanmaya çalışılan egemenliğin dönüşümüne işaret etmektedir.⁴⁵⁵ Egemenliği kullananların uluslararası ilişkilerle sınırlandırılması, devletin sınırları içinde egemenlik iddiasında bulunanların tasarruflarına karşı evrensel insan hakları gerekçesi ile müdahalelerin gerçekleştirilebilmesi, insanlar arası iletişimin kolaylaşması neticesinde ortaya çıkan kimi algıların egemeni baskılayabilmesi ve millete uygulanacak hukuk kurallarının dünyadaki demokratik yaklaşımlara benzer olması zorunluluğu, bu dönüşümün varlığını iddia edenlerin bazı delillerini oluşturmaktadır. Bu deliller; klasik egemenlik kavramında bir dönüşümün meydana geldiğini, kimi sorunların salt devlet egemenliği ile çözümlenemeyeceğini ve devlet egemenliğini sınırlayan birtakım hususların geliştiğini ispatlamak için yeterli görülebilir. Ancak; devletin tarihsel gelişim süreci ve egemenliğin modern anlamda ortaya çıkışı hatırlandığında, dönüşüme dair bir başlangıç noktasının varlığını ve ortaya çıkan yeni durumun son durak olduğunu kabul etmek zor gelmektedir. Keza; modern devletin temeline yerleştirilen egemenliğin düşünsel alt yapısı daha eskilere dayandırılabilirse de, kavramsal olarak ortaya çıkışı 16. yüzyılda gerçekleşmiştir. Dünyanın sürekli gelişimi karşısında, egemenliğin keskin yönlerinin törpülenmesi ve yeni koşullara uydurmak için dönüştürülmesi ise sadece 5 yüzyıl sonra tartışmalara konu olmuştur. Buna rağmen; egemenin iktidar iddiasını koruduğu devlet sınırları içerisinde en etkili güç olduğu gerçeği, günümüzde tamamen ortadan kalkmamıştır. Bir toplumu doğrudan etkileyebilecek hukuk kurallarını yürürlüğe koyan ve bu kurallara uymayanları cezalandırma yetkisini kullanan güç, devlet alanında egemenliği elinde

⁴⁵⁵ Klasik egemenliğin dönüşümünü ve değişimini konu edinen araştırmaların bu iddiayı açıklamak için küreselleşme, insan hakları, kuvvetler ayrılığı, federal devlet yapılanmaları ve uluslararası sözleşmeler gibi konulara değinildiği görülmektedir. Bu konu hakkında bkz. **Koçak**, s. 128 vd.; **Uygun**, s. 266.

bulunduranlardadır.⁴⁵⁶ Dolayısıyla devlet alanında meydana gelen tüm sorunlarda, öncelikle parçalanmaz bir atom olarak nitelendirilen egemenliği kullananların muhatap kabul edilmesi, sonra egemenlik atomunun parçalanma sürecine girdiğini iddia edenlerin ortaya koyduğu yeni aktörlerin incelenmesi daha yerindedir.⁴⁵⁷

Kargaşa içindeki devletsiz toplumlar açısından bir gereklilik olan silahların, güvenlik ve özgürlük için devlet alanındaki egemenliği kullananlara devredildiğini tespit ettikten sonra; egemenliklerinin meşruiyetini silahları kontrol görevinden alan iktidarların bu görevine bazı gerekçelerle bireysel silahlanma hakkı tanıyan istisnalar getirdiğini görmüştük. Araştırmanın seyri, meşruiyetinin dayanağında tavizler veren devlet alanına ve bu alandaki egemen güçlere yoğunlaşmıştı. Ancak; egemenliğin bölünmez, sınırsız, mutlak olmadığı ve egemenin en üstün güç olma özelliğini yitirdiği hususundaki iddialar, silahların kontrolü konusunda verilen tavizlerin tek sorumlusunun egemenliği kullananlar olamayacağı ve egemenliğin sınırlandırılmasını sağlayan bazı gelişmelerin pay sahibi olabileceği şüphesini uyandırmaktadır. Bu şüpheyile hareket edildiğinde; egemeni sınırladığı iddia edilen kuvvetler ayrılığı ilkesi, federal devlet yapılanması, hukuk devleti anlayışı, küreselleşme süreci, demokrasi ve insan hakları alanındaki gelişmeler gibi konuların irdelenmesi gerekir. Ancak egemenliği sınırlandırdığı iddia edilen bu gelişmelerden kuvvetler ayrılığı ilkesi ve federal ya da bölgesel devlet teşkilatlanması neticesinde ortaya çıkan devlet içi aktörler, bireysel silahlanmaya ilişkin egemenin iradesinin yönlendireni değil paydaşı olduğu ifade edilebilir. Egemeni sınırladığı iddia edilen bu gelişmelerin paydaşları; bireysel silahlanmaya ilişkin tutumları ile egemenin iradesinin ortaya çıkmasına katkı sağlamış olurlar. Başka bir deyişle; federal devlet ve kuvvetler ayrılığının ortaya çıkardığı paydaşlar, iç egemenliğin kullanımına ilişkin fonksiyonlar olarak nitelendirilir ve bu paydaşların iradesi neticesinde ortaya çıkan bireysel silahlanma düzenlemeleri, egemenin iradesi olarak yorumlanmalıdır. Öte yandan; küreselleşme sürecine yön veren aktörlerin ve insan hakları savunucularının bireysel silahlanmaya ilişkin bakış açıları, egemenin bireysel silahlanma yaklaşımına dışarıdan etki eden gelişmelerdir. Küreselleşme ve insan hakları konusundaki gelişmeler neticesinde oluşan baskılar, egemenin iradesine dışarıdan etki etmektedir.⁴⁵⁸ Özellikle küreselleşme süreci ve bu

⁴⁵⁶ Hakyemez, s. 195.

⁴⁵⁷ Egemenlik atomunun bölündüğünü iddia eden görüşler için bkz. Uygun, s. 274.

⁴⁵⁸ Egemenlik kavramının ilk ortaya çıkışında, iç egemenlik anlayışına yoğunlaşmıştır. İç egemenlik anlayışında, egemen iktidarın tüm iç unsurlardan üstün olduğuna dikkat çekilir. Oysa egemenlik kavramının önemli yönlerinden biri de, dışarıdan gelecek baskılara karşı muktedir olabilmektir. Kuvvetler ayrılığı, hukuk devleti ve federal ya da bölgesel devlet yapılanması genellikle iç egemenliğin kısıtlanması konusunda önem arz etmektedir. Küreselleşme ve insan hakları gelişmelerinin oluşturduğu baskı, dış egemenliğin konusu olarak değerlendirilebilir. Devlet üstü politikalar bakımından egemenliğin sınırlandırılmasına yoğunlaşıldığında dış egemenlik boyutu ele alınmalıdır. İç egemenlik ve dış egemenlik konuları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Akad,

sürece yön veren güç odakları; bireysel silahlanma konusunda egemenin iradesini dış baskılarla olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek tasarruflarda bulunmak isteyebilir. Keza; bireysel silahlanmanın küresel ekonomideki rolü, küresel güvenlikte ya da özgürlük anlayışında oluşturduğu tehdit, küreselleşmeye yön veren aktörlerin ilgisini çekebilir. Egemeni sınırlandırdığı iddia edilen insan hakları tartışmaları da, tüm insanlığı ilgilendiren hakları anlama ve açıklama iddiasıyla küresel boyutta bir konu olarak nitelendirilebilir. Tüm insanları ilgilendiren hakları tespit etmek için araştırmalar yapan insan hakları savunucularının, bireysel silahların insan haklarına karşı tehdit potansiyeli ve insan haklarının korunması noktasında sağladığı fayda ihtimali üzerine düşünceler ortaya koyması beklenir. İnsan hakları savunucuları tarafından ortaya konan her düşünce ve bu düşünceye dayanan uluslararası uygulamalar, sınırları belli bir coğrafyada egemenlik iddiasında bulunan her iktidarı etkileyecektir. Demokrasi ve hukuk devleti ise; bireysel silahlanmanın sebeplerini oluşturan değil, sonuçlarından etkilenen kavramlardır. Dolayısıyla; öncelikle devlet alanında egemenlik iradesini dışarıdan etkileyen küreselleşme sürecine yön veren aktörlerin bireysel silahlanma konusundaki aktivitelerini analiz etmek; daha sonra insan hakları savunucularının bireysel silahlanmaya bakış açılarını irdelemek yerinde olabilir.

3.3.1. Küreselleşmeye Yön Veren Aktörlerin Bireysel Silahlanma Politikaları

Belirli bir coğrafi sınır içinde egemenlik iddiasında bulunan siyasi iktidarların faaliyetlerini etkilediği kabul edilen küreselleşme düşüncesinin tarihsel arka planı, etkilendiği düşünülen egemenlik kavramının doğuşundan çok daha eskilere dayandırılabilir. Örneğin; günümüzde küreselleşmeye dair önemli verilerden birisi olarak değerlendirilen devletler arası ilişkiler boyutuna odaklanıldığında, siyasi örgütlenmelerin birbirinden haberdar olduğu ve birbiri ile iletişim kurmaya başladığı dönemden bu tarafa küreselleşme sürecinin yaşandığı iddia edilebilir.⁴⁵⁹ Ya da küreselleşme bütün insanları ve dünyayı ilgilendiren herhangi bir mitolojik inancın varlığı ile başlatıldığında, en azından semavi dinlerin doğuşundan bu tarafa sürecin işlediğinden bahsedilebilir. Elbette devletlerin birbiri ile iletişime geçmesi ve dinlerin bütün insanları ilgilendiren emirler vermesi, küresel bir düzen fikrini anımsatması açısından önemli gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Ancak; devletler arası her ilişkiyi ve tüm insanlığı ilgilendiren herhangi bir gelişmeyi küreselleşmenin belirtisi olarak kabul etmek,

Mehmet / Bulut, Nihat / Hakyemez, Yusuf Şevki / Okutan, Cevat, **Küreselleşme ve Türkiye**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2007, s. 78 vd.

⁴⁵⁹ Devletler arası ilişkiler, uluslararası işbirliğinin ve küreselleşmenin en zayıf şekli olarak kabul edilmektedir. Bk. **Heywood**, *Siyaset Teorisine Giriş*, s. 134.

küreselleşme kavramının sloganlaşmasına ve küreselleşme sürecine dair analizlerin bilimsel içerikten uzak kalmasına neden olmaktadır.⁴⁶⁰

Mitolojik verileri ve slogan olabilecek söylevleri değerlendirme dışında tutarsak, küresel bir düzenin olabileceğine dair devlet teorisi açısından dikkate alınabilecek ilk ifadeler, site devletlerinin içine düştüğü krizin aşılması için arayışa giren Stoacılar tarafından ortaya atılmıştır. Stoacılara göre; sınıfsal ya da ulusal farklılıklara dayanan site devletinin içine düştüğü bunalımdan sonra, evrensel akla yani evrensel yasalara boyun eğen kardeş ve eşit insanlar topluluğu, kosmopolis (dünya devleti) kuralmalıdır. Evrensel yasaların iyilik ve mutluluk düşüncesiyle ortaya koyduğu kurallar, bütün toplumlar ve devletler için geçerli olmalıdır.⁴⁶¹ Kosmopolis düşüncesi ile temellendirilebilecek küreselleşme fikri, günümüze yaklaştıkça yaşanan farklı krizlerden çıkmak için bir yöntem olarak tartışılmalıdır. Örneğin; papalık ve krallık çekişmesinin yaşandığı Ortaçağ karanlığında aydınlık arayan Dante Alighieri, insanlığın yaşadığı krizin çözümü olarak evrensel krallık fikrini tarihe not eden düşünürlerden biridir. Dante; özgürlüğün ve güvenliğin hüküm sürdüğü bir barış ortamı için, tek yöneticinin kurallarının kabul edildiği evrensel krallık düzenin gerekliliğini ayrıntılarıyla ispatlamaya çalışmıştır.⁴⁶² Günümüzde de küreselleşme sürecinin ve küreselleşme araştırmalarının yoğun bir şekilde konu edilmesinin nedenlerinden biri olarak, modern devletin çözüm bulamadığı ve krize düştüğü sorunlar gösterilmektedir. Modern devletin ortaya çıkışından sonra; bir taraftan gelişmeleri memnuniyetle karşılayan milliyetçilerin ulusal toplumu öven söylemleri öne çıkarken, diğer taraftan ulusal toplum modeli üzerinde egemenliğini açıklayan siyasi iktidarlara karşı uluslararası aktörlerin meydan okuyan söylevleri belirmiştir. Sadece bir devletin değil, birden fazla devletin egemenliğine karşı varlığını hissettirmek isteyen uluslararası aktörler; bir dönem modern devlet alanında egemenliğinin mutlak ve bölünmez olduğunu iddia eden siyasi iktidarlara imkân tanımış, daha sonra gittikçe artan şekilde otoritesini hissettiren uygulamaları sahaya sokmuştur.⁴⁶³

Küreselleşme sürecinde devlet egemenliğine meydan okuyan aktörlerin kendini hissettirdiği alanların başında ekonomik ilişkiler gelmektedir. Ekonomideki serbest piyasa anlayışı ve coğrafi keşiflerden itibaren egemenlerin ekonomi politikasında dışa bağlı bir yöntemi benimsemek zorunda kalması, uluslararası aktörlerin rahat hareket edebileceği küresel bir düzene zemin hazırlamıştır.⁴⁶⁴ Büyük ekonomik ilişkileri sağlayabilmek ve dünya

⁴⁶⁰ Doğan, İlyas, **Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar**, Yeni İnsan Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2008, s. 26.

⁴⁶¹ Akad / Dinçkol / Bulut, s. 36; Uygun, s. 135.

⁴⁶² Akad / Dinçkol / Bulut, s. 61-62.

⁴⁶³ Heywood, *Siyaset Teorisine Giriş*, s. 134.

⁴⁶⁴ Doğan, **Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar**, s. 68.

ekonomik piyasasına tutunabilmek için birtakım uluslararası örgütlerin üyesi olarak hareket etmek zorunda kalan devletler, bu örgütlerin koyduğu kuralların dışına çıkamaz duruma gelmektedir.⁴⁶⁵ Ekonomik düzendeki dışa bağıllık, doğal olarak hayatın her alanında kendini hissettirmektedir. Kendi egemenliğini herhangi bir uluslarüstü aktörün buyruğuna bağlayan devletler; hem iç politikada, hem de dış politikada bu aktörlerin inisiyatifine göre hareket etmek durumundadır.

Küreselleşmenin 21. yüzyıla hızlı girişi ve tüm alanlarda kendi varlığını hissettirmesi; modern devletin popülerliğini yaşadığı ara dönemde, uluslararası bir düzenin oluşturulmasından önce devletlerin lüzumuna göre yerleştirildiği ve kullanıldığı şüphesine önemli bir delil niteliğindedir.⁴⁶⁶ Modern devletlerin küresel gelişmeleri tüm ayrıntılarıyla takip ederek, güçlü bir direnç göstermeksizin uyum sürecine girmesi olağan değildir. Yakın zamana kadar birçok alanda egemenliğin mutlaklığını ve sınırsızlığını keyfiyetle hissettiren siyasi iktidarlar; ulus toplumu olabilmenin gereği olarak, egemenliği altındaki tüm farklılıkları ortak kültür öğretisiyle kontrol etmişlerdir. Küreselleşme fikrinin uygulamaya sokulmasında önemli aşamalardan biri olan, küçük toplumların tahrip edilerek büyük toplumlar içinde eritilmesi görevi, modern devletler tarafından memnuniyetle yerine getirilmiştir.⁴⁶⁷ Büyük toplumlardaki egemenliğin parçalanması ya da dönüştürülmesi ise, ekonomik dayatmalarla uygulamaya konmuştur. Ekonomik alandaki dayatmalar, küreselleşme sürecinin sadece bir boyutunu oluşturmaktadır. Günümüzde; siyasal politikalar, sosyal ve kültürel algılar, hukuk düzeni gibi birçok alanda yaşanan köklü değişimlerin temelinde küreselleşme sürecinin etkisi olduğu belirtilebilir.⁴⁶⁸ Tarihsel gelişimine bakıldığında, küreselleşmenin bu derece hızlı ilerlediği ve etkisini net şekilde hissettirdiği bir dönem neredeyse bulunmamaktadır. Belki; 19. yüzyılın sonlarında emperyalizmin tüm gerçekliğini ortaya koyduğu sömürü yarışı döneminde, Avrupalıların Afrika ve Asya'da tüm fiziki gücünü kullanarak koloni kurmak için kapışması, küreselleşme sürecinin bu derece hızlı ilerlediği bir başka tarihsel kesit olarak değerlendirilebilir.⁴⁶⁹

İçinde bulunduğumuz küreselleşme sürecinde, sömürü sistemindeki açıklığı gizleyen ve fiziksel şiddeti en son çare olarak kullanan yöntemler tercih edilmektedir. Bu yöntem; hem fazla enerji kullanmayı gerektirmemekte, hem de uygulanan toplulukların düşmanlığından ziyade sempatisini kazandırmaktadır. Teknolojinin türlü imkanlarını hızlı iletişim aracına

⁴⁶⁵ Bulut, Nihat, **Feodaliteden Küreselleşmeye Ekonomik İktidar Küresel İktidar İlişkisi**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2003, s. 117.

⁴⁶⁶ Pierson, s. 207

⁴⁶⁷ Giddens, Anthony, **Ulus Devlet ve Şiddet**, Kalkedon Yayınları, 2. Basım, İstanbul 2008, s.333.

⁴⁶⁸ Bulut, **Feodaliteden Küreselleşmeye Ekonomik İktidar Küresel İktidar İlişkisi**, s. 111.

⁴⁶⁹ Heywood, Andrew, **Siyaset**, Adres Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2013, s. 176.

çevirerek, maddi ve manevi metaları pazarlama işini kolaylaştıran uluslarüstü aktörler; bütün insanlığa aynı duyu organlarını satmaktadır. Artık; küreselleşmenin ürünlerini alanlar, uluslarüstü aktörlerin duyu organları ile tatmakta, duymakta, koklamakta, görmekte ve hissetmektedir. Kültürel alanda, sosyal alanda, ekonomik alanda uyulacak kurallar aynı merkezden yürürlüğe konmakta, yaşam tek bir merkezin hislerine göre sürdürülmektedir. Bireysel silahlanmaya ilişkin devletlerin hukuki düzenlemelerini etkileyen nedenler hatırlandığında, küreselleşmenin kendini hissettirdiği alanlarla bu faktörlerin neredeyse aynı olduğunu hemen fark edilecektir. Dolayısıyla; en az devlet alanında egemenliği elinde bulunduranların bireysel silahlanma konusundaki yaklaşımı kadar, küreselleşme sürecine yön veren aktörlerin bireysel silahlanma politikalarının ne olduğu ve bunun iç hukuka nasıl yansıtıldığı önem arz etmektedir.

Tarihsel seyri dikkate alındığında küreselleşmeye yön veren aktörler başlığının altında en önemli sırayı alacak gücün ekonomiden geldiğini tahmin etmek çok zor değildir. Belirli bir ülkede yerleşik olsalar bile, birden çok ülkenin vatandaşı tarafından kontrol edilen çok uluslu şirketler ya da hiçbir devlete bağlılık göstermeksizin yönetilen ulus-üstü şirketlerden oluşan küresel sermayenin ekonomik hamleleri; tüm dünyaya yayılmış üretimin, tüketimin, kültürel alışkanlıkların ve insan davranışlarının seyrini etkileyebilmektedir.⁴⁷⁰ Dünyayı fethetmiş kapitalizm ve kapitalizmin ürettiği sınır tanımayan şirketler, sadece gelirleri arttırmak ve maliyetleri azaltmak gayesiyle faaliyet göstermektedir.⁴⁷¹ Kapitalist bir dünya üzerinde var olmayı meşrulaştıran sermayedarlar ve bu sermayedarların oluşturduğu şirketler; bazen bütün dünyaya kendini kabul ettirmiş bir kimlikten, bazen devletlerarası bir sistem içinde birden çok devletten meydana gelmektedir.⁴⁷² İletişim araçlarının maksimum hızda kullanılabildiği dünya düzeninde, küresel sermaye sahipleri tarafından kararlaştırılan tüm uygulamalar, nefes alıp veren herkese ulaştırılabilmektedir. Özellikle Dünya Ticaret Örgütü ve G-7 gibi organizasyonlara üye ülkelerinde faaliyet gösteren bu şirketler, ulusal ekonominin otonom yapısını ortadan kaldırmış ve vergi gelirleri ile ayakta kalabilen ulus devletleri kendine bağlı duruma getirmiştir.⁴⁷³ Dolayısıyla; ulus devletlerin herhangi bir konuda bağımsız tasarrufta bulunabilmeleri giderek zorlaşmıştır. Bireysel silahlanma politikaları bakımından devletlerin yasal düzenlemelerine müdahale eden küresel sermaye sahipleri, konuyu sadece kâr ve zarar hesabıyla değerlendirmektedir. Küresel sermaye sahipleri bakımından, bireysel silahlanmanın hak ve özgürlük olarak tanımlanması gayelerine ulaşmak için önemlidir. Örneğin; ABD'nin

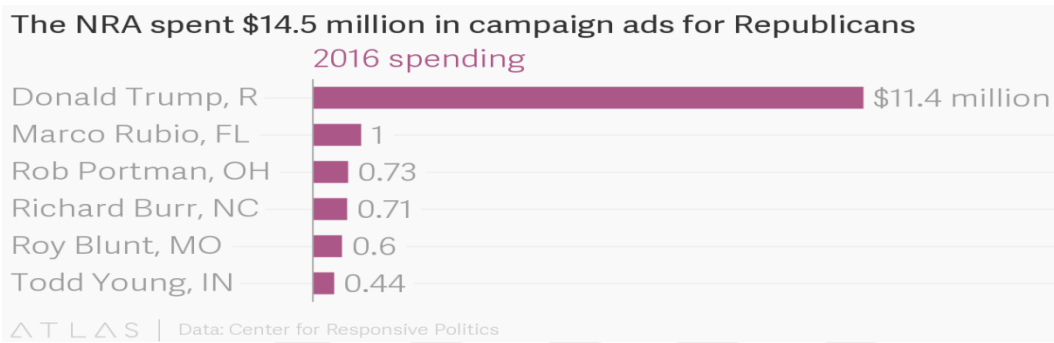
⁴⁷⁰ Bulut, *Feodaliteden Küreselleşmeye Ekonomik İktidar Küresel İktidar İlişkisi*, s. 113.

⁴⁷¹ Doğan, *Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar*, s. 76-77.

⁴⁷² Wallerstein Immanuel, *Dünya Sistemleri Analizi*, bgst Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011, s. 53.

⁴⁷³ Doğan, *Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar*, s. 76-77.

bireysel silahlanma düzenlemelerinde kendini açıktan hissettiren küresel silah şirketleri, hükümet politikasını ve kongre üyelerini doğrudan etkilemektedir. Ulusal silah lobisi(NRA), bireysel silahlanma konusunda silah pazarının aktif halde devam etmesi için siyasi figürlere para bağışında bulunabilmektedir. ABD vatandaşlarının tamamı tarafından duyulan ve ilgilileri tarafından yalanlanmayan bir habere göre; silah şirketleri, seçim çalışmaları sırasından kullanması için, seçimi kazanarak başkanlık görevini başlayan Donalt Trump’a ve birçok senatöre milyonlarca dolar bağışlamıştır. İlgili haberde, silah lobisi tarafından seçime katılanlara bağışlanan para, şu şekildedir:⁴⁷⁴

Şekil 3.6 ABD’de Silah Şirketleri Tarafından Cumhuriyetçilere Bağışlanan Paralar

Tablodaki veriler dikkate alınarak, seçim sürecine giren adayların silah şirketlerinden bağış alabilmesine olanak tanıyan yasal düzenlemeler ayrıntıları ile analiz edilebilir ve bu durumun hukukiliği üzerine tartışma geliştirilebilir. Ancak; böyle bir tartışmaya girmek, ifade edilmek istenen şey açısından çok gerekli değildir. Üzerinde durulmak istenen; halen görev yapan ABD başkanı başta olmak üzere birçok politikacı, küresel silah şirketlerinden ekonomik destek almıştır ve ABD’de yürürlükte olan bireysel silahlanma politikasını, destek aldığı silah şirketlerinin talepleri doğrultusunda şekillendirmektedir. Aynı şirketler, küresel silah ticareti konusunda da ABD yönetiminin desteğini almaktadır. ABD yönetimi; bütün dünya düzeninde etkili olan süper gücünü, ulus-üstü silah şirketlerinin talepleri doğrultusunda kullanmaktadır. Bir taraftan silah lobilerinin korkulmaması gereken şirketler olduğunu kendi ulusuna izah etmeye çalışan Donalt Trump;⁴⁷⁵ diğer taraftan aynı şirketlerin uluslararası ticaretlerini kolaylaştıracak ihracat yasalarını düzenleyerek Amerikan silah üreticilerinin

⁴⁷⁴ “Şekil 3.6. ABD’de Silah Şirketleri Tarafından Cumhuriyetçilere Bağışlanan Paralar”, İlgili haber ve tablo için bkz. <https://qz.com/1207851/parkland-shooting-the-nra-and-gun-lobby-invested-millions-in-trump-and-other-republicans-in-2016/>, erişim tarihi: 15.01.2019.

⁴⁷⁵ “Trump’tan kongre üyelerine çağrı: Silah lobisinden korkmayın”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43236629>, erişim tarihi: 15.01.2019.

saldırı tüfekleri ve mühimmat dâhil olmak üzere ürettiği küçük silahların yabancı alıcılara satılmasını kolaylaştırma uğraşı vermektedir.⁴⁷⁶

Silahların herkese ulaştırılması ve silah pazarının hareketli kalması için çaba sarf eden şirketler, ulusların yasal düzenlemelerine çok fazla bağlı kalmaktadır. Uluslararası denetim mekanizmalarının zayıflığını kullanan birçok şirket, silah kaçakçılığı yolunu kullanmaktan hiç çekinmemektedir. Örneğin; silah kaçakçısı olarak bilinen İsraili Leonard Minin'in Liberya'ya silah sağlamak üzere silah ticareti üzerindeki zayıf uluslararası denetim mekanizmalarını istismar ettiğini gösteren süreç dikkat çekicidir. Minin, Ağustos 2000'de İtalya'daki bir otelde tutuklandığında üzerinde elmaslar, büyük miktarda nakit para ve silah işlemleriyle ilgili çeşitli dillerde yazılmış 1500 belge bulunmuştur. Bu belgelerin çoğunluğu, 1992'den beri BM ambargosu altında yaşayan bir ülke olan Liberya ile imzalanmıştır. Minin; Ukrayna silah pazarında faaliyet gösteren Ukrspetsexport adlı bir firmadan, aralarında 3000 AKM otomatik tüfeğinin ve 1 milyon savaş gerecinin yer aldığı 68 ton askeri ekipman fazlasını satın almıştır. Bu işlemler, British Virgin Adaları'nda kayıtlı olan ve Minin'e ait olduğu söylenen Engineering and Technical Company Ltd. adlı bir şirket tarafından yürütülmüştür. Silahlar İngiliz şirketi Air Foyle tarafından işletilen bir uçakla Ukrayna'dan Burkina Faso'ya gönderilmiştir. Kargo buraya geldikten sonra, Minin'in özel jet uçağıyla gerçekleştirilen çok sayıda uçuşla doğrudan Liberya'ya aktarılmıştır. Liberya hükümetinin silahlar karşılığında yaptığı ödeme Macaristan'da bulunan ve Engineering and Technical Company adlı naylon şirketle bağlantılı bir banka hesabına gönderilmiştir. Uluslararası Af Örgütü bu silahların bir bölümünün daha sonra Liberya'nın komşusu ve Birleşmiş Milletler silah ambargosuyla karşı karşıya bulunan Sierra Leone'deki terör örgütü üyelerine gönderildiğini bildirmiştir. Leonid Minin'in yaptığı silah anlaşması, BM silah ambargolarının en az bir defa (muhtemelen daha fazla) delinmesine yol açmıştır. Aleyhinde güçlü deliller bulunmasına karşın, silah transferinin İtalya içinden geçmediği gerekçesiyle İtalyan mahkemeleri Minin'e kaçakçılık faaliyetleri nedeniyle dava açamamıştır.⁴⁷⁷ Hem Birleşmiş Milletler'in yaptırımına aykırı davranan, hem de birçok devletin yasasını ihlal eden Minin; insanları yaşam hakkından eden silahları katillere teslim etmiş ve hiçbir otoriteye hesap vermeden hayatını sürdürmüştür.

Ulusların hukuk düzenleri arasındaki farklılıklardan doğan çekişmelerden faydalanan tek suçlu, Minin değildir. Küresel sermaye; silah kaçakçılığı başta olmak üzere, birçok konuda uluslararası hukuk düzeninin zayıflığını kullanmaktadır. İnsanların tüm özgürlüklerine

⁴⁷⁶ "Amerika'da Bireysel Silahlanma Tartışması Sürüyor", <https://www.amerikaninsesi.com/a/amerka-bireysel-silahlanma-slahli-saldirilar-/4201590.html>, erişim tarihi: 15.01.2019.

⁴⁷⁷ "Silah ve Şiddet: Küresel Kriz", http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_e8edbbf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, s. 6, erişim tarihi: 15.01.2019.

ve güvenliğine saldıran birçok terörist, uluslararası hukuk düzeninin zayıflığından faydalanarak farklı ülkelerde barınabilmektedir. Son yüzyılda ortaya çıkan ve küreselleşme süreci bakımından önemli aktörler olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslararası örgütlerin küresel hukuk düzeni oluşturma çabaları, henüz istenilen hukuk güvenliğini sağlayamamıştır.⁴⁷⁸ Birleşmiş Milletler başta olmak üzere birçok uluslararası örgüt, bireysel silah olarak kullanımı yaygın olan küçük ve hafif silahların uluslararası ticaretinin kontrol altına alınması için çözüm arayışına girmiştir. Küçük ve hafif silahların aşırı oranda belli bölgelere yığılması ve bu silahların kontrolsüz bir şekilde yayılması, barış ve güvenliğin yanında, birçok ülkenin toplumsal ve ekonomik kalkınmasına yönelik olarak önemli bir tehdit kaynağıdır. Bu silahların yasadışı ticareti ile terörizm arasında yakın bir ilişki mevcuttur. İlgili silahların kullanılmasından kaynaklanan ölüm sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye'nin de taraf olduğu küçük ve hafif silahların yasadışı ticaretinin ortadan kaldırılmasına yönelik uluslararası örgütlerin girişimleri;⁴⁷⁹ henüz yeterli güvenceyi sağlamamış olsa da, insanlık için önemli bir umut kaynağı oluşturmaktadır. Küçük ve hafif silahların yasadışı ticaretinin tamamen ortadan kaldırılması amacıyla 2001 yılında kabul edilen BM Eylem Programı⁴⁸⁰ ve küçük ve hafif silahlara ilişkin Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Belgesi,⁴⁸¹ uluslararası örgütlerin kontrolsüz bireysel silahlanmayla mücadele girişimlerine örneklerden bazılarıdır. Bireysel silahlanmanın sınırlandırılması konusunda, en çok başarı uluslararası örgütün Avrupa Birliği olduğu söylenebilir. Daha önce tablo olarak paylaştığımız üzere, üyelerinin ortak hukuki ilkeler etrafında toplanmasını sağlayan Avrupa Birliği, bireysel silahlanma konusunda üyelerinin tamamı tarafından benimsenmesi gereken asgari kısıtlamaları tespit edilmiştir. Altı Avrupa devleti tarafından kurulan ve genişlemesini sürdüren Avrupa Birliği,⁴⁸² Avrupa sınırları içindeki silahların, bu silahları satın alanların ve kullananların taşınması gereken özellikler ile ilgililerin tüm bilgilerinin kayıt altında tutulması gibi temel konuları belirlemiştir. Üye ülkeler, bu düzenlemeleri esnetecek tutum sergileyemezler.⁴⁸³

⁴⁷⁸ Doğan, *Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar*, s. 90.

⁴⁷⁹ “Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma”, <http://www.mfa.gov.tr/silahlarin-kontrolu-ve-silahsizlanma.tr.mfa>, erişim tarihi: 15.01.2019.

⁴⁸⁰ “Küçük ve Hafif Silahların Yasadışı Ticaretinin Önlenmesine Yönelik 2001 Yılında Kabul Edilen Birleşmiş Milletler Eylem Programı”, [http://www.un.org/events/smallarms2006/pdf/192.15%20\(E\).pdf](http://www.un.org/events/smallarms2006/pdf/192.15%20(E).pdf), erişim tarihi: 15.01.2019.

⁴⁸¹ “Küçük ve Hafif Silahlar Üzerine Avrupa Güvenlik Konseyi ve İşbirliği Belgesi”, <https://www.osce.org/fsc/20783?download=true>, erişim tarihi: 15.01.2019.

⁴⁸² Bayram, Mehmet Hanifi, *Avrupa Birliği Hukuku Dersleri*, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2015, s.71 vd.

⁴⁸³ Örneğin Avrupa Birliği'nin 2017/853 sayılı direktifi silahların kontrolüne ilişkindir. “Silahların Kontrolüne İlişkin Avrupa Birliği Direktifleri”, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/853/oj>, erişim tarihi: 15.01.2019.

Küreselleşme sürecine yön veren önemli bir aktör de sivil toplum kuruluşlarıdır. Özellikle iletişim araçlarının yaygınlaşması neticesinde, insan haklarını ilgilendiren herhangi bir konuda sivil toplum kuruluşlarının kolektif hareketleri etkileyici olabilmektedir. Herhangi bir sivil toplum kuruluşunun bireysel silahlanma konusundaki tutumu, hem devletlerin politikasını hem de farklı kültürdeki insanların silaha ilişkin bakış açısını etkileyebilmektedir. Örneğin bireysel silahlanma sebebiyle büyük katliamların yaşandığı ABD’de, bireysel silahlanmanın aleyhine çalışmalar yapan Brady Vakfı; içinde konuşlandığı topluma, bireysel silahlanmanın insan haklarına zararlarını anlatmakta ve bireysel silahlanmanın kontrol altına alınması için yoğun çaba sarf etmektedir. ABD’de silah satın almak isteyenlerin geçmişinin incelenmesini öngören yasanın çıkarılmasında öncülük eden Brady Vakfı; dünyaya kendini süper güç olarak kabul ettiren ABD’de bireysel silahlanmayla mücadele ederek, küresel çapta bireysel silahlanmayla mücadele edilebileceğine örnek teşkil etmiştir.⁴⁸⁴ Ülkemizde de, her yıl bireysel silahlanma neticesinde hayatını kaybedenlerin ve yaralananların istatistiğini veren Umut Vakfı, bireysel silahlanmanın insan haklarına zararları konusunda farkındalığın oluşması için çalışmalarını sürdürmektedir.⁴⁸⁵ Tüm bu sivil toplum kuruluşlarının, bireysel silahlanmanın insan haklarında meydana getirdiği tehlike konusunda farkındalığın oluşması için verdiği çaba, bireysel silahlanma ile mücadele konusunda önem taşımaktadır. Keza; bir durumun insan haklarına karşı tehdit oluşturduğuna dair kabul, devletin o duruma ilişkin politikalarını doğrudan etkileyebilmektedir.

3.3.2. İnsan Hakları Savunucularının Bireysel Silahlanma Yaklaşımları

Küresel sermayenin zorladığı ekonomik gelişmelerin dışında, devletlerin herhangi bir konuda takip edeceği politikaları etkileyebilen bir diğer önemli faktör, devletüstü nitelik kazanan “insan hakları” konusundaki gelişmelerdir.⁴⁸⁶ İnsan haklarının korunması için alınan tedbirlerin uluslararası meşruiyeti ve bu tedbirlere yönelecek tehditlerin küresel niteliği, bir durumun insan hakları kapsamında değerlendirilmesinden sonra herhangi bir devletin ya da iktidarın politikasına bırakılamayacak hale gelmesine yol açmaktadır. İnsanların; yalnızca insan olmalarından kaynaklanan ve insan onurunun gereği olarak sahip oldukları hakları ifade etmek için kullanılan insan hakları, çağdaş devletlerin demokratik hukuk devleti olma ideali

⁴⁸⁴ İsmi Başkan Ronald Reagan’ın 1981 yılında Washington’da bir otelden çıkarken John Hinckley adlı saldırgan tarafından vurulduğu zaman yanında bulunan Basın Sözcüsü James Brady’den alan Brady Vakfı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. “Brady Organization”, <http://www.bradycampaign.org/about-brady>, erişim tarihi: 17.01.2019.

⁴⁸⁵ Şiddet ve bireysel silahlanma ile mücadele konusunda çalışmalar yapan Umut Vakfı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. “Umut Vakfının Vizyon ve Misyonu”, <http://www.umut.org.tr/misyon-vizyon/>, erişim tarihi: 17.01.2019.

⁴⁸⁶ Sunay, Reyhan, *Tartışılan Egemenlik*, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2007, s. 157.

ile bütünleşen bir ilkedir.⁴⁸⁷ Sivil toplumun varlığı ile şekillenen demokratik hukuk devletlerinin,⁴⁸⁸ insan haklarını koruması ve insan haklarına zararlı gelişmelere karşı tedbirli olması beklenir. Dolayısıyla; bireysel silahlanmanın insan haklarına tehdit oluşturduğuna dair genel kabul, devletlerin bireysel silahlanma konusunda özgürlükçü politikayı benimsemesini engeller. Benzer şekilde, bireysel silahların insan haklarını koruyan bir araç olduğu konusunda yaygınlaşan bir kanaat, bireysel silahlanmaya sınırlayıcı ya da yasaklayıcı politikayı benimsemenin önüne geçer. Yani; bireysel silahlanma konusunun insan hakları bakımından ne anlam taşıdığı, insan hakları ile bireysel silahlanma ilişkisinin nasıl değerlendirildiği ve insan hakları konusunda duyarlı sivil toplum hareketlerinin konuya hangi perspektiften baktığı devletlerin bireysel silahlanma konusunda izlemekte olduğu politikayı etkileyebilmektedir.

Devletin normatif düzenlemeler ile sivillerin sahip olmasına olanak sağladığı bireysel silahların neler olduğu, neredeyse tüm ayrıntılarıyla belirlenebilir durumdadır. Ancak; bireysel silahlarla olumlu veya olumsuz ilişkilendirilebilecek, devletin hukuki idealini oluşturan ve devlet egemenliğini kullanan siyasi iktidarı sınırlandırabilen insan hakları ifadesinden neyin kast edildiğini tespit edebilmek pek kolay değildir. İnsan haklarının ne olduğuna ilişkin soruya; genellikle herhangi bir sözleşme ya da hukuki bir metinden ziyade ahlaki temeller üzerinden betimlenen “insanın sırf insan olmasından kaynaklanan haklarıdır” şeklinde cevap verilmektedir.⁴⁸⁹ Bireysel hak ve özgürlüklerin felsefi temelini oluşturan rasyonalist doğal hukuk kuramı tarafından ortaya konan bu betimleme, insan haklarının tanımlanmasında yaygın olarak temel alınmakta ve kullanılmaktadır. 19. yüzyıl hukuksal pozitivizminin esas alması gerektiği evrensel ve mutlak insan hakları kategorisinin varlığını savlayan doğal hukuk kuramı; bu betimleme ekseninde dikkate alınan hakların geçerliliği düşüncesini benimsemektedir.⁴⁹⁰

Doğal hukuk kuramının insan haklarına ilişkin savunmalarının yanlışlığı iddia edilmeyebilir fakat ortaya koyduğu betimleme bir şeyin insan hakkı olup olmadığına ilişkin çekişmeli durumları çözümleyememektedir. İnsan haklarını insanın sırf insan olmasından kaynaklanan hak olarak değerlendiren betimleme; hangi haklar insan hakkıdır, hangi haklar insan hakkı değildir sorusuna göreli yanıtlara zemin hazırlar. Böyle bir sorunun cevabı, nihai

⁴⁸⁷ Kuçuradi, İoanna, **İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları**, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2016, s. 2; **Uygun**, *Devlet Teorisi*, s. 268.

⁴⁸⁸ Keser, Hayri / Hışım, Selin, **Demokrasilerde Sivil Toplumun Rolü**, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. 7, sy. 2, Malatya 2016, s. 213.

⁴⁸⁹ **Bulut**, *Sanayi Devriminden Küreselleşmeye Sosyal Haklar*, s. 8.

⁴⁹⁰ Kılıç, Muharrem, **Normatif Olgu-Bireysel Hak ve Özgürlükler İlişkisinin Felsefi Bağlamı**, <http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/01/HFSA27-K%C4%B1l%C4%B1c%C4%B1c%C4%B1c%A7.pdf>, erişim tarihi: 21.01.2019.

şekli verilmiş insan hakları listesiyle de çözülemez.⁴⁹¹ Ancak; insan haklarına ilişkin doğal hukuk kuramının cevabı, kendisini kaleme alan hukuksal bir belgeye dayanmadığı zaman, içeriği herkesin bireysel vicdanına dayanarak doldurulabilen sübjektif bir açıklama olarak kalmaktadır.⁴⁹² İnsanın ne olduğuna ilişkin farklı yorumlar getiren düşünürler, bir durumun insana ait hak olarak kabul edilmesinde de ayrışabilmektedir. Soyut insan kavramı, gücü elinde bulunduran iktidarlar tarafından farklı şekillerde somutlaştırılabilmektedir. Örneğin; insan haklarının gelişiminde öncülük iddiasını sürdüren ve insan hakları gerekçesi ile birçok devletin egemenliğine müdahale edebilen Batı açısından, insan sıfatını taşıyabilmek için uzunca süre erkek ve beyaz olma koşulu gerekmiştir. İnsanın fiziki ve biyolojik varlığında, ırk ve cinsiyet gibi ayrımlar gözetilerek haklardan yararlanmada eşitlik ilkesi ihlal edilmiştir.⁴⁹³ Aydınlanma felsefesinin düşünürleri insana ilişkin kabulünden hareketle bireyci perspektiften insan tanımı ortaya koyarak boşluğu doldurmaya çalışırken, sosyalist kuramın düşünürleri insanı toplumun içindeki varlığı ile kabul ederek boşluğu doldurmaya çalışmıştır.⁴⁹⁴ Bu metnin konusu olan bireysel silahlanmanın insan hakları ile ilişkisine dair açıklamalarda da, insana ve insan haklarına yüklenen anlam farklılıklarından kaynaklanan sübjektifliklere rastlamak mümkündür. Ancak; devletüstü insan hakları hukukunun tanıma dair düşünsel temellere ve kuramsal tartışmalara girilmeden kabul edilebilecek somut veriler oluşturma çabası,⁴⁹⁵ sübjektiflikleri nispeten azaltmaktadır. Her hukuksal metinde olduğu gibi, devletüstü insan hakları hukukunun somut veriler oluşturma çabasından meydana gelen insan hakları listeleri de hukuk metnine dönüşerek somutlaştığı anda eksiklikleri ve yetersizlikleri beraberinde getirmektedir. Hiçbir hak listesi tam değildir, ancak süreç içinde ortaya çıkan zaafiyetler dikkate alınarak tamamlanmaktadır.⁴⁹⁶ İnsanların onurlu varlıklar oldukları, ırk ve cinsiyet gibi farklılıklara bakılmaksızın eşit oldukları, tüm insanların özgürlüklerini fiilen kullanmak istedikleri, özgürlüklerin toplumdaki diğer özgürlüklerle bağdaşır şekilde anlaşılması gerektiğini vurgulayan metinler;⁴⁹⁷ insan haklarının idari ve yargısal süreçlerle

⁴⁹¹ Donnelly, s. 30.

⁴⁹² Doehring, s. 267.

⁴⁹³ Douzinas, Costas, **İnsan Haklarının Sonu, Dipnot Yayınları**, 1. Baskı, Ankara 2018, 116 vd.

⁴⁹⁴ Aydınlanma felsefesinin ve sosyalist kuramın insana ilişkin kabullerinden yola çıkarak yaptıkları insan hakları tanımları için bkz. Doğan, *İnsan Hakları Hukuku*, s. 71.

⁴⁹⁵ Gemalmaz, Semih, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yayınları, c.2, 8. Baskı, İstanbul 2012, s. 667.

⁴⁹⁶ Gemalmaz, *Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş*, s. 667.

⁴⁹⁷ Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve birer insan hakları belgesi kabul edilebilecek anayasa metinleri; bir taraftan insan haklarını listeleyip (yaşam hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği, düşünce ve ifade özgürlüğü vb.) mutlak olduklarına dair açıklamalar yaparken, bir taraftan bu hakların istisnalarını ve sınırlarını açıklamaktadır. İnsan hakları listelerinde açıklanan durumların istisnaları, özgürlüklerin meşru sınırlarının olduğu ve her özgürlüğün toplumdaki diğer özgürlüklerle bağdaşır şekilde kullanılması gerektiği düşüncesinin yansımasıdır. Yasal mahkemeler tarafından yargılanan bireyin hapse atılarak tutaklaşmasını veya sinema izleyenlerin içinde yüksek sesle konuşulamamasını hukuki kabul eden insan hakları

daha fazla görünür olmasını ve geliştirilmesi gereken eksiklerin tespit edilmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle hukuki metinler, insan haklarına ilişkin çekişmeli sorunlara daha pratik çözümler sunabilmektedir.⁴⁹⁸ Örneğin; bireysel silahlanmanın insan hakları kapsamında olduğunu ya da insan haklarına zarar verdiğini iddia edilenlerin, ilgili görüşlerini metne dönmüş hukuki belgeler kapsamında gerekçelendirmeleri gerekmektedir.

Bireysel silahlanmanın insan haklarını somutlaştıran hukuki metinler içinde en çok ilişkilendirildiği hak, yaşam hakkıdır. Yaşam hakkı, uluslararası insan hakları metnlerinin çoğu tarafından vurgulanan⁴⁹⁹ ve diğer hakların kullanılabilmesine önkoşul olarak kabul edilen haktır. Keza; bütün insan haklarının varlık şartı olan yaşam hakkı, insanın fiziksel ve biyolojik varlığını açıklayan, insanın diğer haklarının üzerine düşünülebilmesi için gereken ilk haktır.⁵⁰⁰ Yaşam hakkını kaybetmiş insan açısından işkence yasağının, kölelik yasağının, kişi özgürlüğü ve güvenliğinin, düşünce ve ifade özgürlüğünün, din ve vicdan özgürlüğünün, seyahat hakkının veya adil yargılanma hakkının hiçbir anlamı kalmamıştır. Yaşam hakkı korunamayan insanın geriye kalan hakları; ister uluslararası belgelerde, ister ulusal metinlerde düzenlenmiş olsun anlamsızlaşır. Şu halde; bireysel silahlanmanın yaşam hakkını ortadan kaldıracabileceğine ya da yaşam hakkını koruduğuna dair iddialar, en fazla önemi taşıyan iddialardır.

Bireysel silahlanma konusunda savunucu olan silah şirketlerinin ve sivil toplum platformlarının yaşam hakkı bağlamında iddia ettiği şey; cinayet sayıları ile bireysel silahlanma arasında doğrudan bağlantının kurulamayacağı,⁵⁰¹ aksine insanların kendi yaşam hakkına yönelmiş bir saldırıya karşı bireysel silahlarla meşru savunma hakkını kullanarak korunabileceği yönündedir.⁵⁰² Gerçekten de bireysel silahların meşru savunma aracı olarak kullanıldığını gösteren olaylar bulunmaktadır. Yargı kararlarına bakıldığında zaman, bireysel silahların meşru savunma aracı olarak kullanıldığını gösteren, yani kişinin kendi yaşamına yönelmiş saldırıdan kurtulmak maksadıyla silah kullanarak karşısındakinin yaşam hakkını

belgelerinin dayanağı, özgürlüklerin toplumdaki diğer özgürlüklerle bağdaşır şekilde anlaşılması gerektiği kanaatine dayanmaktadır. Clapham, Andrew, **İnsan Hakları**, Dost Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2010, s. 134 vd.

⁴⁹⁸ Doğan, *İnsan Hakları Hukuku*, s. 70-71.

⁴⁹⁹ Yaşam hakkını düzenleyen en bilindik iki uluslararası metin için bkz. “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”, https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html, erişim tarihi: 24.01.2019; “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, erişim tarihi: 24.01. 2019.

⁵⁰⁰ Keser, Hayri, **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 92; Doğan, *İnsan Hakları Hukuku*, s. 409.

⁵⁰¹ Örneğin; bireysel silahlanmanın herkese tanınması gereken bir hak olduğunu iddia eden bir internet platformunda, cinayetler ve bireysel silahlanma arasında doğru orantı değil ters orantının var olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır. Bk. Torun, Berk, “Bireysel Silahlanma ve Silah Kontrolü Hakkında”, <https://liberbird.com/bireysel-silahlanma-ve-silah-kontrol%C3%BC-hakk%C4%B1nda-7aa71f38bae0>, erişim tarihi: 24.01.2019.

⁵⁰² ABD’nin her yerden ulaşılabilen silah şirketlerinin neredeyse hepsi, internet sitelerine verdikleri reklamlarda, bireysel silah kullanımının eğlenceli olduğunu ve gerektiğinde hayat kurtarabildiğini belirtmektedir. Bir örnek için bkz. “Firepover”, <https://www.firepowerrange.com/buying-a-firearm.html>, erişim tarihi: 24.01.2019.

sonlandırmasını meşru gören içtihatlar bulunmaktadır. Örneğin; Türkiye Cumhuriyeti Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun birçok kararında, yaşam hakkına yönelmiş tehditlere karşı ateşli silahın kullanılabileceğini gösteren açıklamalar yer almaktadır. Bu kararlarda; bir insanın ateşli silahla saldırması durumunda, saldırıya uğrayan ya da üçüncü bir insanın ateşli silahı varsa, bir yaşam hakkına karşılık bir başka yaşam hakkı sonlandırılabilirliği kabul görmektedir.⁵⁰³ Yargıtay'ın kararlarına dayanak gösterdiği ceza normu, Türk Ceza Kanunu'nun 25. maddesidir. İlgili maddeye göre; kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.⁵⁰⁴

Hem ilgili mahkeme kararlarının, hem de ceza normunun işaret ettiği önemli husus; meşru savunma gerekçesiyle gerçekleştirilen hareket ve def edilen hareket arasında orantının bulunmasıdır. Meşru savunmanın cevaz verdiği ölçüde bireysel silahların kullanılarak yaşam hakkının korunabilmesi için, size gerçekleşen saldırının da kullandığınız araç ve yöntemle orantılı seviyede olması gerekmektedir. Aslında, bir yaşamı kurtarmak için bireysel silahla ateş edilerek bir başka yaşam sonlandırılmaktadır. Başka bir ifadeyle; bireysel silah meşru savunma hakkını kullananın ya da toplumdaki üçüncü bir kişinin yaşam hakkını kurtarsa bile, eline silah almış başka birinin yaşam hakkını ortadan kaldırmaktadır. Bu sonuca yol açan bireysel silahın, insanların hakkı olan yaşamı kurtarmış olmasından bahsedilemez. İki taraflı silahlı çatışmada, en az bir tarafın yaşamı sonlanmış ya da yaralı olması durumunda vücut bütünlüğüne karşı bir saldırı gerçekleşmiş ve yaşam hakkı tehdit edilmiş olur. Öte yanda; bireysel silahlanmanın meşru savunma sebebiyle yaşam hakkını kurtarmak suretiyle bir başkasının yaşam hakkına tehdit oluşturduğu olaylar, silahların hiç savunmasız insanların yaşam hakkını sonlandırdığı olayların yanında istisnadır. Her yıl, bireysel silahların şiddet aracı olarak kullanıldığı ve bu şiddet olaylarında hayatını kaybedenlerin olduğu binlerce vaka

⁵⁰³ Örneğin bir kararda, somut olay ve meşru savunmanın kriterleri ayrıntılı olarak şu şekilde tartışılmıştır: Ateşli silahlarla karşısındakini öldürmek suretiyle meşru savunmada bulunulduğu iddia edilen olaylarda, meşru savunmada bulunulmak suretiyle ihlal edilenin bir insanın yaşama hakkı olduğu için, saldırının da o derece önemli bir hakka yönelmiş olması gerekmektedir. Başka bir deyişle; kişi sadece kendisinin veya başkasının yaşam hakkına yönelik bir saldırı vuku bulduğunda, saldırganın yaşam hakkına son vermek suretiyle defedebilir. Bu şartın gerçekleşmiş olması için; yaşam hakkına yönelik saldırının devam ediyor olması, saldırının başlamamış ancak başlayacağı konusunda mutlaklık olması ya da bitmiş ancak tekrar başlayacağı konusunda mutlaklık olması gerekir. Önemli olan; saldırının meşru savunma gerçekleştiği an itibarıyla ulaştığı nokta değil, müdahale edilmediği takdirde yaşam hakkını ortadan kaldırabilecek seviyeye ulaşabilme ihtimalidir. Dolayısıyla; bir kişi kavga sırasında tabancasını çektikten sonra karşıdaki kişinin kafasına, göğsüne, ayağına ya da sağına, soluna hatta herhangi bir boşluğa ateş ediyor olsa bile, ateşli silahla saldırıya uğrayan açısından saldırganı öldürmek suretiyle meşru savunmada bulunma hakkı doğmuş olur. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2015/1039 Esas ve 2016/96 Karar sayılı içtihadı için bkz. "Yargıtay Ceza Genel Kurulu", <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2015-1039-k-2016-96-t-1-3-2016>, erişim tarihi: 24.01.2019.

⁵⁰⁴ İlgili düzenlemeye ulaşmak için bkz. "Türk Ceza Kanunu", <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, erişim tarihi: 25.01.2019.

kayıtlara geçmektedir. Bir istatistiki çalışma yapılarak, silahların meşru savunma için kullanıldığı olaylar ve masum insanların yaşam hakkını sonlandırdığı olaylar arasındaki uçurum rahatlıkla ortaya konabilir. Ancak; istatistiki verilerin ortaya çıkardığı sayılar üzerinden masum insanların yaşam hakkını sonlandıran silahların zararlarını ispatlamaya çalışmak, silahların yaşam hakkını koruduğunu iddia edenlere karşı kullanılabilecek bir argümandır. Bireysel silahların herhangi bir masum insanın yaşam hakkını sonlandırabildiğini ortaya koymak, insan hakları bakımından savunulabilecek bir nesne olmadığını ispatlamak için yeterlidir. Keza; salt insana zarar vermek ve şiddet uygulamak için üretilmiş nesnelerin, insan hakları ve insan onuru ile gerekçelendirilmesi mümkün değildir. İnsan onurunda, yaşam hakkında ve vücut bütünlüğünde tehdit oluşturan herhangi bir şiddet aracı, insan hakları bakımından tehdit olarak nitelendirilmelidir. Avrupa Adalet Divanı; şiddet araçlarını anımsatan oyuncak silahlar ile yaşam hakkı, insan onuru ve kamu güvenliği arasındaki olumsuz ilişkinin varlığını 2004 yılındaki bir içtihadında tartışmıştır. Bir Alman şirketi olan Omega, 1 Ağustos 1994'ten sonra Bonn'da (Almanya) "lazer sporu" uygulaması için kullanılan ve "laserdrome" olarak bilinen bir tesis işletmektedir. Tesiste; ateşleme koridorları, oyuncular tarafından giyilen ceketlere sabitlenmiş makineli tüfek tipi lazer hedefleme aygıtları ve şiddet duygusu içeren çocuk oyuncakları kullanılmaktadır. Tesisin lazer silahlarını ve insan öldürme temalı oyun parkurunu geliştiren İngiltere kökenli Pulsar Advanced Games Systems Ltd şirketi, halk tarafından uzun süre protesto edilmiştir. Toplumun büyük kısmı; insan öldürme temalı oyunların çocuklara ve halka açılmaması için protestoları arttırmıştır. Alman polisi; lazer silahlar bulunan, şiddeti önemsiz gösteren ve cinayeti normalleştiren oyun tesisinin faaliyetini 1994 yılında durdurmuştur. Omega'nın alınan karara karşı itirazı 1998 yılında Bezirksregierung Köln (Köln Bölge İdaresi) tarafından, temyiz başvurusu 27 Eylül 2000'de Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (Kuzey Ren-Vestfalya Ülkesi Yüksek İdare Mahkemesi) tarafından reddedilmiştir. Mahkemelerin reddetme gerekçesi; cinayet temalı ve şiddet içerikli oyunların Alman Anayasası tarafından korunan insan onurunu zedelemesidir. İngiliz şirketi Pulsar ve Omega açısından malların serbest dolaşımı ve hizmet sunma özgürlüğünün ihlali anlamına gelen bu karar, Avrupa Adalet Divanı önüne getirilmiştir. Mahkeme tarafından; insanlara yönelik şiddet eylemlerinin, özellikle de cinayet eylemlerinin temsil edilmesini içeren oyunların ticari olarak sömürülmesinin yasaklanması yerinde bulunmuştur.⁵⁰⁵ Mahkeme; güvence altına alınmak istenen insan hakları ve insanlık onuru ile insanları öldürmek için kullanılan oyuncak lazer

⁵⁰⁵ Avrupa Adalet Divanı'nın 14 Ekim 2004 tarihli karar için bkz. "Judgment Of The Court", <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=49221&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10404808#Footnote1>, erişim tarihi: 26.01.2019.

silahlar arasında negatif bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Ekonomik kaygılarla üretilen oyuncak silahların ve insan öldürme oyunlarının mahkeme tarafından insanlık onuruna rağmen bireysel özgürlük olarak kabul edildiği ülke, dünyanın en büyük silah ihracatçısı olan ve bireysel silahlanmayı anayasal özgürlük olarak kabul eden ABD'dir.⁵⁰⁶ Ancak; ABD'nin insan haklarından ziyade ekonomik girişimleri önceleyen devlet politikası, insanın yaşam hakkını hiçe sayan sayısız olay yaşanmasına rağmen bireysel silahlanmayı özgürlük olarak tanımasından da anlaşılabilir. İnsan haklarını önceleyen devletler bakımından, bireysel silahlar ve şiddet içerikli oyunlar, insanların haklarında ve özgürlüklerinde tehdit oluşturmaktadır. Bir yılda 500 binden daha fazla insanın ölümüne neden olan küçük ve hafif silahlar, devlet kontrolünde bireylerin kullanımına bırakıldığı zaman insan haklarına katkı sağlayacağını beklemek mümkün değildir.⁵⁰⁷ Genel olarak tüm silahlar, bu konu özelinde bireysel silahlar; sevdikleriyle birlikte mutlu yaşama hakkına, özgürce düşünebilme ve ifade edebilme hakkına, tercih edilen zamanda istenilen yere seyahat edebilme hakkına, sahip olunan eşyaların mülkiyetini korkusuzca kullanabilme hakkına ve insanların diğer haklarına yönelmiş bir tehdittir. İnsan; baskının, tehdidin, şiddetin ve korkunun olmadığı ortamlarda özgürlüklerini yaşayabilir. Şiddet araçlarının fiziki ya da simgesel baskısı altında, herhangi bir hakkın ya da özgürlüğün güvenliğinden bahsetmek imkânsızlaşır. Silahsızlanma sürecinin insana katkısını görmek ve insanların haklarını silahsız bir dünyada yaşamalarını beklemek daha rasyoneldir. Silahsızlanma kampanyalarının yaygınlaşması ve silahsız dünya konusunda bilinçli kamuoyunun oluşturulması, insan haklarının korunması için zorunludur.⁵⁰⁸ Devletlerin, devletüstü politikalara yön veren aktörlerin ve insan hakları savunucularının bireysel silahlanmayla mücadele etmesi gerekmektedir.

⁵⁰⁶ İnsan onuru konusunda Alman Anayasal Düzeni ve ABD Anayasal Düzeni konusundaki farklılıkları araştıran bir çalışma için bkz. Soepper, Pascal, "The Concept of Human Dignity in Obergefell v. Hodges – A Comparison of U.S. and German Constitutional Law", [http://dspace.lib.niigata-u.ac.jp/dspace/bitstream/10191/36634/1/48\(2-3\)_1-26.pdf](http://dspace.lib.niigata-u.ac.jp/dspace/bitstream/10191/36634/1/48(2-3)_1-26.pdf), erişim tarihi: 27.01.2019.

⁵⁰⁷ Noronha, Reneta Schmitt / Rosa, Julia Oliveira, "Arms Transfers and Human Rights: The Impact On Regions in Conflict", <https://www.ufrgs.br/ufrgsmun/2013/wp-content/uploads/2013/10/Arms-Transfers-and-Human-Rights-The-Impacts-on-Regions-in-Conflict.pdf>, s. 5, erişim tarihi: 27.01.2019.

⁵⁰⁸ Sajoo, Aymn Mohamed B., "Human Rights Perspectives on the Arms Race", <http://lawjournal.mcgill.ca/userfiles/other/2058535-sajoo.pdf>, s. 20, erişim tarihi: 27.01.2019.

SONUÇ

Silah, korku verici ve soğuk bir nesnedir. İnsan; en değerli şeylerini ya da değer verdiği şeylere kavuşma ihtimalini, soğuk bir silahtan çıkan can yakıcı kurşunlar sebebiyle kaybedebilir. Örneğin; hiç günahı olmayan küçük bir çocuk, herhangi bir sokak magandasının elindeki silahtan çıkan kurşunların hedefi olabilir. Küçük yavrunun bedeninde büyük bir delik açıldıktan sonra, annesinin var gücü ile attığı çığlıklar, hareketsiz yavrunun donuk bedeninde hiçbir kıpırdanma oluşturmaz. Ya da elinizden tutarak sizi okulunuza bırakmak isteyen anneniz, öfkesini kontrol edemeyen bir erkeğin kurşunlarıyla olduğu yere serilebilir. Annenizin polisler tarafından gazetelerle örtülmüş bedeni gözlerinizin önünde uzanıyorken, sizi derin bir sessizlik ve çaresizlik esir almış olabilir.⁵⁰⁹ İçinizde kaynayan ve sizi sessizliğe gömen duygular, annenizin elinizi bir kez daha tutması için yetmez. İnsanlık için hak ve özgürlükleri kaleme almak üzere ilmi çalışmalar yaptığınız hukuk fakültesinde, adaletsizliğini gördüğünüz disiplinsiz öğrenciyi uyarmanın sonucu, ateşli silahla gerçekleştirilen saldırıda yaşam hakkınızı ve dolayısıyla tüm özgürlüklerinizi kaybetmek olabilir.⁵¹⁰ Eşinizin acısı karşısında tüm gücünüzü toplayarak ayakta kalabilmek ve vakur davranabilmek, o gün işe giden eşinizi bir kez daha görebilmenizi sağlayamaz. Kaleme alınmış tüm hukuk metinleri ya da yürürlüğe konmuş tüm yasal düzenlemeler; vakur bir erkeğin aydınlık saçan eşini, çığlıklar atan annenin hareketsiz yavrusunu ya da sessizliğe gömülmüş evladın yerde uzanan annesini geri getiremez. Tüm silah tüccarlarının biriktirdiği paralar, üzeri gazetelerle örtülü bir annenin ya da annesinin kucağında hareketsiz duran bir yavrunun kaybolan yaşam hakkını satın alıp onlara yeniden teslim etmeye yetmez. Yeryüzünde kurulmuş hiçbir mahkeme; yaşam hakkını kaybetmiş bir hukukçuya sınırsız özgürlükler verilmesine ya da yaşamına son verilen bir aydının kendi failine hesap sormasına hükmedemez. Kurşun silahtan çıkıp bir canlının yaşam hakkını sonlandırdığı anda, birçok hak için zaman dolmuştur. Zamanı geri sarıp, sayısız hakkı bitiren kurşunun yönü değiştirilemez. Yaşamı sona eren açısından, özgürlük ve güvenlik üzerine bir şeyler söylemek ya da yazmak anlamsızdır. Karanlığa gömülüp giden hakları kurtarmak için insanların, devletlerin, devleşmiş küresel aktörlerin ya da bilimsel çalışma üretenlerin yapabileceği bir şey kalmamıştır. Duygusal yönü ağır basan bu olaylar, bilimsel

⁵⁰⁹ “Ayrılmak İsteyince Oğlunun Gözleri Önünde Öldürüldü”, <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/antalya/ayrilmak-isteyince-oglunun-gozleri-onunde-oldur-40977552>, erişim tarihi: 17.01.2019.

⁵¹⁰ Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi 4'üncü sınıf öğrencisi, derslerine giren araştırma görevlisi Ceren Damar Şenel'in akşam saatlerinde fakülte binasındaki odasına gitti. Öğrenci; burada tartıştığı Şenel'i önce bıçakladı, ardından belinden çıkardığı tabancayla vurdu. “Üniversitedeki dehşet kamerada! Önce bıçakladı sonra tabancayla vurdu”, <http://www.milliyet.com.tr/universitedeki-dehset-kamerada--gundem-2805486/>, erişim tarihi: 18.01.2019.

çalışmaların istatistiki verileri haline gelmiş ve yok olanlar geri getirmek bakımından bilimi çaresiz bırakmıştır. İnsanların, devletlerin, küresel aktörlerin ve bilimsel çalışmaların yapabileceği şeyler; yaşamını kaybetmemiş olanların haklarını, özgürlüklerini ve güvenliğini korumak için alınabilecek tedbirlerdir.

Özgürlük ya da güvenlik gerekçesiyle kullanıldığı iddia edilen bir hak, kullanan bireye sağladığı imkânlar ve kötüye kullanılması durumunda ortaya çıkardığı zararlar dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda; bireysel silahlar, sahip olanın elinde bireysel özgürlük ve güvenlik aracı olabilme yönünden ziyade, insanların özgürlüğünde ve güvenliğinde oluşturduğu tehdit yönüyle ön plana çıkmaktadır. İnsanlar; kendilerinin olduğu kadar diğer insanların güvenlik, hak ve özgürlüklerini koruyan tedbirleri yeğlemelidir. Özgürlük ya da güvenlik gerekçesiyle herhangi bir hakkının varlığını iddia eden bireyin tüm insanları koruyan tedbiri yeğlemesi, insan hakları ve özgürlükler üzerine yeterince eğitilmiş olmasıyla mümkündür. Özellikle; sosyal ve kültürel gelişimi yeterince oturmamış toplumlar ve bireyler bakımından hakların kullanımından doğacak tehlikeyi öngörmek mümkün olmayabilir. Örneğin insan hakları ve özgürlükler konusunda yeterince eğitim almamış bireyler; herhangi bir yasal düzenlemeye dayanarak aldığı silahı kullanırken, diğerlerinin hak ve özgürlüklerini görmezden gelen davranışlar sergileyebilmektedir. Erkeklik organı ve cinsel dürtülerle benzeştirilen silahların eğlence mekânlarında, sünnet ya da evlilik törenlerinde, futbol müsabakalarında, asker uğurlamalarında yok ettiği yaşamlar; insan hakları ve özgürlükler konusunda eğitim eksikliğinin sonucudur.⁵¹¹ Yaşam hakkının hukuken korunması konusunda hem negatif hem de pozitif yükümlülükleri bulan devletlerin;⁵¹² daha fazla insanın yaşamını kaybetmemesi için, insan hakları eğitimi ve bireysel silahların tehlikeleri konusunda tedbirler alması beklenmektedir. Devletlerin bu eksendeki temel görevlerinden bazıları; şiddeti ve şiddet araçlarını kontrol altına almak, şiddet eylemlerinin potansiyel sonuçları konusunda vatandaşlarını bilgilendirmek ve çevresel riskler konusunda gerekli tedbirleri almaktır.⁵¹³ Herhangi bir devletin vatandaşı olan birey, diğer insanların fiziksel özelliklerinde ya da sahip olduğu sair imkânlardan dolayı saldırıya uğrayabilme kaygısı taşımamalıdır. Özgürlüklerin ve güvenliğin korunduğu modern hukuk devletlerinde, insan haklarına yönelmiş tehdit niteliğindeki şiddet araçlarına olanak tanınmamalıdır.

Bireysel silahların araç olarak kullanıldığı şiddet eylemlerinin sonucunda meydana gelen suçtan zarar görenler, devletin şiddeti kontrol altına alma görevinin yansıması olarak,

⁵¹¹ Erdoğan, Gülnur, “Bireysel Silahlanma, Yaşama Hakkı ve Devletin Pozitif Yükümlülüğü”, <http://www.ankarabarasu.org.tr/siteler/ankarabarasu/hgdmakale/2007-1/13.pdf>, s. 6, erişim tarihi: 25.12.2018.

⁵¹² Keser, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri, s. 92.

⁵¹³ Erdoğan, “Bireysel Silahlanma, Yaşama Hakkı ve Devletin Pozitif Yükümlülüğü”, s.1-2.

bu zarara yol açan faili cezalandırmasını isteme hakkına sahiptir.⁵¹⁴ Ancak; bu suçlarda devletin görevi, saptanabildiği takdirde suç faillerini cezalandırmakla sona ermemelidir. Devlet; bireysel silahla işlenen şiddet suçlarında, zarar görenlere ya da ölümleri halinde onların yakınlarına karşı, suç faili ile birlikte suçtan doğan zararı giderme yükümlülüğü altındadır. Nitekim henüz birçok devletin iç hukuk sisteminde işlerlik kazanmasa da, devletin şiddet suçlarından doğan sorumluluğuna işaret eden uluslararası sözleşmeler bulunmaktadır.⁵¹⁵ Bireylerin silahlara ulaşmasını engellemek konusunda gerekli önlemleri almayan, ruhsatsız silahlanma konusunda caydırıcı düzenlemeleri yürürlüğe koymayan ve bireylerin keyfi olarak silahlanmalarının yolunu açan devletler; yaşam hakkı konusunda pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemekte, bireyin yaşama hakkını ihlal etmekte ve özellikle bireysel silahlarla işlenen cinayetlerde fail olmaktadır.⁵¹⁶

Özgürlük ve güvenlik ekseninde yaşamak, tüm insanların şiddet araçlarından uzaklaşması durumunda mümkündür. Bireysel silahların özgürlük ve güvenlik ekseninde yaşamak isteyen insanlara tehdit oluşturduğunu iddia eden bu araştırma; insanlara, devletlere ve devletüstü aktörlere şu önerileri getirmektedir:

- İnsanlar; şiddet araçlarıyla suç işleme ihtimali olan varlıklardır. Bireysel silahlar; şiddet aracı olarak üretilen, insanların özgürlüklerini ve güvenliğini tehdit eden nesnelerdir. Dolayısıyla; insan, şiddet aracı olan silahlardan uzak durmalı ve devletlerin bu olanağı tanıyan yasalarını eleştirmelidir.
- Devlet, özgürlük ve güvenlik ekseninde yaşamak isteyen insanları şiddetten korumak için tedbirler almalıdır. Meşru bir devlet düzeninde, insanların şiddet aracı olarak kullanabileceği silahlara ulaşması engellenmelidir. Herhangi bir istisna tanınmış ve bireysel silahlanmaya dair yasal düzenleme yürürlüğe koyulmuş ise, devlet silahı teslim ettiği bireyin bu silahla suç işlemeyeceğine kefil

⁵¹⁴ Doğan, Fatma Karakaş, “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-724>, s. 3, erişim tarihi: 25.12.2018.

⁵¹⁵ Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 24 Kasım 1983 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilmiş, Türkiye tarafından ise 24 Nisan 1985 tarihinde imzalanmıştır. Ancak; sözleşme hakkında, TBMM tarafından bir uygun bulma kanunu çıkarılmadığı için, bir iç hukuk metni haline gelememiştir. Sözleşmenin amacı; “Konseye üye ülkeler arasında daha sıkı işbirliği sağlamak, hakkaniyet ve sosyal dayanışma nedenleriyle kasten islenen şiddet suçu mağdurlarının kişilik durumları ile ve vücut ya da sağlıkları (ruhsal-bedensel) veyahut böyle suçların akabinde ölen mağdurların bakmakla yükümlü oldukları kişilerin durumuyla ilgilenmek, bu tür suçların islendiği ülke üzerindeki devlet tarafından bir zarar tazmin rejimi kurmak, özellikle failin meçhul olduğu veya ödeme gücünün bulunmadığı hallerde, bu alanda asgari normlar kurmak” şeklinde ifade edilmiştir. Sözleşmeye ulaşmak için bkz. “European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes”, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680079751>, erişim tarihi: 25.12.2018.

⁵¹⁶ Erdoğan, “Bireysel Silahlanma, Yaşama Hakkı ve Devletin Pozitif Yükümlülüğü”, s. 6.

olmuş demektir. İlgili silahın suç işlemek amacıyla kullanılması durumunda, devlet mağdur olan insanlara karşı fail ile birlikte doğrudan sorumlu olmalıdır.

- İnsan hakları örgütleri, küresel sermaye şirketleri ve uluslararası organizasyonlar gibi devletüstü aktörler; dünyayı felakete sürükleyecek tüm şiddet araçlarının ve bireysel silahların üretimine, ticaretine ve kontrolsüz dağıtımına engel olmalıdır. İlgili aktörler; insan hakları konusunda eğitimler düzenlemeli, şiddet araçlarının ve bireysel silahların insan haklarına zararı konusunda tüm dünyayı bilinçlendirmeyi hedeflemelidir.

KAYNAKÇA

- Abay, Muvaffak : Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Metinleri, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/245/2199.pdf>, erişim tarihi: 26.02.2018
- Agamben, Giorgio : **İstisna Hali**, çev. Kemal ATAKAY, Otonom Yayıncılık, 1 Baskı, İstanbul 2006.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali / Köker, Levent : **Kral-Devlet ya da Ölümlü Tanrı**, İmge Kitapevi, 4. Baskı, Ankara 2009.
- Ağaoğulları, Mehmet Ali / Köker Levent : **İmparatorluktan Tanrı Devletine**, İmge Yayınevi, 7. Baskı, Ankara 2011.
- Akad, Mehmet / Bulut, Nihat / Hakyemez, Yusuf Şevki / Okutan, Cevat : **Küreselleşme ve Türkiye**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2007.
- Akad, Mehmet / Dinçkol, Bihterin Vural / Bulut, Nihat : **Genel Kamu Hukuku**, Der Yayınları, 10. Baskı, İstanbul 2014.
- Akalın, Şükrü Haluk : **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2011.
- Akbay, Muvaffak : **Umumi Amme Hukuku Dersleri**, Ankara AR Basımevi, 1. Cilt, Ankara 1948.
- Akbulut, Oya : “Terörizmin Finansmanına Karşı Alınan Önlemlerin Mülkiyet Hakkı Karşısında Hukuka Uygunluğu”, **Mehmet Akad’a Armağan**, (ed. Dinçkol, Bihterin Vural / Bulut, Nihat / Akkaya Kia, Rukiye / Okutan ,Cevdet / Etgü, Mehmet Akif / Dinçer, Hülya) Der Yayınları, İstanbul 2012.
- Akıllıoğlu, Tekin : Temel Haklar Gelişmesi Üzerine Bazı Düşünceler, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/38288>, erişim tarihi: 23.12.2018.
- Akın, İlhan F. : **Devlet Doktrinleri**, Beta Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2013.
- Akın, İlhan F. : **Kamu Hukuk**, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 1993.
- Akın, Merve : “Aile İçi Şiddet”, *Prof. Dr. Füsün SOKULLU-AKINCI’ya Armağan*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXI, Sy. 1, Legal Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Akyılmaz, Bahtiyar / Sezginer, Murat/Kaya, Cemil : **Türk İdare Hukuku**, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2018.
- Akyol, Taha : **Politikada Şiddet**, Truva Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2005.

- Althusser, Louis : **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, çev. Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2016.
- Altınkök, Serhat : **Özgürlük ve Güvenlik Hakkı**, Orion Kitapevi, Ankara 2015.
- Andrade, Tono : **The Gun Pover Age China, Military Innovation, And Rise Of The West İn World History**, Princeton Universty Press, New Jersey 2016.
- Aral, Vecdi : **Toplum ve Adaletli Yaşam**, Legal Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- Arendt, Hannah, : “Şiddet Üzerine”, **COGİTO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Arslan, Zühtü : “Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanması: Anayasanın 13. Maddesi Üzerine Bazı Düşüneler”, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anyarg19/arslan.pdf, erişim tarihi: 28.12.2018.
- Artuk, Mehmet Emin/ Alşahin, Mehmet Emin : **Kriminoloji**, Adalet Yayınevi,1. Baskı, Ankara 2017.
- Aydüz, Salim : “Osmanlı Silahları, Silah Üretim Merkezleri ve Literatürü Tarihi”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/144806>, erişim tarihi: 03.04. 2017.
- Bayram, Mehmet Hanifi : **Avrupa Birliği Hukuku Dersleri**, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2015.
- Benjamin, Walter : **Şiddetin Eleştirisi Üzerine**, çev. Ece Göztepe, haz. Aykut Çelebi,, Metis Yayınları), 1 Baskı, İstanbul 2010.
- Beren, Fatih : **Demokrasi ve Özgürlüğün Teminatı Olarak İçgüvenlik İstihbaratı**, Alfa Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- Berktaş, Halil / Toprak, Zafer / Kuyaş, Ahmet : “Tarihçi Gözüyle Şiddetin Tarihi Üzerine Bir Söyleşi”, **COGİTO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Berlin, Isaiah : “Two Concepts Of Liberty”, <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/019924989x.001.0001/acprof-9780199249893-chapter-4?print=pdf>, erişim tarihi: 18.04.2017.
- Bıçak, Ayhan : **Devlet Felsefesi Eleştiriler ve Öngörüler**, Dergah Yayınları, İstanbul 2016.

- Bielefeldt, Heiner : “Demokratik Hukuk Devletinde Özgürlük ve Güvenlik”, çev. Yüksel Metin, **Hukuk Devleti Hukuki Bir İlke Siyasi Bir İdeal**, ed. Ali Rıza Çoban / Bilal Canatan / Adnan Küçük, Adres Yayınları, Ankara 2008.
- Bingöl, Bilge : “Sanat Özgürlüğü”, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423902107.pdf>, erişim tarihi: 20.05.2018.
- Bloch, March : **Feodal Toplum**, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, Doğubatı Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2015.
- Bourdieu, Pierre / Wacquant, Loic : **Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, çev. Nazlı Ökten, İletişim Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2012.
- Börtecin, Ege : “Altay Ana Muharebe Tankı”, http://bortecin.com/altay_ana_muharebe_tanki.pdf, erişim tarihi: 12.07.2018.
- Bufacchi, Vittorio : “Two Concept Of Violence”, <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&srcid=zgvmyxvsdgrvbwfbnmxmawxvc29mawfkzwxhdmvbgvuy2lhfgd4ojewyjk2mjdln2mxnzdlznk>, erişim tarihi: 17.03.2017.
- Bufacchi, Vittorio, : **Violence and Social Justice**, Published By Palgrave Macmillan, New York 2007.
- Bulter, Eamonn : **Özgür Toplumun Temelleri**, çev. Hakan ŞAHİN, Liberte Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016.
- Bulut, Nihat : “Sahte Bir Karşıtlığın Çözümü Hukuk Devletinde Özgürlük Güvenlik İlişkisi”, **Prof. Dr. Mehmet AKAD’a Armağan**, ed. Bihterin Vural Dinçkol / Nihat Bulut / Rukiye Akkaya Kia / Cevat Okutan / Mehmet Akif Etgü / Hülya Dinçer, Der Yayınları, İstanbul 2012.
- Bulut, Nihat : **Feodaliteden Küreselleşmeye Ekonomik İktidar Küresel İktidar İlişkisi**, Seçkin Yayınları, 1.Baskı, Ankara 2003.
- Bulut, Nihat : **Sanayi Devriminden Küreselleşmeye Sosyal Haklar**, XII Levha Yayınları, Birinci Baskı, İstanbul 2009.
- Burgaz, Sami : “Silahsızlanma ve Silahların Kontrolü İçin Etkin Doğrulma ve Uyum Önlemleri Gerçekleştirme”, http://www.academia.edu/17605295/silahs%C4%B1zlanma_ve_silahlar%C4%B1n_kontrol%C3%BC_i%C3%A7in_etkin_do%C4%9F_rulma_ve_uyum_%C3%96nlemleri_ger%C3%A7ekle%C5%9F_tirme, erişim tarihi: 31.03.2017.

- Clapham, Andrew : **İnsan Hakları**, Dost Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2010.
- Chase, Kenneth : **Ateşli Silahlar Tarihi**, çev. Füsun Tayanç / Tunç Tayanç, İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008.
- Clastres, Pierre : **Devlete Karşı Toplum**, çev. Mehmet Sert/ Nedim Demirtaş, Ayrıntı Yayınları, 4. Basım, İstanbul 2016.
- Cook, Philip J. : “The Influence Of Gun Availability On Violent Crime Patterns”, <https://www.jstor.org/stable/pdf/1147506.pdf>, erişim tarihi: 06.12.2018.
- Cornforth, Maurice : **Bilgi Teorisi**, çev. H. Selman, Yorum Yayınları, İstanbul 1993.
- Coşkun, Vahap : **Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu**, Liberte Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2009.
- Cover, Robert : “Şiddet ve Söz”, çev. Ferit Burak Aydar, **Şiddetin Eleştirisi Üzerine Derlemesi**, der: Aykut Çelebi, Metis Yayınları, İstanbul 2010.
- Çapar, Erkan : **Türkiye’de İç Güvenlik Yönetimi ve Terörle Mücadele**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2013.
- Çeçen, Anıl : **İnsan Hakları**, Gündoğan Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2000.
- Çelebi, Aykut : “Bir Parıltı... Sonra Gece”, **Şiddetin Eleştirisi Üzerine**, der. Aykut Çelebi, Metis Yayınları, İstanbul 2010.
- Çıtak, Emre : **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen, Tarcan Matbaası, İstanbul 2014.
- Değirmenci, Olgun : “Askeri Ceza Kanunu Uygulamasında Silah Kavramı”, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/398493>, erişim tarihi: 12.07.2018.
- Dewey, John : **The Middle Works 1899-1924**, vol. 10, ed. Ann Boydston, Southern Illinois University Press, USA 1980.
- Doehring, Karl : **Genel Devlet Kuramı (Genel Kamu Hukuku)**, çev. Ahmet Mumcu, İnkılap Yayınları, 4. Baskı, İstanbul.
- Doğan, Fatma Karakaş : “Suçtan Doğan Mağduriyetin Devlet Tarafından Giderilmesi ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısı”, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2011-95-724>, s. 3, erişim tarihi: 25.12.2018.
- Doğan, İlyas : **Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar**, Yeni İnsan Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2008.
- Doğan, İlyas : **İnsan Hakları Hukuku**, Astana Yayınları, 2 Baskı, Ankara 2015.

- Doğanay, Rahim, : “Büyük Taarruz’da Türk Havacılığı”, <http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt13/sayi1/375-388.pdf>, erişim tarihi: 12.07.2018.
- Donnelly, Jack : **Teoride ve Uygulamada İnsan Hakları**, çev. Mustafa Erdoğan / Levent Korkut, Yetkin Yayınları, Ankara 1995.
- Douzinas, Costas : **İnsan Haklarının Sonu, Dipnot Yayınları**, 1. Baskı, Ankara 2018
- Dönmezer, Sulhi : “Çağdaş Toplumda Şiddet ve Mafia Suçları”, **COGİTO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Durakçay, Fulya Akgül: “Uluslararası İlişkilerde Liberal Yaklaşımlar ve Güvenlik Anlayışı”, **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen, Tarcan Matbaası, İstanbul 2014.
- Dursun, Yücel : “Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir?”, <http://www.flfsdergisi.com/sayi12/1-18.pdf>, erişim tarihi: 17.03.2017.
- Earle, Timoty : **Devlete Doğru Şeflikler: İktidar, İktisat, İdeoloji**, çev. Cahide Sarı, Ütopya Yayınları, Ankara 2001.
- Ekşi, Hülya : “Bugünü Anlamak İçin Max Weber’i Yeniden Okumak”, <http://www.ijmeh.org/index.php/zkesbe/article/viewfile/219/168>, erişim tarihi: 08.02.2018.
- Emeklier, Bilgehan : “Thomas Hobbes ve John Locke’un Güvenlik Anlayışlarının Karşılaştırmalı Bir Analizi”, <http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/84518>, erişim tarihi: 23.10. 2018.
- Emile, Durkheim : **İntihar**, çev. Zühre İlkgelen, Pozitif Yayınları, İstanbul 2013.
- Engels, Friedrich : **Tarihte Zorun Rolü**, çev. Seyhan Erdoğan, Sol Yayınları, Ankara 1974.
- Eralp, T. Nejat : **Tarih Boyunca Türk Toplumunda Silah Kavramı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kullanılan Silahlar**, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1993.
- Erdinç, Tahsin : **İnsan Odaklı Devlet ve Özgürlük Öncelikli Anayasa**, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010.
- Erdoğan, Gülnur : “Bireysel Silahlanma, Yaşama Hakkı ve Devletin Pozitif Yükümlülüğü”, <http://www.ankarabarosus.org.tr/site>

- ler/ankarabaros/hgdmakale/2007-1/13.pdf, s. 6, erişim tarihi: 25.12.2018.
- Erdoğan, İbrahim : “Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı”, <http://www.gaziakademikbakis.com/dosyalar/5010cb6f-4bd6-4bbf-95b1-ac0fada7ad17.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2018.
- Erdoğan, Mustafa : **İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku**, Orion Kitapevi, 3. Baskı, Ankara 2012.
- Erdoğan, Mustafa : **Özgürlük Perspektifinden Hukuk ve Demokrasi**, Kesit Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013.
- Eroğlu, Cem : **Devlet Nedir**, Yordam Kitap Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014.
- Everett, Daniel L. : “Cultural Constraints On Grammar And Cognition İn Piraha”, <https://www.icsi.berkeley.edu/~kay/everett.ca.piraha.pdf>, erişim tarihi: 26.01.2018.
- Freeman, Samuel : “İlliberal Liberteryenler Liberteryenizm Niçin Liberal Bir Görüş Değildir?”, çev. Atilla Yayla, **Hangi Liberalizm?**, der. Atilla Yayla, Liberte Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013.
- Fromm, Erich : **Özgürlük Korkusu**, çev. Selman Koçak, Doruk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- Fromm, Erich : **Sevginin ve Şiddetin Kaynağı**, çev. Yurdanur Salman / Nalan İçten, Payel Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 2008.
- Gaver, Newton : “What Violence İs”, **In Philosophical Issues: A Contemporary Introduction**, ed. James Rachels / Frank A. Tillman, New York 1972.
- Gemalmaz, Semih : **Devlet, Birey ve Özgürlük**, Legal Yayıncılık, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2012.
- Gemalmaz, Semih : **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yayınları, c.2, 8. Baskı, İstanbul 2012, s. 667.
- Giddens, Anthony : **Ulus Devlet ve Şiddet**, Kalkedon Yayınları, 2. Basım, İstanbul 2008.
- Golden, Roger Dean : “What Price Security? The Usa Patriot Act And America’s Balance Between Freedom And Security”, **The Homeland Security Papers: Stemming The Tide Of Terror**, ed. Michael W. Ritz / Ralph G. Hensley / James C. Whitmire, Alabama 2004.
- Göze, Ayferi : **Liberal Marxiste Faşist Nasyonal Sosyalist ve Sosyal Devlet**, Beta Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 2010.

- Gözler, Kemal : **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, C. 1, 1. Baskı, Bursa 2011.
- Gözler, Kemal : **Devletin Genel Teorisi**, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 3. Baskı, Bursa 2011.
- Gözübüyük, Abdullah Pulat : “Silah ve Silah Sayılan Aletlere Dair Temyiz İçtihatlarının Tahlili”,
<http://www.ankarabarosus.org.tr/siteler/ankarabarosus/tekmakale/1955-6/4.pdf>, erişim tarihi: 30.08. 2018.
- Güçlü, İdris / Akbaş, Halil : **Suç Sosyolojisi**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016.
- Gülşen, Recep : **Ceza Hukukunda Sorumluluğu Kaldıran Nedenlerden Kaza, Mücbir Sebep, Cebir ve Tehdit**, Seçkin Yayınları, Ankara 2007.
- Güriz, Adnan : **Hukuk Felsefesi**, Siyasal Kitabevi, 8. Baskı, Ankara 2009.
- Hakyemez, Yusuf Şevki : **Mutlak Monarşilerden Günümüze Egemenlik Kavramı**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2004.
- Haldun, İbn : **Mukaddime**, çev. Zakir Kadiri Ugan, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.
- Hançerlioğlu, Orhan : **Düşünce Tarihi**, Remzi Kitapevi, 11. Baskı, İstanbul 2005.
- Hançerlioğlu, Orhan : **Felsefe Sözlüğü**, Remzi Kitapevi, 21. Baskı, İstanbul 2013.
- Hayek, Friedrich Von : **Kölelik Yolu**, çev. Turhan Feyzioğlu / Yıldırım Arslan / Atilla Yayla, Liberte Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2014.
- Hegel, Friedrich : **Hukuk Felsefesinin Prensipleri**, çev. Cenap Karakaya, Sosyal Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2004.
- Heywood, Andrew : **Siyaset**, çev. Bekir Berat Özipek, Adres Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2013.
- Heywood, Andrew : **Siyaset Teorisine Giriş**, çev. Murat Köse, Küre Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2012.
- Heywood, Andrew : **Siyasi İdeolojiler**, çev. Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi vd., Liberte Yayınları, 5. Baskı, Ankara 2013.
- Hirş, Ernest : **Hukuk Felsefesi Hukuk Sosyolojisi Dersleri**, gün. Selçuk Baran, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2001.
- Hobbes, Thomas : **Leviathan**, çev. Semih Lim, Yapı Kredi Yayınları, 11. Baskı, İstanbul 2013.

- Huysmans, Jef : “Defining Social Constructivism In Security Studies: The Normative Dilemma Of Writing Security”, <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/03043754020270s104>, erişim tarihi: 20.12.2018.
- Işıқтаç, Yasemin / Metin, Sevtap : **Hukuk Metodolojisi**, Filiz Kitapevi, İstanbul 2013.
- İrtiş, Vedat : “Çocuk Ceza Adaletini Çifte Şiddet Bağlamında Düşünmek”, **Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi**, Sy. 24, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul 2012.
- Jarvis, Lee / Holland, Jack : **Security A Critical Introduction**, Palgrave Press, London 2015.
- Kaboğlu, İbrahim : **Özgürlükler Hukuku**, Alfa Yayınları, 1. Baskı İstanbul 1993.
- Kalabalık, Halil : **İdare Hukuku Dersleri**, Sayram Yayınları, 2. Baskı, c. II, Konya 2016.
- Kalaycı, İrfan : “Türkiye ve Dünya Bağlamında Bireysel Silah(Lanma) Sorunu ve Psiko-Ekonomik Çözümlemesi: Sürdürülebilir Silahsızlanma İçin Bir Manifesto”, <https://www.slideshare.net/umutvakfi/bireysel-silahlanma-sorunu-ve-psikoeekonomik-zmlemesi>, erişim tarihi: 04.08.2018.
- Kandehari, Habibullah : “Habil ve Kabil”, <http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c14/c140240.pdf>, erişim tarihi: 25.03.2017.
- Kapani, Münci : **Kamu Hürriyetleri**, Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2013.
- Kapani, Münci : **Politika Bilimine Giriş**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2013.
- Karabağ, İmran : **Dil ve Şiddet**, İkaros Yayınları, İstanbul 2010.
- Karakul, Selman : **Yönetmelik Devlet**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016.
- Karaman, Hayrettin / Çağrı, Mustafa / Dönmez, İbrahim Kafi / Gümüş, Sadrettin : **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, c. I. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.
- Karaman, Hayrettin / Çağrı, Mustafa / Dönmez, İbrahim Kafi / Gümüş, Sadrettin : **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, c. II, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.
- Keane, John : **Şiddetin Uzun Yüzyılı**, çev. Bülent Peker, Dost Kitabevi, Ankara 1998.
- Keser, Hayri : **Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Devletin Pozitif Yükümlülükleri**, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2014.

- Keser, Hayri / Hışım, Selin : **Demokrasilerde Sivil Toplumun Rolü**, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. 7, sy. 2, Malatya 2016.
- Kılıç, Muharrem : “Yasal Koruma ve Güvence Sistemi Açısından Şiddetin Hukuksal Çerçevesi”, **Legal Hukuk Dergisi**, c. 11, sy. 132, İstanbul 2013.
- Kılıç, Muharrem : **Özellik ile Olgusalılık Arasında Hukuk Kavramı**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2011.
- Kılıç, Muharrem : **Normatif Olgu-Bireysel Hak ve Özgürlükler İlişkisinin Felsefi Bağlamı**, <http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/01/HFSA27-K%C4%B1l%C4%B1c%CC%A7.pdf>, erişim tarihi: 21.01.2019.
- Kızılyel, Serkan : **Temel Hak ve Özgürlüklerin Kısıtlanmasında Kamu Güvenliği Ölçütü**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014.
- Kıbaroğlu, Mustafa : “Kitle İmha Silahları İle Terör: Kıyametin Yeni Eşiği Mi?” <http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontentsitebuilderfiles/kibaroglu-avasyadosyasi-wmd-terror-2007.pdf>, erişim tarihi: 31.03.2017.
- Koçak, Mustafa : **Batı’da ve Türkiye’de Egemenlik Anlayışının Değişimi Devlet ve Egemenlik**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2006.
- Köknel, Özcan : **Şiddetin Dili**, Remzi Kitapevi, 1. Baskı, İstanbul 2013.
- Kuçuradi, İoanna : **İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları**, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2016.
- Kula, Sedat / Çakar, Bekir : “Maslow İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Toplumda Bireylerin Güvenlik Algısı ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki”, <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1449663814.pdf>, erişim tarihi: 16.12.2018.
- Kuper, Adam : **İlkel Toplumun İcadı Bir İllüzyonun Dönüşümleri**, çev. İsmail Türkmen, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- Kurt, Selim : “Toplumsal Güvenliğin Yükselişi”, https://www.jasstudies.com/makaleler/457128711_32%c3%96%c4%9fr.%20g%c3%b6r.%20selim%20kurt%20ts.pdf, erişim tarihi: 19.12.2018.
- Küçüksolak, Övgü Kalkan : “Güvenlik Kavramının Realizm, Neorealizm ve Kopenhag Okulu Çerçevesinde Tartışılması”,

<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex1423931>

508.pdf, erişim tarihi: 30.10.2018.

- Kühne, Hans Heiner : Vatandaş Özgürlüğü ve Suçlu Özgürlüğü – Leviathan İle Bekçi Arasında Devlet, çev. Hakan Hakeri, **Suç Politikası**, der. Kayıhan İçel / Yener Ünver, Seçkin Yayınları, Ankara 2006.
- Lambroso, Cesare : **Criminal Man**, Trs. Mary Gibson / Nicola Hahn Rafter, Duke University Press, London 2006.
- Levush, Ruth : “Firearms-Control Legislation And Policy”,
<https://www.loc.gov/law/help/firearmscontrol/firearms-control.pdf>, S. 4-11, erişim tarihi: 01.03.2018.
- Locke, John : **Yönetim Üzerine İkinci İnceleme**, çev. Fahri Bakırcı, Ebabil Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 2012.
- Lorenz, Konrad : “Ecce Homo (İşte İnsan)”, **COGITO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Malinowski, Bronislaw: **İlkel Toplum**, çev. Hüseyin Portakal, Öteki Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 1999.
- Mardin, Şerif / Çakır, Ruşen : “Mahalle Baskısı, Ne Demek İstedim?”
<http://www.ruencakir.com/prof-serif-mardin-mahalle-baskisi-ne-demek-istedim/2028>, erişim tarihi: 16.03.2016.
- Mariet, Gérard : “Podovalı Marsilius’dan Louis Xiv’e Laik Devletin Doğuşu”, çev. Cemal Bali Akal, **Devlet Kuramı Derlemesi**, der. Cemal Bali Akal, Dost Yayınevi Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2011.
- Marx, Karl/Engels, Friedrich : **Alman İdeolojisi**, çev. Tonguç Ok / Olcay Geridönmez, Evrensel Basım Yayın, 2. Baskı, İstanbul 2013.
- Metcalf, Jonathan : **Silah Tabanca ve Tüfeklerin 800 Yıllık Tarihi**, çev. Cenk Pamay, Kaktüs Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2008.
- Metin, Yüksel : “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük: Ölçülülük İlkesi Evrensel Bir Anayasal İlke Midir?”,
<http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/388309>, erişim tarihi: 28.12.2018.
- Michalowski, Raymond : “What is Crime? Why is Criminology”,
https://www.asc41.com/annual_meeting/2013/presidential%20papers/asc_2013_presidential-paper_michalowski,%20raymond.pdf,
erişim tarihi: 29.11.2018.

- Montesquieu, Charles Louis de Secondat Baron De : **Kanunların Ruhu Üzerine**, çev. Fehmi Baldaş, Hiperlink Yayınları, İstanbul.
- Mumcu, Ahmet / Küzeci, Elif : **İnsan Hakları ve Kamu Özgürlükler**, Turhan Kitabevi Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2015.
- Mussolini, Benito : **Faşizm**, çev. Hasan Tuncay / Serhat Toker / Mine Toker, Toker Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2016.
- Neocleous, Mark : **Evrensel Hasım**, çev. Beyza Sumer Aydaş, Notabene Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016.
- Newton, George D. / Zimring, Franklin, E. : “Firearms & Violence In American Life”, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/digitization/769ncjrs.pdf>, erişim tarihi: 15.02.2018.
- Noronha, Reneta Schmitt / Rosa, Julia Oliveira : “Arms Transfers and Human Rights: The Impact On Regions in Conflict”, <https://www.ufrgs.br/ufrgsmun/2013/wpcontent/uploads/2013/10/Arms-Transfers-and-Human-Rights-The-Impacts-on-Regions-in-Conflict.pdf>, erişim tarihi: 27.01.2019.
- Okandan, Recai Galip: **Umumi Hukuk Hukuku Dersleri**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1952, s. 5.
- Öktem, Niyazi / Türkbağ, Ahmet Ulvi : **Felsefe, Sosyoloji, Hukuk ve Devlet**, Der Yayınları, 6. Basım, İstanbul 2014.
- Ömeroğlu, Ömer : **Suç ve Ahlak**, Yetkim Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2015.
- Önen, Ergün : “Geçmişten Günümüze Özgürlük”, <http://iku.edu.tr/userfiles/20120425002911025.pdf>, erişim tarihi: 16.04.2017.
- Özcan, Mehmet Tevfik : **İlkel Toplumlarda Toplumsal Kontrol**, XII Levha Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- Özdoğan, Mücahit, : **Küreselleşmenin İstihbarat, Güvenlik ve Terör Boyutu**, Adalet Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2016.
- Özgenç, İzzet : **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayınları, 12. Baskı, Ankara 2016.
- Özkan, Ruşen : **Ve İnsanoğlu Silahsızlanma Süreci**, İHH Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2000.
- Öztürk, Armağan : **Cumhuriyetçilik ve Liberalizm**, Doruk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2016.

- Palmer, Edith : “Development Of Swiss Gun-Control Law”, <https://www.loc.gov/law/help/firearms-control/switzerland.php>, erişim tarihi: 27.02.2018.
- Parker, Sarah : “Small Arms Survey 2011 States Of Security”, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/a-yearbook/2011/en/small-arms-survey-2011-chapter-09-en.pdf>, erişim tarihi: 27.02. 2018.
- Pettit, Philip : **Cumhuriyetçilik**, çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, 1. Bası, İstanbul 1998.
- Pfiffner, Sabrina/
- Sutton, Heather : **The Gun -Free Zone- A Tool To Prevent And Reduce Armed Violence**, United Nations Publications, New York 2013.
- Pierson, Christopher : **Modern Devlet**, çev. Neşet Kultuğ / Burcu Erdoğan, Civi yazıları Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- Raynaud, Philippe / Rials, Stephane : **Siyaset Felsefesi Sözlüğü**, çev. İsmail Yerguz / Necmettin Kamil Sevil / Emel Ergun / Hüsnü Dilli, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.
- Roberts, Simon : **Hukuk Antropolojisine Giriş**, çev. A. Erkan Koca, Birleşik Yayınevi, Ankara 2010.
- Roskin, Michael G. : **Çağdaş Devlet Sistemleri Siyaset, Coğrafya Kültür**, çev. Bahattin Seçilmişoğlu, Adres Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2014.
- Rousseau, Jean-Jacques : **Toplum Sözleşmesi**, çev. Vedat Günyol, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 13. Baskı, İstanbul 2017.
- Roxin Claus : “Ceza Hukukunun Bir Geleceği Var Mıdır?”, çev. Yener Ünver, **Suç Politikası**, der. Kayıhan İçel / Yener Ünver, Seçkin Yayınları, Ankara 2006.
- Rubin, Edward L. : “California’da Suç Siyasetinin Hedefi Olarak Zararın En Aza İndirgenmesi” çev. Füsun Sokullu Akıncı, **Suç Politikası**, der. Kayıhan İçel / Yener Ünver, Seçkin Yayınları, Ankara 2006.
- Ryan, Magnus : “Özgürlük, Hukuk ve Ortaçağ Devleti”, çev. Gökhan Aksay, **Devletler ve Yurttaşlar Derlemesi**, der: Quentin Skinner / Bo Strah, İş Bankası Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2011.
- Sağlam, Fazıl : **Temel Hakların Sınırlanması ve Özü**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınlar, Ankara 1982.

- Sajoo, Aymnmohamed B. : “Human Rights Perspectives on the Arms Race”,
<http://lawjournal.mcgill.ca/userfiles/other/2058535-sajoo.pdf>,
erişim tarihi: 27.01.2019.
- Sancar, Mithat : “Şiddet, Şiddet Tekeli ve Demokratik Hukuk Devleti”, **Doğu Batı Dergisi**, sy. 13, 2. Baskı, Ankara 2008.
- Sandıklı, Atilla / Emeklier, Bilgehan : “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm”,
http://www.bilgesam.org/images/dokumanlar/0-81-2014040746sandikli_emeklier.pdf, erişim tarihi: 16.12.2018.
- Scognamillo, Giovanni : “Şiddet, Toplum, Birey ve Kan”, **COGİTO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Sencer, Muzaffer : “Hak ve Özgürlük Kavramı”,
http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/e921287514c26ac_ek.pdf?dergi=insan%20haklari%20yilligi, erişim tarihi: 20.12.2018.
- Soepper, Pascal : The Concept of Human Dignity in Obergefell v. Hodges – A Comparison of U.S. and German Constitutional Law”,
[http://dspace.lib.niigatau.ac.jp/dspace/bitstream/10191/36634/1/48\(2-3\)_1-26.pdf](http://dspace.lib.niigatau.ac.jp/dspace/bitstream/10191/36634/1/48(2-3)_1-26.pdf), erişim tarihi: 27.01.2019.
- Solok, Özlem : “Şiddet”, **COGİTO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Sözer, Ali Nazım : **Hukukta Yöntem Bilim**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İzmir 2008.
- Sunay, Reyhan : **Tartışılan Egemenlik**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2007.
- Şahin, Güngör : **Küresel Güvenlik ve Nato**, Detay Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara 2016.
- Şemtürk, Mustafa : “Kitâb-I Mukaddes ve Kur’ân-I Kerîm’e Göre İlk Günah ve Kadın”,
<http://www.islamiarastirmalar.com/upload/pdf/bc61a2ca084ba7c.pdf>, erişim tarihi: 29.11.2018.
- Şen, Osman : “Klasik Realizmin Güvenliğe Bakışı ve Kökenleri”, **Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Teorik Değerlendirmeler**, der. Emre Çıtak / Osman Şen), Tarcan Matbaası, İstanbul 2014.
- Şenel, Alaeddin : **İlkel Topluluktan Uygar Topluma**, Bilim ve Sanat Yayınları, 5. Baskı, Ankara 1995.
- Tanrısever, F. Oktay : “Güç”, **Devlet ve Ötesi Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar Derlemesi**, der. Atilla Eralp, İletişim Yayınları, 7. Bası, İstanbul 2012.
- Tathioğlu, Kasım : “Sosyal Bir Gerçeklik Olarak İntihar Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, **AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, c. 12, Sy. 2, Bolu 2012.

- Tez, Zeki : **Patlayıcı, Silah ve Savaş Tekniğinin Kültürel Tarihi**, Doruk Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2010.
- Tezcan, Durmuş / Erdem, Mustafa Ruhan / Önok, R. Murat : **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Seçkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara 2013.
- Tilly, Charles : **Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu**, çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitapevi, 1. Baskı, Ankara 2001.
- Timuroğlu, Vecihi : **İnsan Hakları Sözlüğü**, Özkan Matbaacılık ve Gazetecilik, Ankara 2007.
- Tiryaki, Refik : **Ekonomik Özgürlükler ve Anayasa**, Yetkin Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2008.
- Turhan, Faruk / Aksu, Muharrem : “11 Eylül Sonrası Abd’de Özgürlük ve Güvenlik Dengesi Açısından Terörü Önleme Amaçlı Tedbirler / Özellikle Patriot Kanunu İle Getirilen Kısıtlamalar”, <http://dergipark.gov.tr/download/articlefile/213656>, erişim tarihi: 23.12.2018.
- Tutar, Hasan : **İş Yerinde Psikolojik Şiddet**, Barış Kitap Basım Yayın Dağıtım, Ankara 2004.
- Umeda, Sayuri : “Japan Firearms-Control Legislation And Policy”, <https://www.loc.gov/law/help/firearmscontrol/firearms-control.pdf>, erişim tarihi: 01.03.2018.
- User, İnci / Kümbetoğlu, Belkıs / Kolankaya, Tolunay : “Şiddete İlişkin Bir Bilinç Yükseltme Çabası”, **Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları Derlemesi**, der. Yasemin Özdek, Todaie Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2002.
- Uygun, Oktay : **1982 Anayasasında Temel Hak ve Özgürlüklerin Genel Rejimi**, Kazancı Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 1992.
- Uygun, Oktay : **Devlet Teorisi**, XII Levha Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2014.
- Uygur, Gülriz : **Hukukta Adaletsizliği Görmek**, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 1. Baskı, Ankara 2013.
- Ünsal, Artun, : “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, **COGİTO**, Sy. 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Wacks, Raymond : **Hukuk Felsefesine Kısa Bir Giriş**, çev. Engin Arıkan, Tekin Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2015.
- Wallerstein Immanuel : **Dünya Sistemleri Analizi**, bgst Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 2011.

- Weber, Max : “Politics As Vocation”, ed. Gerth H.H. / Mills C.W
<http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/ethos/weber-vocation.pdf>,
erişim tarihi: 08.02.2018.
- Weber, Max : **Bürokrasi ve Otorite**, çev. H. Bahadır Akın, Adres Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2013.
- Yalçınkaya, Işın : “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eski Anadolu Uygarlıkları Paleolitik Çağ (Eski Taş Çağı / Yontma Taş Çağı)”,
[http://www.kulturportali.gov.tr/contents/files/paleolitik%20%c3%87a%c4%9f%20\(eski%20ta%c5%9f%20%c3%87a%c4%9f%c4%b1yontma%20ta%c5%9f%20%c3%87a%c4%9f%c4%b1\).pdf](http://www.kulturportali.gov.tr/contents/files/paleolitik%20%c3%87a%c4%9f%20(eski%20ta%c5%9f%20%c3%87a%c4%9f%c4%b1yontma%20ta%c5%9f%20%c3%87a%c4%9f%c4%b1).pdf), erişim tarihi: 27.03.2017.
- Yayla, Yıldızhan : **İdare Hukuku**, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul 2009.
- Yücel, Ebru : **Güç İlişkileri Açısından Delikanlılık Kavramsallaştırılması**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2006.
- Zabunoğlu, Hamdi Gökçe : **Türk Anayasal Düzeninde Siyasal Haklar ve Özgürlüklerin Kapsamı ve Sınırları**, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Zabunoğlu, Yahya Kazım : **Kamu Hukukuna Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara 1973.
- Zubritski, Mitropolski Kerov : **İlkel Topluluk Köleci Toplum Feodal Toplum**, çev. Sevim Belli, Sol Yayınları, 15. Baskı, Ankara 2011.

Mahkeme Kararları

- ABD/Columbia Yüksek Mahkemesi : Dick Heller ve Diğerleri Kararı
<https://www.law.cornell.edu/supct/cert/07-290>, erişim tarihi: 26.02.2018;
<http://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/554/570.html>, erişim tarihi: 26.02.2018; <https://www.law.cornell.edu/supct/cert/07-290>, erişim tarihi: 26.02.2018.
- Anayasa Mahkemesi : 1975/200 Esas, 1976/9 Karar sayılı ve 10.02.1976 tarihli kararı,
http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/karar/content/66e0eb38-06f3-4675be24883aea5abdfa?exclude_gerekce=false&wordsonly=false,
erişim tarihi: 19.12.2018.
- Anayasa Mahkemesi : 2013/35 Esas, 2013/75 Karar ve 06.06.2013 tarihli kararı,
<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/karar/content/48ec8993-072c-4188-8181-d7ab164>

bba29?excludegerekce=false&wordsonly=false, erişim tarihi: 22.12.2018.

Avrupa Adalet Divanı : “Judgment Of The Court”, <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=49221&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=10404808#Footnote1>, erişim tarihi: 26.01.2019.

Danıştay : 2016/7177 Esas ve 2018/3379 Karar sayılı içtihat <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/danistay/15-d-e-2016-7177-k-2018-3379-t-5-4-2018>, erişim tarihi: 31.12.2018.

Danıştay : 2008/10606 Esas, 2012/1736 Karar Sayılı ve 16.04.2012 tarihli içtihat <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, erişim tarihi: 13.03.2017.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu : 2012/9-1925 Esas, 2013/1407 Karar sayılı ve 25.09.2013 tarihli içtihat, **İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi**, c. 11, sy. 41, İstanbul 2014

Yargıtay Ceza Genel Kurulu : 2015/1039 Esas, 2016/96 Karar sayılı ve 01.03.2016 tarihli içtihat <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2015-1039-k-2016-96-t-1-3-2016>, erişim tarihi: 24.01.2019.

Mevzuatlar

ABD Anayasası : <https://www.usconstitution.net/const.html>,
<http://constitutionus.com/>, erişim tarihi: 26.02.2018

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi : https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf, erişim tarihi: 24.01. 2019.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası : <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>, erişim tarihi: 03.03.2018.

Silahların Kontrolü Yasası(1968) : <https://www.atf.gov/rules-and-regulations/gun-control-act>, erişim tarihi: 26.02.2018;
www.gunpolicy.org/firearms/citation/quotes/6678, erişim tarihi: 26.02.2018.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi : https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html, erişim tarihi: 24.01.2019.

European Convention on the Compensation of Victims of Violent Crimes:

[https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-](https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680079751)

[/conventions/rms/0900001680079751](https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680079751), erişim tarihi: 25.12.2018.

İşyerlerinde Psikolojik Tâcizin (Mobbing) Önlenmesi” Konulu, 19.03.2011Tarihli ve 2011/2

Sayılı Başbakanlık Genelgesi :

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319.htm>, erişim tarihi: 13.03.2017.

Virginia Haklar Bildirisi : www.archives.gov/founding-docs/virginia-declaration-of-rights, erişim tarihi: 08.05.2017.

Ulusal Ateşli Silahlar Yasası (1934) : <https://www.atf.gov/rulesandregulations/national-firearms-act>, erişim tarihi: 26.02.2018;
www.gunpolicy.org/firearms/citation/quotes/6678, erişim tarihi: 26.02.2018

1698 Tarihli Bill of Rights :

https://www.constituteproject.org/constitution/united_kingdom_2013.pdf?lang=en, erişim tarihi: 27.02.2018.

Magna Charta Büyük Sözleşme : **Kabalıcı Yayınları**, çev. Çiğdem Dürüşken, İstanbul 2007.

2521 Sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun: <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2521.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018

TCK : <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.5237&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch&Tur=1&TerTip=5&No=5237>, erişim tarihi: 02.01.2019

2537 Sayılı Türk Ceza Kanunu : <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5237.pdf>, erişim tarihi: 04.03.2018.

2735 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmeliği: <http://www.mevzuat.basbakanlik.gov.tr/metin.aspx?mevzuatkod=3.5.911779&mevzuatiliski=0&sourcexmlsearch=ate%c5%9fli%20silahlar>, erişim tarihi: 04.04.2017.

442 Sayılı Köy Kanunu : <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.442.pdf>, erişim tarihi: 08.09.2018.

29 Ekim 2016 Tarihli ve 676 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname :

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161029-5.htm>,
erişim tarihi: 08.09.2018.

2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu :

<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2911.pdf>, erişim
tarihi: 03.03.2018.

5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun :

<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5188.pdf>, erişim
tarihi: 08.09.2018.

5729 Sayılı Ses ve Gaz Fişegi Atabilen Silahlar Hakkında Kanun :

<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5729.pdf>, erişim
tarihi: 04.03.2018.

6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik :

<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.911779.pdf>. E.T.
09.08.2018.

6136 Sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun :

<http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.6136.pdf>, erişim
tarihi: 03.03.2018.

Guatemala Anayasası :

https://www.constituteproject.org/constitution/guatemala_1993.pdf
f, erişim tarihi: 27.02.2018

Haiti Anayasası : <http://pdba.georgetown.edu/constitutions/haiti/haiti1987.html>,
erişim tarihi: 27.02. 2018.

Türk Ceza Kanunu : <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>, erişim
tarihi: 25.01.2019.

İran Anayasası :

https://www.constituteproject.org/constitution/iran_1989.pdf?lang=en, erişim tarihi: 27.02.2018.

Meksika Anayasası :

https://www.constituteproject.org/constitution/mexico_2015.pdf?lang=en, erişim tarihi: 27.02.2018.

Japan 1958 Firearm And Sword Possession Control Law :

<http://digital.law.washington.edu/dspace->

[law/bitstream/handle/1773.1/807/9pacrimlpolyj176.pdf](http://www.law/bitstream/handle/1773.1/807/9pacrimlpolyj176.pdf), Trs. Mark Alleman, erişim tarihi: 01.03.2018.

Hayvan Haklarını Koruma Kanunu : <http://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5199-20100611.pdf>, erişim tarihi: 20.12.2018.

İnternet Raporları

Umut Vakfı : Türkiye’de Bireysel Silahlarla Yaşanan Şiddet (2015/2018) Artışı”, <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2018/>, erişim tarihi: 15.01. 2019.

World Health Organization : “Sexual Violence”, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap6.pdf, erişim tarihi: 14.03.2017.

Small Arms Survey : “Definitions Of Small Arms And Light Weapons” <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/definitions.html>, erişim tarihi: 04.08.2018.

Türkiye Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı : “Bireysel Silahlanmaya Dair 2017 Yılı Raporu” <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/duyurular/sayfalar/b%c4%b0reysels%c4%b0lahlanmaya-da%c4%b0r-2017-yılı-raporu.aspx>, erişim tarihi: 30.08.2018.

Oxford Dictionaries : <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/force?q=force>, erişim tarihi: 16.03.2017.

Oxford Dictionaries : <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/violation?q=violation>, erişim tarihi: 17.03.2017.

Resmi Gazete, : <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110319.htm>, erişim tarihi: 13.03.2017.

TDK : http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&gclid=tdk.gts.5332f1d2_c470e5.017_64572, erişim tarihi: 11.03.2014

- TDK : http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=tdk.gts.533301_564e0202.06594044, erişim tarihi: 16.03.2017.
- TDK : http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=tdk.gts.58cbfe59a_ff5d6.71385756, erişim tarihi: 17.03.2017.
- TDK : http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=tdk.gts.58d6533_882a704.86174078, erişim tarihi: 25.03.2017.
- Kazancı İçtihat Bankası : <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>, erişim tarihi: 13.03.2017
- The Scottish Center For Crime & Justice Research : “Theories And Causes Of Crime”, <http://www.sccjr.ac.uk/wpcontent/uploads/2016/02/sccjr-causes-of-crime.pdf>, erişim tarihi: 03.12.2018
- Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Adli İstatistikler Genel Müdürlüğü : “Adli İstatistikler 2017”, http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2017/istatistik2017.pdf, erişim tarihi: 06.12.2018.
- Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı: <http://www.ozelguvenlik.pol.tr/duyurular/sayfalar/b%c4%b0reysels%c4%b0lahlanmaya-da%c4%b0r-2017-yılı-raporu.aspx>, erişim tarihi: 06.12.2018.
- Umut Vakfı : http://www.umut.org.tr/userfiles/files/document/document_e8edb6f6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, erişim tarihi: 10.07.2018.
- Umut Vakfı : “Umut Vakfının Vizyon ve Misyonu”, <http://www.umut.org.tr/misyon-vizyon/>, erişim tarihi: 17.01.2019.
- Brady Organization : <http://www.bradycampaign.org/about-brady>, erişim tarihi: 17.01.2019.
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı : “Silah Ruhsatnameleri” <https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/352/dzkk silah ruhsat islemleri.pdf>, erişim tarihi: 04.09.2018; <https://www.dzkk.tsk.tr/data/icerik/352/dzkk silah ruhsat islemleri.pdf>, erişim tarihi: 10.09.2018.

Emniyet Genel Müdürlüğü Özel Güvenlik Daire Başkanlığı : “Bireysel Silahlanmaya Dair 2017 Yılı Raporu”,

<http://www.ozelguvenlik.pol.tr/duyurular/sayfalar/b%c4%b0reysels%c4%b0lahlanmaya-da%c4%b0r-2017-yili-raporu.aspx>,

erişim tarihi: 06.12.2018.

International Action Network On Small Arms (Iansa) : “Silah ve Şiddet: Küresel Kriz”,

http://www.umut.org.tr/userfiles/files/document/document_e8edb1bf6db1a4ea89b56937cce73cbf2.pdf, erişim tarihi: 04.12.2018.

Dışişleri Bakanlığı : “Silahların Kontrolü ve Silahsızlanma”,

<http://www.mfa.gov.tr/silahlarin-kontrolu-ve-silahsizlanma.tr.mfa>,

erişim tarihi: 15.01.2019.

Birleşmiş Milletler (BM) : “Küçük ve Hafif Silahların Yasadışı Ticaretinin Önlenmesine Yönelik 2001 Yılında Kabul Edilen Birleşmiş Milletler Eylem Programı”, [http://www.un.org/events/smallarms2006/pdf/192.15%20\(E\).pdf](http://www.un.org/events/smallarms2006/pdf/192.15%20(E).pdf), erişim tarihi: 15.01.2019.

Gunpolicy : www.gunpolicy.org/firearms/citation/quotes/6678, erişim tarihi: 26.02.2018.

Avrupa Güvenlik Konseyi : “Küçük ve Hafif Silahlar Üzerine Avrupa Güvenlik Konseyi ve İşbirliği Belgesi”, <https://www.osce.org/fsc/20783?download=true>, erişim tarihi: 15.01.2019.

Avrupa Birliği : “Silahların Kontrolüne İlişkin Avrupa Birliği Direktifleri”, <https://eurlex.europa.eu/eli/dir/2017/853/oj>, erişim tarihi: 15.01.2019.

İnternet Haberleri

8 Grafikte ABD'de Bireysel Silahlanma: <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41496572>, erişim tarihi: 16.02.2018.

ABD’de Silah Şirketleri Tarafından Cumhuriyetçilere Bağışlanan Paralar :

<https://qz.com/1207851/parkland-shooting-the-nra-and-gun-lobby-invested-millions-in-trump-and-other-republicans-in-2016/>, erişim tarihi: 15.01.2019

İstanbul Çekmeköy’de Astsubay ile Polis Arasında Çıkan Silahlı Kavgada Bir Polis Öldü, Polisin Gardiyan Olan Eşi ve Astsubay ise Yaralandı: <https://www.cnnturk.com/turkiye/polis-ve-astsubay-arasinda-silahli-kavga>, erişim tarihi: 05.09.2018.

Katilin Kullandığı Silahta NATO Detayı!: <http://www.internethaber.com/katilin-kullandigi-silahta-nato-detayi-1740337h.htm>, erişim tarihi: 06.12.2018.

Ayrılmak İsteyince Oğlunun Gözleri Önünde Öldürüldü : <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/antalya/ayrilmak-isteyince-oglunun-gozleri-onunde-oldur-40977552>, erişim tarihi: 17.01.2019.

Kırşehir Valiliği'nden 'Tehlikeli Köpekler' Uyarısı :

<https://www.sabah.com.tr/yasam/2018/10/24/kirsehir-valiliginden-tehlikeli-kopekler-uyarisi>, erişim tarihi: 20.12.2018.

Rus Büyükelçisi Ankara'da Saldırıya Uğradı : <https://www.cnnturk.com/turkiye/rus-buyukelcisi-ankarada-saldiriya-ugradi>, erişim tarihi: 06.12.2018.

Teröristlerin Silah Pazarı Balkanlar : <https://www.dw.com/tr/ter%C3%B6ristlerin-silah-pazar%C4%B1-balkanlar/a-18896674>, erişim tarihi: 12.12.2018

Pompalı Tüfekle Sanal Oyuna 2 Liseli Kurban... Gençliğim Eyvah! :

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/pompali-tufekle-sanal-oyuna-2-liseli-kurban-gencligim-eyvah-40978253>, erişim tarihi: 12.12.2018

İçişleri Bakanlığı'ndan Nazlıaka'nın 'Bireysel Silahlanma' sorularına yanıt:

<http://www.hurriyet.com.tr/icisleri-bakanligindan-nazliakanin-bireysel-40449482>, erişim tarihi: 04.03. 2018;
<http://www.milliyet.com.tr/icisleri-bakanligi-ndan-siyaset2445649/>, erişim tarihi: 04.03.2018.

Teknolojik Savunma Silahları:

<http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/savunmasanayiimiz/ssurunleri/savunmaelektronigi/sayfalar/default.aspx>, erişim tarihi: 03.04.2017

Steve Stephens dead: Body of 'Facebook killer' found by police :

<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/steve-stephens-dead-facebook-killer-cleveland-shooter-dies-suicide-shoots-self-pennsylvania-police-a7689486.html>, erişim tarihi: 27.02 2018; <http://www.dailymail.co.uk/news/article-4416996/cops-hunt-man-shot-killed-man-facebook-live.html>, erişim tarihi: 27.02.2018.

N. Korea enacts rules on regulating firearms :

http://www.koreatimes.co.kr/www/news/nation/2012/08/120_116732.html, erişim tarihi: 28.02.2018.

15 Temmuz'dan sonra cinayette rekor artış : <https://www.memurlar.net/haber/675503/15-temmuz-dan-sonra-cinayette-rekor-artis.html>, erişim tarihi: 05.12.2018.

Anne terliği silah sayıldı : https://www.ntv.com.tr/turkiye/anne-terligi-silah-sayildi,mbsyjjz5bze2rey5e1blz4g?_ref=infinite, erişim tarihi: 04.08.2018.

Read Barack Obama's Speech on New Gun Control Measures :

<http://time.com/4168056/obama-gun-control-speech-transcript/>,
erişim tarihi: 26.02.2018.

Trump's solution to school shootings: arm teachers with guns :

<https://www.theguardian.com/usnews/video/2018/feb/23/donald-trump-give-teachers-carry-guns-bonus-video>, erişim tarihi: 26.02.2018.

Four countries with gun control—and what America could learn from them :

<https://www.theguardian.com/usnews/2016/mar/15/so-america-this-is-how-you-do-gun-control>, erişim tarihi: 01.03.2018.

Hibrit Silahlar : <http://www.dunya.com/gundem/ilk-kezdunya039da-iste-turkiye039nin-lazer-silahi-haberi-276676>, erişim tarihi: 03.04.2017

Trump'tan kongre üyelerine çağrı: Silah lobisinden korkmayın :

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43236629>, erişim tarihi: 15.01.2019.

Firepover : <https://www.firepowerrange.com/buying-a-firearm.html>, erişim tarihi: 24.01.2019.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Özgür AYDIN
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Antalya Açıköğretim Lisesi
Lisans Diploması	Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Diyarbakır, 2008
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, Antalya, 2014
Tez Konusu	Pierre Bourdieu Düşünümselliğinde Devlet ve Simgesel Şiddet
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Avukatlık Stajı, Antalya Barosu 2008-2009
Çalıştığı Kurumlar	Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü Genel Kamu Hukuku A.B.D. Araştırma Görevlisi 2013-(Halen) Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kamu Hukuku Bölümü Genel Kamu Hukuku A.B.D. Araştırma Görevlisi 2012-2013 Anadolu Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Kurum Avukatlığı 2010-2012
E-Posta	xozaydin@hotmail.com